TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BEŞİNCİ MENDERES HÜKÜMETİNİN MALİ VE İKTİSADİ POLİTİKALARI

(1957-1960)

Yüksek Lisans Tezi

Fazlı HİRESOĞLU

Ankara- 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BEŞİNCİ MENDERES HÜKÜMETİNİN MALİ VE İKTİSADİ POLİTİKALARI

(1957-1960)

Yüksek Lisans Tezi

Fazlı HİRESOĞLU

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Neşe ÖZDEN

Ankara- 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BEŞİNCİ MENDERES HÜKÜMETİNİN MALİ VE İKTİSADİ POLİTİKALARI

(1957-1960)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Neşe ÖZDEN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/……/2017)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

……

İmzası

……

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……..…..IV

KISALTMA LİSTESİ……..…..….V

EKLER LİSTESİ ……..……...…..VI

GİRİŞ…….....…1

BİRİNCİ BÖLÜM: MALİ POLİTİKALAR (PARA POLİTİKASI)

1.1. Dış Yardımlar ve Yardım Antlaşmaları.....6

1.1.1. ABD ve Marshall Yardımları.....6

1.1.2. Batı Almanya, İngiltere ve Diğer Ülkelerle Yardım İlişkileri 14

1.1.3. Uluslararası Ekonomik İşbirliği Organizasyonları ile Yardım İlişkileri.....17

1.2. Enflasyon, Fiyat Murakabesi ve Milli Korunma Kanunu Uygulamaları 22

1.2.1. Enflasyon ve Zam Politikaları.....22

1.2.2. Fiyat Murakabesi.....30

1.2.3. Milli Korunma Kanunu ve Uygulamaları 41

1.3. Vergi Mevzuatında Yeni Düzenlemeler.....46

1.4. Bütçe Kanunları.....51

1.4.1 1958 Yılı Bütçesi 52
1.4.2. 1959 Yılı Bütçesi 57
1.4.3. 1960 Yılı Bütçesi 61
1.5. Türk Lirası, Altın ve Döviz Muvazenesi 63
1.5.1. Türk Lirası Muvazenesi (Emisyon) 63
1.5.2. Altın ve Döviz Muvazenesi 68
1.6. Devlet Borçları 70

İKİNCİ BÖLÜM: TARIM, SANAYİ VE TİCARET

2.1. Üretim Politikaları 73
2.1.1. Yatırım 73
2.1.2. İstihdam 79
2.2. Tarım, Sanayi ve Ticaret Politikaları 81
2.2.1. Tarım Politikaları 81
2.2.2. Sanayi ve Ticaret Politikaları 85
2.3. İthalat/ İhracat (Dış Ticaret Açığı, Dış Ticaret Rejimi) 90
2.3.1. İthalat Politikaları 90
2.3.2. İhracat Politikaları 95
2.3.3. Dış Ticaret Açığı 99

2.3.4. Dış Ticaret Rejimleri.....103

SONUÇ…….....111

KAYNAKLAR……..……115

EKLER……..…122

ÖZET……..181

ABSTRACT……...…….....184

ÖNSÖZ

Beşinci Menderes Hükümetinin Mali ve İktisadi Politikaları (1957-1960) konulu bu yüksek lisans çalışmasında, son Demokrat Parti hükümeti dönemindeki genel iktisadi durum ve hükümet programında belirtilen hedefler ışığında tespit edilen iktisadi politikalar ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ekonomi politikalarının asli unsuru olan para ve mali politikalar ile bu politikaların araçlarının nasıl kullanıldığı incelenmiştir.

Bu tez çalışması *Giriş, İki bölüm, Sonuç, Kaynakça ve Ekler'den* oluşmaktadır.

Birinci bölümde, dönem içerisinde uygulanan para politikaları ve sonuçları; ikinci bölümde, belirlenen politikalar ışığında tarım, sanayi ve ticaret sektörlerindeki kalkınma hamleleri ve yatırımlar incelendikten sonra, sonuç bölümünde, uygulanan iktisadi politikaların genel değerlendirmesi yapılarak Türk basınının dönem içerisindeki iktisadi gelişmelere ve uygulanan politikalara yaklaşımları değerlendirilmiştir.

Bu çalışma süresince 1957-1960 yılları arasında yayım hayatında bulunan gazeteler incelenmiş, bu kapsamda Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Milli Kütüphane arşivlerinden faydalanılmak suretiyle çeşitli kitap, makale, dergi ve tezlerden faydalanılmıştır.

Araştırmanın her aşamasında daha kusursuz bir çalışma ortaya koymak için büyük bir sabırla benden hiçbir yardımı esirgemeyen kıymetli danışman hocam Prof.Dr. Neşe ÖZDEN'e, Ayrıca destek ve önerileri için, Ankara Üniversitesi DTCF'inde görev yapan akademik ve idari personele ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

Fazlı HİRESOĞLU

Ankara, 2017

KISALTMA LİSTESİ

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
DP	Demokrat Parti
Dr.	Doktor
EMA	Avrupa Para Anlaşması
EPU	Avrupa Ödemeler Birliği
Haz.	Hazırlayan
IMF	Uluslararası Para Fonu
İETT	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
MBK	Milli Birlik Komitesi
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
OEEC	Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
Prof.	Profesör
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
S.	Sayı
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
ZC	Zabıt Ceridesi

EKLER LİSTESİ

1. Adnan Menderes'in açıkladığı hükümet programı ……..…123
2. ABD tarafından Türkiye'ye yapılan ekonomik yardım ve krediler ……124
3. Eisenhower'in müşavirler heyeti 11 Ocak 1957 tarihinde İstanbul'a geldi……....125
4. Türkiye büyük bir iktisadi kalkınma içinde …….……..126
5. Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye 10 yılda 2.5 milyar dolar yardım ……....127
6. ABD tarafından 9 Ağustos 1957 tarihinde kabul edilen 3 milyar dolarlık tahsisat...128
7. ABD dış yardım ödeneklerindeki artış …….……..129
8. ABD'nin Türkiye'ye hibe ettiği 850 milyon lira …….……..130
9. ABD'nin Türkiye'ye verdiği 200 milyon dolarlık askeri malzeme …….…….….131
10. ABD'nin dış yardımlarına Polatkan'dan eleştiri ……..…….….132
11. Batı Almanya'nın Türkiye'ye 15 Şubat 1958 tarihindeki yardım kararı ……..…....133
12. Menderes ve Konrad Adenauer'un 28 Temmuz 1958 tarihindeki görüşmesi ...…....134
13. Batı Almanya 6 Şubat 1959 tarihinde Türkiye'ye yaptığı yardımları durdurdu ...….135
14. Batı Almanya ile Türkiye arasındaki 700 milyon dolarlık yardım anlaşması 136
15. Japonya'nın Türkiye'ye teklif ettiği 50 milyon dolar tutarındaki kredi……. 137
16. OEEC ve IMF'nin yapacağı yardımlar ……...……138
17. Hasan Polatkan'ın açıkladığı iktisadi ve mali tedbirler ……..……139
18. Kasım Gülek'in dış yardımlar hakkındaki sorulara verdiği cevaplar……..…..140
19. "Demir perdenin İktisadi Öksesindeyiz" başlıklı makale……141
20. İçki, sigara ve kibrite yapılan zam ……...……...….142
21. Gıda maddelerinin fiyatındaki artış ……...……..143
22. "Zam Politikası" başlıklı makale……...……...……144
23. Sümerbank mallarına yapılan %40-50 oranındaki zam ……..…145

24. Ekmek fiyatlarına yapılan zam ……..……...……..146

25. OEEC'nin zam tavsiyesi……...…….……147

26. 11 Temmuz 1958 tarihli resmi gazete ……..……...148

27. Başbakan Menderes 10 Haziran 1957 tarihinde sebze ve meyve halinde yaptığı fiyat kontrolü….……...…149

28. Başbakan Menderes'in 21 Ekim 1957 tarihli İstanbul mitingindeki konuşması..….149

29. Ticaret Bakanı'na verilen fiyat tespit yetkisi ……...…..150

30. Osman Okyar'ın iktisadi kalkınma hakkındaki yorumu …….……...……...151

31. Associated Press'in, Türkiye'nin ekonomik durumu hakkındaki değerlendirmesi..152

32. 13 Eylül 1958 tarihinde bazı gıda maddelerinin satışının durdurulması ……..…...153

33. Hazine hissesinin kaldırılması ……..…….154

34. Milli Korunma Kanunu yerine getirilen İktisadi Tedbirler Kanunu ….……155

35. 1 Mart 1957 tarihli resmi gazete ……...…….156

36. "Yeni Tedbirler" başlıklı makale……...…157

37. 24 Aralık 1957 tarihinde hazine hissesi kaldırılması …….……158

38. Zirai mahsullerden alınması planlanan vergi …….…159

39. Gürültü çıkaran milletvekillerine verilecek para cezası …….……160

40. 1959 yılı bütçe görüşmelerinde Hasan Polatkan …….…….....161

41. Türk parasının değerinde %322 oranındaki düşüş …….…162

42. İsviçre bankalarında Türklere ait 100 milyon dolara yakın para bulunduğu iddiası.163

43. 1950-1960 döneminde dış ve iç borçlar ……..…...164

44. 1950-1960 Döneminde sektörler itibariyle yatırım göstergeleri …..…….....165

45. New York Times gazetesinin Türkiye ekonomisi hakkındaki değerlendirmesi……166

46. “Kalkınmada Rol Oynayacak Yabancı Sermaye Ülkeye Sokulmalıdır” başlıklı makale ……167

47. 1950-1960 dönemi toplam yatırımlarda özel-kamu ayrımı ……..…...….168

48. DP döneminde tarımın mekanizasyonu ile ilgili göstergeler…….……169

49. Hirfanlı Baralı……..…170

50. 1950-1960 döneminde Türkiye’de tarımsal üretimin göstergeleri …….……..171

51. 1950-1960 döneminde madde grupları olarak ithalat değerleri ……..……..172

52. Tahliye aksaklığından dolayı navlun ücretlerindeki %40 artış …….....173

53. 1950-1960 dönemi dış ticaret verileri……..……...174

54. 10 Nisan 1958 tarihli düstur …….……..……..……..175

55. Eskişehir Milletvekili Hasan Polatkan’ın özgeçmişi……..176

56. İzmir Milletvekili Abdullah Aker’in özgeçmişi…….177

57. Manisa Milletvekili Samet Ağaoğlu’nun özgeçmişi……..178

58. Giresun Milletvekili Hayrettin Erkmen’in özgeçmişi……179

59. Balıkesir Milletvekili Sırrı Yırcalı’nın özgeçmişi…….…….180

GİRİŞ

Demokrat Parti (DP), devletin ekonomik hayata müdahalesini eleştirmiş, devletin ekonomideki alanının daraltılacağını ve karma ekonomik sistem içerisinde ticarette ve sanayide özel sektörün geliştirilerek ekonomik kalkınma sağlanacağını savunmuştu. [1] Bu amaçla DP iktidarının ilk yıllarında ekonominin liberalizasyonu yönünde adımlar atılmış, ithalat 1950'de %60-65 oranında serbestleştirilmiş, fiyat kontrolleri kaldırılmış, kredi faiz oranları düşürülerek, özel sektörün daha fazla kredi kullanmasının yolu açılmıştı.[2]

Ancak ekonomideki olumlu beklentiler gerçekleşmemiş, sabit kur sistemi ve artan liberalizasyon neticesinde ithalat, 1952'de %100 oranında artarken, ihracat % 37 oranında artabilmişti. Dış ticaret açığı bu nedenle genişlemiş ve ihracat, ithalatın ancak % 50'sini karşılayabilmişti. Bu gelişmeler üzerine 1952 sonbaharından itibaren ithalata kısıtlamalar getirilmiş ve 1953 yılında bu politika terk edilerek döviz kontrolü daha da sıkılaştırılmıştı. DP hükümetlerinin yönetimindeki Türkiye, 1955 yılına kadar dış ticaret açığını karşılayan ABD yardımları ile sıkıntıyı çok fazla hissetmemişti. Ancak 1956 yılından itibaren hükümetin elindeki döviz rezervleri de tükenince dış ticaret açığı yardımlarla kontrol edilememeye başlamıştı.[3] Bu nedenle ihracat yapmak zorlaşmış, dış yardım çevreleri hükümeti istikrar tedbirlerini almaya mecbur kılmak için kredileri kısmışlardı. Döviz darboğazına girilmesi, ithalatın da daralmasına neden olmuş, ithal malları darlığı sınai üretimi olumsuz etkilemiş, piyasalardaki mal darlığı mevcut enflâsyonist baskıyı daha da ilerletmişti.[4]

1954-1960 yılları arasındaki süreç, Boratav tarafından şu şekilde özetlenmekteydi:

"1954-1961 yılları, savaş sonu genişleme konjonktürünün ve liberal dış ticaret politikalarının son bulduğu; ekonominin göreli bir durgunluk içinde dalgalanmalara tabi

[1] Abdullah takım, **Demokrat Parti Ekonomisi**, Ankara, 2011,s.36,37
[2] Tezer Öçal, **Türkiye Ekonomisi**, Ankara, 2005, s.45
[3] İlker Parasız, **Türkiye Ekonomisi 1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları**, Bursa,1998, s.79
[4] Tezer Öçal, **a.g.e.** s.50, 51

olduğu; ihraç mallarına yönelik talepteki düşme ve dış kaynakların belli bir düzeyi aşmaması yüzünden doğan dış tıkanmaya tepki olarak ithalat sınırlamalarına gidildiği bir dönem olarak nitelendirilebilir. 'Liberal' DP, ekonomik zorlamalar sonunda, bir yandan kontrollü bir dış ticaret rejimine, öte yandan da, tüketim malı ithalatındaki daralmaları telafi etmeyi amaçlayan ve önemli ölçüde devlet yatırımlarıyla gerçekleştirilen bir ithal ikamesi politikasına bu dönemde angaje olmuştur."[5]

Bir başka deyişle, Takım'ın da dikkat çektiği üzere, DP iktidarı süresince uygulanan mali ve iktisadi politikaları, birbirinden farklı üç ayrı başlık altında değerlendirmek mümkündü:

1. Dönem (1950-1954): İthalatta liberasyonun getirdiği üretim artışı ile ticaret hadlerinin tarım ülkeleri lehine dönmesiyle ortaya çıkan gelir artışı ve yüksek oranlı büyümenin yaşandığı dönem,

2. Dönem (1954-1958): Büyüme hızının yavaşladığı, enflasyon oranının yükseldiği, Türk lirasının değerinin düştüğü dönemdi. Bu dönemde ödemeler dengesi açıkları yükselmiş, diğer ekonomik sorunlar, istikrar tedbirlerini uygulayacak kadar artmıştı,

3. Dönem (1958-1960): Bozulan ekonomik yapıyı düzeltmek amacıyla, 1958 yılında uygulanmaya başlanan, istikrar dönemi sonrası yüksek oranlı devalüasyonun yaşandığı 1960 yılına kadar olan dönemdi.[6]

Bahsedilen ekonomik durum içerisinde göreve başlayan Beşinci Menderes Hükümeti 25 Kasım 1957 tarihinde kurulmuş ve hükümet programı Başbakan Adnan Menderes tarafından 4 Aralık 1957 tarihinde mecliste okunmuştu.[7] Samet Ağaoğlu'nun da belirttiği gibi 10 yıllık başbakanlığı süresince Menderes'in en yorucu olaylarla mücadele ettiği 1957-1959 dönemini kapsayacak olan bu hükümet döneminin programı hakkında yaptığı konuşmada

[5] Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985**, İstanbul, 1995, s.85.
[6] Abdullah Takım, **a.g.e**. s.38
[7] Kazım Öztürk**, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları,** Ak yayınları, İstanbul 1968, s.443

Menderes, DP hükümetlerinin takip edegeldikleri programlarda iktisadi ve mali meseleler bakımından mühim bir değişiklik olmayacağını vurgulayarak, iktisadi düzene zararlı uygulamaların ortadan kaldırılmasının ve fiyat murakabesini temin edebilmek için Milli Korunma Kanunu üzerinde önemle durulmasının bu çalışma devresinde önem verilecek konular olacağını söylemişti.[8]

Malların tüketiciye ulaştırılmasında yasal olmayan bütün artışları önlemenin, hükümetin asli vazifesi olacağını belirten Menderes, alınacak çeşitli iktisadi tedbirlerle makul bir fiyat düzeninin devam ettirileceğini ve Türk parasının kıymetinin korunacağını da sözlerine eklemişti.[9]

Başbakan Adnan Menderes, yeni hükümet döneminde yatırımlarla ilgili olarak şöyle konuşmuştu: *"İktisadi devlet teşekküllerine ait envestismanları birinci programımızda olduğu gibi plana bağlamak hususundaki prensibimizin kemaliyle tahakkuku üzerinde dikkatle duracağız. Kurulan tesisler peyderpey memleket hizmetine girmekte ve bu suretle milli iktisadımızda ferahlatıcı tesirler başlamış bulunmaktadır. Dışarıya ödenen dövizlerin tasarrufunda ve madde bolluğuna doğru gitmekte tesirleri aşikâr olan bu cihetin paramızın kıymetinin muhafazasındaki rolüne ayrıca işaret etmek isteriz."* [10]Menderes'in bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi hükümet yatırımlarını KİT'ler üzerinden yapmak amacındaydı.

Menderes döneminin, mevcut tez çalışmasında ele alınan son üç yıllık sürecindeki iktisadi yardımlar ve istikrar programları, belirleyici bir nitelik taşımaktaydı. Nitekim Başbakan Menderes, ABD iktisadi yardımlarının milli iktisadın gelişmesindeki katkılarını da şükranla dile getirdikten sonra iktisadi ve mali sorunlar hakkındaki tedbirleri şöyle özetlemişti: "*Bütçelerimizin iktisadi bünyemize uygun, tasarrufa riayetkar ve muvazeneli*

[8] Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.307
[9] Murat Yıldız, **Demokrat Parti döneminde Türkiye'de Sanayi Politikaları,** Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 2015, s.99
[10] Faruk Sükan, **Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları**, Ankara 1991, s.410,411

olarak tanzim ve tatbiki iktisadi devlet teşekkülleri ve müesseselerinin programlarının sıkıca ve yeniden gözden geçirilerek kendi kendilerini idare edebilir hale getirilmeleri, devlet borçlarının iktisadi nizama menfi tesirler yapmayacak şekilde tanzimi, dış tediye imkanlarımızın arttırılması, yabancı kaynaklardan daha fazla istifadeler sağlanması, madde bolluğu teminine gidilmesi gibi tedbirler iktisadi ve mali politikamızın esasını teşkil edecektir."[11] Menderes'in bu sözlerinde, hükümetin KİT'lerin açıklarının emisyon yoluyla kapatılmasının önüne geçmekteki kararlılığı görülmekteydi.

Menderes'in, hükümet programı hakkında yaptığı konuşmada Beşinci Menderes Hükümeti'nin önceliklerinin, fiyat istikrarının katiyetle sağlanması ve Türk lirasının değerinin korunması olduğu belirtilerek, sözlerine şöyle devam etmişti:

"Muhterem Mebus arkadaşlarımız,

İktisadi ve Mali meselelerimize gelince, derhal ifade edelim ki, bidayette arz ettiğimiz gibi, DP hükümetlerinin tatbik edegeldikleri programlarda herhangi bir mühim değişiklik olmayacaktır. İktisadi düzene zararlı tesirler icra eden amilleri ortadan kaldırmak ve hususiyle fiyat murakabesini tam manasıyla temin edebilmek için Milli Korunma Kanunu üzerinde ehemmiyetle durmak, bu çalışma devremizin önceliklerinden olacaktır.[12]

İstihsali, imali, ithali zamanında, yerinde ve kaynağında ele almak ve müstahsilin, imalatçının, ithalatçının velhasıl iş hayatındaki vatandaşların meşru kazançlarını korumakla beraber malların müstehlike intikalinde gayrı tabii ve gayrı meşru telakki edilebilecek bütün fiyat artırmalarına imkân ve mahal vermemek esaslı vazifemiz olacaktır. Yine bu mevzuda yabancı sermaye ile mesai teşriki ve kuracağımız yeni ve zaruri akdi hususunda teşebbüs ve gayretlerimizin gittikçe artan neticeler vereceğine kani bulunuyoruz."[13] Menderes'in bu

[11] **Yeni Sabah,** 5 Aralık 1957
[12] İsmail ARAR, **Hükümet Programları (1920-1965)**, Burçak Yayınları, İstanbul 1968, s.293
[13] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:1, İnikat:10, (4.12.1957), s.60

konuşmasından da anlaşılacağı gibi Beşinci Menderes Hükümeti'nin iktisadi politikasında ülke içinde istikrarlı bir fiyat dengesini kurmak ve dış yardım arayışları önemli yer tutmuştu.

Menderes'in mecliste okuduğu, içeriğinin büyük bir bölümünü iktisadi konuların oluşturduğu hükümet programı, 133'e karşı 403 oyla meclisten güvenoyu almıştı.[14] Beşinci Menderes Hükümeti'nin programında da önceki Menderes hükümetlerinde olduğu gibi; para politikaları ile Türk parasının kıymetinin korunması, spekülatif hareketlerden kaynaklanan enflasyonun engellenmesi için alınacak tedbirler ve iktisadi kalkınmanın sağlanması için yatırımlara ağırlık verilmesi gibi hususlar temel ilke olarak benimsenmiş ve uygulanacak iktisadi politikalar bu doğrultuda belirlenmişti.

[14] Adnan Menderes'in açıkladığı hükümet programı için bkz. EK-1

1. BÖLÜM: MALİ POLİTİKALAR (PARA POLİTİKASI)

1.1. Dış Yardımlar ve Yardım Antlaşmaları

İktisadi kalkınmasını tamamlamak üzere, Türkiye 1948'den itibaren Marshall yardımları kapsamında ABD'den yardım almaya başlamıştı. Türkiye'nin, ABD dışında iktisadi yardım ilişkisi içine girdiği diğer ülkeler, İngiltere, Batı Almanya ve Japonya olmuştu. Türkiye'nin iktisadi kalkınmasının temel dayanağı olan dış yardımları sağlamak amacıyla tesis edilen bu ilişkiler Beşinci Menderes Hükümeti döneminde de devam etmişti.

1.1.1. ABD ve Marshall Yardımları

Türkiye'nin, ABD ile yardım ilişkileri, Marshall yardımlarıyla başlamış ve bu kapsamda, askeri yardımlar dışında, kredi, hibe ve gıda yardımı olarak 1948-1960 yılları arasında ABD'den ortalama 1.000.000.000 dolar yardım alınmıştı.[15] ABD'den temin edilen yardımların büyük bölümü DP döneminde alınmış, bu dönemde (1950-1960) hibe ve kredi olarak ABD'den yaklaşık 850.000.000 dolar tutarında yardım temin edilmişti. Bu kaynağın büyük bir bölümü tarımın makineleşmesi ve altyapı yatırımlarında kullanılarak, tarımsal üretimi arttırmak hedeflenmişti.[16]

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'nin Türkiye'ye yaptığı iktisadi yardımların en büyüğü 1958 yılında gerçekleşmişti. ABD'nin bir ülkeye yardım yapabilmesi için anayasal kural gereği Başkanın Senato'yu ikna etmesi ve yeterli desteği alması gerekiyordu. Senato'da 1958 yılı bütçesinin tartışıldığı bir ortamda, yapılması planlanan 4.500.000.000 dolarlık dış yardım için ABD Başkanı Dwight Davit Eisenhower'un Senatoyu ikna gayretleri dikkat çekiciydi. ABD'nin dış yardımının neredeyse yarısının Asya ve Orta-doğu'ya yönlendirileceği, bu çerçevede yardım tahsislerinde Türkiye, Güney Kore, Formoza, Güney

[15] ABD tarafından Türkiye'ye yapılan ekonomik yardım ve krediler için bkz. EK-2
[16] Abdullah Takım, **Demokrat Parti Ekonomisi**, Ankara 2011, s.45

Vietnam ve Pakistan'ın özel bir yeri olacağı Tercüman gazetesinin sayfalarına şu şekilde yansımaktaydı: *"Devlet Reisi Eisenhower bugün, 1958 mali yılı bütçesini, ABD kongresine sunarken, bu hususta kaleme aldığı özel bir mesajda 'Dünyanın her yanındaki dost hükümetlerin takviyesi, sulh, kolektif güvenlik ve bütün milletlerin refahlarının korunması' babından yeni dış yardım programı için 4.363.000.000 dolar tutarında tahsisat istemiştir. Bu tahsisatın hemen hemen yarısı Orta-Doğu ve Asya memleketlerine tahsis edilecektir."*[17]

Marshall yardımları kapsamında, prensip olarak ABD, yardım talebinde bulunan ülkenin siyasi ve iktisadi durumunu yerinde tetkik etmek üzere o ülkeye heyetler gönderiyor ve heyetlerin raporlarına göre yapacağı yardımlara yön veriyordu. Bu kapsamda, Türkiye'ye de uzman heyetler gönderilmiş ve bu heyetler, Türkiye'nin iktisadi durumu ile ilgili olarak hazırladıkları raporlarında genellikle şu tespitlerde bulunmuşlardı;

- Özel sektöre yeterli serbestinin verilmediği,
- İç ve dış piyasada serbest piyasa koşullarının yeterince oluşturulamadığı,
- İktisadi aktivitede kamu kesiminin önemli bir ağırlığı olduğu,
- Ağır sanayi yerine hafif sanayiye öncelik verilmesi gerektiğini,
- Tarımsal potansiyelin yüksek olduğunu ve bu alanda üretimin arttırılması gerektiği,
- Sorunun sanayileşmenin gelişmemiş ve yavaş olması değil, tarımsal üretimin yetersiz olduğu,
- Tarımsal üretimin artmamasının temel sebebinin ise tarımsal araç, gereç ve altyapı yetersizliği olduğu.[18]

ABD'nin yaptığı yardımların amaca uygun kullanılıp kullanılmadığını denetlemek üzere, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu toplam 18 ülkenin iktisadi durumunun tespiti için

[17] **Tercüman,** 17 Ocak 1957
[18] Abdullah Takım, **a.g.e**., s.27

Eisenhower tarafından görevlendirilen bir heyet 11 Ocak 1957 tarihinde Türkiye'ye gelmiş ve resmi görevliler tarafından Yeşilköy Havalimanında karşılanarak bir basın toplantısı düzenlenmişti. Gazetecilerin sorularına Heyet Başkanı tarafından verilen yanıtlar Vatan gazetesinin sayfalarında şu şekilde yer almıştı: *"Yeşilköy Hava Alanında karşılanan heyetin başkanı Benjamin F. Fairless, müşavirler heyetinin on sekiz memlekete gideceği ve bunlardan henüz altısının görüldüğünü ifade ettikten sonra, 'biz yardımın arttırılması veya azaltılması hususunda herhangi bir karar vermiyor, sadece bazı tavsiyelerde bulunuyoruz' demiştir. Bununla beraber, Mr. Fairless sözlerine şunları da ilave etmiştir: 'Başkan Eisenhower tarafından gönderildiğimize göre herhalde bu tavsiyelerimizden faydalanılacaktır.' Daha sonra Türkiye'ye yapılan Amerikan yardımı hakkındaki sualleri cevaplandıran heyet başkanı Benjamin Fairless, Türkiye'de Amerikan yardımının iyi kullanıldığı yolundaki tahminlerin doğruluğuna inandığını belirttikten sonra, 'bu yardımın az olduğu söyleniyor. Bu hususta ne dersiniz' mealindeki suale yeni bir sualle cevap vererek, 'ya siz ne düşünüyorsunuz' demiştir."*[19] Heyet Başkanı'nın sorulara yaklaşımı, görevlerinin tavsiye boyutlu olduğunu gösteriyordu. Aynı zamanda Heyet Başkanı, bu tavsiyenin özenle değerlendirileceğini hatırlatıyor, ancak bu arada yardımların uygulanmasına dair somut sorulara net cevaplar vermekten imtina ediyordu.

ABD dış yardımlarını tetkik eden komitenin raporunda Türkiye'nin kalkınmadaki dinamik ve yönetimsel örgütlenmesini öven hususlara yer verilmişti. Söz konusu raporda Türkiye'nin gösterdiği iktisadi kalkınmada üstün bir cesaret ve kalkınma bilincinin bulunduğuna değinilerek, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye ve Suriye'nin kişi başına düşen gelirleri ve kişi başına düşen ziraate müsait toprak miktarları aynı olduğu halde Türkiye'nin kalkınma çabalarında başarılı olduğu, Suriye'de ise hiçbir gelişme görülmediğine

[19] Eisenhower'in Müşavirler Heyetinin İstanbul'a geldiği haberi için bkz. EK-3

dikkat çekilmiş, Türkiye'nin bu başarısının sebebinin ise cesaret ve idare kabiliyeti olduğu belirtilmişti.[20]

ABD yardımları ile ilgili Türkiye'de yayımlanan gazetelerde genel olarak yardımların miktarı ve hangi amaçla kullanılacağı hususları üzerinde durulmuştu. Örneğin Yeni Sabah gazetesinde, Türkiye'ye yapılacak olan 1.330.000 dolar tutarındaki yardımın 450.000 doları demiryolu nakliyatı alet ve yedek parçaları ithaline, 100.000 doları ilaç ve kimyevi madde alımlarına, 100.000 doları ise bakır ve bakır mamullerine tahsis edileceği bildirilmişti.[21]

Truman Doktrininin 10. yıldönümü münasebetiyle Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan raporda Türkiye'ye o tarihe kadar yapılan yardımlara ait bilgilere yer verilmişti. Söz konusu raporda on sene içinde Türkiye'ye yapılan askeri yardımın 1.700.000.000 dolar, iktisadi yardımın ise 800.000.000 doları bulduğu, bu yardımlara ek olarak, NATO çerçevesinde de bazı yardımlar yapıldığı belirtilmişti. Türkiye'ye başlangıçta 100.000.000 dolar olarak başlanan yardımın, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nda sarf ettiği 341.000.000.000 dolara kıyasla çok küçük bir miktar olduğuna dikkat çekilmişti.[22]

ABD'nin Türkiye'ye yaptığı yardımlar hakkındaki değerlendirmeler, özel olarak bu amaç için gönderilen heyetler yanında, zaman zaman farklı amaçlarla ziyarete gelen ABD'li diplomatlar tarafından da dolaylı olarak yapılmaktaydı. Türkiye'de bulunan Ticaret Ataşesi Joseph Svoboda konuyla ilgili değerlendirmesinde, yardımın yarıdan fazlasının özel sektöre yöneldiğini, yardımdan istifade eden herkesin uyması gereken bir nizam olduğunu ve kendisinin tacirlerin işlerini kolaylaştırmak için Türkiye'de bulunduğunu belirtmiş ve şunları söylemişti: *"Amerikan yardımından istifade eden herkesin riayet etmek mecburiyetinde olduğu bir nizam vardır. Türk tacirleri 10 sene evvel yani yardımın başladığı sıralardaki aynı meselelerle karşı karşıyadır. Ben tacirlerin işlerini kolaylaştırmak için geldim. Yardım*

[20] Türkiye büyük bir iktisadi kalkınma içinde. bkz.EK-4
[21] **Yeni Sabah**, 17 Şubat 1957
[22] Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye 10 yılda 2,5 milyar dolar yardım için bkz.EK-5

Nizamnamesi aslında basittir. Ama yine de izahı gerekir." Amerikan Ticaret Ataşesi, 1957 yılında Türkiye'ye yapılan yardımın 87.000.000 dolar olduğunu, bu yardımlardan ayrı olarak süt, hububat, yağ, peynir, vs. verilmesi de dikkate alındığında bu miktarın 120.000.000 doları bulduğunu ifade etmişti.[23]

ABD Temsilciler ve Senato tarafından dış yardımların tetkik edilmesi amacıyla oluşturulmuş olan özel komisyonda, 9 Ağustos 1957 tarihinde dış yardımlara tahsis edilmek üzere 3.336.000.000 dolarlık bir tahsisat kabul edilmişti. Bu tahsisatın görüşüldüğü oturumda, Türkiye'ye yapılan yardımlar hakkındaki yetki kanunları da görüşülmüş ve ayrılacak tahsisatın miktarı tartışılmıştı."[24] Başkan Eisenhower, yardımlar konusunda Temsilciler Meclisinde, tahsisatın kısıntıya uğramaması amacıyla parlamenterleri ikna etmek için yoğun çaba sarf etmişti. Temsilciler Meclisi ve Tali Komisyonda dış yardımlarda kısıntı yapılması yönünde karar alınmasına rağmen Eisenhower'ın bu kısıntıların önüne geçebilmek için verdiği mücadele dikkat çekiciydi. Eisenhower'ın bir hafta içinde üç defa müdahalesine rağmen, Temsilciler Meclisi'nin 809.000.000 dolarlık kısıntı yapılmasına karar vermesi üzerine Başkan, bunun milli menfaatlere aykırı olacağını söylemiş, böyle bir kesintinin komünist ülkelerle sınırı bulunan dost ülkelerin ordularında kısıntı yapmak anlamına geleceğini ısrarla belirtmişti. Bir başka deyişle, karşısında iki komitenin kısıntı kararı olmasına rağmen, Başkan kendi kararında ısrar etmişti. [25]

Türkiye ise bu dönemde Suriye'de yaşanan siyasi krizi gerekçe göstererek, bölgede komünizme karşı durabilen iyi bir müttefik olduğu vurgusuyla kendisine yapılan yardımların arttırılmasını talep etmişti. Maliye Bakanı Hasan Polatkan, bir mülakat esnasında, Suriye'deki durumun çok ciddi olduğunu ve özgür dünya tarafından yakınen takip edilmesi gerektiğini belirtmiş ve şunları söylemişti. *"Suriye hızla bir peyk haline gelmektedir. Görünüşe göre iç ve*

[23] **Yeni Sabah**, 13 Nisan 1957
[24] ABD tarafından 9 Ağustos 1957 tarihinde kabul edilen 3 milyar dolarlık tahsisat için bkz.EK-6
[25] **Tercüman,**16 Ağustos 1957

dış siyaseti beynelmilel komünizm tesiri altında bulunmaktadır. Suriye'deki son gelişmeler bu memleketi hürriyet ve hür memleketler aleyhine çalışanların bir silah deposu haline getirmiştir. Bu hakikat ve Suriye'den geçmekte olan petrol borularının komünistlerin kontrolü altında bulunduğu ABD ile diğer hür memleketler tarafından ehemmiyetle göz önüne alınmalıdır. Bu durum ve Türkiye'nin mesuliyetinin arttığı göz önüne alınırsa Türkiye'ye yapılan yardımın yeniden gözden geçirilmesi icap etmektedir."[26]

Türkiye'ye yapılan yardımlar ve bu yardımların nasıl kullanıldığı, Türk basınının yanı sıra, ABD basını tarafından da takip edilmişti. Nitekim Amerikan New York Post gazetesinin Cumhuriyet gazetesine yansıyan bir makalesinde, Türkiye'ye yapılan yardımların yerinde kullandığına dikkat çekilmiş, Türkiye'nin zayıf tarafının 20. asra yetişmek için imkânları aşan kalkınma arzusu olduğu, kuvvetli noktalarının ise coğrafi konumu, büyük ve nitelikli silahlı kuvvetleri, Batı ideallerine bağlılığı, diplomatik tecrübesi ve İslam âlemindeki prestiji olarak gösterilmişti.[27]

ABD'nin yaptığı dış yardımlar karşısında, SSCB de geri kalmış ülkelere yardım etmeye başlamış, bu durum ise bir rekabet ortamı doğurmuştu. ABD, SSCB ile iktisadi alanda rekabetin, milli güvenlik için en az güdümlü füzeler ve modern silahlar alanındaki rekabet kadar önemli olduğuna inanıyor ve bu nedenle SSCB'nin gelişmekte olan ülkelere açtığı %2,5 faiz oranlı krediye karşılık olarak, %3-4 olarak uygulanmakta olan faiz oranını indirmeyi planlıyordu.[28]

Türkiye'nin yapılan yardımlarla kalkınmanın sağlanması hususunda iyi bir planının olmadığı yönündeki iddialara karşılık, Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Suad Hayri Ürgüplü verdiği röportajda, ABD'nin yaptığı yardımların iyi bir plandan yoksun olduğunu ileri sürmüştü. Ürgüplü 16 Ocak 1958 tarihinde New York Ticaret Odası'nın Pierre Oteli'nde

[26] **Tercüman**, 27 Eylül 1957, Hasan Polatkan'ın özgeçmişi için bkz.EK-55
[27] **Cumhuriyet**, 1 Haziran 1957
[28] ABD dış yardım ödeneklerindeki artış için bkz. EK-7

tertiplediği bir öğle yemeği toplantısında Türkiye'deki iktisadi durumdan bahsetmiş ve Amerikan Yardım Programının daha iyi planlanması gerektiği imasında bulunmuştu. Ürgüplü Türkiye'nin birçok köy ve kasabasında devam eden iptidai şartlar mevcut olduğunu anlatmış, bir Türk askerini silahaltına almak için yılda 138 dolar sarf edilirken bir Amerikan askerinin ABD'ye yılda 5.300 dolara mal olduğunu belirtmişti.[29]

Dış yardımları yerinde denetlemek üzere ABD Dış Yardım Teşkilatı Şefi James Smith 5 Mart 1958 tarihinde Türkiye'ye gelmiş ve bazı değerlendirmelerde bulunmuştu. James Smith değerlendirmesinde, Müşterek bir Amerikan – Türk programının tatbik edilerek yol şebekesinin 9000 milden 17000 mile çıkarıldığını, Türkiye'nin kalkınma yolunda bazı başarılar elde etmesine rağmen hala ciddi ve zor meselelerle karşı karşıya olduğunu belirtmiş, 1948'den itibaren Türkiye'de sınai üretimin %48 oranında arttığını fakat dış borçların ve enflasyon oranının da yükseldiğini sözlerine ekleyerek, konuşmasına şöyle devam etmişti:

" Yeni maden kaynakları ve elektrik enerjisi istihsali geliştirilmiş ve yol şebekesi tesis edilmiştir. Fakat Türkiye şimdi enflasyonla karşı karşıya olup dış borçları çok artmıştır. İthal imkânları da ciddi bir şekilde kesilmiştir. Türkiye iktisadiyatı vahim bir devresinde bulunmaktadır. Ciddi bir buhran Türkiye'yi tehdit etmektedir. Karşılıklı Güvenlik Programı bu tehdidi bertaraf etmeli, istikrarlı mali yardım ve muvazeneli olarak istihsal kapasitesinin artmasını temin için Türkiye'ye yardım yapılmalıdır."[30]

4 Ağustos 1958 iktisadi kararlarıyla birlikte ABD'den 234.000.000 dolar yardım temin edilmişti. Bu yardım ile ilgili olarak, ABD Operasyon Koordinasyon Dairesi tarafından yayımlanan raporda 31 Temmuz 1958 tarihinde kesinleşen Ekonomik İstikrar Programı'na atıfta bulunularak Türk Hükümeti'nin IMF ve OEEC ile anlaşma sağladığından bahsedilmiş ve Türkiye'ye 359.000.000 dolar verilmesinin planlandığı, bu miktarın 234.000.000 dolarının

[29] **Cumhuriyet,** 17 Ocak 1958
[30] **Cumhuriyet,** 6 Mart 1958

ABD tarafından karşılanacağı ifade edilmişti.[31] Bu yardımlarla birlikte ABD'nin Türkiye'ye döviz sisteminin kurulması, kamu iktisadi teşebbüslerinin yeniden denetlenmesi ve dünya çapında ithalatın belirli kurallara dayandırılması hususunda yardımcı olacağı da belirtilmişti.

ABD, Türkiye'ye, 1958 yılının Kasım ayında 265.000.000 lira; Aralık ayında ise İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Milli Savunma için kullanılmak üzere 810.000.000 lira olmak üzere toplamda 1.075.000.000 lira hibe mahiyetinde yardımda bulunmuştu. Bu hibe yardımının ardından ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Fletcher Warren tarafından basına yapılan bir açıklamada 12 yıllık zaman zarfında (1947-1959) ABD askeri yardımı dışında türlü yollardan yapılan yardım ve yatırımların 1.000.000.000 dolara yaklaşmakta olduğu belirtilmişti.[32] 1 Ekim 1959 tarihinde ise ABD, NATO çerçevesinde Türk ordusuna 200.000.000 dolarlık yeni bir yardım yapma kararı almış, Türk ordusuna verilecek olan silahlar arasına bilhassa son model avcı, keşif ve bombardıman uçakları ile bazı füzeler bulunacağını açıklamıştı.[33]

Dünya Bankası Para Fonu ve Milletlerarası Finansman Kurumunun, 1 Ekim 1959 tarihinde düzenlenen olan yıllık guvernörler toplantısında Türkiye'yi temsilen söz alan Polatkan, üç sene içinde Dünya Bankası Para Fonu ve Milletlerarası Finansman Kurumunun az gelişmiş ülkeler içinde sadece 11 ülkeye 22 adet finansman yapmış olduğunu ve bu finansmanın da 22.000.000 dolara ancak ulaşabildiğini belirterek söz konusu kurumların yaptığı iktisadi yardımların yetersizliğini vurgulamış sözlerine şu şekilde devam etmişti:

"Hepimizin bildiği gibi Milletlerarası Finansman Kurumu, bilhassa az gelişmiş memleketlerde hususi teşebbüsü takviye suretiyle bu memleketlerin kalkınmalarına yardım maksadıyla kurulmuştur. Müessesenin tesisinden itibaren geçen üç yıllık devredeki

[31] Recep Murat Gecikli, **Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri,** Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2014, s.484,485.
[32] **Cumhuriyet,** 1 Mayıs 1959
[33] ABD'nin Türkiye'ye verdiği 200 milyon dolarlık askeri malzeme için bkz. EK-9

faaliyetlerine ait rakamlara bir göz attıktan sonra kurumun yaptıklarının bu gayenin icap ettirdiği nisbette olmadığı kanaatine varmaktan kendimi alamıyorum." [34]

ABD'nin Marshall Planı kapsamında Türkiye'ye yaptığı yardımlar, DP Hükümeti tarafından tarımın makinalaştırılması ve sanayinin ülkenin temel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliliğe çıkarılması amacıyla gereken yatırımlara sarf edilmişti. Bu yardımların en önemlisi 4 Ağustos 1958 kararları sonrasında gerçekleşmişti. Bu kararlar ile Kamu İktisadi Teşebbüslerine devlet desteği kaldırılmış ve ihracatı teşvik amacıyla prim sistemi getirilerek daha liberal bir iktisadi sistem yaratılması hedeflenmişti. Ancak başlangıçta enflasyonda kısmi bir düşüş yaşansa da ekonomideki bu rahatlama uzun sürmemiş, hammadde yetersizliği yüzünden üretim istenilen boyutlara ulaşamamış ve pahalılık tekrar baş göstermişti.

1.1.2. Batı Almanya, İngiltere ve Diğer Ülkelerle Yardım İlişkileri

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde Türkiye'nin ABD dışında en çok yardım temin ettiği ülke Batı Almanya'ydı. İki ülke arasında iktisadi işbirliği ve dayanışmayı daha da pekiştirmek amacıyla zaman zaman bakanlar seviyesinde ziyaretler gerçekleşmişti. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 15 Şubat 1958 tarihinde, Batı Almanya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiş, ziyaret sonucunda yayımlanan ortak bildiride Batı Almanya'nın, Türkiye'ye yapacağı iktisadi yardımı arttırmaya karar verdiği ve Türk-Alman işbirliğinin süratle ve yeniden takviye edileceğine yer verilmişti.[35]

ABD ve İngiltere, Batı Almanya'yı, SSCB'nin iktisaden geri kalmış ülkelere yapmaya başladığı yardım girişimleri karşısında, iktisaden geri kalmış ülkelere hissesine düşen yardımı yeterince yapmadığı yönünde eleştirmeye başlamış, İngiltere Başvekili Maurice Harold Mac Milan, ABD ziyareti esnasında Batı Almanya'nın yardımlar konusunda daha geniş ölçüde yer

[34] ABD'nin dış yardımlarına Polatkan'dan eleştiri için bkz. EK-10
[35] Batı Almanya'nın Türkiye'ye 15 Şubat 1958 tarihindeki yardım kararı için bkz. EK-11

alması gerektiği hususunda basına demeç vermişti.[36] SSCB'nin iktisadi yardım stratejisi karşısında İngiltere ve ABD'nin ikazlarıyla harekete geçen Batı Almanya, Türkiye ile iktisadi ilişkilerini hızlandırmış ve Başbakan Menderes ile Batı Almanya Başbakanı Konrad Adenauer arasında 28 Temmuz 1958 tarihinde iktisadi bağların güçlendirilmesine yönelik bir görüşme gerçekleştirilmişti. Görüşme sonrasında tarafların yayımladığı ortak bildiride;

- Türkiye'nin, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatının kontrolünü kabul ettiği,
- Batı Almanya'nın Türkiye'ye 750.000.000 marklık mühimmat siparişinde bulunacağı,
- Batı Almanya'nın Türkiye'ye 50.000.000 dolar kredi vermeyi kabul ettiği hususları yer almıştı.[37]

Batı Almanya'nın, kalkınmakta olan ülkeler için ayırdığı 260.000.000 marklık fondan, 15 Eylül 1958 tarihinde özel teşebbüse tahsis edilmek üzere Türkiye'ye 70.000.000 mark tutarında bir kredi tahsis edilmiş ve aynı zamanda Türkiye'nin Almanya'ya olan borçları ertelenmişti. Bu yardım haberinin Türkiye'de duyulması, ekonomi üzerinde olumlu etki yaratmıştı.[38]

Batı Almanya ile yardım ilişkileri zaman zaman kesintiye uğrasa da bu ilişkiler 1959 yılında devam etmişti. 5 Şubat 1959 tarihinde Almanya, Türkiye'den ikinci Dünya Savaşı'nda Türkiye tarafından el konan Alman mallarının iadesini ve Türkiye'ye satılan malların en az yarısının Alman gemileri ile nakledilmesini talep etmiş, bu taleplerinin karşılanmaması durumunda yapılan yardımların durdurulacağını açıklamıştı. Batı Almanya'nın bu talepleri Türk Hükümeti tarafından karşılanmış ve anlaşmazlık kısa sürede çözümlenmişti.[39]

[36] **Tercüman**, 23 Haziran 1958
[37] Menderes ve Konrad Adenauer'un 28 Temmuz 1958 tarihindeki görüşmesi bkz. EK-12
[38] **Milliyet,** 16 Eylül 1958
[39] Batı Almanya 6 Şubat 1959 tarihinde Türkiye'ye yaptığı yardımları durdurdu bkz. EK-13

Batı Almanya'nın yapacağı yardımların hangi alanlarda yapılacağı hususunda yol gösterici olması açısından Dünyaca ünlü Alman İktisatçı Prof. Fritz Baade incelemelerde bulunmak üzere 22 Ağustos 1958 tarihinde Türkiye'ye gelmiş ve çalışmalarını tamamladıktan sonra bir rapor kaleme almıştı. Söz konusu raporun yayınlanmasının hemen ardından Türkiye ve Batı Almanya arasında devam eden iktisadi görüşmeler netice vermiş ve Batı Almanya, Türkiye'ye 3 yıl içerisinde 700.000.000 dolar tutarında bir yatırım yapacağını açıklamıştı. Türk-Alman iktisadi görüşmeleri sonucunda bir açıklama yapan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu yatırımların ziraat, sanayi, ulaştırma, madencilik ve turizm sahalarında olacağını belirterek, programda özellikle sulama ve zirai istihsale önem verildiğini ve Alman iktisatçısı Prof. Baade'nin sunduğu raporun esas alındığını söylemişti."[40]

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde ABD ve Batı Almanya dışında İngiltere, Japonya ve SSCB ile yardım ilişkileri içine girilmiş fakat SSCB'nin yardım tekliflerine rağmen bu ülkeyle iktisadi ilişki kurmaktan uzak durulmuştu.

Japonya, Ankara Büyükelçisi aracılığıyla Türkiye'ye 50.000.000 dolar tutarında bir kredi açma teklifinde bulunmuş ve Japonya'dan temin edilecek kredi ile mevcut gemi tersanelerimizin onarılması ve yeni tersanelerin kurulması planlanmıştı. Aynı zamanda muhtelif Japon firmaları 17 Nisan 1958 tarihinde Türkiye'de farklı sektörlerde yatırım yapmak istediklerini bildirmişlerdi. Ayrıca Japon firmaları, kurulması planlanan dokuma fabrikalarımızın makine ve teçhizatını da temin etmek istemişlerdi."[41]

Türkiye'nin bu dönemde dış yardım temin ettiği diğer bir ülke ise İngiltere idi. 1958 yılının Ağustos ayında İngiltere, Türkiye'nin finansman ihtiyacına yardımcı olmak amacıyla 10.000.000 dolar kredi açacağını duyurmuştu. İngiliz parlamentosunda yapılan duyuruda, İngiliz hükümetinin, Avrupa İktisadi Sistemi ve mensup olduğu ittifaklar dahilinde vaziyetini

[40] Batı Almanya ile Türkiye arasındaki 700 milyon dolarlık yardım anlaşması için bkz. EK-14
[41] Japonya'nın Türkiye'ye teklif ettiği 50 milyon dolar tutarındaki kredi için bkz. EK-15

kuvvetlendirmesini temin etmek için Türkiye'nin iktisadi sorunlarını yenmesine yardım edeceği bildirilmişti.[42]

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde ABD dışında İngiltere, Batı Almanya ve Japonya ile iktisadi ilişkiler kurulmuş, bu ülkelerden çeşitli miktarlarda kredi ve hibeler elde edilmiş fakat bu yardımların sürekliliği olmamıştı. Diğer yandan SSCB'nin yardım tekliflerine rağmen dönemin siyasi konjonktürü sebebiyle bu ülke ile iktisadi ilişki kurmaktan uzak durulmuştu.

1.1.3. Uluslararası Ekonomik İşbirliği Organizasyonları ile Yardım İlişkileri

Türkiye, Beşinci Menderes Hükümeti döneminde gelişmiş ülkeler ile gerçekleştirdiği ekonomik yardım ilişkileri yanında, bazı uluslararası organizasyonlar ile de ekonomik ilişkiler tesis etmişti. Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (OEEC) ve 1947'de üye olunan Uluslararası Para Fonu (IMF) ile ilişkiler 1958 yılının Temmuz ayında hız kazanmış ve aynı tarihte Paris'te yapılan anlaşmalarla Türkiye, bu kurumlardan yaklaşık 250.000.000 dolar kredi elde etmişti.[43] Yapılan bu anlaşmanın duyulmasının ardından Türkiye ekonomisinde belirgin bir etki gözlenmiş, altın ve döviz fiyatları düşmeye başlamıştı. Türkiye'nin kendisini rahatlatacak şekilde böyle bir imkân bulması iç basında olumlu karşılanmıştı. Bu kurumlarla yapılan antlaşmalar gereği, 30 Eylül 1961 tarihinde adı Organization for Economic Co-operation and Development- (OECD) olarak değiştirilecek olan, OEEC 200.000.000 dolar ve IMF ise 50.000.000 dolar kredi vermeyi taahhüt etmişlerdi.[44] Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Başbakan Adnan Menderes'e hitaben sarf ettiği şu sözleriyle kredilerin temin edildiği müjdesini vermişti. *"Son Orta Doğu hadiseleri muvacehesinde, Türkiye'nin kıymetini daha*

[42] **Milliyet**, 1 Ağustos 1958
[43] Mahfi Eğilmez, **Ekonomi Politikası**, Remzi Kitabevi, 10. Baskı, İstanbul 2006, s.78.
[44] Mehmet Hasgüler, **Uluslararası Örgütler**, Alfa yayınevi, 5.Baskı, İstanbul 2012. s.353

iyi anlayan Batılı müttefikler, Memleketimize geniş iktisadi yardımlarda bulunmaya karar vermişlerdir."[45]

ABD ve Batı Almanya Hükümetlerinin yanında Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı ve Uluslararası Para Fonu kanalıyla temin edilen krediler ile ilgili yaptığı açıklamada, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, temin edilen kredi ve yardımların büyük bir kısmının ABD'den alındığını belirtmiş ve bu ülkenin bir yıl içinde taahhüt ettiği yardım miktarının 234.000.000 dolar olduğunu söylemişti.[46]

IMF ve OEEC'den temin edilen kredilerden farklı olarak, bu antlaşmaların imzalandığı tarihte Paris'te ABD Hükümeti ile Türk Hükümeti arasında ABD'nin Türkiye'ye yaklaşık 234.000.000 dolar kredi vermesini karara bağlayan bir anlaşma imzalanmıştı. Bu antlaşmayı Türk Hükümeti adına Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan, ABD adına da ABD'nin NATO ve OEEC nezdindeki baş delegesi ile ABD Maliye Bakanı Yardımcısı imzalamıştı."[47] Dolayısıyla Paris'te imzalanan bu anlaşmalar ile Türkiye gecikmiş transfer ve taksitlerin teciliyle birlikte yaklaşık 350.000.000 dolar kredi sağlamıştı.[48]

İktisadi istikrarı temin için bir takım önlemler alınması gerektiğini belirten Polatkan, alınan yardımlarla ilgili olarak şunları söylemişti:

"ABD'nin bir yıl için muhtelif şekillerde tertip ve deruhte ettiği yardım miktarı: 234.000.000 dolardır. 44.000.000 dolarlık kısmı 1945, 1949 ve 1952 senelerinde ABD'den alınan iktisadi yardımların bu güne kadar vadesi gelmiş ve henüz tediye edilmemiş olan 8.500.000 dolarlık taksitleriyle 1965 yılına kadar vadeleri gelecek olan 35.000.000 dolarlık taksit tutarlarına ait bulunmaktadır. Bu taksitler uzun vadeli bir tecile tabi tutulmuştur. Avrupa İktisadi işbirliği camiasının yardımı toplamda 100.000.000 dolardır. Bunun

[45] OEEC ve IMF'nin yapacağı yardımlar için bkz. EK-16
[46] **Milliyet,** 4 Ağustos 1958
[47] **Akşam,** 1 Ağustos 1958
[48] **Yeni Sabah**, 4 Ağustos 1958

25.000.000 doları kredi kotası tezyidi, 50.000.000 doları Federal Almanya, 10.000.000 doları İngiltere, 15.000.000 doları da diğer üye devletler tarafından verilmiştir. Ayrıca Milletlerarası Para Fonu da 25.000.000 dolar kredi vermiş bulunmaktadır. Bu suretle toplam dış yardımlar 350.000.000 doları bulmaktadır.

Bu anlaşmaların milletimizce pekiyi takdir edileceğinden asla şüphemiz olmayan iki vasfına bilhassa işaret etmek isterim, elde ettiğimiz mali mutabakatların hiçbirinde akitlerin tesanüt duygularından müphem olmayan tekbir hüküm mevcut olmadığı gibi milletlerarası münasebetlerde hükümetimizin müfrit bir titizlikle daima mahfuz bulundurduğu hususlara en küçük bir gölge düşürecek hüküm yoktur."[49] Polatkan bu cümlelerle alınan yardımlar hakkında detaylı bilgi verdikten sonra yapılan yardım anlaşmalarında Türkiye'nin onurunu zedeleyici herhangi bir hüküm bulunmadığını özellikle belirtmişti.

Bu kredilerin temin edildiği tarihte aynı zamanda bir iktisadi tedbirler paketi açıklanmıştı. Söz konusu tedbirlerin dikkat çekenleri: Merkez Bankasının İktisadi Devlet Teşekküllerine verdiği kredileri durdurması, diğer banka kredilerinin 30 Haziran 1958 seviyesiyle sınırlandırılması, tütün, krom, bakır ve afyon ihraç edeceklere dolar başına 210; üzüm, İncir, Fındık ihracatçılarına da 200 kuruş üzerinden prim verilmesiydi.[50]

1.1.4. Dış Yardımlar Hakkında Meclis İçindeki Muhalif Görüşler

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde temin edilen dış yardımlar hakkında CMP Genel Başkan Vekili Fuat Arna TBMM genel kurulunda yaptığı 45 dakika süren ve dinleyenleri ağlatan konuşmasında*: "Bir buçuk asırdan beri dedelerimizden babalarımızdan kalan ıstırapların mirasını CMP kaldıracaktır. Maliye Bakanı Milletvekilimize şunu sorun - Siz iktidarı aldığınızda merkez bankasında ne kadar altın vardı? Amerika'dan ne kadar hibe*

[49] Hasan Polatkan'ın açıkladığı iktisadi ve mali tedbirler için bkz. EK-17
[50] **Cumhuriyet,** 4 Ağustos 1958

yardım aldınız? Türk milletini ne kadar borçlandırdınız?" [51] şeklinde sorduğu, soruların cevaplarını da kendisi vermiş, ülkenin 30 yılda ödeyemeyeceği bir borcun altına sokulduğunu iddia etmişti. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Maliye Bakanı Polatkan'ın dış yardımlarla ilgili son demecine dair, gazetecilerin sordukları soruyu Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın yardımların ne gibi şartlar karşılığında yapıldığını açıklamamakla itham etmiş ve şöyle cevaplandırmıştı: *"Maliye Bakanı yardım anlaşmalarının şartlarını açıklamış değildir. Yardımı yapanların ne gibi şartlar ileri sürdüklerini elbette yabancı basından öğreneceğiz. Maliye Bakanı "elde ettiğimiz mali mutabakatların hiçbirinde akitleri ittifak ve tesanüt duygularından mülhem olmayan tek bir hüküm mevcut değildir." Diyor. Fakat hükümlerin ne olduğunu açıklamıyor. Meclisin olağanüstü toplantısında açıklayacaklarını ümit etmek isterim. Millete itimat vermek ve bunların eskisi gibi gelişi güzel harcanmayacağını inandırmak elzemdir."*[52]

Büyük Millet Meclisinin dış meseleler ve kredilerle ilgili olağanüstü toplantısında, söz alan İnönü, dış politikadan duyduğu endişeyi dile getirerek, ülke dışına asker göndermek suretiyle tehlikelerin ülkeye davet edilmesinden kaçınılması, üretim ve para politikalarında etkin bir rol izleyerek ihracatın arttırılması ve alınan borç paranın yerinde harcanması hususlarında şunları söylemişti;

"*Dış Politikanın gidişinden endişe etmek lazımdır. Biz kendi teşebbüsümüzle, tehlikelerin hududunda bulunurken, asker göndermek gayretiyle tehlikeleri üzerimize davet etmekten uzak bulunmalıyız. Bunun aksini bizim Hariciye Vekili gibi diplomatlar marifet sanırlar. Adana'ya asker indirilmesinde anlaşma olup olmadığını bilmek istiyoruz.*[53] *İstihsal ve mali kudretimizi arttırıp ihracatımızı çoğaltırsak bu borçları ileride ödemek imkânını elde*

[51] **Akşam**, 14 Ekim 1957
[52] Kasım Gülek'in dış yardımlar hakkındaki sorulara verdiği cevaplar için bkz. EK-18
[53] **Ulus,** 22 Ağustos 1958

edebiliriz. Yoksa Osmanlı Devleti'ne döneriz. Bu kredi ve yardımı en iyi ve ilerisi için faydalı bir şekilde kullanmayı iyice düşünmek ve bulmak lazımdır. 'Borçtan korkan zengin olamaz' derler ama aldığı borcu iyi kullanmayı ve onunla yeni gelir kaynakları bulmayı bilirsen. Bizim dileğimiz hükümetin bu yolda muvaffak olmasıdır."[54]

SSCB ve dolaylı olarak da demirperde ülkelerini, Türkiye'nin İktisadi kalkınması önünde bir engel olarak gören ve bu ülkelerle olan ticari ilişkileri eleştirerek hükümete atılması gereken adımlar hakkında tavsiyede bulunan Vatan gazetesi yazarı Ahmet Emin Yalman, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Almanya'nın da aynı usullerle Türkiye'nin gözünü bağladığını, ithalat ve ihracatın Nazi Almanyası'nın tekeli altına düştüğünü, iktisadi bağımsızlığın tehlikeye düştüğü dehşetler içinde fark edildikten sonra tedbirler alındığını hatırlatmıştı. Yalman şu sözleriyle hükümeti daha ılımlı olmaya ve iktisadi kalkınma hamlesinde uzlaşı ilkesi kapsamında hareket etmeye davet etmişti: *"DP İktidarı, İktisadi sahada çok değerli, çok cür'etli hamleler yapmış ve Türkiye'nin cihazlanması davasına büyük bir enerji ve cesaretle ele almıştır. Bu gidişi muhalefet tarafından hücumlara uğrayınca, siyasetinin etrafında bir müdafaa sistemi vücuda getirmekle fazla derecede ileri gitmiştir. Her şey azami derecede iyidir, pahalılık yoktur, çekilen zahmetler zaruridir. Ve parlak bir istikbalin ve İktisadi istiklalin bedelidir. Aksi iddialarda bulunmak parti ölçüsüyle bir ihanet sayılmağa başlanmıştır."*[55]

Türkiye'nin temin ettiği dış yardımlar hakkında yapılan eleştiriler, genellikle hükümetin, TBMM'yi yeterince bilgilendirmediği; ülkenin altından kalkılamayacak kadar borçlandırıldığı ve alınan kredilerin uygun sahalarda kullanılamayacağı yönündeki şüpheler üzerine yoğunlaşmıştı.

[54] Kadircan Kaflı, *Yardım ve Borç*, **Tercüman**, 24 Ağustos 1958
[55] "Demir perdenin İktisadi Öksesindeyiz" konulu makale için bkz. EK-19

1.2. Enflasyon, Fiyat Murakabesi ve Milli Korunma Kanunu Uygulamaları

Türkiye'de 1957-1960 yılları arasında ithalat kontrolü yoluyla, ülke dışına döviz çıkışını azaltmak ve primler vasıtasıyla ihracatı arttırarak dış ticaret açığını azaltmak yönünde iktisat politikaları izlenmişti. Fakat temelleri yeni atılmakta olan liberal bir görünüme sahip Türk ekonomisi için ekonomik sistemin dengede durması kolay olmamıştı. Altın ve döviz gibi ekonomik parametreler, gelişen siyasi ve konjonktürel olaylar karşısında değişken bir yapı sergilemişti. Enflasyon ve hayat pahalılığı yüksek seviyelerde seyretmiş, serbest piyasa kurallarıyla bir ekonomi dengesi kurmak zorlaşınca hükümet, bir zamanlar eleştirdiği Milli Korunma Kanununu tekrar yürürlüğe koymuştu.

1.2.1. Enflasyon ve Zam Politikaları

Pahalılık ve zamlar, 1957 yılında günlük hayat üzerinde daha fazla hissedilmeye başlamıştı. 1950'de %3 olan enflasyon oranı, 1957'de % 20'lere çıkmıştı.[56] Başbakan Menderes, halkın bu zamlara karşı olan tutumunu bizzat takip etmiş ve yerinde tespitler yaparak hükümetin bu konuyla yakından ilgili olduğunu halka göstermek istemişti. Örneğin, toplu taşıma ücretlerine yapılan bir zam sonucunda toplumda yükselen olumsuz havayı değerlendirebilmek için İETT Genel Müdürünü kabul ederek izahat almış ve yapılan zammın gerekçelerini tatmin edici bulmayarak, bu zamların kaldırılması yönünde talimat vermişti.[57]

Hayat pahalılığının TBMM'de gündeme alınmasını talep eden bir gensoru üzerine, Menderes cevaben yaptığı konuşmada şunları söylemişti: *"Meydan okurmuşçasına gensoru alınsın diyorlar. Beyler istedi diye gensoru açacağız, hayat pahalılığı var mı? yok mu? münakaşası yapacağız, onlar var diyecek, ben ise yok. Akıl alacak şey değil. Allah, 1930*

[56] Şerif Demir, **Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes (1950-1960),** Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2009, s.334.
[57] **Cumhuriyet,** 5 Ocak 1957

senesinin ucuzluğunu bu memlekete bir daha göstermesin."[58] Başbakan'ın bu sözlerinden anlaşılacağı üzere, DP bu dönemde muhalefet cephesinden yükselen ekonomi ile ilgili eleştirileri yeterince dikkate almamıştı.

Hükümetin, aksini iddia etmesine rağmen dönemin gazetelerinde hemen her gün zam ve pahalılık haberleri yer almaktaydı. İçki, sigara ve kibrite % 20-50 oranında zam yapıldığı ve bu zamlarla bütçeye 100.000.000 liralık gelir sağlanacağı bu haberlerden biriydi.[59] Cam fiyatlarına yapılan zamlardan dolayı meydana gelen karaborsacılığın önüne geçebilmek için hükümet, perakende cam satışındaki kâr haddinin % 20'ye çıkarılarak, beş metrekareye kadar olan cam satışlarının serbest bırakılması, perakende cam satan işyerlerinin bir listesinin oluşturulması ve camların alıcıya teslim edilmeden bizzat perakendeci tarafından takılmasına dair bir yasal düzenleme çıkartılması gibi bir takım önlemler almıştı."[60]

Türkiye'de enflasyon görüldüğü gibi dünyada da enflasyon artışına dair göstergeler dikkat çekmekteydi. Bu dönemde yayımlanan Birleşmiş Milletler İktisadi Raporunda birçok ülkede enflasyon tehlikesinin ortaya çıktığı belirtilmişti. Birleşmiş Milletler tarafından her yıl yayımlanmakta olan iktisadi raporda, üzerinde durulan önemli konulardan biri de birçok ülkede enflasyon tehlikesinin ortaya çıkmasıydı. Raporda hayat şartlarının ağırlaştığı, üretimin ücretlerde görülen yüksekliği karşılayamaz hale geldiği belirtilmişti.[61]

Diğer yandan, Avrupa'da yayımlanan bir araştırma raporunda, pahalılıkta Türkiye'nin ilk sırada olduğu belirtilmişti. Eşya ve hayat pahalılığı ile ilgili endeksleri referans gösteren araştırmaya göre, Türkiye'nin bütün Batı Avrupa Ülkeleri içerisinde 1953'den beri en çok pahalılaşan ülke olduğu gösterilmişti. Bu endekslerde Türkiye'nin toptan eşya fiyatlarında 1953'e oranla %8, hayat pahalılığında ise %48 artış olduğu görülmekteydi. Türkiye'den sonra

[58] **Akşam,** 20 Haziran 1957
[59] İçki, sigara ve kibrite yapılan zam için bkz. EK-20
[60] **Akşam,** 27 Haziran 1957
[61] **Cumhuriyet**, 1 Temmuz 1957

toptan eşya fiyatlarında en çok artışın Yunanistan'da (%30) olduğu, bu artışın, Avusturya'da %14, Hollanda'da %17 olduğu, en az pahalılaşan ülkenin ise %6 ile Fransa olduğu belirtilmekteydi.[62]

Türkiye'de hayat pahalılığı ve enflasyon ile ilgili olarak, hükümetin tedbirlerinin yanı sıra, muhalefet partilerinden gelen şiddetli eleştiriler de siyasi gündemi belirlemekteydi. Bu tür eleştiriler kapsamında, örneğin, Hür Parti İl Kongresinde söz alan Urfa Milletvekili Feridun Ergin enflasyonun toplum yapısı üzerinde olan etkisini eleştirerek, şöyle konuşmuştu: *"Elbet bir gün ilim adamları, Vekâlet emrine alınmaktan korkmaksızın 1957 Türkiye'sinin lüks ile sefaleti dirsek dirseğe getiren muvazenesiz iktisat siyasetinin mahzurlarını genç nesillere öğreteceklerdir."*[63] Ergin'in bu sözlerinden, gelir dağılımında bir dengesizlik olduğu ve bu durumun açıkça ifade edilemediği anlaşılmaktaydı.

Ülke genelinde yaşanan hayat pahalılığının önüne geçmek için, hükümet arayış içerisine girmiş ve bazı düzenlemeler yapmıştı. Örneğin, artan gayrı menkul kiralarını belirli bir seviyede tutabilmek için çıkarılan bir düzenleme ile kiracıdan 3 ila 6 aylık peşin para alınmasının önüne geçilmişti. Kiracılar Cemiyeti Başkanlığı'nın Meclis'e müracaat ederek kiracıların durumunu bildirebilmesinin önü açılmış ve Takdir Komisyonlarında cemiyetten birer azanın bulunması sağlanmıştı. Ayrıca kiralık ev ve dükkânların üzerine kira ücretinin de yazılması uygun görülmüş ve kiralara %30 oranında indirim getirilmişti.[64]

Bu dönemde, enflasyon ve hayat pahalılığı köşe yazarlarının konularına yansımaktaydı. Vatan gazetesi ekonomi yazarı Adil Aşçıoğlu, 1 Aralık 1957 tarihli "Pahalılık, Ucuzluk" başlıklı makalesinde Türkiye'deki hayat pahalılığını konu almış, yaşanan pahalılığın kâr hadlerinin veya maliyetlerin yüksekliğinden kaynaklanabileceğini belirtmişti. Aşçıoğlu, hükümet tarafından uygulamaya konulan maliyetlerin tespiti yönündeki yeni

[62] Namık Zeki Aral, *"Hayat 3,5 Yılda %48 Pahalılaştı"*, **Ulus**, 27 Kasım 1957
[63] **Cumhuriyet,** 2 Eylül 1957
[64] **Tercüman,** 28 Kasım 1957

uygulamayı olumlu bularak görüşlerini şöyle dile getirmişti: *"Kâr haddinin sınırlandırılmadığı memleketlerde müstahsilin maliyeti mümkün mertebe düşürerek kârını arttırmak istemesi tabiidir. Satışlardaki kâr haddinin sınırlandırıldığı hallerde ise maliyetlere de bir sınır çekilmezse bundan bir fayda edilemeyeceği aşikârdır. Bu bakımdan birçok malın gümrüklerden çekilmemesi, bazı müesseselerin lüzumsuz yere yüksek maaşlar ödemeleri ve fuzuli seyahatler yapmaları maliyeti ve kârları arttırmak gayesi gütmektedir. Onun içindir ki, kâr haddi esasının kabul edildiği hallerde maliyetin de kontrol edilmesi ve sınırlandırılması tabii ve zorunludur."*

Üreticinin, ürettiği malı maliyetinden ucuza satmak zorunda kalmasının kalkınmakta olan ülkelerde üreticiler için bir yükümlülük olduğunu savunan Aşçıoğlu, böyle dönemlerde fedakârlıkların sadece dar gelirli tüketici durumundaki halktan beklenmesinin adaletli bir durum olmadığını savunarak sözlerine şöyle devam etmişti: *"Nihayet halkın bugüne kadar katlandığı fedakârlığın geçici bir süre için fabrikatörlerin ve tüccarın memleket adına katlanmaları o kadar büyük bir mahzur olmasa gerekir. Memleketin kalkınması isteniyorsa bunun gerektirdiği fedakârlıkların sadece dar gelirli halk tabakalarına yüklenmesi tabiatıyla büyük bir adaletsizlik teşkil edecektir."*[65] KİT'lerin özel sektöre oranla maliyetlerini daha düşük tutabildiklerini, özel sektörün, millileştirilmiş ekonomi karşısında verimsiz kaldığını sözlerine ekleyen Aşçıoğlu, pahalılığı önlemenin tek çaresinin maliyeti düşürmek olduğu için, pahalıya mal üreten sektörleri millileştirmenin en uygun yol olduğunu savunmuştu.

Enflasyon ve hayat pahalılığı ile ilgili olarak hükümeti ülke ekonomisini iyi yönetememekle eleştirmiş ve şunları söylemişti: *"Sayın Başbakan'ın teşkil ettiği hükümetlerin iktisadi ve mali politikalarında enflasyon temel taş olmuştur. Hükümetin milleti*

[65] Adil Aşçıoğlu, *"Pahalılık Ucuzluk"* **Vatan**, 1 Aralık 1957

ve milletin mümessillerini habersiz tutmaya kendini mecbur hissetmesi dahi iktisadi ve mali vaziyetimizin iyi halde bulunmadığına işarettir."[66]

Bütçe müzakereleri sırasında da ülke genelinde yaşanan pahalılık tartışma konusu olmuş ve CHP milletvekilleri yaşanan durumun enflasyon olduğunu söylerken, DP milletvekilleri ise buna ekspansiyon (para şişkinliği) denileceğini savunmuşlardı.[67] Mevcut durumun enflasyon mu yoksa ekspansiyon mu olduğu tartışmasına verilebilecek yanıtlardan biri, belki de, yaklaşık dört ay sonra Akşam gazetesinde yayımlanan bir istatistikte Türkiye borsalarında işlem gören çeşitli maddelerin fiyatının yirmi sene zarfında neredeyse yirmi kat arttığı haberiydi.[68]

Beşinci Menderes Hükümetinin göreve başlamasının üzerinden bir yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen, enflasyon ve hayat pahalılığında herhangi bir düşüş gözlenmediği gibi yeni zam dalgaları yaşanmıştı. Kömür ve dokumalara yapılan zammı, uçak, tren ücretleri ile çimento takip etmiş, yünlü kumaşlara %75 ile %85 arasında, demire %100, tren biletine %100, kâğıda %90 oranında zamlar yapılmıştı.[69]

Yaşanan hayat pahalılığı halkın alım gücünü doğrudan etkilemiş, 1958 yılının Temmuz ayında giyim ve ev eşyası satışlarında %80 azalma görülmüş, halkın yaptığı alışveriş daha ziyade kuru gıda maddeleri üzerine olmuştu.[70] Fiyat endekslerine göre yıllık artış İstanbul'da %35, Ankara'da %15 olarak gerçekleşmiş ve pahalılık en fazla gıda maddeleri ile giyim eşyasında hissedilmişti.[71]

Kamu harcamalarında israflı davranıldığını açıklayan İnönü, alınan tedbirlerin doğru olmadığını belirterek şunları söylemişti: *"Milletin mağduriyet yıllarında israfa tahammülü*

[66] **Akşam,** 5 Aralık 1957
[67] **Milliyet**, 22 Aralık 1957
[68] Gıda maddelerinin fiyatındaki artış için bkz. EK-21
[69] **Ulus**, 4 Haziran 1958
[70] **Yeni Sabah**, 18 Temmuz 1958
[71] **Yeni Sabah,** 19 Eylül 1958

olamaz. İsrafı kesmek lazımdır. İsrafı kesip, doğrulukla tedbirler alıp, işe başlayacaksın. Ondan sonra fiyata istikrar da gelir, itibar da. Para da bulursun. İktidar iktisadi buhranın hal yoluna girmesi için iki çare arıyor. Birincisi dışarıdan bol para bulmak, ikincisi ise içerideki mallara zam yapmak. Bu tedbirler yanlış ve vakitsizdir."[72]

Hükümetin zam politikasını eleştiren ve hükümete tavsiyelerde bulunan Cumhuriyet gazetesi yazarı Osman Okyar "Zam Politikası" adlı makalesinde, uygulamaya konulan Milli Korunma Kanununun da sıkıntıya çözüm olmadığını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmişti: *"Senelerdir memleketimizde devam eden enflasyon hastalığının esası çeşitli sebeplerle piyasaya sürülen para miktarının, mal ve hizmet istihsaline nazaran çok fazla oluşunda aranmalıdır. Açık veren devlet bütçesini kapatmak mı lazım geliyor? Para ihraç edilir. Sümerbank, Etibank gibi Devlet İktisadi Teşebbüslerinin masrafları varidatlarından yüksek midir? Para ihraç edilir. Devlet Bankalarının, yeni fabrikaların inşaatına iştirakleri mi istenir? Para ihraç edilir. İmar ve istimlak için paraya ihtiyaç mı vardır? Yine para ihraç edilir. Sebepler saymakla bitmez. Masraf karşılamanın en kolay yolu para ihraç etmektir. Tesirine bakılmaksızın, bu usule çok geniş ölçüde başvurulmuştur."* Okyar, her şeyden önce paranın kıymetinin belirli bir seviyede muhafaza edileceğine dair kamuoyunda güven tesis etmek gerektiğini, bunun için de öncelikle ülkedeki iktisadi durumun bütün çıplaklığı ve vahameti ile vatandaşa bildirilmesine ihtiyaç olduğunu savunmuş ve satırlarını şöyle sonlandırmıştı: *"Sonuç olarak Merkez Bankasınca para emisyonu icap ettiren sebepler kati olarak ortadan kaldırılmalıdır. Kamuoyunda itimadın uyanması evvela durumun bütün çıplaklığı ve vahameti ile memlekete bildirilmesine bağlıdır. Hükümet zamların sebeplerini halka açıkça bildirmediği gibi, iktisadi durumun umumi bir tespitine de yanaşmamıştır."*[73]

[72] **Tercüman**, 9 Haziran 1958
[73] "Zam Politikası" başlıklı makale için bkz. EK-22

Hayat pahalılığının önlenememesi, muhalefet cephesinin asıl eleştiri konularını oluşturmuştu. İnönü, hükümeti ülke ekonomisini genç ve tecrübesiz insanların hırsına kurban etmekle itham etmiş, devlet hazinesindeki 280.000.000 altınının amaca uygun olarak kullanılmadığını belirterek şöyle konuşmuştu: *"Bu noktaya gelinceye kadar 280.000.000 Osmanlı altını harcanmıştır. İktisat fakültesinden ve teknik üniversiteden yeni mezun olmuş genç ve tecrübesiz birkaç ihtiras sahibinin önüne 280.000.000 altını sağ para yani döviz olarak koysunlar ve bu para ile bir iktisadi kalkınma projesi istesinler. Meydana gelecek eser 8 seneden beri takip ettikleri hareket hattına ders verecek bir kıymette olacaktır. 8 seneden beri takip olunan iktisadi politika ilmin ve ihtisasın ilk şartlarına bu derece aykırı bir mahiyet göstermektedir. Harp ve darp yokken ve 280.000.000 Osmanlı altını gibi bir hazine ele geçmişken para ne için düşüyor, pahalılık ve darlık ne için oluyor."*[74]

Hükümet ve muhalifler arasında enflasyon tartışmaları sürerken, hayat pahalılığı ve zamlar sürekli olarak devam etmiş, enflasyonun düşmesine dair herhangi bir belirti görülmemişti. Çay, sigara, içki fiyatları %75 oranında artmış, 1957 yılında kilosu 25 lira olan çayın yeni fiyatı 40 liraya dayanmış, 1950 yılında 35 kuruşa satılan Bafra sigarası 90 kuruşa satılmaya başlanmıştı.[75] Sümerbank ürünlerine de zamlar yapılmaya başlanmış, ayakkabı, terlik, çanta, gibi deri mamullerinin fiyatı %40-50 oranında arttırılmıştı.[76]

1957 yılı Kasım ayı ile 1958 yılı Kasım ayı fiyatları arasındaki artış oranı %18'i bulmuştu.[77] 1938 ve 1958 fiyatları karşılaştırıldığında ise 16,2 kat artış ile en büyük artışın yakacak maddelerinde yaşandığı, yakacaktan sonra 15,8 kat artış ile ithal malları ve 15,6 kat artış ile bakliyat geldiği görülmekteydi.[78]

---

[74] **Tercüman**, 26 Ekim 1958
[75] **Cumhuriyet,** 21 Kasım 1958
[76] Sümerbank mallarına yapılan %40-50 oranındaki zam için bkz. EK-23
[77] Serdar Turgut, **Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi**, Ankara 1991, s.193.
[78] **Akşam,** 24 Şubat 1959

1959 yılı sonlarında halkın temel besin kaynağı olan ekmek 500 grama düşürülmüş, yeni fiyatı da 35 kuruş olarak belirlenmişti. Ekmek fiyatında yapılan bu artış % 35 civarındaydı. [79] Ticaret Bakanlığı tarafından açıklanan bir istatistiğe göre, 1938'de 20 lira olan 4 odalı bir evin kirası, 1959'da 30 misli arttırılarak 600 liraya yükselmişti.[80]Yaşanan hayat pahalılığı karşısında, memurun mağduriyetinin giderilmesi adına memur maaşlarına %100 oranında zam yapılarak, en alt kademe maaş tutarı 150 liradan 300 liraya çıkarılmıştı.[81]

Ülke genelinde zam ve hayat pahalılığı yaşanırken, OEEC Türkiye'nin İktisadi durumu üzerine yaptığı bir incelemenin ardından açıkladığı raporda, ihracatın artması için ihraç primlerine zam yapılmasının zorunlu olduğu, KİT'lerin mamullerine zam yapılarak açıklarının kapatılması yoluna gidilmesi ve genel tüketici fiyatlarına da zam yapılması gerektiği yönünde görüş bildirmişti.[82]

Ticaret Bakanlığı Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü'nün geçim indeksine göre; Türkiye'nin Brezilya'dan sonra dünyanın ikinci pahalı ülkesi olduğu belirtilmiş, pahalılığın en çok arttığı şehrin Diyarbakır olduğu ve 1953 yılından bu yana Brezilya'da hayatın %110, Türkiye'de ise %70 oranında pahalılaşmış olduğu belirtilmişti.[83]

1960 yılı bütçesinin görüşüldüğü Bütçe Komisyonunda ise, DP milletvekilleri tarafından hazırlanan raporda, toptan eşya fiyatları endeksi 1948'e nazaran %239 artmış bulunmasına rağmen, milli gelirdeki atışın devam etmesi sayesinde elde edilen satın alma gücünün tüketimdeki azalmaya mani olduğunun belirtilmesiyle, başından beri reddedilen enflasyon bir anlamda hükümet tarafından kabul edilmişti.[84]

[79] Ekmek fiyatlarına yapılan zam için bkz. EK-24
[80] **Akşam,** 1 Mayıs 1959
[81] **Cumhuriyet**, 23 Ocak 1959
[82] OEEC'nin zam tavsiyesi için bkz. EK-25
[83] **Akşam,** 2 Temmuz 1959
[84] **Cumhuriyet,** 8 Şubat 1960

Hükümetin, enflasyonunun çözümüne yönelik çabalarına rağmen, ülke genelindeki hayat pahalılığına bir çözüm bulunamamıştı. KİT'lerin zararlarının karşılanması için Merkez Bankası'nın sürekli olarak piyasaya para arz etmesi, kalkınma amacıyla kurulan sanayi işletmelerinin hammadde yetersizliğinden dolayı dâhili talebi dahi karşılayamaz duruma düşmesi ve dış yardımların miktarındaki azalma enflasyonun sebebi olarak ön plana çıkmıştı.

1.2.2. Fiyat Murakabesi

Türkiye'de 1957 yılı başlarında dış borç ödeme sıkıntısı baş göstermiş, ihtiyaç duyulan dövizi elde edebilmek için Maliye Bakanlığı tarafından **"**İthal Malları Fiyat Kontrol ve Tescil Talimatnamesi" yeniden düzenlenmiş ve döviz çıkışı kontrol edilmeye çalışılmıştı. Maliye Bakanlığı'nın bu hususta yayımladığı bir tebliğde, ithalat için tahsis edilen dövizin, malın hakiki bedeline uygunluğunu tespit etmek üzere bir komisyonun faaliyette girdiği, İthal Malları Fiyat Kontrol ve Tescil Talimatnamesinin değiştirilen maddeleri ile fiyat tespitinin yeni bir esasa bağlandığı ve bu esasa göre, ithal mallarının dış piyasadaki cari fiyatlara uygunluğunu ilgili grup müdürü ve tetkiki yapan fiyat uzmanının müşterek imzalarıyla belirleneceği bildirilmişti. Hükümet, yeni talimatname ile ithal edilecek malların fiyat uygunluğu hakkında bir karara varmadan önce fiyat uzmanlarının, o malların ithali ve ticareti ile meşgul olan asgari üç, azami beş kişilik bir uzman heyet ile birlikte incelemelerini yaptıktan sonra sonucun bir rapora bağlanmasını mecbur kılmıştı. Bu uygulama ile Maliye Bakanlığı tarafından mal ithali için tahsis edilen dövizin hakiki fiyatlarının üstünde dışarı sızmasının önüne geçilmesi hedeflenmişti.[85]

Döviz ihtiyacını karşılayabilmek için yurtdışına çıkan ve dönenlerin üzerinde ve eşyaları arasında bulunan beyan dışı mallarla ilgili olarak da bazı kararlar alınmıştı. Bu kararlara göre, Türkiye'ye gelen yabancı yolcuların üzerinde ve eşyaları arasında çıkacak olan

[85] **Vatan**, 30 Ocak 1957

beyan dışı eşyalardan dolayı ödenecek cezaların resmi kur üzerinden tahsil edilmesine başlanmıştı. Yurtdışına çıkan vatandaşların götürebildikleri 100 liralık eşya kısıtlaması da arttırılmış ve 200 liraya çıkarılmıştı.[86]

Fiyat murakabesini sağlamak için Hükümet tarafından gösterilen gayretlere rağmen, alınan önlemler muhalif çevreler tarafından yetersiz görülmekteydi. Ulus gazetesinde yayımlanan bir haberde dönemin iktisadi politikasının korkunç akıbetlerle dolu olduğu ve bu kötü gidişin, Adnan Menderes hükümetlerinin yıllardır takip ettiği basiretsiz bir politikanın neticesi olduğundan bahsediliyor ve şu satırlarla hükümet eleştiriliyordu, *"Bir baraj inşası için tonlarca benzin sarf eden şarkari törenler tertip eden hükümetin fırın önünde kuyruk teşkil edip ekmek bulmak için kıvranan vatandaştan fedakârlık istemekte hakkı var mıdır?"*[87]

Ulus gazetesindeki "İktisadi Güçler" başlıklı makalesinde Namık Zeki Aral, yaşanan iktisadi güçlüklerin birinci derecede hükümetin plansızlığı ve programsızlığından kaynaklandığını, döviz sıkıntısının yeni bir mevzuu olmadığını, Menderes hükümetlerinin plansızlığı ile doğrudan doğruya yaratılmış olan sıkıntının 1952 Eylülünde patlak verdiğini ileri sürmüştü. Başbakan Adnan Menderes'in o tarihten beri sürekli olarak sıkıntının giderileceğini halka vaat etmesine rağmen, sıkıntının azalmak yerine artarak devam ettiğini belirterek sözlerine şöyle devam etmişti:

"Ortadaki sıkıntılar sadece döviz buhranından, tediye buhranından doğmamıştır. Buhranın kökü dahildedir. Asıl dahilde tediye buhranı vardır. Memleket takat harici bir yaşama tarzı içine sokulmuştur. O yaşama tarzından bir türlü kurtulamaz hale getirilmiştir. Harici ihtiyaç maddelerimizi ecnebi memleketlerden tedarik etmeye müsait bir istihsali dahilde sağlayamıyoruz. Memleket çimento fabrikalarını, şeker fabrikalarını, mensucat fabrikalarını ve üretimlerini yoluna koyup da döviz tasarruflarını tahakkuk ettirmekle hemen

[86] **Akşam,** 25 Ekim 1957
[87] **Ulus,** 22 Şubat 1957

buhrandan kurtulamaz." Aral'a göre yeni fabrikalar açıp üretime koymakla döviz sıkıntısı kısa vadede giderilmesi mümkün olmadığı gibi hükümetin iktisadi ve mali politikaları gerçekçi değildi. İyi mahsul alınan dönemde dahi mahsulün pahalıya mal edilip, ucuza satıldığını ve ortaya çıkan zararın da Merkez Bankası'nın tedavüle çıkardığı paralarla karşılandığını belirten Aral, *"İktidar lideri kadar memleket iktisadiyatı da çıkmazdadır."* Sözleriyle yazısına son vermişti.[88]

Başbakan Menderes de ülke genelinde yaşanan hayat pahalılığından bizzat rahatsızdı. zaman zaman piyasalardaki fiyatları kontrol ediyor, yakından ilgileniyordu. Havanın iyi gitmesi ve bereketli bir mahsul yılı yaşanmasına rağmen bazı tacirlerin fazla kazanç hırsı yüzünden fiyatları düşürmemesi üzerine, Menderes meseleye bizzat el koyarak bir sabah aniden İstanbul Halini teftiş etmiş ve bazı fiyatları fahiş bularak düzeltilmesi yönünde talimat vermişti.[89] Başbakan Menderes halka hitaben Taşköprü'de yaptığı bir konuşmada iktisadi durumla ilgili ümitli olduğunu vurgulamıştı. Türkiye'nin kalkınma mücadelesinde başarılı olacağını dile getiren Başbakan, halka şöyle seslenmişti: *"Sizlere şunu söyleyeyim ki esasen davayı kazanmış bulunuyoruz, İktisadi istiklal mücadelesinin meydan savaşını kazanmış bulunuyoruz. Galebe ve zaferden sonra birtakım gayretler sarf olunması ve müşküllerin tahliye ettiği siperlerin birer birer işgal edilmesi safhası içindeyiz. Sıkıntı diyoruz, acaba 1950 senesine nazaran daha mı sıkıntıdayız? O zaman iki buçuk liralık yol parası için vatandaşların kafile kafile hapislere götürüldüğünü bilirsiniz. Bugün 2,5 lirayı, 10 lirayı bulamadığı için hapse götürülen var mıdır?"*[90]

Başbakan Menderes İstanbul'da halka hitaben yaptığı başka bir konuşmada ise Türk parasının değeri hakkında şunları söylemişti: *"Filhakika Türk Parasının değeri düşmüştür. Ne zaman? 1914'de harp ilan edilip de banknot para çıktıktan sonra devamlı düşmüştür. Bu,*

[88] Namık Zeki Aral, *"İktisadi Güçler",* **Ulus**, 24 Mayıs 1957
[89] Başbakan Menderes 10 Haziran 1957 tarihinde sebze ve meyve halinde yaptığı fiyat kontrolü için bkz.EK-27
[90] **Akşam**, 9 Ağustos 1957

yalnız bizde değil diğer memleketlerde de böyle oldu. Düşüklüğün miktarını da söyleyeyim. 1940 senesinde yani İsmet Paşa'nın zamanında altın 11 Türk lirası idi. 1944 senesinde gene onun zamanında 1 altın 40 lira oldu. Demek ki, onun devrinde Türk parası dört sene içerisinde kıymetinin dörtte birine düşmüş. Bir defa bunu böylece tespit edelim. Kâğıt para Birinci Dünya Savaşından bugüne kadar kıymetinin %1'ine düşmüştür. Böylece alırsanız muazzam bir düşüklük mevcut gibi görünür. Fakat Fransız Parası 191'de birine İtalyan Parası 264'te birine düşmüştür. Yanlış ise doğrusunu söylesinler."[91] Başbakan Menderes yukarıdaki beyanatlarında her ne kadar iyimser bir tablo sergilese de muhalif kesim meselenin Menderes'in bahsettiği kadar basit olmadığına inanmış ve bu doğrultuda söylemlerde bulunmuştu. Ulus Gazetesi yazarı Namık Zeki Aral "Mali Siyasetimiz" başlıklı makalesinde 29 Mayıs 1950 tarihinde DP İktidarı namına Adnan Menderes'in hükümet beyannamesini mecliste kürsüden okurken millete iktisadi bakımdan liberal bir mizaç gösterdiğini ve halkın gözleri önünde özel mülkiyete ve şahsi hürriyete dayanan bir iktisadi rejim canlandırdığını, bu rejim kapsamında, bir taraftan hayat pahalılığını önleyerek, üretim hacminin genişletileceğini, diğer taraftan da devlet müdahalesini en aza indirmeyi taahhüt ettiğini hatırlatmıştı.[92] O vaatlere ve taahhütlere karşılık, uygulamada dış ticarete türlü engeller koyulduğunu, hayat pahalılığının ve maliyet yüksekliğinin giderek arttığını ve Para Kıymetini Koruma Kanununun ve Milli Korunma Kanununun çok ağır şekillerde değiştirilmiş hükümleriyle şahsi hürriyeti ve hususi mülkiyeti kıskıvrak bağlayan devlet müdahaleciliğini hatırlatmış ve sözlerine şöyle devam etmişti:*"Başka sahalarda olduğu gibi mali siyaset sahasında da günün iktidarı evvelce memleketi ne seviyelere çıkaracağını vaat etmişti ve sonradan memleketi nerelere sürükleyip götürdü. Memleket hem dâhilde hem de hariçte kötü sonuçlar elde etmiştir. Fakat o sonuçları yaratmış olan politikanın sahibi DP hatalarını ve bunlardan*

[91]Başbakan Menderes'in 21 Ekim 1957 tarihli İstanbul mitingindeki konuşması için bkz. EK-28
[92] Türker Sanal, **Menderes Hükümetleri**, Sim Matbaacılık, 1.Baskı, Ankara 2003, s.17-28

*mütevellit mesuliyeti*ni *nazarlarda ufalta ufalta külleyip örtmek ve bununla da yetinmeyerek muhaliflerini baskı altına alıp susturmaya çalışmaktadır."*

Mali siyasetin, bütçe siyaseti, vergi siyaseti ve Duyun-u Umumiye siyasetlerinin birleşiminden oluştuğunu ifade eden ve bu üç kavramla ilgili olarak gelinen son durum hakkında değerlendirmelerde bulunan Namık Zeki Aral, sözlerine şöyle devam etmişti:

"Bütçe siyaseti hesabına birinci Menderes Hükümetinin programı iktisadi takatimizle mütenasip bir denk bütçe getireceğini vaat etmişti. Bizzat eliyle tanzim ettiği yedi bütçenin yedisinde de DP İktidarı takip ettiği siyasetle bunlardan her birini bağlarken açık bağlamış olduğu gibi kaparken de açık kapamıştır. Vergi siyaseti bakımından gene 29 Mayıs 1950 beyannamesi Meclis kürsüsünden memlekete vasıtalı vergiler ve vasıtasız vergiler arasındaki nisbeti düzeltmek suretiyle vergi adaletine yaklaşacağı taahhüt ve ilan edilmişti. İktidar dişe dokunur şekilde bu vaadini dahi tahakkuk ettirememiştir. 1950'de % 38,9 olan vasıtasız vergiler 1956'da nihayet %40.4 den ibaret kalmıştır. Duyun-u Umumiye siyaseti bakımından gene 29 Mayıs 1950 tarihli hükümet beyannamesinde devletin borçları 2.500.000.000 liraya yaklaşıyor denilerek sabık iktidara hücum ediliyordu. Resmi verilere göre Duyun-u Umumiye borcu halen 3.900.000.000 lira olarak görülmektedir."[93] Aral'a göre, hükümet, bütçe, vergi ve Duyun-u Umumiye siyaseti bakımından vaatlerini yerine getirememiş ve "samimiyet" ilkesinden uzaklaşmıştı.

Türkiye'de dönemin genel fiyat seviyesindeki değişikliğin sebebini ortaya çıkarmak için öncelikle tedavüldeki para ve üretim hacminin nasıl değiştiğinin değerlendirilmesi gerekmekteydi. 1953'e kadar artış gösteren iktisadi faaliyet hacminin, neden bu tarihten sonra durakladığı ve gerilemeye başladığı sorusuna Osman Okyar, "İktisatta Kanun ve Davranışlar" isimli makalesinde ülke ekonomisinin analizini yaparak cevap aramış ve Merkez Bankası'nı

[93] Namık Zeki Aral*, "Mali Siyasetimiz",* **Ulus**, 20 Ekim 1957

tedavüldeki para miktarını arttırmasına sevk eden hadiselerin neler olduğunu ortaya koymuştu.[94]

Beşinci Menderes Hükümetinin ilk icraatlarından bir diğeri de, temininde sıkıntı çekilen bazı gıda maddelerinin tedariki için bir teşkilat kurmak olmuştu. Söz konusu teşkilat valilikler ile koordineli çalışmış ve gerektiğinde Milli Korunma ekipleri vasıtasıyla piyasada sıkı bir kontrol uygulamaya çalışmıştı. Türkiye'nin her yerinde aynı fiyatların uygulanması esas alınmış, dar gelirli memur ve muhtaç vatandaşa parasız peynir ve tereyağı dağıtılmış, limon, portakal ve elma fiyatları da tespit edilmeye başlanmıştı.[95]

Kendisine, gerekli maddelerin her türlü fiyatını tespit yetkisi verilen Ticaret Bakanı Aker, alışverişte yeni bir sisteme doğru gidildiğini ve kontrolü çok güç olan fatura hakimiyetine son verileceğini açıklamıştı.[96] Aker, basına verdiği beyanatında *"Amerikan yardımından temin olunan tereyağı ve peynir dar gelirlilere ve muhtaçlara parasız tevzi edilecek."* demişti.[97] Ucuz fiyatlarla halka temel gıda maddeleri satışının başlamasıyla birlikte bakkalların önünde uzun kuyruklar oluşmaya başlamış ve bu durum izdihama yol açmıştı. Yeni Sabah gazetesinin konuyla ilgili haberinde ekstra zeytinyağının kilosunun azami 450 kuruşa, tam yağlı gravyer peynirinin kilosunun 750 kuruşa, lüks pirincin kilosunun 240 kuruşa, barbunya fasulyesinin kilosunun ise 245 kuruşa satılacağı vatandaşlara duyurulmuştu. İhtiyaçtan çok zeytinyağı alınması üzerine 5 kilodan fazla zeytinyağı satışı yasaklandığı, gıda maddelerinin hükümet tarafından tespit edilen yeni fiyatlarla satışına başlanmasının ardından birçok bakkalın önünde büyük izdihamların yaşandığı özellikle peynir ve zeytinyağı satan dükkânların önünde uzun kuyruklar oluştuğu haberin detayında belirtilmişti.[98]

---

[94] Osman Okyar, "*İktisatta Kanun ve Davranışlar"*, **Cumhuriyet**, 1 Kasım 1957
[95] **Tercüman**, 25 Kasım 1957
[96] Ticaret Bakanı'na verilen fiyat tespit yetkisi için bkz. EK-29
[97] **Yeni Sabah,** 25 Kasım 1957
[98] **Yeni Sabah**, 26 Kasım 1957

Hükümet tarafından uygulamaya koyulan fiyatların tespit edilmesi uygulamasının daha önce de görüldüğünü ve yeterli bir çözüm olmayacağını söyleyen Tercüman gazetesi yazarı Kadircan Kaflı, "Narh ve Ucuzluk" isimli makalesinde bu uygulamayla ilgili yorumlarını şöyle dile getirmişti:

"Senelerden beri durmaksızın artan fiyatlara gem vurmak için çeşitli tedbirler alındı. Tacirlerin ve esnafın alacağı kâr nisbetini tahdit usulü epeyce eskidir. Fakat, bu usul de maksadı sağlayamadı. Bu defa her ihtiyaç maddesinin en çok kaça satılabileceği tespit ve ilan olundu ki yeni bir buluş değildir. Asırlardan beri bilinen narh usulüdür. Genel olarak belediyeler tatbik ederlerdi. Şimdiki narhlar hükümet tarafından konmuştur ve memleketin her tarafı için muteber olacaktır.

Fiyatların sabit kalması için istihsalin ihtiyaç kadar olması, fiyatların düşmesi için de istihsalin ihtiyaçtan fazla olması şarttır. Bu itibarla bir taraftan narh koyarken diğer taraftan da istihsali artırmak için tedbir almak gerekir. Bu tedbirler alınıp tatbik edilmedikçe maksada ulaşılamaz.[99] Görüldüğü üzere Kaflı, fiyatların düşmesi için üretimin arttırılması gerektiğine inanıyordu.

Ülke genelinde girişilen fiyat tespiti çalışmaları için oluşturulan teşkilatlanmaya yönelik olarak merkezi Ankara'da bulunan Yüksek Gıda ve Zaruri İhtiyaç Maddeleri Komitesi'nin son toplantısında İstanbul, İzmir ve diğer şehirlerde de birer tali komite kurulması kararlaştırılmıştı. Bu komiteler gıda ve zaruri ihtiyaç maddeleri hakkında gerekli kararları alacak ve tatbikine geçecekti. Komiteler, Ankara Yüksek Komitesine paralel olarak çalışacaktı."[100]

Hükümetin fiyat tespitine yönelik çalışmaları sonucunda Türkiye'nin ayrıldığı bölgelerdeki fiyatların tespitine dair esaslar yasalaşarak 23 Ocak 1958 tarihli resmi gazetede

[99] Kadircan Kaflı, *"Narh ve Ucuzluk"*, **Tercüman**, 27 Kasım 1957
[100] **Yeni Sabah**, 9 Ocak 1958

ilan olunmuştu. Bu kapsamda, Türkiye'nin hiçbir ilinde perakende et fiyatı koyun 470, sığır 310 kuruşu geçmeyecekti.[101]

CHP Gençlik kolları başkanı Doçent Osman Okyar ise uygulanan iktisadi politikaların problemi çözemeyeceğini belirtmiş ve iktisaden geri kalmış ülkelerde kalkınma için gerekli ilk maddi sermayenin kemerleri sıkmak ve bu suretle tüketimi azaltmakla temin olunabileceğini söylemişti. Böyle ülkelerde maddi sermaye sıkıntısı çekilebileceğini fakat bunun iki yoldan giderilebileceğini ifade ederek bu yolların da dışardan sermaye temin edilecek krediler ve içerden temin edilecek sermayelerle mümkün olduğunu belirtmişti. Osman Okyar, iktisaden geri kalmış Türkiye'de, kalkınma hareketlerinin olumlu netice vermemesinin sebebini yatırımların kısa vadede üretim yapabilecek sektörlere yapılmamasında, işlerin plansız programsız yürütülmesinde bulunduğunu belirtmişti. Okyar, para kıymetini düşüren ve enflasyona yol açan birinci plandaki faktörün, Merkez Bankası'ndan yapılan emisyonların finanse edilmemesi olduğunu göstermişti.[102]

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ise vatandaşın mal kıtlığından dolayı yaşadığı sıkıntılara değinerek şöyle konuşmuştu. *"Peynir bulunmayan yerde kalkınmadan bahsedilemez. Kalkınmanın ölçüsü sadece rakamlar değil yurttaşın refahıdır. Amerikan yardımına müteşekkiriz fakat bu yardım, ancak planlı ve programlı çalışmakla arttırılabilir. Merkez Bankasının istiklalini tanımak gerekir.*[103] *Komşu memleketlerde sarraf dükkânlarında üzerinde Merkez Bankasının bandı bozulmamış binlik destelerini görüp de müteessir olmamak elden gelmez, para kıymetinin düşüklüğüne ve dışarıya para kaçırılmasına çare bulunmadıkça kaçakçılığı önlemek muhaldir."*[104] Gülek'in bu sözleri muhalefet cephesinin,

[101] **Cumhuriyet,** 24 Ocak 1958
[102] Osman Okyar'ın iktisadi kalkınma hakkındaki yorumu için bkz.EK-30
[103] **Ulus,** 21 Şubat 1958
[104] **Ulus**, 21 Ocak 1958

alınan yardımların aleyhinde olmadığını ancak hükümetin daha planlı çalışmasının gerektiğine inandıklarını gösteriyordu.

Diğer bir muhalif grup olan Hür Parti grubu adına söz alan Fethi Çelikbaş ise "*Emirlerle iktisadi politikayı yürütmek kabil değildir"* sözleriyle alınan önlemleri eleştirmiş ve alınan tedbirlerin üretimi azaltmaya doğru gittiğini söylemişti."[105]

Bu dönemde gelinen iktisadi durumu eleştirenlerden biri de eski Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas olmuştu. Kömür, elektrik, ekmek, et ve hemen bütün gıda maddelerinin fiyatlarının sürekli olarak arttığını, vatandaşın büyük çoğunluğunun eline geçen parayla kaç hafta değil kaç gün yaşayacağını bilemediğini söyleyen Barlas, bu kötü gidişatın sebebi olarak takip edilen yanlış politikayı göstermişti."[106]

Ülke içindeki iktisadi duruma dair tartışmaların yanı sıra, Türkiye'nin durumu ülke dışından da gözlemlenmişti. Washington Üniversitesi tarafından televizyonda düzenlenen *"Türkiye'nin Tarihi, İktisadi Durumu ve Hükümet Şekli"* konulu programda konuşan tarih profesörü Dr.Kerim Key, Stuart Finley ve Dr. R. Davision, Türkiye'nin ekonomisinin sağlam olduğunu ve enflasyona rağmen büyük bir sınai gelişme içerisinde olduğunu belirtmişlerdi.[107]

Türkiye'nin iktisadi durumu üzerine dönemin ünlü hukukçularından Ernest Forsthoff ile yapılan bir mülakatta, Forsthoff, zorla, istemeden, baskı altında yapılan bir işten hayır gelmeyeceğini, hürriyetlerin kısıtlanması pahasına uygulanan bir ekonomik kalkınma programından hiçbir fayda beklenemeyeceğini vurgulayarak, kendisine yöneltilen *"Ekonomik yönden geri kalmış ülkelerde ekonomik gelişme uğruna hürriyetin feda edilmesi nazariyesi hakkındaki görüşünüz nedir?"* sorusuna cevaben: *"Ekonomik yönden geri kalmış ülkelerde iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesi eğitim ve hürriyet gibi iki temel şarta bağlıdır. İnsanlar, makinalar, fabrika tesisatları ve şehir bahçelerindeki çiçekler gibi müşterek malların tümüne*

[105] **Akşam,** 5 Aralık 1957
[106] **Vatan**, 24 Haziran 1959
[107] Associated Press'in, Türkiye'nin ekonomik durumu hakkındaki değerlendirmesi için bkz. EK-31

şefkatle muamele etmek yolunda yetiştirilmelidir. Ancak o zamandır ki, insanlar ekonomik gelişmeyi benimserler. Zorla istemeden baskı altında yapılan bir işten esasen hayır gelmez. Hürriyetlerin kısıtlanması pahasına uygulanan bir ekonomik kalkınma programından hiçbir fayda gelmez."[108] Sözleriyle cevap vermişti. Forsthoff'un bu sözlerinde, ekonomik kalkınmanın zorla ve özgürlükleri kısıtlayarak değil eğitim ve çok çalışarak gerçekleştirilebileceği vurgusu vardı.

4 Ağustos kararları kapsamında, hükümet tarafından alınan fiyat kontrol tedbirleri sonucunda piyasada ithal malların fiyatları düşmeye başlamış, daha önce el altından bin liraya kadar satılan otomobil lastiği 800 liraya inmiş, 6 liradan bulunamayan beton inşaat demiri, 4 liraya düşmüştü. Fiyatların düşmesinde dış yardımlar kadar Milli Korunma Kanunu kaldırılacağı haberleri de rol oynamıştı."[109]

Ülke genelinde fiyat murakabesini sağlamak adına alınan kararlardan biri de, fiyatların haklı bir nedene dayanmaksızın yükselmesini önlemek ve ekonomi politikalarını yürütmek üzere 13 Eylül 1958 tarihinde beş bakandan oluşan "İktisadi Koordinasyon Heyeti"nin kurulması olmuştu.[110] Bu heyet ellerinde fasulye, pirinç, zeytinyağı, ayçiçek yağı, pamukyağı, beyaz ve kaşar peyniri bulunduranlar için beyanname verme zorunluluğu ve bazı malların belirli süre boyunca satışının yasaklanması gibi kararlar almıştı.[111]

Uygulanan fiyat murakabesi politikaları kısa vadede ekonomide geçici rahatlamalar sağlasa da, 1958 yılı sonlarına gelindiğinde bu politikaların yaşanan enflasyon ve hayat

---

[108] **Ulus**, 27 Temmuz 1959

[109] **Yeni Sabah,** 3 Ağustos 1958 Ek bilgi olarak vermek gerekirse, 4 Ağustos kararları ile hükümet giderek artan ithalat ve azalan ihracat sonucunda büyüyen dış ticaret açığını kapatmak için ekonomik tedbirleri uygulamaya koyarak devalüasyon yapmış, 2.8 liradan işlem gören dolar, 9.02 liraya çıkmıştı, Reşat altını ise 120 lira ya kadar düşmüştü. 4 Ağustos kararlarıyla birlikte ihracata prim uygulaması getirilmiş, KİT'lere sağlanan devlet desteği kesilerek kendi gelirleriyle faaliyetlerine devam etmeleri istenmiş ve tarım ürünlerine vergi uygulamasına başlanmıştı. Ancak bu devalüasyonun ardından ihracatta bir artış olmazken, genişleyen dış krediler nedeniyle ithalat arttı ve dış ticaret açığı büyümüştü. H.Can Som, **Demokrat Parti ve Radyo Davası,** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, s.19

[110] 13 Eylül 1958 tarihinde bazı gıda maddelerinin satışının durdurulması için bkz. EK-32

[111] **Yeni Sabah**, 13 Eylül 1958

pahalılığına çözüm olmadığı görülmüş ve uygulanan fiyat sınırlamaları kaldırılmaya başlanmıştı. Akaryakıt dışındaki ithal malları üzerine uygulanan %40 hazine hissesi kaldırılmış,[112] nebati yağlar ve süt mamulleri üzerindeki kâr haddi sınırlandırması ile gümrükten mal çekme müddeti ve bu maddelerin azami satış fiyatları da Ticaret Bakanlığı tarafından serbest bırakılmıştı.

Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan tebliğe göre yürürlükten kaldırılan kararnameler şunlardı:

- Narenciyenin kilo ile satın alma sınırlaması,
- Zeytin yağı, ay çiçek yağı, pamuk yağı, ve sair nebati yağların müstahsili ve perakende azami satış fiyatları ile kar hadleri,
- Beyan edilmiş bulunan zeytinyağlarının münhasıran Tariş ve Çukobirlik'e satılacağı,
- Narenciyenin kilo ile satılacağı,
- Gümrükteki malların 15 iş günü zarfında çekileceği,
- Küçük sanat erbabının halı, kilim imalatı, el dokumacılığı ve el işlemeciliği hakkındaki tebliğ,
- Üzüm ve buna benzer şekerli maddeleri sıkarak pekmez haline getiren müesseselerin K/1013 sayılı karar dışında bırakıldığı hakkındaki tebliğ,
- Başkalarına ait tesislerde kendi nam ve hesaplarına imalat yapanlar hakkındaki tebliğ."[113]

1959 yılının Temmuz ayında fiyatları serbest bırakılan ürün yelpazesi daha da genişletilmiş, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı 1956'dan beri fiyatları dondurulan 21 kararnameyi

[112] Hazine hissesinin kaldırılması için bkz. EK-33
[113] **Akşam,** 23 Haziran 1959

daha yürürlükten kaldırmıştı. [114] Elektrik ampulleri, renkli ampuller, radyolar, jeep, traktör, yünlü ve pamuklu mensucat, kibrit gibi ürünler serbest fiyatla satılmaya başlanmıştı.[115]

Beşinci Menderes Hükümetinin ekonomi politikasının temel dayanağını oluşturan fiyat murakabesi tedbirleri, başlangıçta geçici bir istikrar sağlamış olsa da çok geçmeden ülke genelinde karaborsacılık artmış, temel gıdaların dahi temininde sıkıntılar yaşanmış ve ülke genelinde üretim azalmıştı. Nitekim çok geçmeden hükümet bu politikadan vazgeçmiş ve ekonomide daha liberal bir görünüme sahip politikalar uygulamaya koymuştu.

1.2.3. Milli Korunma Kanunu ve Uygulamaları

1950'de iktidara gelen DP, küresel ekonomik politikalar ve ABD'den elde ettiği yardımlar ile ekonomide bir rahatlama sağlamıştı. Azalan enflasyon, artan milli gelir ve desteklenen özel sektör geçici de olsa ekonomiyi canlandırmıştı. Hesapsız ve plansız bir şekilde büyüyen ekonomi, 1954 yılı sonunda kötüleşmeye başlamıştı. İç politikadaki olumsuzlukların da etkisiyle ülkede huzur ortamı sarsılmış ve ekonominin iflasın eşiğine geldiğini fark eden DP, programında özel teşebbüsün güçlendirilmesi ve devletin ekonomiden çekilmesi ilkesi yer almasına rağmen, savaş dönemi için çıkarılan Milli Korunma Kanununu 1956'da tekrar yürürlüğe koymuştu. Uygulamaya konulmasından bir yıl kadar sonra Milli Korunma Kanununun bozulan ülke ekonomisine düzeltici etkisinin olmadığı gerek muhalefet partileri gerekse ekonomistler tarafından her fırsatta dile getirilmeye başlanmıştı. Nitekim Hür Parti Grup Başkanı Çelikbaş, Milli Korunma Kanununa temas ederek DP'nin başlangıçta çok güvendiği bu kanunun bir fayda sağlamadığını, hatta eskiden muamele vergisinde olduğu gibi tüccarı sıkıntılı duruma sokup parçaladığını ileri sürmüş ve şunları söylemişti. *"DP, geçen ilkbaharda memleket iktisadını, Milli Korunma Kanununun tadili ile düzeltileceğini ummuştu.*

[114] **Milliyet**, 17 Temmuz 1959
[115] **Akşam,** 17 Temmuz 1959

Partimiz bu tadilin hayatı ucuzlatmayacağını üstelik bazı istihsallerde gerilemeler meydana geleceğini çiftçinin ve esnafın müşkül duruma düşeceğini söylemişti. Bu gidiş katiyen geniş halk tabaklarını sıkıntıdan kurtarmağa ferahlığa kavuşturmağa elverişli bir gidiş değildir. Politikanın dili ne olurda olsun çıplak hakikat bundan ibarettir."[116] Çelikbaş'ın bu sözleri, Milli Korunma Kanunundan dolayı çiftçi ve esnafın zor durumda olduğunu göstermekteydi.

Milli Korunma Kanunu, zaman zaman sivil toplum örgütleri tarafından da eleştirilmişti. Türkiye Odalar Birliğinin genel kurul toplantısında Milli korunma Kanunun kaldırılması istenmiş, toplantı sonunda kaleme alınan raporda hammadde yokluğundan fabrikaların çalışamaz hale geldiği, iç ve dış fiyatlar arasındaki farkın gittikçe açıldığı, bu durumun devam etmesi halinde mevcut primlerin ihracatı desteklemeye yeterli olmayacağı bildirilmişti.[117]

Ankara Ticaret Odası'nın 10 Haziran 1957 tarihinde gerçekleştirilen genel kurul toplantısında ise içinde bulunulan ekonomik durumda tüccarın mağdur edilmemesi için gereken önlemler tartışılmış ve *"Tüccarı ezmek ve % 5 kazanca mahkûm etmekle hastalık geçmez"* şeklinde beyanatta bulunulmuştu.[118]

Hükümet ise yapılan eleştirileri gerçekçilikten uzak olarak değerlendirmiş ve Milli Korunma Kanununda bazı değişiklikler yaparak uygulamaya devam etmişti. Bu değişikliklerden birisi de "üretilen malların, üreticiden tüketiciye normal kazanç esaslarına göre ulaşması ve her türlü kaçakçılık ile karaborsacılık için getirilecek cezalar" hakkındaki düzenlemeydi. Bu düzenleme aşağıdaki esasları kapsamaktaydı:

- Tüm yiyecek ve giyecek maddelerinin üreticiden tüketiciye normal kazanç esaslarına göre intikalini sağlayacak yaptırımlar,

[116] **Cumhuriyet**, 6 Şubat 1957
[117] **Cumhuriyet,** 31 Mayıs 1957
[118] **Cumhuriyet,** 11 Haziran 1957

- Tahsis ve tevzi edilen her türlü madde ve malzemelerin müsaadesiz olarak bir başkasına devredilemeyeceği ve satılamayacağı,
- Hakiki ve hükmi şahısların ellerinde ve depolarında bulunan malların tür ve miktarını beyan edeceği,
- Tüm maddelerin maliyetlerinin hükümetçe belirleneceği,
- Ellerinde bulunan malları satmayan, saklayan veya kaçıranların cezai takibata uğrayacakları,
- Emek, Sanat ve hizmet karşılığında ücret alan nakliyatçı ve tamirci gibi esnaflara da fatura mükellefiyeti getirileceği,
- Perakendeci, toptancı ve ithalatçıların kâr hadleriyle ilgili yaptırımlar,
- Milli Korunma Kanunundaki suçları tezgâhtar ve satış memurlarının işlemesi durumunda, çalıştıkları işyerinin kapatılacağı ve suça konu olan malların da müsadere edileceği,
- Her türlü kaçakçılık ile döviz kaçakçılığının Milli Korunma Kanunu kapsamına gireceği ve bu hususta ki davalara bundan böyle Milli Korunma Mahkemelerinde bakılacağı. Düzenlemenin maddelerinden de anlaşılacağı üzere Milli Korunma Kanunu daha da ağırlaştırılarak kapsamı genişletilmişti.

Hükümet, Milli Korunma Kanununu uygulama yönünde kararlılık gösterirken, kanun hakkındaki eleştiriler de giderek artmaya başlamış; Ulus gazetesi ekonomi yazarı Yalçın Tuna, Milli Korunma Kanunu ve hükümetin ekonomi politikalarına şu eleştirileri getirmişti:

"Bir vakitler memlekette hiçbir iktisadi sıkıntı ve pahalılık olmadığını iddia eden DP iktidarı bu iddiasının tersine Milli Korunma Kanununu yürürlüğe sokmuştu. İsminden de anlaşılacağı üzere kanun bir olağanüstü hal kanunu idi. İktidarın böyle bir kanuna iktisadi nizamı sağlayabilecek bir tedbir nazarıyla bakması ve buna ciddi ve samimi bir surette

inanmış olması da aleyhine kaydedilebilecek büyük bir kusur, affı mümkün olmayan bir gaflettir." Tuna'nın bu sözlerinden ekonominin kötü gidişinin hükümet tarafından da kabul edildiği anlaşılmaktaydı.

Milli Korunma Kanununun hazırlandığı sıralarda bu kanununun beklenilen ve umulan neticeyi vermeyeceği açık bir şekilde uzman kişilerce belirtildiği halde iktidarca bu mütalaalara asla bir kıymet verilmediğini ve boş bir gürültü olarak nitelendirildiğini, vurgulayan Yalçın Tuna, sözlerine şu satırlarla devam etmişti: *"DP iktidarı da bu objektif ve gerçek vakıaların inkârı ile memlekette bir iktisadi refahın mümkün olmayacağını anlamış olacak ki, artık gerçekten inkâr yolundan rücu eylemişe benzemektedir."*

Milli Korunma Kanunu marifetiyle fiyat kısıtlamaları yerine piyasadaki ürün arzının bol olduğu dönemlerde belediyeler eliyle bu ürünlerin stoklanmasını ve bu ürünlere talebin yüksek olduğu ve fiyatların yükselmeye yüz tuttuğu dönemlerde ise bu ürünlerin piyasaya arz edilmesi gerektiğini söyleyen yazar tavsiyesini şu cümlelerle açıklamıştı: *"Mesela İstanbul'da peynir sıkıntısı yaşanmaktadır ve fahiş fiyatlar ödenmektedir. Bunu önlemek için belediye vaktinde peynir ve zeytin stoklarını vücuda getirmelidir. Serbest piyasada peynir ve zeytin az miktarda arz edilip, bu suretle fiyatlar suni bir şekilde arttırılıyorsa, bu defa belediye adı geçen gıda maddelerini ellerinde bulunduranları ve satanları derhal elinde bulunan malları beyana davet etmeli ve beyan süresi sona erince belediye vaktiyle stok yaptığı gıda maddelerini bol miktarda derhal satışa arz etmelidir. Bu halde ellerinde mezkur maddeleri ellerinde bulunduranlar da bunları kısa bir müddet sonra piyasaya sürmek mecburiyetinde kalacaklarından piyasada bir serbest rekabet rejimi hasıl olacak ve neticede fiyatlar yükselmek şöyle dursun düşecektir. Pamuk ve diğer maddeler içinde aşağı yukarı aynı mütalaalar geçerlidir."*[119]

[119] Yalçın Tuna, "DP'nin İktisadi Politikası", **Ulus**, 1 Aralık 1957

Milli Korunma Kanuna rağmen ne bir iktisadi refah ve ne de en ufak bir ucuzluk meydana gelmiş, iktisadi depresyon geniş çapta bir artış kaydederek fiyat artışları astronomik rakamlara ulaşmıştı. Örneğin, pamuk fiyatlarının üretimin artmasından dolayı değil de hükümet tarafından yapay bir şekilde düşürüldüğü için ellerinde pamuk bulunduran esnaflar bu pamukları tespit edilen satış fiyatından fazlaya mal etmiş olsalar bile belirlenen düşük fiyattan satmak mecburiyetinde kalmışlar ve neticede, bu satışlardan büyük zararlar görüp bir sonraki sene iş sahasından çekilmişlerdi. İflas etmeyenler ise artık pamuk üretiminin kârlı bir iş olmadığını gördüklerinden bu sektöre yatırım yapmamışlardı. Her iki durumda da netice değişmemiş, pamuğun yokluğundan, fiyatları aşırı suretle yükselmiş, Milli Korunma Kanununda bir tadilat yapılarak pamuk üreticilerini pamuk üretimine zorlamak da mümkün olmamıştı.

Milli Korunma Mahkemesine 1957 yılı içinde, 21284 dava intikal etmiş; İstanbul Milli Korunma Mahkemesinde ise, yine aynı yılda, 850 dava açılmıştı. Mahkeme aynı müddet içinde daha önceden intikal eden davalarla birlikte 950 davayı neticelendirmişti.[120] 5 liralık tavuğu 6 liradan satmaktan sanık Mutafa Şah adında bir tavukçu tezgâhtarı, İstanbul Milli Korunma Mahkemesinde 2 ay 15 gün hapis ve 833 lira 30 kuruş para cezasına çarptırılmıştı. Sinema bileti karaborsacılığından aynı mahkemede yargılanan bir şahıs ise aynı cezaya çarptırılmıştı.[121]

1958 yılı sonunda hükümet, Milli Korunma Kanununun ekonomi üzerinde beklenilen etkiyi göstermediğinin farkına varmış, 1940 yılında yürürlüğe giren ve 16 defa tadil edilen Milli Korunma Kanununun yürürlükten kaldırılmasına karar vermişti. Hazırlanan tasarıya göre, Milli Korunma suçundan cezaevinde bulunanlar serbest bırakılacaklardı. Hükümet, Kanunun kaldırılmasından sonra piyasada kontrolü ve tanzimi rekabetin sağlamasını ve

[120] **Yeni Sabah,** 4 Ocak 1958
[121] **Cumhuriyet,** 13 Haziran 1958

piyasaya bol miktarda mal getirileceğinden dolayı arz ve talebin denk bir hale gelmesini bekliyordu.[122]

Milli Korunma Kanununa istinaden 1942 yılından 1959 yılına kadar yayınlanmış olan 39 kararname, 16 Haziran 1959 tarihinde yürürlükten kaldırılarak, kanunun suçlara öngördüğü cezalar hafifletilmişti.[123] 1960 yılının Mart ayında ise artık Milli Korunma Kanununun tamamen kaldırılmasına ilişkin yasa tasarısı hazırlanmış ve meclise sunulmuştu. Söz konusu tasarıya göre Milli Korunma Kanunu kaldırılıyor ve yerine İktisadi Tedbirler Kanunu getiriliyordu. Yeni kanunla, tüccar ve esnaf külfetli formalitelerden kurtulmuş olacak, Milli Korunma Kanunundan mahkûm olanlar da affedilecekti.[124] 1960 yılının Nisan ayında Mecliste görüşülmesi planlanan İktisadi Tedbirler Kanunu**,** Milli Korunma Kanunu hükümlerine göre verilen bütün cezaları hukuki neticeleriyle birlikte kaldıracaktı.[125]

Milli Korunma Kanununun kaldırılarak, yerine İktisadi Tedbirler Kanununu getiren tasarı Beşinci Menderes Hükümeti döneminde TBMM'ye sunulmuş olsa da, kanun tam olarak, Mi**l**li Birlik Komitesi (MBK) tarafından 1960 yılının Eylül ayında kaldırılmıştı.

1.3. Vergi Mevzuatında Yeni Düzenlemeler

DP hükümetleri döneminde gelir vergilerinin payı belirgin bir artış göstermiş, harcama vergileri ise 1957 yılına kadar azalmış bu yıldan sonra da gider vergileri reformu dolayısıyla artış göstermişti. Gelir üzerinden alınan vergilerde % 33,6, servet vergilerinde % 2,1 harcamalar üzerinden alınan vergilerde ise % 64,6 artış olmuştu.[126] Beşinci Menderes Hükümeti döneminde uygulanan en önemli vergi düzenlemeleri ithalata koyulan ve %40' a kadar olan hazine vergisi ile zirai mahsuller üzerinden alınması planlanan vergi olmuştu.

[122] **Akşam,** 27 Aralık 1958
[123] **Milliyet**, 17 Haziran 1959
[124] Milli Korunma Kanunu yerine getirilen İktisadi Tedbirler Kanunu için bkz. EK-34
[125] **Akşam**, 11 Nisan 1960
[126] Osman Sait Dikilitaş, **Demokrat Parti Hükümetlerinin Sosyo-ekonomik Alandaki İcraatları**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2007, s.183

İthalata konulan vergi hakkındaki kanun tasarısı 1957 yılının Ocak ayında meclise sevk edilmişti. 15 maddeden ibaret olan tasarının gerekçesinde bir kısım ithalata tahsis olunan dövizlerden devlet hissesi alınmasına neden lüzum hissedildiği ifade edilmiş ve ülkenin son senelerde büyük bir kalkınma hamlesine girdiği, bunun için paraya ihtiyaç olduğu belirtilerek böyle bir vergi ihdasına bu yüzden zaruret doğduğu ifade edilmişti.

Tasarıya göre ithalata tahsis olunan bir kısım dövizden devlet hissesi alınacak ve bu kesintinin oranı % 20 ile % 40 olacaktı. Bu yeni vergi ile hazineye yılda 300.000.000 lira gelir sağlanacağı tahmin edilmişti.[127] Tasarı öncelikle Gümrük, Ticaret ve Maliye Komisyonlarında görüşülmüş ve düzenlemenin 1 Mart 1957 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştı.[128]

Hükümet için yeni ve büyük bir gelir özelliği taşıyan bu kaynağın daha önce sadece genel ihtiyaç maddelerinin dışında kalan lüks eşya için kullanılması düşünülmüş olsa da daha sonra mümkün olduğu kadar fazla hasılat elde etmek için bütün ithal mallara uygulama yoluna gidilmiş ve en fazla benzin, mazot, gaz ve motor yağlarına tahakkuk ettirilmişti.[129]

Komisyonlarda görüşüldüğü sırada bu tasarının ülkede bir pahalılık yaratıp yaratmayacağı hususunda çıkan tartışmalar neticesinde Maliye ve Ticaret Bakanları komisyona davet edilmiş ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan ile Ticaret Bakanı Abdullah Aker, tasarı hakkında geniş izahatta bulunduktan sonra tasarı bazı küçük değişikliklerle kabul edilmişti.[130]

Piyasalarda devletin genel hizmetler için daha fazla masraf etmek zorunda kalacağından dolayı, nakliye ve dolayısıyla her çeşit maddenin fiyatlarının artması

[127] **Ulus**, 6 Ocak 1957
[128] **Akşam**, 12 Ocak 1957, 1 Mart 1957 tarihli resmi gazete için bkz.EK-35
[129] **Milliyet,** 14 Ocak 1957
[130] **Vatan,** 7 Şubat 1957

beklenmekteydi.[131] Ankara Ticaret Odası tarafından da bu uygulamanın başlaması ile ithal mallarındaki fiyat artışının %80 dolaylarında olacağı açıklanmıştı.[132] Nitekim çok geçmeden ithalata konulan %40 devlet hissesinin ardından ithal mallarının fiyatları yükselmeye başlamıştı.

Tüccar ve sanayiciler tarafından gümrükte hazine hissesi alınacak 356 kalem maldan özellikle kauçuk, demir, alüminyum, kurşun ve çinko gibi maddelerin uygulamadan sonra bir fiyat yükselişi yaşaması doğal karşılanmış, kumaş fiyatlarında da daha uygulama yürürlüğe girmeden bir miktar fiyat artışı yaşanmıştı.[133]

İthal mallarına getirilen devlet hissesi uygulamasından kaynaklanan fiyat artışını kontrol altına alabilmek için hükümet, fiyat kontrolü uygulamasını başlatmış, bu uygulama başladıktan sonra Türk Parasının Değerinin Korunması Kanunu kapsamında 3 aylık süre içerisinde 52.906.890 lira tutarındaki 2989 kalem malın fiyatları incelenmiş, bunlardan 20.559.172 lira tutarındaki 1211 kalem malın fiyatları dünya fiyatlarına uygun olmadığı için reddedilmişti.[134]

Aynı zamanda piyasada şiddetle ihtiyaç duyulan malların her ne suretle olursa olsun karaborsaya düşmesini önlemek amacıyla bir kararname çıkarılmış, kararname ile birlikte gümrüğe getirilen ve gümrükten çekilen malların ithalatçısının ilan edilmesi zorunlu hale getirilmişti.[135]

Uygulamanın yürürlüğe girdiği tarihten henüz bir ay sonra Akşam gazetesi ekonomi yazarı Cemal Refik tarafından kaleme alınan "Yeni Tedbirler" başlıklı makalede, İthal mallarının kontrolü uygulamasından dolayı yerli üretimin gelişmesi beklenirken, sonucun

[131] **Cumhuriyet,** 2 Mart 1957
[132] **Cumhuriyet,** 31 Ocak 1957
[133] **Akşam,**1 Mart 1957
[134] **Akşam**, 20 Ocak 1957
[135] **Akşam**, 8 Mayıs 1957

beklendiği gibi olmadığı, yerli malların kalitesi düşürülerek fiyatları arttırıldığından bahsedilmiş ve makalenin detayında şunlar anlatılmıştı:

"Bizde yerli sanayinin geliştirilmesi çabaları yeni değildir. Ancak, üzülerek belirtmek gerekir ki, bu çabalar başarıya ulaşmamıştır. Umuma teşmil etmemekle beraber bazı kalkınma kollarında bu çabaların kötüye kullanıldığı hakikattir. İthalatın baskısından kurtulan yerli üretim malların inkişaf edecek yerde fazla kazanç gayretkeşliği çabasına girip fiyatlar yükselmekte ve kalite düşmektedir. Bir kısım sanayicimiz de düşük kaliteli mamullere piyasada sürüm temin edebilmek için yabancı firma taklitçiliğine sapmaktadır. Bu şartlarda ne kadar himaye edilirse edilsin yerli sanayinin gelişmesi beklenemez. İthalatı tahdit ederken iptidai madde durumunu ehemmiyetle göz önünde bulundurmak gerekir. Çeşitli sanayi müesseselerimiz iptidai madde bulamamak yüzünden üretimlerini kısmaya ve hatta durdurmaya mecbur kalıyorlar. Yerli sanayinin kalkınmasını temine çalışırken memleketin ihtiyaçlarını da unutmamak gerekir."[136] Cemal Refik, yerli üretimin henüz ihtiyacı karşılayacak seviyede olmadığı ve ihtiyaç duyulan hammaddelerin yerli imkânlarla temin edilemediğinden dolayı çoğu fabrikada üretimin durduğu, sonuç olarak piyasada mal yetersizliğinden dolayı fiyatların yükseldiği hususlarına dikkat çekmişti.

İthal mallarının fiyatlarının artması ve buna paralel olarak yerli ürünlerinde kalitesinin düşürülerek pahalılaşmasının ardından hükümet, ithal mallarına olan talebi azaltmak, dolayısıyla yerli ve zorunlu ihtiyaç maddelerinin arzını arttırmak amacıyla 4 Ağustos kararları kapsamında bir düzenleme gündeme getirmişti. Söz konusu düzenlemeye göre; lüks malların ithali için verilecek dolarlardan alınacak primlerin %300 oranında arttırılması düşünülmüştü. Alınacak bu kararla, ülkeye fazla miktarda lüks mal girmesinin önlenmesi planlanmış, Bu suretle ülkenin zaruri ihtiyaç maddelerinin bollaşacağı tahmin edilmişti.[137]

[136] "Yeni Tedbirler" başlıklı makale yazısı için bkz.EK-36
[137] **Tercüman**, 19 Ağustos 1958

Uygulamaya koyulmasının ardından yaklaşık 18 ay sonra ithalata getirilen kota uygulamasının amaca hizmet etmediği anlaşılmış ve kanunun kaldırılması konuşulmaya başlanmıştı. Kotalar öncelikle otobüs, ampul ve traktör vs. gibi mallardan kaldırılmış, daha sonra ise akaryakıt dışında tüm ithal mallarından kaldırılmıştı.[138] CHP milletvekilleri hazine hissesinin akaryakıttan da kaldırılması gerektiğini teklif etmişler, fakat bu teklif, DP'liler tarafından reddedilmişti.[139]

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde çıkarılan vergi düzenlemelerinden biri de zirai mahsullerden alınması planlanan vergiydi. Bu düzenleme 1958 yılının Haziran ayında konuşulmaya başlanmıştı. Hazırlanan kanun tasarısına göre, büyük çiftlik sahiplerinden kazançları nispetinde vergi tahsil olunması, muayyen bir miktara kadar kazançların vergiden muaf tutulması ve bu şekilde 250.000.000 lira gelir elde edilmesi hedeflenmişti.[140] Yeni düzenlemeye göre 7000 liraya kadar zirai kazançları vergiden muaf tutulacaktı.[141]

Zirai sektörden vergi alınması hususu daha önce gelir vergisinin ihdasında da düşünülmüş, ancak ziraatın teşviki maksadıyla buna yanaşılmamıştı. Fakat incelemeler artık belirli bir miktarın üzerindeki zirai kazançlardan vergi alınmasının zaruret olduğunu ortaya koymuştu.[142]

İthal Kotaları ve Zirai Mahsuller Hakkındaki vergilerden farklı olarak emlak fiyatlarındaki aşırı fiyat yükselmesi kontrol altına alınmak amacıyla 1958 yılının Eylül ayında Veraset ve İntikal Vergisi de yeniden düzenlenerek uygulamaya konulmuştu. Yeni düzenlemeye göre, bir gayrı menkule takdir edilecek kıymet, getireceği kiranın 10 katını

[138] **Vatan**, 7 Eylül 1958
[139] 24 Aralık 1957 tarihinde hazine hissesi kaldırılması için bkz. EK-37
[140] Zirai mahsullerden alınması planlanan vergi için bkz. EK-38
[141] **Vatan**, 8 Mart 1958
[142] **Milliyet**, 22 Haziran 1958

aşamayacak,[143]100.000 lira tutarında gayrı menkul servet elde eden eş ve üç çocuktan ibaret bir aile hiçbir vergi ödemeyecekti.[144]

Aynı dönemde vergi kanununda da bir takım değişiklikler yapılmış, Gelir Vergisi Kanununun 32. ve 80. maddeleri değiştirilerek asgari geçim indirimi hadlerini mükellef lehine yükselten, buna karşılık 100.000 liradan fazla kazançlar için yeni bir vergi tarifesi ihdas eden yeni kanun 1 Mart 1958 tarihinden itibaren yürürlüğe girmişti. Yeni tarifeye göre 100.000 liradan yukarı matrahlar için %50'den başlayarak %65'e kadar değişen oranlı vergi getirilmişti.[145]

İthalata getirilen devlet hissesi ve zirai ürünlere getirilen vergi bu dönemde uygulanan ekonomi politikalarının karakterini yansıtması bakımından önem arz etmişti. Hükümet, ithalata getirilen devlet hissesi ile ithalatı zorunlu maddelere indirgeyerek döviz tasarrufunda bulunmak istemiş; zirai mahsulata getirilen vergi ile de o döneme kadar yatırım oranlarında en büyük payı alan tarım sektöründe elde edilen gelirin ekonomideki yerini alması hedeflenmişti.

1.4. Bütçe Kanunları

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde bütçe görüşmelerinde bütçe kanunları ve kesin hesap kanunları üzerinde yapılan konuşmalar ve mali konulardaki tartışmalar önemli yer tutmaktaydı.[146] Meclise bu dönemde 1958,1959 ve 1960 yılı bütçeleri olmak üzere üç bütçe kanunu getirilmişti.

[143] **Yeni Sabah**, 9 Şubat 1958
[144] **Cumhuriyet,** 16 Şubat 1958
[145] **Akşam,** 4 Mart 1958
[146] Bütçe görüşmeleri sırasında, siyasi nitelikli tartışmalara da sıkça rastlanmaktaydı. Muhalefet milletvekilleri en çok, rejim buhranı, demokrasi eksikliği, basın hürriyeti, parlamento denetiminin işlevsiz hale getirilmesi gibi konular üzerinde durmuşlardı. Ayrıca muhalefet, Başbakan Adnan Menderes'in bütçe görüşmeleri sırasında meclise gelmemesini de yoğun bir eleştiri konusu yapmıştı. Örneğin Sivas Milletvekili Kamil Kırıkoğlu, Başbakan Menderes'in bu tutumunu demokrasiden uzaklaşmanın göstergesi olduğunu ve "diktatörlüğe yönelen Osmanlı padişahlarının kafes arkasından divanı yönetmelerine" benzediğini söylemişti. **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:44, (22.2.1960), s.241

1.4.1. 1958 Yılı Bütçesi

1958 yılına ait bütçe kanunu tasarısı 30 Kasım 1957 tarihinde Meclis'e sunulmuştu. Kanun'un gerekçe bölümündeki "Bütçelerimize Hâkim Prensipler" başlığı altında şu hususlara yer verilmişti:

- Bütün sahalarda üretim hayatını teşvik edecek canlı bir talebe dayalı modern bir pazar yaratmaya çabaları,
- Özel teşebbüsün ve yabancı sermayenin yeterli bir sanayi kurabilmesi için yollar, limanlar, enerji santralleri gibi gereken temel tesisler ile hukuki ve idari esasların sağlanması,
- Sermaye yatırımlarımızın dış finansman bakımından da emniyet altına alınması için yeraltı ve yerüstü kaynaklarımızın en verimli usullerle işletilmesine başlanması.

Bütçe kanununda ayrıca mevcut iktisadi durum hakkında bilgiler sunularak, son üç yıl ziraat için uygun olmayan hava şartlarına rağmen, milli üretimin dünyanın ileri ülkelerindeki üretim artışlarına yakın bir seviyede olduğu, kamu gelirlerinin üç kat, banka mevduat kaynaklarının altı kat artmış olduğu belirtilmişti.[147]

Bütçe Kanunu Gerekçesinin ikinci kısmı dünya ve Türkiye ekonomisinin durumuna ayrılmıştı. Dünya ticaretinin takip ettiği seyir, fiyat ve ücretlerdeki artış, ödemeler dengesi, ekonomik alanda ülkeler arasındaki işbirliği girişimleri gibi konular üzerinde durulmuştu.[148]

Bu karşılaştırmalı değerlendirmeyi, Türkiye'nin ekonomik manzarasını tahlil eden bölüm takip etmişti. Gerekçenin bu bölümünde barajlar su işleri, elektrik enerjisi, kömür ve petrol tesisleri, madencilik, tarım, hayvancılık, sanayi, ulaşım yatırımları, para ve kredi politikaları, mevduat hacmi, fiyat hareketleri ve ödemeler dengesi gibi konular ele alınarak ayrıntılı açıklamalarda bulunulmuştu.[149] Gerekçenin üçüncü bölümünde ise 1957 yılı

[147] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:2, İnikat:40, (19.2.1958), s.233
[148] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:2, İnikat:40, (19.2.1958) s.234
[149] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:2, İnikat:40, (19.2.1958) s.236

bütçesinin uygulamasına yer verilmiş; gelirlerin tahsilatı, devlet dairelerine tahsis edilen paranın kullanılması, hazine işleri ve devlet borçları bakımından durum değerlendirmesi yapılmıştı. Bütçe gerekçesinin dördüncü bölümünde ise 1958 yılı bütçesinin gelir ve gider açısından tahlili yapılmıştı.

1958 yılına ait Devlet Borçları Bütçesi, bir önceki yılın bütçesine nazaran 9.886.452 lira fazla olarak 331.413.504 lira tanzim edilmişti. 1958 bütçesinde gelirlerin 1957 bütçesine oranla %11 arttığı görülmekteydi. Bütçe Encümeni tarafından gelir tahmini 4.469.542.400 lira olarak öngörülmüş ve bütçe encümeni raporundaki devlet gelirleri tahmininde 1950'ye oranla %242 oranında bir artış elde edildiği vurgulanmıştı.[150]

Bütçe Komisyonu, hükümetin bütçe tasarısını görüşmüş, 10 Şubat 1958 tarihinde bazı küçük değişikliklerle kabul ederek, kanunu, meclis genel kurulunun onayına sunmuştu. Bütçe görüşmelerinin mecliste görüşülme usul ve esaslarında, 1958 yılı bütçe görüşmelerinde ilk kez uygulanmak üzere;

- Gürültü çıkaran mebuslara para cezası verilmesi,
- Suç sayılan sözlerin basına intikali önlenmesi,
- Sözlü soruların yalnız cuma günü görüşülecek olması gibi bazı değişiklikler yapılmıştı.[151]

1958 yılı bütçesinin görüşüldüğü TBMM oturumunda bütçenin denk olarak, samimiyet ve tasarruf prensibine uygun bir şekilde hazırlandığını, yatırımlara tahsis edilen miktarın 1.500.000.000 lira olduğunu açıklayan Maliye Bakanı Polatkan, *"Devlet varidatında görülen emin ve kararlı inkişaf sayesinde 1957 yılı bütçesine nazaran, %11 fazlasıyla hazırlanmış bulunan 1958 bütçesi, Hükümetin iktisadi tedbirlerini takviye ve destekleyecek mali vesika mahiyetindedir."* diyerek bu bütçe ile uygulanmakta olan ekonomik politikaların

[150] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:2, İnikat:40, (19.2.1958) s.151
[151] Gürültü çıkaran milletvekillerine verilecek para cezası için bkz. EK-39

1958 yılı içerisinde de devam edeceği yönünde ipuçları vermişti. Gelişmekte olan iktisadi yapıda suistimale açık bazı hususları art niyetli olarak kullanmak isteyen bazı çevreler bulunduğunu ve hükümetin, bunlara karşı her türlü mücadeleye hazır olduğunu belirten Polatkan bu hususta şunları söylemişti: ***"****İçtimai değişikliklerin her nev'inde tahsisen iktisadi mevzularda gaye ile ilgisi olmayan fırsat kollayıcıların zuhur etmesi ve memleket lehine olmayan, aksine terakki hamlelerinin halk nezdindeki sempatisini zedelemek istidadında olan menfi hareketlere girişilmesi görülmemiş hadise değildir. Hükümetimiz bu umumi kalkınma hareketinin tabir caizse parazitlerini teşkil eden bu teşebbüsleri önlemek için gerekli tedbirleri almıştır."*[152]

Bütçe gerekçesinin hazırlanışı üzerinde duran Polatkan, bütçe gerekçelerinin gelişmiş ülkelerin gerekçeleri ile benzer olduğunu, 1950 yılından önceki gerekçelerin iki sayfayı geçmediğini, tenkitlerde enflasyondan bahsedildiğini fakat iktisadi kalkınma hamlesi içinde bulunan bir ülkede bazı pürüzlerin olmasının enflasyona delalet etmediğini ve enflasyonun oluşmasında en büyük unsurlardan birinin de psikolojik unsur olduğunu belirterek konuşmasına şöyle devam etmişti:

"Memlekette yapılan ve övünülecek büyük ve dev eserleri görmeden ve rakamları gözden geçirmeden mütalaa yürütmek yanlış bir yoldur. Mektepler, hastaneler, okullar, barajlar, ve limanlardan reel milli gelire henüz daha bir şey katılmamıştır. Fakat bunlar bir istihsal unsuru haline geldikten sonra milli gelirde çok büyük bir artış olacaktır. Eserler meydandadır. Bunların semereleri peyder pey alınacaktır." Maliye Bakanı, konuşmasının devamında yabancı sermaye yatırımlarına karşı yapılan tenkitleri cevaplandırdıktan sonra *"Bütün çalışmalarımızın hedefi istihsali arttırmaktır. İstihsal bilindiği gibi geniş yatırımlara sebep olur."* sözleriyle üretimin ülke ekonomisindeki önemini işaret etmişti.[153] Polatkan

[152] **Zafer**, 2 Aralık 1957
[153] **Zafer**, 21 Aralık 1957

konuşmasının sonunda 1930 yılından sonra bütün dünya ülkelerinin üretimlerini süratle yükselttiğini ve üretim tekniklerini geliştirerek maliyetleri indirmek için ellerinde bulunan bütün imkânları ve itibarlarını seferber ettiklerini söylemişti.[154]

1958 yılı bütçesinin en dikkat çeken tarafı ülke genelinde enflasyonist temayüllerin mevcudiyetinin hükümet tarafından kabul edilmiş olmasıydı. Polatkan, bu hususla ilgili olarak DP iktidarının ilk iki devresinde kalkınma faaliyetlerinin gerektirdiği çok yönlü yatırım masrafları, her yatırım faaliyete geçip fiilen üretime başlayıncaya kadar, yani sarf edilen para ve emeklerin karşılığı mal veya hizmet halinde piyasaya çıkıncaya kadar, sadece tüketimi arttırıcı mahiyette olduğundan, yatırımın yapıldığı mahalde ve zamanda enflasyonu tahrik ettiğini söylemiş ve konuyu şöyle açıklamıştı:

"Çünkü yatırımlarda emeği geçen iş kollarının, diğer hizmetlerin ve müteşebbislerin kazançlarının ve yatırımın içine giren her türlü malzeme ihtiyacının mevcut mal ve hizmetlerin karşısına bir talep şeklinde çıkması tabii ve zaruridir. Bu canlı talep bir takım spekülatif amiller ile birleşerek muayyen mallar üzerinde zaman zaman darlıklara sebebiyet vermektedir. İktidara geldiğimiz günden beri, hükümetlerimiz iktisadi ve mali tedbirleri ile bu amilleri tevzin etmeye çalışmıştır. Ne enflasyon ne de deflasyon şeklinde formüle edilen siyasetimizin esası budur. 1954 den itibaren arka arkaya fena mahsul idrak edilmesi, iktisadi amillerin yanı sıra spekülatif amillerin de geniş ölçüde tahrik edilmiş olduğu içindir ki, hükümetimiz şimdi programına aldığı tedbirler manzumesindeki makul ve tabii fiyat nizamı esasını ön plana koymuştur."[155]

[154] **Yeni Sabah**, 21 Aralık 1957
[155] **Yeni Sabah,** 20 Şubat 1958

Polatkan, Türk halkını müreffeh bir millet seviyesine ulaştırabilmek için 8 yıldan beri takip edilen politikanın devamı olmak üzere 1958 yılında bütçenin %33,2'sine tekabül eden 1.533.532.490 liralık bölümünün yatırımlara ayrıldığını belirtmişti.[156]

1958 yılı bütçesi hakkında CHP grubu adına söz alan Ankara Milletvekili İsmail Rüştü Aksal ise enflasyon sorununun çözümüne yönelik hükümet tarafından müspet bir adım atılmadığı sürece CHP'nin DP'ye güvenmeyeceğini belirterek şunları söylemişti: *"Menderes hükümetleri enflasyoncu gidişi bizzat körüklemişlerdir. Meclis grubu olarak memleketimize ve milletimize siyasi sahada olduğu gibi iktisadi ve mali sahada da çok pahalıya mal olan zararlı ve tehlikeli yoldan dönülmesinin kati zaruret olduğuna inanmaktayız, bu istikamette müspet ve fiili adımlar atılmadıkça CHP grubunun itimadı Menderes hükümetleriyle birlikte olmayacaktır."*[157]Aksal konuşmasının devamında, milli gelirin son üç yılda çok az artış gösterdiğini ve 1953 yılından sonra fiyatların aşırı yükseldiğini belirtmişti. Aksal'a göre 1948-1953 yılları arasında toptan eşya fiyatındaki artış %7 olduğu halde, 1953-1957 yılları arasındaki bu artış %61 olarak gerçekleşmişti. Aynı şekilde 1950-1953 yılları arasında %24 artan altın fiyatları, 1953-1957 döneminde üç katına yakın bir artış göstermişti.[158]

1958 yılı Bütçe Kanunu görüşmeleri sırasında söz alan Başbakan Adnan Menderes, fiyatların yükseldiğinin doğru olduğunu, ancak eski iktidar dönemindeki fiyat artışlarıyla karşılaştırıldığında kendi dönemlerinin çok iyi olduğunu ifade etmişti. Menderes, ekonominin genel durumunun 1950 öncesi dönemle kıyaslanarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiş, önceki iktidar döneminde ülkenin yokluk ve fakirlik içinde olduğunu, kendi iktidarları döneminde hemen her ürünün üretiminin en az üç-dört kat arttığını ve ülkenin büyük bir kalkınma hamlesi içerisine girdiğini açıklamıştı. Başbakan Menderes konuşmasının son bölümünde rejim buhranı iddialarını cevaplandırmıştı. Menderes'e göre rejim buhranı

[156] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:2, İnikat:40, (19.2.1958) s.169
[157] **Ulus,** 20 Şubat 1958
[158] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:1, Cilt:2, İnikat:40, (19.2.1958) s.188

iddiaları 1950'de iktidara gelmelerinin hemen ardından muhalefet tarafından başlatılmıştı. Menderes, Türkiye'de çok partili hayata geçerken DP'nin şiddetli bir muhalefet yaptığını, bunun iktidar-muhalefet ilişkisini sertleşmesinde payının olduğunu ancak partisinin aşırı kanatları tasfiye ettiğini, artık muhalefetin sertlikten vazgeçmesi gerektiğini, nazik bir üslupla her türlü eleştiriyi yöneltebileceğini belirtmişti.[159]

DP'nin takip ettiği üretimi teşvik, özel sektör ile yabancı sermayenin öncülüğünde sanayi gelişimi ve kaynakların verimli bir şekilde işletilmesi esasları ışığında hazırlanan 1958 yılı bütçesi 28 Şubat 1958'de kabul edildi.[160] 1957 yılının devamı niteliğinde bir içeriğe sahip olan bütçede de yatırımların arttığı, ekonominin büyüdüğü fakat buna mukabil enflasyon oranlarının da yükseldiği görülmekteydi.

1.4.2. 1959 Yılı Bütçesi

1959 yılına ait bütçe kanunu tasarısı 29 Kasım 1958 tarihinde meclise sunulmuştu. Gerekçenin "Bütçelerimize Hâkim Olan Prensipler" başlıklı ilk bölümünde 1958 yılı bütçesinde de yer alan, üretimi teşvik, özel sektör ile yabancı sermayenin öncülüğünde sanayi gelişimi ve kaynakların verimli bir şekilde işletilmesi esaslarına ek olarak "ekonomide istikrar" ilkesi benimsenmişti. İstikrar politikasının esaslarını oluşturan ilkeler ise şöyle sıralanıyordu:

- Bütçelerin iktisadi yapıya uygun, tasarrufu ön plana alan ve dengeli bir şekilde tanzim edilmiş olması,
- KİT'lerin programlarının sıkıca ve yeniden gözden geçirilerek kendi kendilerini idare edebilir hale getirilmeleri,
- Devlet borçlarının ekonomik düzene olumsuz etki etmeyecek şekilde düzenlenmesi,

[159] Faruk Sükan, **a.g.e.** s.432,445.
[160] Şerif Demir, **Menderes ve İnönü**, Timas Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2011. s.162.

- Banka kredilerinin spekülatif amaçlara tahsisini önleyecek denetleme sisteminin geliştirilmesi,
- Dış kredi imkânlarının arttırılması,
- Yabancı kaynaklardan daha fazla istifade edilmesi ve madde bolluğu teminine gidilmesi.

1959 yılına ait bütçe kanunu tasarısında dost ve müttefik olan ülkelerle temaslar sonucunda Türkiye'ye büyük bir mali yardım yapılmasının kararlaştırıldığından bahsedilmiş ve 359.000.000 dolarlık bu yardım ile hammadde, yedek parça ve işletme malzemesi ithaline ağırlık verileceğini ve bu suretle sanayinin tam kapasite ile üretime geçmesinin mümkün olacağı belirtilmişti.

Alınan iktisadi tedbirler, İstikrar politikası ve temin edilen dış yardımlar sonucunda şu hususların gerçekleşmesi beklenmekteydi:

- Kamu gelirlerinde önemli artışlar olması,
- Dış ticaret özellikle de ihracatta önemli artışların görülmesi ve bu suretle de uluslararası pazarlarda Türk mallarının daha rahat ve emin şekilde pazarlama imkânı bulması,
- Üretim ve iç ticaretin, mal bolluğu sayesinde büyük bir artış göstermesi ve Milli Korunma Kanununun maliyetleri arttırıcı ve iç ticareti engelleyici uygulamasına son verilmesi,
- Bankalardaki tasarruf mevduatının arttırılması, bütün bunlar gayrısafi milli hasılayı arttıracağı için yıllık yatırım imkânının da artması ve ülke genelinde yüksek iktisadi faaliyet seviyesine ulaşılması.[161]

Bütçe Komisyonu, hükümetin bütçe tasarısını 17 Aralık 1958 tarihinden 12 Şubat 1959 tarihine kadar süren müzakereler neticesinde kabul ederek, bazı değişikliklerle Meclis

[161] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:2, Cilt:7, İnikat:40, (20.2.1959)

Başkanlığı'na sunmuştu. 1959 Bütçesinde yatırımlar 1.918.813.204 lira, gelir tahmini ise 5.967.800.000 lira olarak belirlenmişti. 1959 yılı gelir tahminleri bir önceki yıl tahmininden %33.62 oranında fazla olarak gerçekleşmiş, bu artışın üretimde ve ticaret hacminde elde edilen gelişmeler ile vergi sisteminde yapılan iyileştirmelerin sonucunda olduğu vurgulanmıştı.

Maliye Bakanı Hasan Polatkan 1959 yılı bütçesi üzerine mecliste yaptığı konuşmada, dünya ekonomisini değerlendirmiş, ABD'de başlayıp, Avrupa'ya sirayet eden bir resesyon varlığından bahsetmiş, resesyonun ilk olarak talepte daralma ile başladığını, bunu üretim ve yatırımlarda düşme ve işsizlikte artmanın takip ettiğini, bu durumun İkinci Dünya Savaşından sonra görülen kalkınmayı duraksattığını hatta bazı ülkelerde gerilettiğini belirtmişti.[162] Diğer yandan bu durumun hammadde fiyatlarında düşüşe yol açtığından dolayı zaten enflasyonla mücadele eden az gelişmiş ülkeleri daha fazla sıkıntıya soktuğunu ve bu durum karşısında az gelişmiş ülkelerin atıl kaynaklarını devreye sokması ve enflasyonu dizginlemek için ekonomik ve mali alanda istikrar tedbirlerine başvurmalarını yegâne çözüm olarak görmüştü. Bununla birlikte, az gelişmiş ülkelerin karşılaştıkları sorunları kendi imkân ve güçleriyle halledemeyeceklerinin anlaşılmasının üzerine Milletlerarası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın harekete geçtiğini bildirmişti.[163]

Polatkan konuşmasında bazı sayısal değerlere de yer vermiş, Türkiye'nin yaptığı ithalatın %45'inin Avrupa Ödemeler Birliği (EPU) ülkelerinden, %30'unun dolar bölgesinden, %6'sının ise anlaşmalı diğer ülkelerden yapıldığını buna mukabil, ihracatın, %45'inin EPU ülkelerine, %25'inin ise dolar bölgesine yapıldığını belirtmişti. Bununla birlikte, Petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümleri çerçevesinde bu dönemde, geçen döneme oranla %14 fazla olarak 45.000.000 liralık yabancı sermayenin

[162] 1959 yılı bütçe görüşmelerinde Hasan Polatkan için bkz.EK-40
[163] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:2, Cilt:7, İnikat:40, (20.2.1959) s.278-281

yurda girdiğini sözlerine eklemişti.[164] Polatkan, 1958 yılında uygulamaya konulan yeni ekonomik rejim hakkında bilgi vermiş, ihracatı teşvik için getirilen prim sisteminden bahsetmiş, ithalata uygulanan kota uygulamasının kaldırılmasının sonuçlarını açıklayarak 4 Ağustos 1958 kararları öncesinde temin edilen dış yardımlar hakkında detaylı açıklamalarda bulunmuştu.[165]

Maliye Bakanı'nın ardından CHP grubu adına söz alan İsmail Rüştü Aksal, konuşmasına 1958 yılından itibaren ekonomik alanda meydana gelen gelişmelerin hükümet tarafından başarı olarak gösterilmesine rağmen, gerçekte yanlış ekonomi politikalarının ülkeye çok pahalıya mal olduğunu vurgulayarak başlamıştı. Aksal, kamuoyuna denk bütçe olarak gösterilen bütçelerin gerçekte 1954 yılından itibaren çok büyük açıklar verdiğini, bu açıkların ve KİT'lerin açıklarının Merkez Bankası emisyonlarıyla kapatıldığını ve bunun da enflasyona sebebiyet verdiğini belirtmişti. Aksal, 1958 yılı içerisinde fiyatların %37.8 oranında arttığını ve bu oranın 1948-1953 yılları arasındaki fiyat artışının üç katı olduğuna dikkat çekmiş, ithalat ve ihracattaki azalmaya değinerek ihracattan elde edilen gelirin %40'ının dış borçlara gittiğini ve bunun sonucunda alacaklı devletlerin Türkiye'ye borçlarını ödeyemeyen ülkelere uygulanan erteleme programı anlamına gelen "moratoryum" uyguladıklarını söylemişti.[166]

Aksal, yatırımlar konusunda da hükümetin politikalarını eleştirmiş, Türkiye'nin özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra yabancı ülkelerden çok önemli yardımlar temin etmesine rağmen, bunları gerektiği gibi yatırıma dönüştüremediğini söylemişti. Aksal konuşmasının devamında, 1954 yılına kadar yatırımların gayrı safi milli hasılaya oranının artmış olduğunu fakat bu oranın 1955 ve 1956 yılında düşmeye başladığını ve 1957 yılında ise bu düşüşün hız kazandığını belirterek *"1954'te yatırımların gayrı safi milli hasılaya oranı*

[164] Abdullah Takım, **Demokrat Parti Ekonomisi**, s.110.
[165] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:2, Cilt:7, İnikat:40, (20.2.1959) s.287-288
[166] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:2, Cilt:7, İnikat:40, (20.2.1959) s.314-315

%14,4 iken bu oran 1956'da 13,9'a, 1957 yılında ise 11,9'a gerilemiştir. Bu durum enflasyonla kalkınma olmayacağını bir kez daha göstermiştir." sözleriyle konuşmasını sonlandırmıştı.[167]

1959 yılı bütçesinin genel özelliklerine bakıldığında, yaşanan enflasyon karşılığında memur maaşlarına yüksek oranlı zamlar öngörülmesi ve yeni vergi ihdas edilmemesi gibi prensipler dikkat çekmişti. Dikkat çeken diğer bir husus ise yatırımlara ayrılan payın 1958 bütçesine oranla çok daha fazla olmasıydı. Bu fazlalığın sebebi ise 4 Ağustos kararları sonrasında ABD, İngiltere, IMF ve OEEC'den alınan yardımlardı.

1.4.3. 1960 Yılı Bütçesi

1960 yılına ait bütçe kanunu tasarısı 30 Kasım 1959 tarihinde meclise sunulmuştu "Bütçelerimize Hâkim Prensipler" bölümünde 4 Ağustos 1958 tarihinde alınan ekonomik kararlarının sonuçları değerlendirilmiş, 1959 yılı içerisinde tedavüldeki para miktarının %8 oranında azaldığı, kredilerin kontrol altında bulundurulduğu, ihracatın bir önceki yıla nazaran %36,6 oranında bir artış gösterdiği belirtilmişti. 1959 yılının değerlendirildiği bu bölümde fiyat endeksinin bir önceki yılda %14 olmasına rağmen, 1959 yılında %1,4 olarak gerçekleştiği, gayrı menkul fiyatlarında %30, serbest döviz fiyatlarında ise %33 oranında düşüşler yaşandığı belirtilmişti.[168]

Gerekçenin ikinci bölümünde 1959 yılında yürürlüğe giren Avrupa Para Anlaşması (EMA) ve Müşterek Para Anlaşmasından bahsedilerek, Türkiye için taşıdığı önem açıklanmıştı.

"Türkiye Ekonomisini Seyri" başlıklı bölümde ise DP'nin iktidara geldiği 1950 yılından itibaren, Türk ekonomisinin yönünün "kanaatkârlık ve yetinme" yolundan "gelişme

[167] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:2, Cilt:7, İnikat:40, (20.2.1959) s.327-328
[168] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:41, (19.2.1960) s.27-28

ve yükselme" yoluna döndüğünü, bu anlamda yapısal bir değişikliğin yaşandığını ve bu değişikliğin temel taşının da uygulanmakta olan yatırım politikası olduğu belirtilmişti.

Bütçe gerekçesinin devlet borçları faslında ise 31 Ekim 1959 tarihi itibariyle Türkiye'nin borcunun 4.894.000.000 lira olduğu, son 9 yılda devlet borçlarında genel bir artış görülmesine rağmen, aynı dönemde ülke genelinde büyük iktisadi kalkınma neticesinde devlet borçlarının milli ekonomiye yüklediği külfetin artmayıp aksine büyük oranda hafiflediği, bu borçların milli gelire oranının 1950 yılında %29,6 iken 1959'da %14,5'e düşmüş olduğu belirtilmişti.[169]

Bütçe gelirlerinin 7.621.362.714 lira olarak öngörüldüğü 1960 mali yılı bütçesinde bir önceki yıla nazaran %22,3 oranında arttırılan yatırımların genel bütçe toplamına oranı %35.94 olmuştu. Parasal büyüklük olarak bakıldığında ise yatırımlara 2.738.000.000 lira ayrıldığı, 1959 bütçesine nazaran 1.389.546.909 lira fazlalık olduğu dikkati çekmekteydi.[170]

1960 yılı bütçe döneminde yeni vergi konulmadığını, vergi nisbetlerinin arttırılmadığını, istikrar politikasına bağlı olarak alınan iktisadi ve mali tedbirlerin ekonomik alanda gelişme meydana getirdiğini, bütçenin denk olduğunu,[171] Milli gelire göre dış borçların artmayıp azaldığını vurgulayan Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın *"Yatırım tahsisatında depriş olunan artış, DP Hükümetlerinin üzerinde hassasiyetle durduğu ana mevzuların bir an evvel tahakkukuna imkân bahşedecek sahalara tevcih edilmiş bulunmaktadır."* Sözleri DP iktisadiyatının yatırıma verdiği önceliğin bir göstergesiydi. [172]

Maliye Bakanından sonra CHP grubu adına söz alan Ferit Melen, öncelikle DP iktidarı döneminde ülke ekonomisinin genel değerlendirmesini yapmış takiben, enflasyonist politikalar yüzünden bozulan arz ve talep dengesini yeniden tesis etmek için başvurulan 4

[169] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:41, (19.2.1960) s.30-31
[170] **Milliyet**, 4 Aralık 1959
[171] **Cumhuriyet,** 2 Aralık 1959
[172] **Akşam,** 18 Aralık 1959

Ağustos 1958 tarihli istikrar programının henüz başarıya ulaşmadığını, hatalı uygulamalar neticesinde para değeri, krediler, kamu kurumlarında mali denge, devlet teşebbüslerinin açıkları, dış ticaret ve ödemeler dengesi, yatırım planları ve fiyat istikrarı gibi alanlarda istikrar programından beklenen başarının sağlanamadığını belirtmişti.[173] Melen'e göre istikrar tedbirleri vatandaşa yeni külfetler getirmiş olmasına rağmen elde edilen neticeler tatmin edici olmamıştı.[174]

1960 yılı bütçesinde de bir önceki bütçede olduğu gibi "istikrar" kavramının önemi vurgulanmış, dünya ekonomilerinin değişimi ve Türkiye'ye olan etkileri değerlendirilmiş, yatırım, ithalat ve ihracatın önemi vurgulanmıştı.

1.5. Türk Lirası, Altın ve Döviz Muvazenesi

Beşinci Menderes Hükümeti, enflasyonla mücadele edebilmek için para politikalarını etkin olarak kullanmıştı. Merkez Bankası aracılığıyla emisyon uygulanması, altının spekülatif değeri ve döviz üzerinde kur ayarlamaları bu dönemde uygulanan para politikalarının temelini teşkil etmişti.

1.5.1. Türk Lirası Muvazenesi (Emisyon)

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde enflasyon, ülke ekonomisinde kendisini belirgin bir şekilde hissettirmişti. Bu dönemde, enflasyon veya zam haberi yayımlanmayan bir gazeteye rastlamak neredeyse imkânsızdı. Hemen her gün yeni bir zam ya da enflasyon haberi gazetelerde yer almaktaydı. Ulus gazetesi ekonomi yazarı Namık Zeki Aral tarafından kaleme alınan "Eski Politika, Yeni Politika" adlı köşe yazısında, yaşanan enflasyon ve hükümet tarafından enflasyon ile ilgili olarak yapılan açıklamalar konu alınmış, iç ve dış mali kaynaklar tükendikçe hükümetin, nüfuzu altındaki bankaların ve Merkez Bankası'nın kısa

[173] Zühtü Arslan, **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960) II. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013, s.425.
[174] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:41, (19.2.1960) s. 56

vadeli kaynaklarına varıncaya kadar kullanarak yatırımlar için yoktan para yarattığı ve bu bol para ile de piyasada işlem hacmini şişirdiği belirtilmişti.[175]

"Tedavüldeki para, 1957 yılında 1939 yılına oranla 11 kat artmış, 297.000.000 liradan 3.269.000.000 liraya yükselmişti. 1957 yılının sonunda ise tedavüldeki para miktarındaki artış 742.000.000 lira olarak gerçekleşmiş, bu artışa mukabil hayat pahalılığı da %28 oranında artmıştı. Bu dönemde Vatan gazetesinde yayımlanan bir haberde yaşanan enflasyon şu cümlelerle belirtilmişti. *"Bu aybaşı maaşlar dağıtıldığı zaman bütün resmi ve hususi müesseselere çalışanlar muhasebecilerin kendilerine verdiği yepyeni paraları okşayarak ceplerine yerleştirdiler ve adeta harcamağa bile kıyamadılar. Yepyeni on liralıklar, ellilikler, yüzlükler derhal bakkalların, manavların, kasapların isimleri saymakla tükenmeyecek türlü esnafın ellerinde sıkıştırılıp pantolon ceplerine tıkıldılar. Paralar ne kadar yeni olurlarsa olsunlar, onu kazananlar aynı zamanda ne kadar kolaylıkla eriyip gittiğini akıllarından çıkaramıyorlardı."* [176]

İkinci Dünya Savaşının başlangıç yıllarında 300.000.000 lira civarında olan para hacmi büyük bir yükseliş temposu takip ederek 1951 yılına kadar 13 yılda %377 nispetinde artarken o tarihten itibaren altı yıl zarfında hemen hemen aynı oranda bir artış olmuştu. Para artışına bağlı olarak bütün kıymetlerde aynı oranda artış kaydetmişti.

Hükümet enflasyonu kontrol altına alabilmek için bütçenin dondurulması ve yeni yatırımlara gidilmeyip başlanmış olanların tamamlanması, piyasadan para çekilmesi gibi bazı tedbirler almıştı.[177]Ancak bu tedbirler enflasyonu dizginlemekte yeterince etkili olamamıştı.

Piyasada paranın kıymetinde değişiklik yapılacağına dair söylentiler üzerine Maliye Bakanı Hasan Polatkan TBMM'de yaptığı bir konuşmada, 1958 yılı bütçe müzakereleri münasebeti ile paranın kıymetinde herhangi bir değişiklik yapılmayacağına dair görüşünü

[175] Namık Zeki Aral, *"Eski Politika, Yeni Politika",* **Ulus**, 21 Ağustos 1957
[176] **Vatan,** 4 Kasım 1957
[177] **Cumhuriyet,** 24 Kasım 1957

belirtmesinden üç ay gibi bir kısa zaman geçmesine rağmen paranın kıymetinin değiştirilip değiştirilmeyeceği hakkında soru önergesi verilmesinin halk arasında devalüasyon huzursuzluğuna sebep olduğunu belirtmişti.[178]

1958 yılının Mayıs ayında, Merkez Bankası tarafından yayınlan bir raporda tedavüldeki para miktarının 3.333.979.000 liraya yükseldiği, bir önceki haftaya nazaran emisyondaki artışın ise 64.000.383 lira olduğu bildirilmişti.[179] Ülke gündemine iyice yerleşen enflasyon söylemleri üzerine İsmet İnönü Ulus gazetesine verdiği beyanatta Osmanlı Devletinin 60 yılda eline geçirdiği paranın 135.000.000 altın olduğunu, DP iktidarının ise son 8 yılda sarf ettiği paranın 280.000.000 altın olduğunu belirtmiş ve *"Ne var meydanda? eserler hüzün verici, vatandaş ise ıstırap ve bunaltı içindedir"* diyerek hükümetin ekonomi politikasını eleştirmişti.[180]

İnönü'nün konuşmasını "bir kurt masalı" olarak nitelendiren Maliye Bakanı Hasan Polatkan, CHP Başkanını Düyunu Umumiye'yi bilmemekle itham etmiş ve "*Şimdi hikâyeyi İnönü'nün bıraktığı yerden başlayarak biz ikmal edelim"* diyerek Osmanlı Döneminden devralınan borçların tarihsel süreci hakkında detaylı bilgiler vermiş ve devlet borçları hakkında şu açıklamalarda bulunmuştu: **"***Osmanlı Düyun-u Umumiyesi haysiyet kırıcı şekilde ödenmiştir. Osmanlı Devleti'nin 1854 yılında başlayan büyük dış borcu 13 Haziran 1928 tarihinde yapılan anlaşma ile 2.000.000 altın ile 3.400.000 altın arasında değişen yıllık taksitlere bağlanmış, İstanbul Galata ve Haydarpaşa gümrüklerince tahsil edilecek gümrük ve muamele vergilerinin gayrı safi hasılatı da mukavele müddetince rehin olarak tutulmuştur.1933 yılında ikinci bir anlaşma yapılmış, bu defa da borç 50 seneye bağlanmış, faiz %7.5 a çıkarılmış, taksitler ise 700.000 altına indirilmiştir. 700.000 altın, 3.077.000 dolar demektir. Rehin mevzu devam etmiştir. Fakat bu anlaşma hükümleri de yerine*

[178] **Cumhuriyet,** 27 Nisan 1958
[179] **Akşam,** 1 Mayıs 1958
[180] **Ulus**, 7 Temmuz 1958

getirilememiş ve 1936 ve 1938 yıllarında yapılan yeni tavizlerle bunların ifası cihetine gidilmiştir.

İktidara geldiğimiz günden beri yardım ve kredi anlaşmalarının hiçbirinde ne mali şartlarında ve ne de diğer şartlarda memleketimizi müşkül duruma sokacak tek bir hüküm yoktur. "Paraları ne yaptınız?" diyor. Bir milletin huzur ve emniyeti için ne yapmak gerekiyorsa onu yaptık. Rakam mı istiyorsunuz? Yalnız bütçelerimizden yaptığımız envestisman 6.900.000.000 liradır."[181] Polatkan'ın bu sözlerinden yabancı ülkelerden alınan borçlar ile ilgili anlaşmalarda devletin ve milletin aleyhine herhangi bir bağlayıcı hüküm olmadığı anlaşılıyordu. Polatkan aynı zamanda piyasalardaki spekülasyonları önleyebilmek için çıkarılan dedikoduların yersiz olduğunu açıklamış, spekülatörlerin oyunlarına inanarak kazanç hırsı ile altın ticaretine girişenlerin zarar edebileceklerini belirtmişti.[182]

Maliye Bakanı piyasaları yatıştırıcı yönde açıklamalarda bulunsa da enflasyonun günlük yaşama etkisi gün geçtikçe daha da belirginleşmişti. Merkez Bankası tarafından yayınlanan bir bültene göre 5 Temmuz 1958 tarihi itibariyle tedavüldeki para miktarının 3.728.305.535 lira olduğu, bir hafta öncesine göre, emisyondaki artışın 206.000.000 lira olduğu, altın stoklarının ise 127.922 kiloda sabit kaldığı bildirilmişti.[183] 1959 yılında ise Kasım ayı itibariyle emisyon miktarı 3.891.000.000 lira olarak gerçekleşmişti.[184]

Enflasyon tartışmaları devam ederken hükümet 4 Ağustos kararlarını açıklamış ve bu kararlar ile Türk parasının değeri %322 düşürülerek, dolar 9 liraya yükseltilmişti. Bir hükümet kararnamesiyle ABD dolarının Türk lirasına göre olan değeri % 322 yükseltilerek Türk ekonomisinde dolaylı yoldan bir devalüasyon yapılmıştı. Maliye Bakanı, 4 Ağustos

[181] **Milliyet**, 9 Temmuz 1958
[182] **Tercüman**, 27 Nisan 1958
[183] **Yeni Sabah**, 5 Temmuz 1958
[184] Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam III. Cilt**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1968, s.249

1958 akşamı radyodan yaptığı konuşmada ekonomik hayatta bazı kararlar alındığını açıklamış ve alınan kararların kapsamını şu şekilde özetlemişti.

- Ticari krediler daraltılmış,
- Yeni bir kambiyo kuru meydana getirilerek devalüasyon yapılmış,
- Tedavüldeki paranın artmasını önlemek için bazı kararlar alınmış,
- Yurtta çalışan bir kısım yabancı sermayenin kazançlarının döviz olarak yurt dışına çıkarılmasına mani olunmuştu."[185]

Söz konusu kararlar ile birlikte piyasaya ilk defa olmak üzere yeni 100 liralık banknotlar sürülmüştü. Bu banknotların tedavüle koyulması halk tarafından emisyon olarak algılansa da hükümet yaptığı açıklamada bu paraların eskiyen paraların yerine tedavüle koyulduğunu belirtmişti.[186] 4 Ağustos kararlarının hemen ardından hükümet döviz üzerinde ithalat yoluyla bir kontrol uygulamaya çalışmış ve 6'şar aylık ithalat programlarına uygun dış ticaret listeleri hazırlamaya başlamıştı.[187]

Bu dönemde CHP delegelerinden Kasım Gülek İsviçre ve ABD'de Türkiye'den kaçırılmış 200.000.000 dolara yakın bir para olduğunu iddia etmişti.[188] Kasım Gülek, bu açıklamayı yaptığı için savcılığa çağrıldığını, daha sonra yaptığı bir mülakatta belirtmişti.[189] Bu konu ile ilgili olarak Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve CHP Genel sekreteri Kasım Gülek arasında yaşanan tartışma Cumhuriyet gazetesinde şu şekilde yer almıştı: *"CHP Genel Sekreteri Adana milletvekili Kasım Gülek bugün bir basın toplantısı yaparak Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın bugün gazetelerde çıkan beyanlarındaki ithamlara cevap vermiştir. Gülek, Maliye Bakanının beyanlarını radyoda uzun uzun okunduğunu kaydederek, "Bu mevzuu*

[185] Türk parasının değerinde %322 oranındaki düşüş için bkz. EK-41
[186] **Dünya,** 5 Ağustos 1958
[187] **Cumhuriyet,** 23 Ağustos 1958
[188] İsviçre bankalarında Türklere ait 100 milyon dolara yakın para bulunduğu iddiası için bkz.EK-42
[189] **Akşam,** 30 Ocak 1959

aydınlatmak ve hakiki mahiyetini belirtmek üzere bugün söyleyeceklerimi radyoda okutmağa cesaretleri var mıdır?"[190]

DP hükümetleri döneminde, emisyon sonucunda ortaya çıkan enflasyon, ekonomide mücadele edilmesi gereken büyük bir sorun olarak ortaya çıkmasına rağmen, Beşinci Menderes Hükümeti döneminde bu sorun artmış ve sonuçta 4 Ağustos kararları olarak bilinen ekonomik düzenlemeyi tetiklemişti. Ancak bu düzenleme ile fiyatlar bir süre düşüş eğilimi gösterse de kalıcı olamamıştı.

1.5.2. Altın ve Döviz Muvazenesi

Ülke genelinde yaşanan enflasyondan altın fiyatları da olumsuz etkilenmişti. 1957 yılı başlarında Reşat altınının fiyatı, en yüksek seviyesi olan 153 lirayı bulmuş ve İngiliz altını ile arasındaki fiyat farkı 50 kuruşa kadar inmişti. Piyasaya külçe altınının gelmemesi, buna karşılık talebin fazla olması bu duruma sebep olarak gösterilmekteydi. Ancak yetkililer fiyat artışını suni olarak kabul etmekte, spekülatif hareketlerden ileri geldiğini ifade etmekteydiler.[191] Dövizdeki dalgalanmalar ve spekülatif haberlere bağlı olarak çok değişken bir yapı göstermekte olan altın fiyatları, serbest piyasada şöyle işlem görmekteydi:[192]

Cumhuriyet Altını : 118,60

Reşat Altını : 153,00

Gulden : 111,20

İngiliz Altını : 153,00

Altın fiyatlarının kırılgan bir yapıya sahip olması, dönemin siyasi ve güncel olaylarından kolayca etkilenmesine sebep olmuş ve bu durum piyasada spekülatörler tarafından art niyetli olarak kullanılmıştı. Örneğin, Alman hükümeti ile yapılan cephane

[190] **Cumhuriyet**, 1 Şubat 1959
[191] **Milliyet**, 15 Kasım 1957
[192] **Yeni Sabah**, 15 Kasım 1957

siparişi anlaşması gereği Türkiye'ye 356.000.000 mark değerindeki bir para verileceği haberinin duyulmasıyla birlikte altın fiyatları düşüşe geçmişti.[193] Diğer bir örnek ise Pamuk fiyatlarındaki anormal yükseliş ve pamuk talebindeki artış sebebiyle altın fiyatları da yükselme eğilimi göstermesiydi.

Altın fiyatlarını kontrol altına alabilmek adına hükümet bazı önlemler uygulamaya koymuştu. Örneğin, fiyatları anormal şekilde yükselten ve bu suretle de gayrı meşru bir kazanç sağlamak isteyenlerin cezalandırılması uygulaması başlatılmış fakat bu uygulama da yükselen altın fiyatlarını durduramamıştı. 4 Ağustos ekonomik kararlarından sonra ise altın, yaklaşık %33 oranında bir düşüş göstererek 180 liradan 120 liraya kadar düşmüş, ancak bu düşüş uzun ömürlü olmamıştı. [194]

Beşinci Menderes Hükümeti göreve başladığı ilk zamanlarda ithalatı sınırlayarak döviz rezervlerini güçlü tutmaya gayret etmiş ancak bunu uzun süre devam ettirememişti. Bu dönem içinde döviz tasarrufu yapabilmek için farklı düzenlemelere gidilmişti. Örneğin tüccarlara seyahat için verilen dövizde %10 ile % %80 oranında bir kısıntı yapılmıştı. Bu kısıntı Maliye Bakanlığı tarafından yedi kategoriye ayrılan tüccar sınıfında birinci kademelerde esas olarak tatbik edilmiş, diğer sınıflarda orantılı olarak azaltılmıştı. Döviz tasarrufu amacıyla alınan diğer bir önlem ise hastalık ve tedavi için dışarıya çıkanlara sabit bir kur üzerinden döviz ödenmeye başlanmasıydı.[195]

Hükümetin döviz tasarrufu amacıyla para politikası kapsamında aldığı önlemler kısa vadede olumlu sonuçlar ortaya çıkarsa da, uzun vadede başarılı olamamış ve 4 Ağustos kararlarının ardından 2,8 liradan işlem gören dolar, 9 liraya kadar çıkmıştı. Altın ise halkın nazarında spekülatif etkisi olmasına rağmen, gerçek piyasada etkisinin olmadığından dolayı hükümet için etkili bir para politikası aracı olmaktan uzak kalmıştı.

[193] **Milliyet**, 13 Mayıs 1957
[194] **Yeni Sabah**, 10 Ekim 1958
[195] **Akşam,** 23 Mayıs 1958

1.6. Devlet Borçları

DP döneminde, genişleyici maliye politikasının bir sonucu olan yüksek bütçe açıklarının finansmanı için iç ve dış borçlanma yöntemlerine başvurma zorunluluğu doğmuştu. Hızlı ekonomik büyümeye verilen önem gereği kamu harcamaları hızla arttırılmıştı. Kamu harcamalarının finansmanı vergi gelirleriyle sağlanmaya çalışılmış ancak, vergi gelirleri kamu harcamalarını karşılamada yetersiz kalınca borçlanma yoluna gidilmişti. 1958 yılında 3.609.000.000 lira olarak gerçekleşen iç borç, 1959 yılında 4.322.000.000 lira seviyesine yükselmişti. Dış borç ise 1957 yılında 1.232.000.000 lira, 1958 yılında 3.837.000.000 lira, 1959 yılında 4.403,000,000 lira olarak gerçekleşmişti.[196]

1957 yılı bütçe görüşmelerinde kaydedilen rakamlara göre, hükümetin giriştiği büyük yatırım ve kredi politikası, devlet borçlarının 1950 yılına göre %48 oranında artmasına yol açmış, 1950 yılında 2.297.000.000 lira olan devlet borçları 1956 yılı Aralık ayı sonunda 1.105.000.000 fazlayla 3.402.000.000 liraya yükselmişti.[197]

1957 yılı değerlerine göre gelişmiş ülkelerde milli gelirin devlet borçlarına oranları Avustralya'da binde 485; Amerika'da binde 691; Fransa'da binde 471; İtalya'da binde 425 iken Türkiye'de ise binde 237 olarak kaydedilmekteydi.[198]

Türkiye'nin kuruluşundan 1956 Kasım ayına kadar 382.300.000 dolar olan dış borcu, 1958 yılının Eylül ayına gelindiğinde ise 400.000.000 doları aşmış bulunmaktaydı.[199] Bu borcun ertelenmesi için Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Milletlerarası Para Fonu ve Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı ile görüşmeler yapmak üzere Fransa ve ABD'ye gitmiş ve bir dizi görüşmelerin ardından ABD'ye olan borçların 12 yıl süreyle ertelenmesine yönelik bir

[196] Yusuf Yalçınkaya, **Demokrat Parti döneminde Merkez Bankası,** Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015, s.39.
[197] 1950-1960 döneminde dış ve iç borçlar için bkz.EK-43
[198] **Tercüman,** 19 Şubat 1957
[199] **Akşam**, 19 Mart 1957

anlaşma imzalamıştı.[200] Polatkan, Fransa'daki görüşmeleri esnasında ise Batı Almanya ve İngiltere ile 10.000.000 dolar civarında yeni kredi anlaşmaları imzalamış ve var olan borçların da ertelenmesini sağlamıştı.[201]

Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın Türkiye'nin Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'na olan borçlarıyla ilgili olarak yaptığı görüşmeler ve imzalanan anlaşmalar sonucunda Dışişleri Bakanlığı tarafından açıklanan bildiride anlaşmaların detayı hakkında şu bilgiler yer almıştı: *"Türkiye'nin Avrupa İktisadi İşbirliği Azası memleketlere ve Amerika Birleşik Devletlerine olan müterakim borçlarının uzun vadeli bir itfa planına bağlanması hususunda mezkur teşkilatta cereyan eden müzakereler müspet şekilde neticelenmiş ve Teşkilat Konseyi 30 Ocak 1959 tarihinde akdettiği toplantıda bu borçların % 3 faize tabi tutularak 12 senelik bir devre içinde ödenmesi hususunda bir karar ittihaz etmiştir."*[202] Ek bilgi olarak vermek gerekirse, bahsedilen 12 yıl içinde ödenecek borçların tamamı 440.000.000 dolardı. Bu borçların artan senelik taksitler halinde ödenmesi kararlaştırılmıştı. İlk sene, faiz hariç olmak üzere, 15.000.000 dolar, müteakip dört sene sırasıyla 20, 25, 30 ve 35.000.000 dolar ödenecek, kalan borç ise senelik taksitler halinde müteakip yedi yıl içinde bitirilecekti.

Devlet sektörünün Merkez Bankasına olan borçlarının uzun vadede ödenmesiyle ilgili olarak da yasal düzenlemeler yapılmıştı. Bu borçların uzun vadelere bağlanması konusunda bir kanun tasarısı hazırlanmış, Maliye Bakanı tarafından, Toprak Mahsulleri Ofisi, Tarım Satış Kooperatifleri, Etibank, Sümerbank, Şeker Şirketi ve İller Bankası gibi kamu sektörüne dahil teşekkül ve kurumların Merkez Bankasına olan borçlarının uzun vadelere bağlanacağı ilan edilmiş, bu suretle Merkez Bankası kredilerinin değer kazanması ve dolayısıyla Türk Parasının kıymetinin yükselmesi hedeflenmişti."[203]

[200] **Vatan**, 2 Eylül 1958
[201] **Vatan,** 14 Eylül 1958
[202] **Cumhuriyet**, 1 Şubat 1959
[203] **Cumhuriyet,** 18 Ekim 1959

Dışişleri Bakanı Zorlu, İzmit'teki petrol tasfiyehanesini kuracak olan Amerikan şirketinin İdare Meclisi Başkanı ve Genel Müdürü şerefine Hariciye Köşkünde 11 Nisan 1960 tarihinde verdiği bir yemekte, on sene zarfında iktisadi sahada yapılan yatırımların 100.000.000.000 Türk lirasını aştığını belirterek dış borçlar ile ilgili olarak şunları söylemişti. *"Türkiye'nin 1959 yılındaki ihracatı iki sene evvelkine nazaran 140.000.000 dolara yakın bir fazlalık göstermiştir. Sadece bu artış bile mevcut dış borçlarımızın 10 seneden önce ödenmesine kâfidir. Kaldı ki, bu borçları 2000 senesine kadar yani 40 senede ödemek imkânına sahibiz."*[204] Zorlu'nun bu sözlerinden, hükümetin, devlet borçlarının ödenmesi konusunda kendinden emin ve iktisadi durum hakkında olumlu bir beklenti içerisinde olduğu anlaşılmaktaydı.

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde, özellikle 1958 yılında, Türkiye'nin borçlarının yıllık artış oranı yüksek bir seyir izlese de bu artışın sebebini 4 ağustos kararları ile temin edilen dış yardımlar oluşturmuştu. Bu yardımların büyük bölümü yatırımlara tahsis edildiğinden ve bu yatırımların ekonomiye sağlayacağı katkıdan emin olunduğundan hükümet devlet borçlarının ödenmesi hususunda karamsar olmamıştı.

[204] **Akşam**, 11 Nisan 1960

2. BÖLÜM: TARIM SANAYİ VE TİCARET

2.1. Üretim Politikaları

Türkiye, DP döneminde önemli bir kalkınma hamlesi içerisine girmiş, alınan dış yardımların önemli bir bölümü yatırımlara sarf edilmişti. Bu yatırımların da çoğunluğunu üretim amacıyla inşa edilen fabrikalar oluşturmuştu. Ancak dış yardımlar kullanılarak büyük ümitlerle kurulan bu fabrikalar, hammadde yetersizliği, nitelikli insan gücü ve pazarlama gibi sebeplerden dolayı beklenen sonucu verememişti.

2.1.1. Yatırım

DP iktidarının ilk yıllarında alınan dış yardımların da etkisiyle ekonomide ciddi bir büyüme yakalanmış ancak ilerleyen yıllarda ABD'nin yardımları azaltması ve yaptığı yardımları da belirli şartlara dayandırması nedeniyle yeni kurulan fabrikalarda kullanılan dış kaynaklı hammaddenin temininde sıkıntılar yaşanmaya başlamıştı. Bu hususla ilgili olarak Devlet Şurası Azalıkları seçiminde söz alan Hür Parti sözcüsü Çelikbaş: *"Eğer vatandaş geçen yıldan daha fazla sıkıntı çekiyorsa, yatırım politikası hatalıdır. Biz maliyet masraflarını düşürecek bir politika izlemeliyiz."* Diyerek hükümeti eleştirmişti. Ekonomi Bakanı Abdullah Aker'in *"Maliyeti düşürme davası köylüyü kalkındırmama davasıdır. Çelikbaş köylü para sahibi olmasın demek istiyorsa açık konuşsun."*[205] Sözlerinden ise hükümetin, maliyetlerin yükselmesi pahasına köylüyü kalkındırma çabası içerisinde olduğu anlaşılıyordu.

Aynı dönemde New York Times'ın dünya ekonomisi bölümünde Joseph Haff imzalı ve "Türkiye Ekonomisinin Esası Kuvvetleniyor" başlıklı makalede, Türkiye'de yapılan

[205] **Milliyet**, 24 Ocak 1957, Abdullah Aker'in özgeçmişi için bkz.EK-56

yatırımların kalkınma için gerekli olduğu ve Türkiye'nin 1956'daki genel ekonomik durumunun bir yıl öncekine nazaran daha iyi olduğu belirtilmekteydi. Türkiye ekonomisinin kredi darlığına rağmen birçok bakımdan gelişmiş olduğu; şeker, çimento, krom, linyit üretiminin arttığı; tütün, incir, fındık, üzüm mahsulünün iyi olduğu ve enerji üretimi bakımından da rekor kırılmış bulunduğu kaydedilmişti. Sarıyar ve Seyhan barajlarının işletmeye açıldığı, karayollarının arttığı ve ilk defa şeker ihraç edildiği belirtilerek, Başbakan Adnan Menderes'in şeker ve çimento sanayine bilhassa ehemmiyet verdiği ve bu sanayinin ülke ekonomisine büyük hizmetleri olduğundan bahsedilmekteydi.[206]

1957 yılının Şubat ayında Türkiye'de yatırım yapan firma sayısı 200 civarındaydı. Kurulacak sanayi tesisleri için muhtelif yabancı sermaye miktarı ise 400.000.000 liraya ulaşmıştı. Fransa, Almanya ve Belçika gibi ülkelerden yatırım yapmak amacıyla müracaatlar yapılıyor, bu müracaatlar yetkili devlet organlarıyla incelendikten sonra uygun görülenlere izin veriliyordu. Bu firmalardan bazıları elektrifikasyon alanında faaliyet gösteren Siemens, tıbbi malzeme ve ilaç sanayiinde faaliyet gösteren Roche ve tekstil alanında faaliyet gösteren Singer'di.[207] Bu firmalardan başka küçük ve orta ölçekli diğer firmalar ise genellikle havagazı ocakları, kömür sobaları, her çeşit tıbbi teçhizat, yağlı boya, vitrin ve pencere camı üretimi gibi alanlara yatırım yapmayı tercih ediyorlardı.[208]

Dönemin Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu'nun Türkiye'de yapılan yatırımlara ilişkin 8 Mart 1957 tarihinde yaptığı açıklamada yatırım yapılan sektör ve fabrikaları "faaliyette olanlar, kurulmakta olanlar, kurulacak olanlar ve genişletilenler" şeklinde sınıflandırarak 1957 yılı itibariyle yürütülen yatırım faaliyetleri hakkında şu bilgileri vermişti[209]:

---

[206] New York Times gazetesinin Türkiye ekonomisi hakkındaki değerlendirmesi için bkz.EK-45

[207] TOY, Erkan, **Demokrat Parti Döneminde Yabancı Sermaye ve Yatırımlar,** Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2009, s.110.

[208] **Akşam,** 24 Şubat 1957

[209] 1950-1960 Döneminde sektörler itibariyle yatırım göstergeleri için bkz.EK-44, Samet Ağaoğlu'nun özgeçmişi için bkz.EK-57

1957 yılında yatırımı tamamlanıp faaliyete geçenler:

- 25.000.000 lirasını özel sermayenin oluşturduğu 30.000.000 lira sermayeli suni elyaf sanayi anonim şirketi,
- İzmir'de yabancı sermayenin iştiraki ile kurulan boru fabrikası.

1957 yılı itibariyle kurulumu devam edenler:

- Özel sermayenin kurduğu şirketler vasıtasıyla tahakkuk ettirilmekte olan ve 1957 sonlarında tamamen faaliyete geçecek olan Aydın, Bergama, Antalya, Karaman, Adıyaman ve Maraş iplik ve dokuma fabrikaları.

1957 yılı içerisinde kurulumuna başlanacak olanlar:

- Özel sermayeli şirketler tarafından işletmeye açılması planlanan ve Eskişehir'de kurulması öngörülen basma fabrikası ile Nevşehir iplik ve dokuma fabrikası,
- Mensucat sanayinin artması sebebiyle çok hissedilen boya ihtiyacını karşılamak üzere, sermayesi 13.500.000 lira olan bir şirket tarafından kurulacak olan bir boya tesisi,
- Porselen sanayinin daha fazla gelişmesi için yıllık 13.000 ton kapasiteli bir porselen fabrikası,
- Pencere camı ve soda fabrikası,
- Suni tahta imal edecek 4 fabrika.

Samet Ağaoğlu kurulması planlanan tesislerle ilgili olarak yukarıda belirtilenlere ek olarak en önemli ihtiyaçlardan olan lastiğin ülke içerisinde üretilmesi için çalışmaların hızla devam etmekte olduğunu, bununla alakalı olarak muhtelif yabancı firmalarla temasa geçilmiş bulunulduğunu belirtmişti.

1957 yılında ilave yatırımlarla genişletilecek olanlar:

- Denizli Sümerbank İplik Fabrikasının genişletilmesi ve boya tesislerinin ilavesi için 8.000.000 liralık şirket tesisi hususunda mutabakata varılmış,

- Erzincan Sümerbank Fabrikası, İzmir Boya Fabrikasının genişletilmesi kararlaştırılmış,
- Filyos ateş tuğlası tamamen öz kaynaklarla bir kat genişletilmiş olup, silika tuğlası imaline başlanmış,
- Beykoz deri ve kundura fabrikası genişletilmesi ve reorganizasyon işinin tahakkuku için yabancı bir firmayla anlaşmaya varılmış,
- Önemli ihtiyaç maddelerinden olan kâğıdın yıllık üretiminin 160.000 tonu aşması amacıyla İzmit Kâğıt Fabrikasının genişletilmesi kararlaştırılmış olup başka fabrikaların kurulması için de yabancı bir firmayla anlaşmaya karar verilmişti."[210]

Yapılan yatırımlar CHP kanadı tarafından da takdire şayan bulunmuş ve İnönü, basına verdiği bir mülakatta şu şekilde konuşmuştu: *"Ortada bir çalışma ve çok eser yapma gayreti görülüyor. Biz kalkınma arzusu ve lüzumunu takdir ediyoruz. Bunu her zaman söylüyoruz. Ancak kalkınmanın usulü üzerinde duruyoruz. Ve daha verimli olsun münakaşasındayız. Bunların elbette kadri bilinecek ve Demokrat İktidar bu eserlerle anılacaktır. Bir eser meydana getirmenin güç olduğunu tecrübelerimizden bilmekteyiz. Demokrat İktidardan mühim ve kıymetli eserler, dersler, tecrübeler kalacaktır. İzmir'i bir avuç kül, Ankara'yı bir kasaba, İstanbul'u bir yangın yeri olarak devralmıştık. Yavaş yavaş hep beraber insaflı takdir ölçülerine doğru ilerliyoruz."*[211]

Kalkınma çabalarının sonuca ulaşmasında önemli bir etken, yabancı sermayenin yurda sokularak yatırımların finanse edilmesiydi. Ancak yabancı sermayenin yurda girişi çok boyutlu düşünülmesi gereken bir konuydu. Yabancı sermayenin ülkeye girmesine müsaade ederken göz önünde bulundurulması gereken hususlar ile ilgili olarak Fasih İnal'ın Vatan gazetesinde yayımlanan "Kalkınmada Rol Oynayacak Yabancı Sermaye Ülkeye

[210] **Yeni Sabah**, 9 Mart 1957
[211] **Milliyet**, 14 Mart 1957

Sokulmalıdır" başlıklı makalesinde, yatırım meselesinin ne kadar hassas bir konu olduğu ve yatırım yapılacak alanlara detaylı hesaplamalardan sonra karar verilmesi gerektiğinden bahsedilerek çarpıcı örnekler verilmişti. Makalede öncelikle bu dönemde uygulamada olan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan bahsedilmiş, bu kanunun uygulamada nasıl aksaklıklara sebebiyet verebileceği şu çarpıcı örneklerle izah edilmişti: *"Amerika'dan, Türkiye'ye yabancı sermaye getirmek isteyen bir firma, Türkiye'nin az otomobil işletilen bölgelerinde nakliyat yapmak teklifinde bulunsa ve bunun için de tanesini 4.000 dolardan aldığı 10 Buick otomobili Türkiye'ye getirse, ithal edilen sermaye miktarı 40.000 dolar olacaktır. Kısa bir müddet sonra işi tasfiye etmeye karar verip beher otomobili piyasa rayicinden mesala 70.000 lira üzerinden satsa 700.000 lira, transferi halinde de 250.000 dolar elde edebilecektir."*[212]

Makalede benzer örneklerle kanundaki açıklıklar belirtilmiş, yabancı sermayenin daha ziyade, Türkiye'nin ihracat kapasitesini yükseltebilecek petrol, bakır ve alüminyum gibi maden sektörüne ve yerli müteşebbisin başarılı olamadığı alanlara yatırım yapmasına müsaade edilmesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunulmuştu.

Bu dönemde yatırım için harcanan kredilerin büyük bölümü, çeşitli sebeplerden dolayı zarar etmekte olan KİT'lere ayrılmaktaydı. 4 Ağustos kararlarıyla birlikte bu zararların önüne geçebilmek için KİT'lerin ürettiği mamullere zamlar yapılmış ve bu kurumlara Merkez Bankası tarafından sağlanan kredilerin geri ödemesinin artık kendileri tarafından yapılacağı ilan edilmişti. KİT'ler zarar ettikçe ürünlerinin fiyatları arttırılmış, fiyatlar arttıkça da hayat pahalılaşmıştı. Bu kurumların zararının toplamı sadece 1956 yılında 100.000.000'dan liradan fazla olmuştu KİT'lerin zararlarının sebepleri çoğunlukla denetim ve kontrol yetersizlikleriydi. KİT'ler arasında zarar eden 19, kâra geçen 32 işletme bulunduğu,

[212] "Kalkınmada Rol Oynayacak Yabancı Sermaye Ülkeye Sokulmalıdır" başlıklı makale için bkz. EK-46

50.000.000 lira sermayeli şeker şirketinin 1.000.000.000 lira borçlu olduğu, 13 Mayıs 1959 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yer alan haberler arasındaydı.[213] Piyasadan canlı hayvanın kilosunu 4 liradan alan Et Balık Kurumunun zararını kurtarabilmek için kasaplara en az 7,5 liradan et vermesi gerekirken, Narh üzerinden satış yapabilmesi için eti 6 liradan vermeye mecbur kalan kurum, kilo başına 1,5 lira zarar etmekte, sonuç olarak günde 75-100.000 lira zarar oluşmaktaydı.[214]

1959 yılı Sanayi Bakanlığı'nın bütçe raporunda KİT'lerin mali durumlarının iyi olmadığı, bazılarının işletme sermayesi çekmekte olduğu, bir kısmının da borçlarının faizlerini dahi ödeyemediğinden bahsedilmişti.[215] Bu rapordan da anlaşılacağı üzere KİT'lerin kendi kendilerini idare edebilir hale gelmeleri kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmişti. KİT'ler ile ilgili önlemler kapsamında yapılan zamlardan dolayı üretim de ciddi oranda azalmıştı. İstatistik Genel Müdürlüğünün yayınladığı istatistiklerde 1959 yılının ilk dört ayında sanayi mamulleri üretiminin düştüğü, ham demir 44 ton, demir boru 411 ton, çelik üretiminin ise 5709 ton azaldığı belirtilmişti.[216]

Bu dönemde yabancı sermayeden beklenen yatırım ise tatmin edici olmamıştı. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanmak suretiyle yatırım yapmak isteyen 405 firma ilgililere başvurmuş, bu firmalardan 24 Ekim 1959 tarihi itibariyle 219'unun talebi kabul edilmiş ve bu firmaların dış sermaye yatırımlarının ise 407.940.404 lira olduğu tespit edilmişti. Yabancı Sermayeyi Teşvik kanununa dayanarak reddedilen sermaye tutarı ise 111.413.524 lira olarak gerçekleşmişti.[217] Polatkan, son dokuz yılda 36.000.000.000 liralık yatırım yapıldığını, yatırımların 25.000.000.000'ının ödendiğini 10.000.000.000'ının ise 6

[213] **Cumhuriyet**, 13 Mayıs 1959
[214] **Milliyet**, 27 Haziran 1959
[215] Recep Dengin, *Zarar Eden İktisadi Devlet Teşekkülleri*, **Ulus**, 29 Mart 1959
[216] **Milliyet,** 29 Ağustos 1959
[217] **Cumhuriyet**, 24 Ekim 1959

yılda ödeneceğini belirtmişti.[218] Polatkan, 1950'den 1959 başına kadar yapılan 36.000.000.000 liralık yatırımların ödenmiş olan 25.000.000.000 lirasının 14.000.000.000 lirasını hususi sektörün, 11.000.000.000 lirasını da devlet sektörünün ödediğini, hususi sektörün ziraat ve inşaat sahalarında devlet sektörüne göre üç kat daha fazla yatırım yaptığını" sözlerine eklemişti.[219]

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde bütçede en büyük pay yatırımlara ayrılmıştı. Büyük bir kalkınma hareketi içerisine girmiş olan Türkiye'nin bu çabaları yabancı devletler tarafından da ilgiyle izlenmişti. Ancak büyük bölümü dış yardımlardan finanse edilen bu yatırımların çoğunluğunun tamamlanıp ülke ekonomisine iştirak etmesi kısa vadede beklenemezdi.

2.1.2. İstihdam

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde, istihdamda büyük bir artış görülmediği gibi 4 Ağustos kararlarından sonra kapanan işletmeler sebebiyle toplu işten çıkarmalardan kaynaklanan işsizlikte artış izlenmişti. 1946 yılında 25.320 olan işsiz sayısı, 1958'de 609.996'yı bulmuş, resmi istatistiklere göre işyeri sayısı 1958'de azalmış, dolayısıyla iş gücünde düşüşler yaşanmıştı.[220] 1958 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun İstanbul'da yaptığı bir araştırmaya göre toplam 89.874 kişinin çalıştığı kuruluşlarda işe alınma oranının % 43,1, işten ayrılma oranının ise % 40,7 görülmüştü.[221] 4 Ağustos kararlarının ardından yükselişe geçen işsizlik oranı, 1959 yılında da yükselmeye devam etmiş, bu dönemde işten

[218] **Akşam,** 2 Aralık 1959
[219] **Milliyet**, 13Aralık 1959, 1950-1960 dönemi toplam yatırımlarda özel-kamu ayrımı için bkz.EK-47
[220] **Cumhuriyet,** 22 Temmuz 1959
[221] Şerafettin Pektaş, **Demokrat Parti döneminde tarım dışı Alanlarda Çalışma Yaşamının Düzenlenmesi,** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2006, s.40.

çıkarmaların en çok görüldüğü sektörler tekstil ve lastik sektörüydü. Nitekim bu iş kolunda 1959 yılında bir hafta içerisinde sayısı 1850'ye varan işten çıkarmalar rapor edilmişti.[222]

1959 yılı sonlarında İstanbul'da kapanan fabrika ve atölyelerin sayısı 167'ye yükselmişti. 15 Aralık 1959 tarihli Vatan gazetesinin bir haberinde işten çıkarmalardan şöyle bahsediliyordu: *"Bir lastik fabrikası daha dün sezon tatiline girmiştir. 1000 işçi işsiz kalmıştır. Lastik iş sendikası fabrikaların sezon yapmaması için iç yönetmeliklerindeki maddenin kaldırılmasını Çalışma Bakanlığı ilgililerinden istemişlerdir."*[223] Haberden anlaşıldığı üzere maliyetleri karşılayamayan işverenler, çözüm olarak işçileri izine göndermişlerdi.

1959 yılı içerisinde tekstil, lastik-kauçuk ve tütün iş kollarında işten çıkarılan işçilerin sayısı 7160'ı bulmuştu. Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasından yapılan açıklamada işsiz sayısının her geçen gün daha da arttığı ve 4 Ağustos kararlarından sonra bazı işverenlerin piyasadaki krizi bahane ederek sendikalı işçileri tasfiye ettiklerinden bahsedilmiş ve sanayideki kalkınmanın esaslı bir plana bağlanması gerektiğine yer verilmişti.[224] Aynı dönemde basın çalışanlarının asgari ücretleri hakkında mahalli komisyon tarafından tespit edilen miktarların, Çalışma Bakanlığı tarafından yüksek görülerek değiştirilmesi ve Bakanlık tarafından uygun görülen yeni miktarın komisyonun tespit ettiğinden ortalama %40 daha az olması dikkat çekmişti.[225]

1957-1960 döneminde özellikle 4 Ağustos kararlarından dolayı 1958 yılında işsiz sayısı daha da yükselmişti. Kapanan atölye ve işletmelerin sayısı her geçen gün artmış işsizliğin baş gösterdiği sektörler lastik, tekstil ve kauçuk sektörleri olmuştu.

[222] **Ulus**, 3 Ocak 1959
[223] **Vatan**, 15 Aralık 1959
[224] **Akşam**, 10 Haziran 1959
[225] **Cumhuriyet**, 4 Nisan 1959

2.2. Tarım, Sanayi ve Ticaret Politikaları

DP genel olarak tarıma dayalı bir kalkınma politikası izlemiş, bununla birlikte, ülkenin iç kaynaklarının hammadde olarak kullanılabileceği bir sanayi sektörün gelişmesini hedeflemişti. İthal hammaddeye dayalı sanayide ise ülkenin asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir sanayi sektörünün oluşturulması hedeflenmiş ve yatırımlara bu doğrultuda yön verilmişti.

2.2.1. Tarım Politikaları

DP Hükümetleri 1950 yılından başlayarak tarım sektörünü kalkındırmak amacıyla işlenen ve ekilen alanların genişletilmesi, ürünlere köylünün insanca yaşayabilmesi için uygun fiyat verilmesi ve köye motorlu taşıt araçlarının kullanılabileceği yolların yapılması konularını eş zamanlı olarak ele almıştı. 1945-1950 ve 1950-1960 yılları arasında tarım sektörüne yapılan yatırımlar ve bu yatırımlar sonucu elde edilen bazı sayısal değerlerin karşılaştırmalı analizi şöyleydi:

- Topraksız Çiftçiye Toprak Dağıtımı;
  - 1945-1949: 909.000 hektar.
  - 1950-1959: 16.813.000 hektar.
- Mekanizasyon:
  - 1948 yılında traktör sayısı: 1756
  - 1960 yılında traktör sayısı: 42136[226]
- Tarımsal Krediler:
  - 1949: 337.000.000 lira
  - 1957: 2.111.000.000 lira

[226] DP döneminde tarımın mekanizasyonu ile ilgili göstergeler için bkz.EK-48

- TMO Silo ve Depo Kapasiteleri:
  - 1950 yılında toplam kapasite: 411.000 ton
  - 1960 yılında toplam kapasite: 1.685.000 ton
- Orman Yolu Yapımı:
  - 1939-1949 yılları arası toplam 11 yılda: 1800 km.
  - 1950-1960 yılları arası toplam 11 yılda: 17.500 km.[227]

Maliye Bakanı Hasan Polatkan, 1960 yılı bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada DP iktidarı döneminde tarım sektörüne yapılan yatırımlar ve alınan sonuçlar hakkında açıklamalarda bulunmuş, iktisadi kalkınmanın en önemli unsurunu tarımsal üretimin arttırılması ve milletin refah seviyesinin yükseltilmesinin oluşturduğunu belirtmiş, nüfusunun büyük bir çoğunluğu köylerde yaşayan ve üretimin büyük bir kısmı tarımsal bir karakter arz eden bir ülkede kalkınmanın bu sektörden başlamasının doğal hatta zaruri olduğunu sözlerine eklemişti.[228] Nitekim DP döneminde tarım ve tarım yoluyla kalkınma hareketlerine öncelik verilmesi ve ekonominin de bu esaslar üzerine oturtulması sonucunda tarım ve tarımla uğraşan vatandaşın durumunda ciddi bir gelişme gözlenmişti.

DP ekim sahalarını genişletmek, toprakların verimini arttırmak, ziraati modern makine ve vasıtalarla teçhiz etmek, yeni ziraat yöntemlerini öğrenmek, topraksız köylüyü topraklandırmak, köylüye ve çiftçiye bol ve ucuz kredi temin etmek ve zirai mahsul fiyatlarını desteklemek gibi çok yönlü bir program takip etmişti. Vatan topraklarının sürekli olarak işletilmesini sağlamak, çiftçilerin geçimlerini temin edecek ve iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde araziye sahip olmasını sağlamak amacıyla topraksız çiftçiye toprak ve mera dağıtımı işlerine hızla devam edilmişti. Ayrıca tarım üzerinden alınan vergi gelirleri, çiftçiyi

[227] Sevilay Özer, **Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları,** Berikan Yayınevi, 1.Baskı, Ankara 2013. s. 191, 198, 260

[228] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:41, (19.2.1960) s.8, 1950-1960 döneminde Türkiye'de tarımsal üretimin göstergeleri için bkz.EK-50

desteklemek adına 1950 yılından sonra bütçe geliri içindeki payı %29'dan %3'e düşürülmüştü.[229]

1950 yılında 14.542.000 hektardan ibaret olan tarla mahsulleri ekim sahası, 1959 yılına %59 oranında bir artış ile 23.164.000 hektara yükselmişti. Ekim sahasındaki bu genişleme özellikle hububat ziraatinde kendini göstermiş, 1950 yılında 8. 244.000 hektardan ibaret olan ekim sahası, 1959 yılında 13.995.000 hektara ulaşmıştı. Ekim sahasındaki genişlemeyle orantılı olarak hububat üretimi de artış kaydetmiş, 1950 yılında 7.769.000 olan hububat üretimi 1959 yılında 14.250.000 tona çıkmıştı. Zirai üretimin artmasıyla birlikte silolar, soğuk hava depoları, deniz ve kara ulaştırma tesisleri, modern nakliye vasıtaları ile donatılmış liman ve iskeleler inşa edilmiş ve artan zirai mahsullerin iç ve dış pazarlarda değerlendirilmesi sağlanmıştı. Modern gıda sanayinin kurulması, hayvan mahsullerinin ve su ürünlerinin iç ve dış piyasalarda değerlendirilmesini temin etmek üzere 1953 yılında Et ve Balık Kurumu kurulmuş, 4 et kombinası ile 19 soğuk hava deposu inşa edilerek işletmeye açılmış ve 1960 yılına kadar bu sektöre 120.000.000 liralık bir yatırım yapılmıştı.[230] Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri ise Köy İçme Suları Kanunu dolayısıyla 9 Mayıs 1960 tarihinde yapmış olduğu konuşmada, köy içme suları için devlet bütçesinden vilayetlere 195 milyon lira yardım gönderildiğini, vatandaşların da yardımıyla 1950- 1960 yılları arasında 24.232 köy ile 9322 mahalleye içme suyu getirildiğini belirtmişti.[231]

1959 yılı itibariyle Türkiye'nin farklı bölgelerinde ele alınan ve 2.286.000.000 liralık bir yatırımı gerektiren 19 büyük baraj inşası programı uygulanmış, Sarıyar, Seyhan, Ayrancı, Sille, Kemer, Demirköprü, Damsa ve Hirfanlı barajları hizmete girmiş, Mamasun, May, Altınapa, barajlarının 1960 yılında; Kesikköprü, Almu, Sarımsaklı, Selevir, Seyitler, İbrala

[229] Aycan Kemaneci, **1950-1960 Yılları Arasında Türkiye'de Tarım Politikaları,** Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas 2015, s.56
[230] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:41, (19.2.1960) s.16-17
[231] Sevilay Özer, **Demokrat Parti'nin Köylü Politikaları,** Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kayseri 2012, s.233

barajlarının ise müteakip yıllarda hizmete girmesi öngörülmüştü. 1950 yılında toplanan su hacmi 150.000.000 metreküp iken, 1959 yılında bu kapasite 80 kat arttırılarak 13.000.000.000 metreküplük bir su hazinesi elde edilmişti.[232] 1950 yılı itibariyle sulanan arazi miktarı 547.000 iken, 1950'den itibaren 974.000 dönüm arazi sulanan arazi haline getirilerek, sulama şebekesine dahil arazi miktarı 1.521.000 dönüme ulaşmıştı.[233]

1950-1960 yıllarında yapılan yatırımların sektörel bazda oranlarına bakıldığında ise ziraat sektörüne ayrılan payın %25 ile en yüksek oranı teşkil ettiği görülmekteydi. Toplam tutarı 38.800.000.000 lira olan bu yatırımların değeri, dönemin döviz kuruna göre dönüştürüldüğünde 8.100.000.000 dolara tekabül etmekteydi.[234]

Yatırımlarda tarım ürünlerine ve çiftçiye öncelik verilmesine rağmen, 4 Ağustos kararlarından sonra KİT'lere verilen desteğin çekilmesi ve dolayısıyla Toprak Mahsulleri Ofisinin çiftçiye verdiği desteği kesmesi, zirai ürünlere ve çiftçiye vergi getirilmesi uygulamasının gündeme gelmesi gibi sebepler yüzünden ziraat sektöründeki kalkınma hızı sürdürülememişti. Tarıma verilen teşvik primlerinin kesilmesinin ardından çiftçi beklediği kazancı elde edememeye başlamış ve çiftçilik cazibesini yitirmeye başlamıştı. Sonuç olarak çiftçiler üretim faaliyetini devam ettirememiş, zirai ürünler ithal edilmeye başlamıştı. Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, üye kooperatifler vasıtasıyla üreticiden aldığı pamuk karşılığında üreticiye ödeme yapamaz duruma gelmişti. Adana Milletvekili Ahmet Karamüftüoğlu'nun bu güç durum karşısında ne düşünüldüğü hususunda, meclise verdiği bir soruyu, Ticaret Bakanı, yazılı olarak cevaplandırmış, 15 Kasım 1958 tarihine kadar 93.600.907 lira tutarında pamuk satın alındığını, aynı tarihe kadar üreticiye 45.332.000 lira

[232] Hirfanlı barajı fotoğrafı için bkz.EK-49
[233] **TBMM Zabıt Ceridesi (ZC),** Devre:11, İçtima:3, Cilt:12, İnikat:41, (19.2.1960) s.33-34
[234] Mehmet Arif Demirer, **Demokrat Parti ve Tarım, Lazer Ofset**, 1. Baskı, Ankara 2006, s.40-46

kredi verildiğini bildirmişti.[235] Sürekli yükselmekte olan pamuk fiyatlarını durdurmak için Koordinasyon Bakanlığı, Mısır'dan 2.000.000 dolarlık karmak cinsi pamuk ithal etmişti.[236]

Pamukta yaşanan durum diğer zirai ürünler için de farklı değildi. ABD'li yetkililer ile 22 Aralık 1959 tarihinde Ankara'da 35.000.000 dolarlık hububat alımına dair bir anlaşma imzalanmış, ABD hükümeti adına da Büyükelçi Fietcher Warren'in imzaladığı anlaşma ile 300.000.000 ton buğday, 25.000 ton mısır, 50.000 ton pamuk ve soya fasulyesi yağı temin edilmişti.[237]

Kamu İktisadi Teşebbüsleri, tarım sektörünü ve çiftçiyi kalkındırmak için zarar etmesine rağmen, çiftçinin ürünlerini belirli fiyatlarla satın almaya, kredi ve teşvikler vermeye devam etmişti. Dış yardımlar ile finanse edilen KİT'lerin desteği, toprak ve mera tahsisi, ulaşımın iyileştirilmesi ve barajların tesisi ile birlikte tarım sektöründe belirli bir kalkınma gözlenmiş, çiftçinin yaşam standardı yükselmişti.[238] Ancak 4 Ağustos kararlarıyla KİT'lerin kendi kendilerini idame ettirmesi ilkesi benimsenmiş ve bunun sonucunda çiftçiye olan destek devam ettirilememişti. Zirai ürünlerden de vergi alınmaya başlanmasıyla birlikte zirai sektördeki üretim düşüşe geçmiş, sonuç olarak pamuk, buğday gibi en temel zirai ürünler bile ithal edilir hale gelmişti.

2.2.2. Sanayi ve Ticaret Politikaları

Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılından ekonomik istikrar önlemlerinin yürürlüğe girdiği 1958'e kadar ülkedeki toplam yatırımların ortalama %21'i sanayi sektörüne ayrılmıştı. Özellikle ara ve tüketim mallarının alt dallarında çeşit yoğunluğu artmıştır. Özel sektör yatırımları; seker, çimento, pamuklu ve yünlü dokuma sanayilerinde ağırlık kazanmış

[235] **Cumhuriyet**, 26 Temmuz 1959
[236] **Vatan,** 23 Nisan 1960
[237] **Cumhuriyet,** 23 Aralık1959
[238] Süleyman Barda, **Münakale Ekonomisi**, Ankara 1964, s. 296

ve bu alt dallarda aşırı kapasite üretilmişti. Bunda iç pazarın korunmuş olması etkili olmuştu. Bu alanlarda üretim yapan kuruluşlar, genelde küçük ölçekli işletmeler olmustu.1957'den sonra özel sektörün imalat sanayisinde tüketim ve yatırım malları alt dallarındaki yatırımları azalmıştı.[239] Üretim yoluyla kalkınmayı teşvik etmek amacıyla hükümetin uyguladığı ithalat kontrolü politikası, ülke içerisinde ithal mallarının fiyatlarını arttırmış ve mal darlığına sebep olmuştu. Bu uygulamadan en fazla etkilenen kesim ise sanayiciler ve ticari işletmeler olmuştu. Zorluklarla bulunan krediler kullanılarak yapılan yatırımlar sonucu kurulan fabrikaların çoğu hammadde sıkıntısı yüzünden üretimi durdurmuş ve sanayi hammaddeleri karaborsaya düşmüştü. Ticaret Bakanlığı bazı hammaddelerin ithali için dağıtılan tahsisatın amacına uygunluğunun denetimi konusunda yetersiz kalmış, tahsis gereğince ithal edilen malların pek azı normal fiyatlarla sanayicilere ulaşmış, büyük bir kısmı ise el altından faturasız ve yüksek fiyatlarla satılmıştı.[240]

Ankara'da toplanan Ticaret, Sanayi ve Borsalar Birliği kongresinde ticaret politikası şiddetle eleştirilmiş, tahsisatların adaletli bir şekilde yapılmadığı belirtilerek, dağıtım bürolarında ticaret odalarından da birer temsilcinin bulundurulmasını talep etmişlerdi. Yapılan toplantıda ayrıca şu kararlar alınmıştı:

- Milli Korunma Kanunu kaldırılmalıdır.
- Dış ticaret rejimi her yıl değiştirilmelidir.
- Düşük kaliteli mallar getirilmemelidir.
- Yurda yabancı küçük sermaye sokulmamalıdır.
- İhraç mallarının ambalajlanması için gerekli malzemeye döviz verilmelidir.[241]

---

[239] Zeki Erdoğan, **1950-1960 döneminde Türkiye'de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi,** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008, s.93

[240] **Akşam,** 17 Mayıs 1957

[241] Ali Şağan, **Demokrat Parti döneminde İktidar-Sivil Toplum Kuruluşları ilişkileri,** Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2013, s.339

Beşinci Menderes Hükümetinin kurulmasını takiben Ticaret ve Sanayi Bakanlığı üretimi teşvik ve döviz çıkışını sınırlamak için bir takım kararlar uygulamaya koymuştu. Alınan bu kararların ardından altın fiyatları kısa bir süreliğine düşüş göstermiş, ancak hammadde sıkıntısı ile birlikte piyasalardaki pahalılık ve enflasyon 1958 yılı boyunca devam etmişti. 19 Kasım 1957 tarihinde açıklanan bu kararların içeriği şöyleydi:

- Kumaş fiyatlarında indirim yapılması,
- Kâğıt ithalatının selüloz işletmesi kanalı ile yapılması. Selüloz ve kâğıt işletmesi tarafından imal edilen veya ithal edilen kâğıtların tek fiyat üzerinden satışa arz edilmesi,
- Pamuğun beyannameye tabi tutulması,
- Gıda maddeleri mevzuunda valilere geniş yetkiler tanınması,
- Bazı ithal malların stok edildiği tespit edilen banka depolarında sık sık araştırmalar yapılması ve her hafta sayıma tabi tutulması.

Pamuklu ve yünlü mensucatın fiyatlarıyla ilgili olarak piyasada Sümerbank fiyatları ve diğer işletmelerin fiyatları arasında %100'den daha fazla fark bulunmaktaydı. Ticaret ve Sanayi Bakanlığınca alınan önlemler sonucunda, bu fiyat farkının önemli oranda ortadan kaldırılacağı, aynı fiyatta ya da çok küçük farklarla satılmasının sağlanacağı açıklanmıştı.[242]

Alınan kararlar gereği, pamuk satışlarının durdurulması ve fiyatların dondurulması gıda maddeleri fiyatlarının tespit ve tanziminde valiliklere geniş yetkiler tanınması piyasalarda geniş tesirler yaratmış ve bütün işlemler durmuştu.[243] Pamuk fiyatlarının dondurulması kararının piyasadaki yansımaları devam ederken, bu karar borsaya da tesir etmiş ve işlemlerde genel bir duraklama görülmüştü. Özellikle gıda maddeleri ile yağlı

[242] **Milliyet**, 19 Kasım 1957
[243] **Akşam**, 19 Kasım 1957

tohumlar üzerinde hemen hemen hiç işlem olmamıştı. Ayçiçeği tohumlarının bir miktar gerilemesine mukabil pirinç ve ceviz fiyatlarındaki yükselmeler dikkati çekmişti.[244]

Ticaret Bakanı Aker alınan iktisadi tedbirler ile ilgili olarak yaptığı açıklamada, 1957 yılında pamuk mahsulünün tamamen dâhili sanayiye tahsis edildiğini ve yeterli gelmezse pamuk ithal edilebileceğini, narenciyeye prim verilmeyeceğini, ucuz gıda ve giyecek maddesi temini için her imkânın araştırıldığını açıklamıştı. Hudutlarda kaçakçılığın önlenmesi için yeni tedbirler alındığını belirten Aker, alınan tedbirler sonucunda altın fiyatlarının hızla düşmeye başladığını ve yağlı tohum fiyatlarında da gerileme olduğunu sözlerine eklemişti.

Aker, iç piyasada gelişen pamuklu mensucat sanayinin üretilen pamuğun önemli bir bölümünü kullandığını, özellikle kurak giden veya iyi mahsul alınamayan yıllarda, üretin milli sanayiye yeterliliğinin bir sorun haline gelmiş bulunduğunu, 1956 yılında
140.000 tonluk pamuk üretimine karşın 1957 yılındaki üretimin 110.000 ton civarında olacağının tahmin edildiğini, bütün bu zaruretler dışında spekülatif mahiyette pamuk fiyatları üzerinde bazı hareketlerin de tespit edildiğini ve zamanında müdahale edilerek gerekli önlemlerin alındığını açıklamıştı."[245]

Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca alınan kararların piyasalara etkisi kısa sürmüş, 1958 yılının başlarında sanayicinin ihtiyaç duyduğu hammadde tekrar karaborsaya düşmüştü. Sac ve demir eşya sanayicileri derneğinin yıllık toplantısında söz alan üyeler, özellikle ham madde sıkıntısından ve karaborsadan şikâyet etmişlerdi. Bu toplantıda, malların birkaç el değiştirerek fiyat yüksekliğine yol açtığı, kilosu 3 lira olan karpitin bu şekilde el değiştirerek el altından karaborsada 120 liraya kadar satıldığı, Karabük mamullerinin tahsisten 6-7 ay sonra sanayicinin eline geçtiği belirtilmişti.[246]4 Ağustos kararlarıyla birlikte banka kredileri

[244] **Yeni Sabah,** 20 Kasım 1957
[245] **Yeni Sabah**, 20 Kasım 1957
[246] **Akşam,** 23 Ocak 1958

dondurulduğundan dolayı, tüccar ödeme sıkıntısı içerisine girmiş ve vergi borcunu ödeyebilmek için elindeki altın ve gayrı menkulü çıkarmaya başlamıştı.[247]

Maliye Bakanı Hasan Polatkan, 3 Ocak 1959 tarihinde 40 banka müdürünün katılımıyla bir toplantı yapmış ve bu toplantıda, 4 Ağustostan itibaren yürürlüğe koyulan iktisadi ve mali tedbirlerin tatbiki ile tüccar ve işçinin içinde bulunduğu mali sıkıntılar ve piyasa durumu görüşülmüştü. Bu arada banka kredilerinin dondurulması ve bu kararın neticeleri de bahis konusu yapılmış ve tüccarı sıkıntıdan kurtaracak, tedbirler üzerinde durulmuş, banka kredileri konusunda şu esaslar karara bağlanmıştı:

- Kotaların tatbiki esnasında, tüccara gerekli kredi yardımı yapılacağı.
- Geniş bir üretim hamlesi yapmış bulunan yerli sanayiye genel kredi limitleri dahilinde daha etkin yardımlar yapılacağı.
- İhracat faaliyetlerini ve ihraç mallarının satışını temin eden teşebbüslerin geniş kredilerle desteklenmesinin sağlanacağı.[248]

Tüccar ve sanayiciyi destek mahiyetindeki bu önlemler de sonuç vermemiş, 1959 yılının Haziran ayına gelindiğinde piyasadaki mali sıkıntıyı ileri süren Anadolu tüccarı, İstanbul piyasasına borcunu ödeyememeye başlamış ve bu gibi firmaların sayısı giderek artmıştı. Alacakların tahsili hususundaki kanuni hükümler de yetersiz kaldığınca İstanbul Tüccarı "Ticari Alacakların Hukuken Himayesini" talep etmişti."[249]

Hükümetin, İthal kontrolü yoluyla yerli üretimin teşvik edilmesi ve döviz çıkışını sınırlandırılmasıyla ödemeler dengesini tesis etme çabaları henüz kalkınmasını gerçekleştirememiş yerli sanayine hammadde sıkıntısına yol açmış ve bu durum fiyatların yükselmesine ve karaborsaya sebep olmuş ve bu durumdan en çok sanayici ve tüccar etkilenmişti. Her ne kadar hükümet tarafından fiyat kontrolü uygulaması ve malların beyanı

[247] **Yeni Sabah**, 1 Eylül 1958
[248] **Akşam,** 3 Ocak 1959
[249] **Milliyet**, 10 Haziran 1959

gibi tedbirler getirilmiş olsa da piyasalar bu duruma fazla dayanamayarak 4 Ağustos kararlarının alındığı sürece gidilmişti.

2.3. İthalat/ İhracat (Dış Ticaret Açığı, Dış Ticaret Rejimi)

Beşinci DP hükümeti döneminde ithalat kontrolü yoluyla döviz çıkışının engellenmeye çalışılmasına karşılık prim sistemi yoluyla da ihracatı arttırıcı tedbirler alınmıştı. Ancak ithalatın kontrol altında bulundurulması piyasalarda zaten yaşanmakta olan hayat pahalılığının daha da artmasına sebep olmuş, hammadde yetersizliği yüzünden de sanayi üretimi durma noktasına gelmişti.

2.3.1. İthalat Politikaları

Beşinci Menderes Hükümetinin göreve başladığı 1957 yılının sonlarında ithalata uygulanan kotalar devam etmekteydi. Devlet yıllık olarak belirlediği ithalat miktarını açıkladıktan sonra ithalatçı işletmeler talep ettikleri malların miktarını ve çeşitlerini içeren dilekçeler ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına başvuru yapıyor; bu başvurular Bakanlıkça oluşturulan bir komisyon tarafından incelendikten sonra kendisine ödenek tahsis edilen şirketler ve ödeneklerin miktarları açıklanıyordu. Kendisine ödenek tahsis edilen şirketlerin ithal edeceği malların %80'ini 2 ay içerisinde yurda getirmesi gerekiyordu.[250] Bu tahsisatların miktarı ve hangi mallar için tahsis edildiği, ithal edilecek malın ülke içerisinden tedarik edilebilirliği ve ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik konjonktür değerlendirilerek hükümet tarafından belirleniyordu.[251] Örneğin, 1957 yılının başlarında yaşanan Süveyş Kanalı sorunundan dolayı bazı malların fiyatında spekülatif bir artış olabileceği değerlendirilmiş ve ihtiyaç duyulan ithal malların sadece zaruri olanlarının alınmasına müsaade edileceği

[250] **Tercüman**, 18 Ağustos 1957
[251] **Akşam,** 30 Aralık 1957

açıklanmıştı.[252] Hükümet tarafından tahmin edildiği gibi çok geçmeden Süveyş Kanalı'nın kapatılması olayı ithal ettiğimiz petrolün fiyatının %44,08 oranında artmasına sebep olmuştu. Türkiye'nin bu dönemde en çok ithal ettiği madde petroldü. Ziraatın makinalaşması ve motorlu nakil vasıtalarının çoğalmasıyla, sarf edilen akaryakıt maddelerinin miktarı giderek artmaya başlamıştı. İkinci Dünya Savaşı sonunda 450.000 ton olan sarfiyat tutarı 1957 yılı itibariyle 1.300.000 tonu aşmıştı. Bu miktarın 200.000 tonu Raman petrollerinden temin edilmekte geri kalanı ise ithal edilmekteydi.[253] 1957 yılı itibariyle akaryakıt maddeleri ithal ettiğimiz ülkelerin başında, 477.000 ton ile İtalya gelmekteydi.[254]

Türkiye'nin bu dönemde ithal ettiği malların türü ve ithal edilen ülkeler aşağıdaki gibiydi:

- Japonya'dan muhtelif tipte trikotaj makinesi,
- İngiltere'den dikiş makinesi,
- Batı Almanya'dan muhtelif matbaa mürekkebi, sentetik boyalar,
- İtalya'dan makarna kalıbı, makine yedek parçaları,
- Polonya'dan muhtelif tulumbalar,
- Fransa'dan dekovil ve muhtelif vagonlar,
- İsviçre'den rende, muhtelif makineler,
- Yugoslavya'dan telefon, telgraf direği ve kereste,
- Norveç ve İsveç'ten gazete ve mecmua kâğıdı,
- Belçika'dan pamuklu mensucat,
- Danimarka'dan tıbbi malzeme,

[252] **Akşam**, 2 Ocak 1957
[253] 1950-1960 döneminde madde grupları olarak ithalat değerleri için bkz. EK-51
[254] **Yeni Sabah**, 6 Şubat 1957

- ABD'den traktör, dış ve iç lastikleri, makine ve aksamı, kamyon, otomobil yedek parçaları,[255] buğday konserve sığır eti, peynir, süt tozu vs.[256]

İthalat yapılan ülkeler ise aşağıda görüldüğü gibiydi:

- Amerika: 219.500.000 lira
- Batı Almanya: 99.500.000 lira
- İtalya: 79.300.000 lira
- İngiltere: 75.900.000 lira
- Fransa:65.400.000 lira[257]

İthalatı kontrol uygulaması 1958 yılının ilk yarısı tamamlanırken kendisinden beklenen sonuçları vermekte yetersiz kalmıştı. Hükümet ise bu yetersizliğin sebebinin uygulamanın hayata geçirilmesinde görülen istikrarsızlıklardan kaynaklandığını düşünmüş ve uygulamayı daha da sertleştirerek, İthal Malları Fiyat Kontrol Komitesi tarafından daha önce 1000 dolardan az miktarlarda yapılan ithalatlarda uygulanmayan ithalat kotası, yeni alınan bir kararla 250 dolara kadar düşürülmüştü.[258]

4 Ağustos kararlarından hemen önce hükümet, ABD, İngiltere, Batı Almanya ve Uluslararası Ekonomik İşbirliği Örgütleri ile yaptığı anlaşmalar sonucunda önemli miktarda kredi temin etmiş ve ülke içerisinde daha liberal bir ekonomiye geçiş kararı almıştı. Bu kararlar sonucunda ithal kotaları yumuşatılarak yeni bir dış ticaret rejimi kabul edilmişti. Yeni belirlenen ithalat rejimine göre ithalat yapmak üzere döviz talebinde bulunacak şirketlere, kayıtlı oldukları Ticaret Odaları veya Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından "İthalatçı Vesikası" verilmesi uygulaması başlatılmıştı. İthalatçı kotalarından mal getirtmek isteyen şirketlerin, yapılacak ilanla tespit edilecek süreler içinde yetkili bankalar aracılığıyla

[255] **Tercüman**, 24 Mart 1957
[256] **Cumhuriyet**, 26 Ocak 1957
[257] **Yeni Sabah**, 15 Ocak 1958
[258] 11 Temmuz 1958 tarihli resmi gazete için bkz. EK-26

veya doğrudan doğruya Merkez Bankası şubelerine yazılı olarak müracaat etmeleri ve müracaat tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde karşılıklarını ödemeleri gerekmekteydi. İthalat vesikaları üzerine yazılı bulunan tarihten itibaren 4 ay süreyle geçerliydi. Ve İthalatın fiilen bu süre içinde yapılması gerekmekteydi. Ticaret Bakanlığınca uygun görülen zorunlu sebepler durumunda bu süre iki ayı geçememek ve bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilmekteydi.[259]

Devlet tarafından ithalata tahsis edilen dövize talebin çok fazla olmasına rağmen ithalatçılar yatırmak zorunda oldukları %20'lik teminatı yatırmakta zorlanıyorlardı. Örneğin, ithalat yapılmak üzere hükümet tarafından tahsis edileceği açıklanan 90.000.000 dolarlık dövize için 588.000.000 dolarlık başvuru gerçekleşmişti.[260]Ancak, teminat için bildirilen son gün gelmesine rağmen, 588.000.000 dolarlık talep için yatırılması gereken 117.600.000 dolarlık teminat miktarına karşılık sadece 4.400.000 dolarlık teminat yatırılabilmişti. Bu miktarın az olmasının sebebi piyasadaki para darlığıydı. Piyasada para bulmanın imkânsızlığı yüzünden bazı firmalar % 20'lik teminatlarının yanmaması için dışarıdan %30'a kadar faizli kredi temin etmeye başlamış, bu arada para temin edebilmek için bazı firmalar da taksitli satışa başlamışlardı.[261]

4 Ağustos kararlarıyla birlikte uygulamaya koyulan yeni dış ticaret rejimi de piyasadaki para darlığına çözüm olmamıştı. Para darlığı dolayısıyla ithalatçılar dolar başına verilmesi gereken primle gümrük vergisini ödeyememekte, bu yüzden de tonlarca ithal malı gümrüklerde bekletilmekteydi. Ticaret Bakanlığı, para darlığının yarattığı bu güç durumu ortadan kaldırmak için ithalatçılara yeni bir kolaylık getirmiş ve malın kısa zamanda piyasaya ulaşmasını sağlamak için ithalatçıların bankalardan alacakları teminat mektuplarıyla

[259] **Yeni Sabah**, 23 Eylül 1958
[260] **Tercüman**, 16 Ekim 1958
[261] **Tercüman**, 18 Kasım 1958

gümrüklerden mallarını çekebilmelerine fırsat tanımıştı."[262] İthalatçıya sağlanan diğer bir kolaylık ise gümrük vergisi borçlarının tecil edilmesiydi. Maliye, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca hazırlanan bir kararname ile gümrük vergileri tecil edilmişti. Bu uygulama ile tüccarın gümrüklerdeki mallarını kolaylıkla çekmesi ve piyasaya bol miktarda mal çıkarma imkânı elde edilmesi hedeflenmişti.[263]

İthalatçının yüksek teminatları yatırmakta zorlanmasından dolayı piyasaya yeteri kadar ithal mal arz edilememesinden dolayı bu malların fiyatlarında yükselmeler yaşanmaya başlamıştı. Hükümet ise bu pahalılığın önüne geçmek amacıyla ithal mallarının kâr oranlarına kota uygulaması getirmişti. Fakat bu uygulama zaten zor durumda olan tüccarın daha da zorlanmasına ve birçoğunun iflasına sebep olmuştu. İthalatçıların kâr oranlarını indiren kararnamede, kâr oranları ayrı ayrı tespit edilmeyip bütün maddeler için genel bir oran tespit edilmişti. Buna göre;

- Otomobil, kamyon yedek parça ithalatçı kar hadleri %30'dan %20'ye,
- Elektrik jeneratörleri, motorlar, zirai makinalar %25'ten %15'e,
- Dikiş makinaları, kurşun kalemler, elektrik pilleri ithalatçı ve perakendeci kar hadleri %20'den %15'e düşürülmüştü.[264]

İthalatla ilgili diğer bir sorun ise yetersiz liman kapasitesi ve bu limanların işletmesindeki görülen aksaklıklardı. Limanlara mal getiren yabancı gemiler uzun süre bekletildiklerinden şikâyet ederek getirdikleri malları komşu ülkelerdeki limanlara bırakıyorlardı. 17 Nisan 1959 tarihinde, 9 yabancı gemi İstanbul Limanındaki sıkışıklıktan dolayı getirdikleri yükleri Pire ve Selanik Limanlarına bırakmıştı.

Liman İşletmesi idarecileri liman sıkışıklığını hafifletmek için 117 olan işçi ve tahliye personeli sayısını 856'ya çıkarmış ayrıca çift vardiya halinde çalışma sistemi uygulamaya

[262] **Vatan**, 8 Nisan 1959
[263] **Akşam,** 9 Nisan 1959
[264] **Akşam,** 25 Mart 1959

başlamışlardı. Diğer yandan, antrepo sıkıntısını önlemek için ise Maltepe, Zeytinburnu ve Haydarpaşa açık hava sahalarında da boşaltma yapılmaya başlanmıştı.

İstanbul Milletvekili Rüştü Güneri ve Mehmet Gürpınar liman sorunu konusunda alınan tedbirlerin geçici olduğunu ve mümkün olduğunca çabuk Liman İşletmeleri Genel Müdürlüğü adı altında bütün Türkiye Limanlarının bağlı olduğu bir kurumun kurulmasının gerekliliğinden bahsederek, tahliye işlerini artık Denizcilik Bankası fonksiyonları içinde yürütmenin imkânsız hale geldiğini ve Türkiye'de bu işlerin hala 50 yıl önceki talimatnamelere göre yürütüldüğünü söylemişlerdi.[265]Limanlarda yaşanan sıkıntılarla ilgili olarak zaman zaman donanma vasıtalarından istifade edilmişti. Ancak, yaşanan sıkıntıların çözümüne yönelik olarak alınan tedbirler yetersiz kalınca ABD'den gönderilecek olan malların navlun ücreti yabancı firmalar tarafından % 40 arttırılmıştı. ABD'den Türkiye'ye mal taşıyan firmalar tahliye için limanda fazla bekletildiklerini ve zararlarını önleyebilmek için böyle bir tedbire başvurduklarını belirtmişlerdi.[266]

İthalatta yaşanan sıkıntıların ekonomiye olan etkisi gün geçtikçe daha da belirginleşmişti. İthalata uygulanan kotanın faydasız olduğunu anlayan hükümet, 29 Haziran 1959 tarihinde bu kotaları tüm ürünlerden kaldırmıştı. [267] Bu tarihten sonra tüccar, Merkez Bankasına peşin para yatırmadan serbest ithalat yapabilmiş, ithalat yapanlara nereden döviz temin ettiği sorulmamıştı. Ancak, bu uygulama da resmi dövizin kuru ve serbest kur arasındaki büyük farktan dolayı beklenen mal bolluğunu sağlamakta yetersiz kalmıştı.

2.3.2. İhracat Politikaları

Türkiye Beşinci Menderes Hükümeti döneminde ülkenin kendi öz kaynaklarına dayalı ihracatı arttırılmaya çalışılmıştı. Bu kapsamda hükümet ihracatı teşvik esasına dayalı

[265] **Vatan**, 18 Nisan 1959
[266] Tahliye aksaklığından dolayı navlun ücretlerindeki %40 artış için bkz. EK-52
[267] **Milliyet**, 14 Temmuz 1959

ekonomik politikalar izlemişti. Türkiye, tarım ürünlerinin ihracı yoluyla kalkınmaya öncelik vermiş, en çok ihraç edilen ürünler tütün, pamuk, fındık, hububat, taze sebze ve meyve olmuştu. Tarım ürünleri dışında yoğun olarak ihraç edilen diğer bir madde ise kromdu. Türkiye'de 1956 yılında yetiştirilen tütün, 32 farklı ülkeye ihraç edilmiş, yıllık toplam tütün ihracatı ise 207.649.486 (45.814.328 kg) lirayı bulmuştu. Tütün ihraç edilen ülkelerin başında 79.000.000 liralık ihracat tutarı ile ABD gelmiş, ABD'yi sırasıyla 30.000.000 lira ile Doğu Almanya ve 23.000.000 lira ile Çekoslavakya izlemişti. [268] 1957 yılında ise 36 farklı ülkeye yapılan tütün ihracatının miktarı 60.000 tonu bulmuş, bu miktarın Türkiye'ye getirdiği döviz tutarı 311.000.822 lirayı olmuştu. 1956 yılında olduğu gibi 1957 yılında da en çok tütün ihraç edilen ülke ABD olmuştu.[269] Tütün dışında ihraç edilen hububatın değeri 1956 yılında 81.236.181 lira civarında gerçekleşmiş, (345.599.173 kg.) hububatın ihraç edildiği ülkelerin başında Batı Almanya, İtalya ve İsrail gelmişti.[270]

1957 yılının ilk 10 aylık verilerine göre ihracat 741.400.000 liraya ulaşmıştı. Bir önceki yılın aynı devresi içinde ihracatın 670.900.000 lira olduğu dikkate alınırsa, 1957 yılı ihracatında bir artış olduğu görülmekteydi. Dış ticarette 1956 yılının ilk on aylık devresinde açık 298.400.000 lira iken 1957 yılında bu miktar 168.700.000 liraya düşmüştü. En çok ithal edilen mallar arasında sırasıyla makinalar (227.600.000 lira), Akaryakıt (127.000.400 lira), demir ve çelik (67.500.000 lira) ilk sıralarda yer almıştı.[271]

1957, son yedi yılın ithalat bakımında en düşük, ihracat bakımından en yüksek yılı olmuştu. 1957 yılı dış ticaret istatistiklerine göre yılsonunda ithalat 1.111.951.000 lirayı geçmezken, 1956 yılında bu miktar 1.140.953.000 lira olmuştu. İhracat ise 1957 yılında

[268] **Akşam**, 13 Mart 1957
[269] **Akşam,** 8 Ocak 1958
[270] **Akşam**, 16 Mart 1957
[271] **Yeni Sabah,** 14 Aralık 1957

968.714.000 lira değerinde olurken, bir yıl önceki ihracat 853.972.000 lira değerinde olmuştu.[272]

1958 yılı içerisinde ihracatta belirgin bir düşüş görülmeye başlamıştı. Alman resmi istatistiklerinde Avrupa'da ihracatı en düşük ülke olarak Türkiye gösterilmekteydi. İhraç edilen ürünlerin maliyetinin yüksek olması uluslararası pazarlarda bu mallarının fiyatlarının yüksek olmasına sebebiyet vermiş ve sonuç olarak ihracat yapılan ülkelerden, ithal edilmesine ihtiyaç duyulan malların da fiyatları yüksek tutulmuştu.[273] Yüksek fiyatla ithal edilen mallar ise iç piyasada fiyat artışlarına sebep olmuştu. [274] Hükümet ihraç mallarının maliyetini düşürmek ve ihracatı arttırmak amacıyla ambalaj masraflarını düşürmek gibi bir takım tedbirler uygulamaya koymuştu. Ambalaj masrafı ihraç mallarında ciddi bir maliyet oluşturduğundan dolayı zaruri olmayan hallerde narenciye gibi bazı maddelerin ambalajsız, dökme olarak ihraç edilmesine başlanmıştı.[275]

İhracatta yaşanan sıkıntılar Türkiye'nin kalkınma hedeflerini gerçekleşmesinin önünde büyük bir engel teşkil etmekteydi. Eski İktisat ve Ticaret Bakanlığı müsteşarı Mahmud Şeyda basına verdiği mülakatta, 1958 yılından beri ihracattan elde edilen dövizin yıllık ortalamada 328.000.000 dolardan ibaret olduğunu, bu rakamın 5 yıl öncesinin miktarından 60.000.000 dolar daha düşük olduğunu belirterek**,** ihracattaki düşüşe karşılık, 1959 yılında ilan edilen yıllık ithal programının 630.000.000 dolar olduğuna dikkat çekmişti.[276]

1959 yılına gelindiğinde tütün sektöründe 32.000 ton üretim yapılmış ve bunun 23.300 tonu ihraç edilmişti. Tescili yapılan tütün kıymeti 42.000.000 dolar, fiili ihracat ise 33.000.000 dolardı. Türkiye bu üretim değerleriyle dünya tütün üretim sıralamasında altıncı

[272] **Cumhuriyet,** 12 Şubat 1958
[273] **Akşam**, 1 Aralık 1957
[274] **Akşam**, 30 Mayıs 1957
[275] **Akşam,** 17 Mart 1959
[276] **Cumhuriyet**, 4 Nisan 1959

olmuş, Yunanistan ise bu sıralamada on birinciliği almıştı.[277] Ancak üretilen bu tütünün ihraç edilmesinde sıkıntılar devam etmiş, ihracat sezonu sona erdiğinde, 20.000 ton işlenmiş tütün ihraç edilemeyerek gelecek yıla bırakılmak zorunda kalınmıştı. İhraç edilemeyen bu tütün, şiddetli sıcaklar neticesinde depolarda çürümüş ve bu suretle en az 100.000.000 lira tutarında bir zayiat oluşmuştu. [278]

İhracatı arttırmak amacıyla hükümetin getirdiği uygulamalar 1960 yılında da devam etmiş, bu kapsamda hükümet ihracatçıya ek teşvik primi verilmesi uygulamasını başlatmıştı. Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan bir tebliğe göre son bir yıllık ihracat tutarı 500.000 dolara kadar olan ihracatçılara 500 dolar, 500.000 ile 1.000.000 dolar arası olan ithalatçılara 750 dolar, 1.000.000 dolardan fazla olan ihracatçılara ise 1000 dolar ek tahsisat verilecekti."[279]İhracatı arttırmak amacıyla alınan önlemlerden bir diğeri ise Ticaret Bakanlığına bağlı olarak çalışmak üzere "İhracatı Geliştirme Merkezi" adı altında yeni bir teşkilatın kurulmasıydı. Türk mahsul ve mamullerinin dış pazarlarda tanıtılmasını ve böylece ihracatın geliştirilmesi suretiyle yeni döviz kaynakları bulunmasını sağlamak amacıyla faaliyet gösterecekti. Teşkilat özellikle hiç ihraç edilmeyen maddeler üzerinde durarak bu maddelerin satılmalarına çalışacaktı. Bu teşkilatın kurulmasına yönelik ABD'nin de teknik yardımı alınmış, konuyla ilgili olarak ABD ile bir anlaşma imzalanmıştı.[280]

Türkiye, DP döneminde en yüksek ihracat oranına 1953 yılında ulaşmıştı. İhracatın geliştirilememesinin en önemli sebepleri arasında üretilen malların girdi maliyetlerinin yüksek oluşu, ambalajlama masraflarının yüksekliği, yetersiz depolama ve ulaşımın yöntemleriyle yapılması yer almaktaydı.

---

[277] **Vatan**, 11 Şubat 1960
[278] **Akşam,** 26 Nisan 1959
[279] **Akşam**, 23 Ocak 1960
[280] **Cumhuriyet**, 15 Mart 1960

2.3.3. Dış Ticaret Açığı

Türkiye'nin 1957-1960 döneminde ticaret ilişkisi kurduğu ülkeler, ABD, İngiltere, Almanya, İtalya ve Fransa gibi çoğunlukla batı devletleriydi. Bu ülkelere tütün, pamuk, narenciye, taze sebze meyve, hububat gibi tarım ürünleri ve krom satarken onlardan araç yedek parçası, traktör, petrol vb. sanayi ürünleri satın alınmaktaydı. Türkiye'de DP hükümetlerinin iktidarda olduğu herhangi bir dönemde dış ticaret açığını kapatılamadığı gibi Beşinci Menderes Hükümeti döneminde de bu açık zaman zaman azalsa da kapanmamıştı.[281] İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan bir istatistiğe göre 1956 yılında Türkiye'nin dış ticaret açığı 286.600.000 lira olarak ortaya çıkmıştı.[282]

1957 yılında ise dış ticaret açığında belirgin bir azalma dikkat çekmekteydi. İstatistik Genel Müdürlüğünün 1957 yılına ait ithalat/ihracat rakamlarına göre Türkiye, 839.500.000 liralık ihracat ve 1.021.000.000 liralık ithalat yapmıştı. 1956 yılının aynı devresine nazaran ithalatta 45.200.000 liralık eksilme, ihracatta ise 79.300.000 liralık bir artış olmuştu.[283] Türkiye'nin borçlanmaya gitmeden dış ticaret açığını tamamen kapatabilmesi için ithalatın dörtte bir oranında azaltılması veya ihracatın üçte bir oranında arttırılması gerekiyordu. [284]

İhracat malları arasında 315.700.000 lira ile tütün ilk sırada gelmekte, tütünü 167.400.000 lira ile taze meyve, 111.700.000 lira ile pamuk, 103.000.000 lira ile maden takip etmişti. Bu dönemde, Türkiye'den en fazla mal alan ülkeler ise sırasıyla ABD, B. Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa olmuştu.[285]Türkiye bu ülkelerin dışında, ürünlerini satmak için farklı ülkelerle de ticari ilişkiler kurmaya gayret etmişti. Üyesi bulunduğu Bağdat Paktı'nın 16 Mayıs 1957 tarihli iktisadi konsey toplantısında, gümrük birliği, gıda stokları, atom

[281] 1950-1960 dönemi dış ticaret verileri için bkz.EK-53
[282] **Ulus,** 9 Şubat 1957
[283] **Cumhuriyet,** 16 Kasım 1958
[284] **Cumhuriyet**, 8 Şubat 1959
[285] **Akşam,** 15 Ocak 1958

araştırma merkezi, telekomünikasyon irtibatı, Karaçi-Tahran-Ankara demiryolu ve Ankara-Bağdat karayolunun inşasına dair iktisadi potansiyeli arttırıcı meseleler konuşulmuştu.[286]

Türkiye bir yandan da SSCB ile de ticari ilişkiler kurma çabası içerisine girmişti. 1950'de 1.200.000 ruble olan ticaret hacmi, 15 kat artarak 1958'de 18.300.000 rubleye yükselmişti. Fakat basın yine de kamuoyunda Türkiye'nin Sovyet blokuyla cari ticari muameleleri aşan münasebetlere girişmesinin doğru olmadığı yönünde görüşler hâkimdi. 1960 yılının Mart ayında ise Türkiye, Rusya ve Polonya ile bir ticaret anlaşması imzalamıştı. Anlaşmaya göre, 1960 yılı içinde Rusya ile 21, Polonya ile de 22.000.000 dolarlık mal mübadele edilecek, her iki ülkeye yün, pamuk, deri, meyve ve üzüm satılacak, makine, maden, kimyevi maddeler, kâğıt hamuru ve cam alınacaktı.[287]

Türk-Sovyet ilişkilerinin iyileştirilmesi kapsamında Moskova radyosunda yapılan bir yayında, Rus-Türk ticari ve iktisadi münasebetlerinin çok kısa bir zaman sonra İkinci Dünya Savaşından önceki seviyesine ulaşacağı hakkında bilgiler verilmiş, iktisadi ilişkilerin eski haline gelmesinin Rus ve Türk vatandaşlarını da memnun edeceği belirtilmişti.[288] Türkiye'ye kuruluşu sırasında ve daha sonra Rusya'nın yaptığı yardımlardan bahsedilerek Türk hükümetinin de SSCB ile olan ticari ilişkilerin geliştirilmesine taraftar olduğu açıklanmıştı.[289] Bu dönemde, Ankara'daki SSCB elçisi, SSCB'nin Emlak Kredi Bankasına 3.000.000 dolarlık bir kredi açmaya hazır olduğunu ve Türkiye'nin madenleri karşılığında akaryakıt verebileceğini bildirmişti.[290]

Türkiye'nin ticari ilişki içerisinde bulunduğu bir diğer ülke ise İran'dı. İran petrollerinin Türkiye üzerinden nakledilmesine yönelik bir proje ile ilgili olarak, boru hattını

[286] **Cumhuriyet**, 17 Mayıs 1957, 10 Nisan 1958 tarihli düstur için bkz.EK-54
[287] Cihan Ozan Beydeş, **Demokrat Parti Dönemi Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2015, s.113
[288] Melih AKTAŞ, **1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1998, s.76
[289] **Cumhuriyet**, 14 Temmuz 1957
[290] **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1957

döşeyecek ABD firması ile İran arasında 6 Ekim 1957 tarihinde bir anlaşma imzalanmıştı. İran Şahı Ayan Meclisinde yaptığı açıklamada petrol boru hattının masraflarının 500.000.000 dolar tuttuğunu, İran'ın Bağdat Paktına bağlılığını belirtmiş ve tüm komşularıyla dostane ilişkilerini devam ettirmek kararlılığında olduğunu söylemişti.[291]

"İktisaden Gelişmemiş Memleketlerde Sermayenin Kesafetlenmesi" isimli ünlü kitabın yazarı ve Colombia Üniversitesi İktisat Profesörü Nurkse, ülkelerin dış ticaret açıklarına kalkınma hamlelerinin sebep olmadığını, buna enflasyonun sebep olduğunu savunmaktaydı. İktisaden geri kalmış ülkelerin yalnız ham madde üretimi ve ziraat alanlarında ihtisaslaşarak kalkınmalarının mümkün olmadığını ileri süren Nurkse bu tür maddelere karşı dünya pazarlarındaki talebin, icat edilen suni ve sentetik maddeler dolayısıyla azaldığını dolayısıyla iktisadi refahın gelişmiş ülkelerden gelişmemiş olanlara intikalinin 100 sene öncesine göre çok daha zor olduğunu işaret etmişti.[292]

Türkiye'nin dış ticaret açığı sorunuyla ilgili olarak 2 Mayıs 1959 tarihli Milliyet gazetesinde yayınlanan makalesinde Haluk Cillov, Türkiye'de Dış Ticaret açığının 1959 itibariyle azalma eğilimi gösterdiğini, fakat bu azalmanın ihracat ve ithalatın azalmasından kaynaklandığı için pek makbul sayılmayacağını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmişti: *"Türkiye'nin dış ticaretinde en mühim meseleyi ihracatın milli gelirin artışına muvazi bir seyir dâhilinde gelişmemiş olması teşkil etmektedir. Filhakika son üç yıl içinde kötü hava şartları yüzünden hububat ihraç etmek şöyle dursun, ABD'den gıda maddesi ithal etme lüzumu bile hissedilmiştir. Öte yandan yeraltı servetleri ihracatında da beklenen inkişaf görülememiş ve dahili fiyatlar ile dünya pazarları fiyatları arasında büyük bir uçurumun husule gelmesi yüzünden gayet önemli madenlerin ihracatı büsbütün durmuştur."*[293] Cillov'un

[291] **Akşam,** 7 Ekim 1957
[292] **Yeni Sabah**, 12 Haziran 1957
[293] Haluk Cillov, *Türkiye'de İktisadi Durum*, **Milliyet**, 2 Mayıs 1959

bu sözlerinden de anlaşılacağı üzere ihracattaki artışın, milli gelire oranla yetersiz kalması dış ticaretteki en önemli sorunu teşkil etmekteydi.

Türkiye her yıl asgari ölçüde, ihtiyaçları karşılayabilmek için 500.000.000 dolarlık ithalat yaparken, buna karşılık yıllık ihracat 300.000.000 doları geçememekteydi. Aradaki 200.000.000 dolar farkı giderecek bir hizmet kaynağı da bulunmadığından, bu fark kısmen ABD yardımı ile kapatılmıştı. Dönemin İktisat Uzmanlarından Prof. Erhard, Türkiye'nin dış ticaret açığı ile ilgili olarak şu tavsiyelerde bulunmaktaydı:

1. "Sanayi ürünlerini ihraç edip Türkiye'nin döviz temin etmesi mümkün değildir. Yerli sanayi dâhili ihtiyaçlarını karşılayabiliyorsa vazifesini yapmış demektir. Sanayi sahasındaki faaliyetler buna göre ayarlansın.

2. Madenler, bilhassa krom ve bakır ihraç edilebilir. İşletmeleri rasyonel hale getirmek için yatırım yapılmalıdır.

3. Ziraat sahasında yapılacak işler çoktur. Dönüm başına elde edilecek ürün başka memleketlerde elde edilenin ¼ ü kadardır. Burada bilgili çalışmakla gerekeni yapmakla istihsali arttırmak zirai mahsul fazlasını dışarı satıp farkla döviz temin etmek mümkündür.

4. *Turizm, Türkiye'nin döviz temin edecek büyük bir iktisadi faaliyet koludur. Türkiye tarihi eserlerle doludur. Yol meselesini kısmen halletmiş bulunuyorsunuz. Turist arabası ile gelir. Turistlerin huzurunu temin edecek tesisleri kurunuz. Mevzuatları ıslah ediniz, kolaylık temin ediniz, göreceksiniz ne kadar çok sayıda turist gelecektir. Milyonlarca döviz bırakacaklardır. Turizm her yıl Yunanistan'a 130.000.000 dolar, İtalya'ya 600.000.000 dolar, Almanya'ya 1.000.000.000 dolar döviz getirmektedir. Buna en büyük ehemmiyeti veriniz."*[294]

Görüldüğü üzere, Prof. Erhard, Türkiye'nin kalkınmasını tamamlaması için, katkı sağlayacak

[294] **Ulus**, 18 Eylül 1959

hareket tarzının turizme yatırım yaparak bu sektörün gelişmesini sağlamak olduğunu düşünüyordu.

Türkiye'nin dış ticaret açığı, 1956 yılında 286.600.000 lira, 1957 180.000.000 lira, 1958 yılında ise 190.017.000 lira olarak gerçekleşmiş, 1960 yılının ilk iki ayının ticaret verilerine göre ise 227.700.000 Türk lirası değerinde ihracat, 213.200.000 lira değerinde ithalat yapılmıştı.[295] Beşinci Menderes Hükümeti döneminde uygulanan tedbirler neticesinde Türkiye'nin dış ticaret açığında özellikle 1957 yılında önemli bir azalma görülse de bu istikrar devam eden yıllarda sağlanamamıştı. Hükümet tarafından ihracatı arttırıcı tedbirler alınsa da ihracat istenilen seviyeye çıkarılamamış, bu da dış ticaret açığının kapatılamamasına sebebiyet vermişti.

2.3.4. Dış Ticaret Rejimleri

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde dış ticarette uygulanan prensipler genel olarak ithalatı azaltmak amacıyla devlet kontrolü altına alınması ve buna karşılık ihracatı teşvik amacıyla alınan bir takım önlemlerden oluşuyordu. Hükümetin uygulamakta olduğu dış ticaret rejimi ve kalkınma planları hakkında 20 Ağustos 1957 tarihinde İzmir fuarı açılışında halka hitaben yaptığı konuşmada Ticaret Bakanı Abdullah Aker, girişilmiş bulunan kalkınma hareketinin büyüklüğü ve öneminden bahsederek şunları söylemişti: "*Hakikat şudur ki, asırlardır ihmal edilen milli, iktisadi ve sosyal vazifeleri üzerine almış bulunan bugünkü iktidar, bu milli davada vecibeleri tahakkuk ettirirken milletlerarası bütün iktisadi hedef ve gayelerini de sağlamak ve ileri cemiyetler safında bulunmak yolundadır. Hükümetimiz bugün her ay sadece 7-8.000.000 dolar tutarında akaryakıt sarf etmektedir. Bu miktar yakın bir zaman sonra 10.000.000 dolar olacağı gerçektir. Geçen yıl 100.000 ton üzüm, 140.000 ton fındık, 32.000 ton incir, 151.000 ton pamuk rekoltesi temin olunmuştur.*"[296] Aker

[295] **Cumhuriyet**, 17 Eylül 1959
[296] **Tercüman,** 21 Ağustos 1957

konuşmasının devamında uygulanmakta olan ithalat ve ihracatla ilgili tüm esasları kapsayan dış ticaret rejiminin, çok taraflı uluslararası girişimlerin ve ticaret anlaşmalarının gerçekleşmesi için gereken unsurları içerdiğinden dolayı ana hatlarında bir değişiklik yapılmasına lüzum görülmediğini belirtmişti. Toprak mahsulleri ile sınai mamul fiyatlarının serbest bırakılmayacağını açıklayan Aker, konuşmasının ardından, dış ticaret rejimine yönelik esasları şöyle sıralamıştı:

- Mal karşılığında yapılacak ithalatta primlerin maliyete intikalinin söz konusu olmayacak,
- Dış Ticaret rejiminin esaslarında herhangi bir değişiklik yapılmayacak,
- Döviz tahsisleri önceden olduğu gibi yapılacak,
- Tütün ihracına prim verilmeyecek,
- Pamuk fiyatları değiştirilmeyecek,
- Toprak mahsulleri ile yerli sınai mamulleri fiyatlarının serbest bırakılmayacak.[297]

Hükümetin uygulanmasında ısrarcı olduğu müdahaleci bir görünüme sahip dış ticaret rejimi dönemin ithalat ve ihracat aktörlerini memnun etmediği gibi sistemin amacına ulaşmadığı da dış ticaret açıklarından anlaşılmaktaydı. Dış ticaret rejiminin değiştirilmesi ile ilgili olarak iktisat profesörlerinden kurulu bir heyetin Ticaret Bakanlığı'na sunulmak üzere hazırladığı raporda şu meseleler ele alınmıştı:

- İthalatta ve İhracatta kademeli bir prim sistemi geliştirilmesi,
- Bir döviz bütçesi tanzim edilmesi,
- İthalatçılığın yarı resmi organlardan alınarak hakiki ithalatçılara verilmesi,
- Formalitelerin basitleştirilmesi,
- İthal lisanslarının döviz transferi ile verilmesi,

[297] **Milliyet**, 24 Nisan 1958

- Fiyat kontrollerinin gerçeklere daha uygun bir şekilde yapılması,
- İstanbul'da tacirlerin bilgi alabilecekleri bir danışma bürosu kurulması.[298]

Ticaret çevreleri ise dış ticarette istikrar sağlamak amacıyla, mal yerine dövize prim verilmesi ve borçların belirli bir şekilde ödenmesi esasına dayalı aşağıdaki ilkeleri kapsayan yeni bir dış ticaret rejiminin yapılması gerektiğini savunuyorlardı:

- İhraç edilen Türk mallarının fiyatları dış piyasadakilere oranla yüksektir. Aradaki fark prim yoluyla kapatılmaktadır. Bu da milli menfaatlere aykırıdır.
- Mala prim verilmesi yerine dövize prim verilmesi daha uygundur.
- Türkiye'nin klering anlaşmalı ülkelere olan borçları belirli bir ödeme şekline bağlanmalıdır.
- Resmi veya yarı resmi teşekküllerce yapılan kısmi takas anlaşmalarına son verilmelidir.
- İthalat imkânlarımıza göre bir döviz bütçesi tesis edilmelidir.[299]

Uygulamadaki dış ticaret rejiminin ekonomideki olumsuz gidişatın çözümüne bir fayda sağlamadığı hükümet tarafından da görülmüş ve 4 Ağustos 1958 kararlarıyla yeni bir liberal dış ticaret rejimine geçilmişti. 4 Ağustos kararlarıyla eş zamanlı olarak temin edilen dış yardımlar hakkında izahat veren Maliye Bakanı Hasan Polatkan, yeni kredi ve yardımın miktarının 359.000.000 dolar olduğunu, ithalattan alınacak primlerin, ihracatçılara verileceğini, tütün, krom, bakır ve afyon ihraç edenlere dolar başına 210 kuruş, üzüm, incir ve fındık ihracatçılarına 280 kuruş, diğer ihracatçılara ise 620 kuruş prim verileceğini belirtmiş ve yeni uygulanacak olan ticaret rejimi hakkında da şunları söylemişti: *"İktisadi Devlet Teşekkülleri de bundan böyle Merkez Bankasından emisyon arttırıcı işler yapamayacaklar. Devlet Teşekkülleri kendi bünyesinde, işlerinde ve bütçesini ayarlayacak ve*

[298] **Akşam**, 27 Mayıs 1957
[299] **Akşam**, 19 Temmuz 1957

bankaya yük olmayacaklardır."[300] Polatkan bu ifadeleriyle daha liberal bir ekonomiye geçildiğini beyan etmiş oluyordu.

Yeni dış ticaret rejimi ihracata geniş imkanlar tanımış, Merkez Bankasının artık karşılıksız emisyon yapmasının önüne geçilmiş, İktisadi Devlet Teşekkülleri kendi kendilerine yetebilmeleri yönünde kararlar alınmıştı. 4 Ağustos 1958 kararları ile birlikte Yeni Dış Ticaret Rejiminin esaslarını şunlar oluşturmuştu:

- Ticaret rejimini yürütmek için bir heyet teşkil edilmiş,
- İhraç malları için müdahale fiyatları kaldırılmış, ihracatın dünya fiyatları üzerinden yapılması ilkesi benimsenmiş,
- İhracat üç kademeli bir prim sistemine dayandırılmış, birinci kademesi maddeler için 210 kuruş, ikinci kademe maddeler için 280 kuruş, üçüncü kademe için 620 kuruş verileceği kararlaştırılmış,
- Dolara prim ilave edilmesinin ardından yılda 300.000.000 lira gelir sağlayan ithalata uygulanan devlet hissesi uygulaması kaldırılmış,[301]
- Prim usulü yabancı ülkelerde öğrenim gören öğrencilerin tahsisatı dışında bütün dövizlere uygulanmış, böylece dolar 9, İngiliz sterlini 25,20, mark 2,12 liraya yükselmiş, [302]
- Yabancı sermayenin döviz olarak getirilmesi esasa bağlanmış,[303]
- Yurttaki her bankaya döviz alım-satımı serbestisi getirilmiş,
- Ticari seyahatler sınırlandırılarak, dış hatlara THY hariç kambiyo izni olmadan yolcu ve bagaj bileti satılması engellenmiş,
- Takas usulü kaldırılmış,

[300] **Tercüman**, 4 Ağustos 1958
[301] **Milliyet,** 24 Ağustos 1958
[302] **Cumhuriyet,** 5 Ağustos 1958
[303] **Yeni Sabah**, 5 Ağustos 1958

- Tütüne tanınan 210 kuruşluk primin üçte biri ihracatçıya, üçte ikisi hükümete kalacak şekilde ayarlanmış, (Bu suretle hükümet yalnız ege bölgesinden 100.000.000 liradan fazla bir para tahsil etmiştir.)
- İthalat listesinin %40'ı yatırım malları, %20'si tüketim malları ve %40'ı da iptidai madde olacak şekilde yeniden düzenlenmiş,
- İthalat bazı sınırlamalarla genel olarak bir serbestiye götürülmüş,[304]
- İthal malları çok lüzumlu, orta derecede lüzumlu ve lüks mallar şeklinde 3 sınıfa ayrılmış,
- İç piyasalardaki rekabet için İktisadi Devlet Teşekküllerinin müdahale satışları yapması engellenmişti.[305]

Alınan bu önlemler, iç ve dış piyasalarda tesirini göstermiş, ülke dışında Türk parasının kıymeti artmaya başlamıştı. Yeni iktisadi tedbirler ve ihracattan temin edilecek dövize prim verilmesi kararı, ihracatçıları harekete geçirmiş, ihracatta bir artış olacağı ve senelerden beri devam eden dış ticaret açığının çözüm yoluna gireceğine dair toplumda ümitler artmaya başlamıştı.[306]

Yeni Dış Ticaret rejimi ile ilgili olarak Ticaret Bakanı Abdullah Aker şunları söylemişti: *"İthalatın ihracatla ahenkli bir şekilde cereyan edebilmesi için dış ticaret rejimi basit muamelelere tabi tutulmuş ve liberasyona yaklaşılmıştır. İhracatın dünya fiyatları üzerinden yapılması sağlanmış, iç ve dış pazar arasındaki fiyat farkları prim sistemiyle bertaraf edilmiştir."*[307] *Hedef esasen yakın bir gelecekte liberasyona imkân verecek bütün tedbirlerin bir zaman içinde alınmasından ibarettir. Yalnız bu rejimin mümeyyiz vasfı herkesin istediği şekilde yani istediği malları getirmesinden ziyade piyasanın muhtaç olduğu*

[304] **Milliyet**, 23 Ağustos 1958
[305] **Tercüman,** 23 Ağustos 1958
[306] **Yeni Sabah**, 6 Ağustos 1958
[307] **Yeni Sabah**, 24 Ağustos 1958

istihsalimiz arttırılacak maddeleri serbestçe getirebilmek lazımdır.[308] Aker'in bu sözlerinden hükümetin nihai hedefinin "liberasyon" olduğu, ancak İthalatta tam olarak bir serbestinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktaydı.

Yeni dış ticaret rejimi ile ilgili olarak Vatan gazetesindeki yazısında Kemal Tosun, Türkiye'nin iktisat politikasının karşı karşıya bulunduğu problemi, "talep ve maliyet enflasyonunun sebeplerini, optimal bir kalkınma temposu ile bağdaşabilecek bir ölçüde bertaraf etmek" olarak tanımlamış ve düşüncelerini şöyle dile getirmişti: *"Yüksek enflasyonla mücadele için uygulanması gereken politikalar deflasyonist politikalar olarak tanımlanır. Deflasyonist politikanın başlıca vasıtaları ise şunlardır:*

- *Samimi bir bütçe muvazenesi,*
- *İştira gücü fazlalarını piyasadan çekecek bir vergi politikası,*
- *İstihlak temayülünü zayıflatacak, tasarruf meylini kuvvetlendirecek her türlü tedbirler,*
- *İstihsal mekanizmasının prodüktüvitesini arttıracak ve her türlü sermaye aylaklığını mümkün mertebe azaltacak tedbirler,*
- *Tasarruf ile yatırım arasında müessir bir koordinasyon,*
- *Para değerine ve hükümete karşı halkın itimadını kuvvetlendirecek tedbirler,*
- *Dış muvazeneye taallük eden tedbirler.*

Dış krediler vasıtasıyla alınan son kararları deflasyonist bir iktisat politikası tedbirleri olarak değerlendiren Tosun, söz konusu kararların dış ticaret dengesine ait hükümlerinin başarısını şu tedbirlerin alınmasına bağlamıştı:

- Vergi politikasında talep enflasyonunu bertaraf edici önlemler almak,

[308] **Tercüman**, 24 Ağustos 1958

- Yatırım, tasarruf ve tüketim arasında koordinasyon sağlamak, bunun için de tasarrufu teşvik edici bir tüketim politikası vücuda getirmek,
- Ekonomi politikasını gayrı rasyonel, gayrı ilmi ve dolayısıyla pahalı çalışmaktan kurtararak, Prodüktiviteyi iktisadi faaliyetlerin ana gayesi haline getirmek,
- Tüketicinin, halkın, iş adamlarının, işçinin ve her türlü hizmet erbabının psikolojisini ve moralini kalkınmayı ve gelişmeyi destekleyecek şekilde yüksek tutmak.[309]

Ticaret rejimini tamamen değiştiren ve liberasyonu hedef alan kararların alınmasına 1959'da da devam edilmiş, kâr hadlerinin kaldırılması ve serbest rekabetin teşvikinden sonra, 16 Haziran 1959 tarihinde ihracatın tamamen serbest bırakıldığı açıklanmıştı.[310] Bu dönemde Ticaret Bakanlığı, yeni dış ticaret rejiminde aşağıdaki kararları da hayata geçirmişti.

- 210 ve 280 kuruşluk primlere %75-100 oranında zam yapılması,
- Kâr hadlerinin serbest bırakılması,
- Sümerbank ve Etibank mallarında %30 indirim yapılması.

1959 yılı sonuna gelindiğinde ise ticaret ve koordinasyon heyetine geniş yetkiler veren bir takım düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemede liberasyona daha geniş yer verilmiş, İthalat ve ihracatın uygulama esaslarının yayınlanacak tebliğ ve sirkülerle tespit edilmesi uygulaması başlatılmıştı. Daha önce Bakanlar Kurulu tarafından yürütülen bazı sorumluluklar Koordinasyon Heyeti tarafından yürütülmeye başlanmış, daha önce kanun ve kararnameler ile menedilmiş olanlar hariç diğer bütün maddelerin ihracı lisansa tabi tutulmak şartıyla serbest bırakılmıştı. Lisansa tabi tutulan ihraç maddelerinin listesinde Arpa, buğday, çavdar, mısır, yulaf, pirinç, çeltik, un, canlı hayvan, yumurta, kurutulmuş meyveler, bakır gibi maddeler yer almıştı."[311]

[309] Kemal Tosun, *Yeni iktisadi Kararlar Yetersizdir,* **Vatan**, 30 Eylül 1958
[310] **Akşam,** 17 Haziran 1959
[311] **Milliyet**, 4 Aralık 1959

Beşinci Menderes Hükümeti döneminde 1957 yılında ithalatı sınırlayan ve ihracatı teşvik eden, devlet müdahaleciliğinin yoğun olarak hissedildiği bir ticaret rejimi uygulanmıştı. 4 Ağustos 1958 kararlarının ardından bu rejim yerini daha liberal görünümlü, ihracatı çoğunlukla piyasaların ihtiyaç duyduğu mallar başta olmak üzere teşvik eden fakat ithalat üzerindeki kontrolünü de tamamen kaldıran bir rejime bırakmıştı. 1959 yılında ise ihracat üzerindeki kontroller de tamamen kaldırılmış ve gerçek anlamda liberal bir ekonomiye geçilmişti.

SONUÇ

Beşinci Menderes Hükümeti, görev süresi boyunca, daha önceki DP hükümetleri tarafından uygulamaya koyulan ekonomik politikalar neticesinde baş gösteren yüksek oranlı enflasyon ile mücadele etmek için tedbirler geliştirmiş, ancak bu mücadelede başarılı olamayınca, finansman açığını gidermek için uluslararası ekonomik yardım kuruluşlarının tavsiyeleri sonucunda devalüasyona giderek daha liberal bir ekonomiyi benimsemiştir.

Türkiye, 1957-1960 döneminde, dış borçlarını ödemek amacıyla ihtiyaç duyduğu dövizi temin edebilmek için, ithalata devlet hissesi uygulaması başlatmıştır. Ancak bu uygulamanın sonuçları beklendiği gibi olmamış, bu ağır vergiden dolayı ithalatçı firmaların zarar etmemek için ithal ettiği ürünlerin fiyatlarını arttırması ülke genelinde pahalılığa sebep olmuştur. Hükümet ise bu durum karşısında önlem olarak Merkez Bankası aracılığıyla tedavüldeki para miktarını arttırarak kısa vadede piyasalarda bir rahatlama sağlasa da, çok geçmeden Türk lirasının değeri düşmüş ve ülke ekonomisinde yüksek oranlı bir enflasyon baş göstermiştir.

Türkiye'ye bu dönemde ABD başta olmak üzere İngiltere ve Batı Almanya'dan ekonomik yardımlar temin etmiş, temin edilen krediler öncelikle ziraatin kalkınması amacıyla kullanılmıştır. Diğer yandan SSCB, Türkiye ile ekonomik işbirliğine hazır olduğunu açıklamasına rağmen Türkiye bu ülke ile işbirliği yapmaktan uzak durmuştur. Kamu iktisadi Teşekkülleri ziraati desteklemek adına üretilen ürünleri zararı pahasına satın almıştır. Üretilen taze meyve ve sebzeler için gerekli olan ambalaj malzemelerinin maliyetinin ürünün fiyatından çok daha fazla olması ve Türk limanlarının yetersizliği gibi sebeplerden dolayı ürünlerin ihracatında sorunlar yaşanmış bu gibi sorunlar yüzünden de dış piyasada ürünlerin fiyatları düşmeye başlamıştır. Temin edilen kredilerin kullanıldığı diğer bir sektör olan, sanayiyi kalkındırmak amacıyla yeni fabrikalar kurulmuş, bu vesileyle istihdam sorunu ve

dışa bağımlılığın azaltılması hedeflenmiştir. Ancak, açılan fabrikalarda kullanılan hammadde gereksinimi iç piyasadan ucuza temin edilemediği için üretilen ürünlerin maliyeti yüksek olmuş, bu nedenle açılan fabrikaların çoğu hammadde yetersizliği yüzünden kısa süre sonra çalışamaz hale gelmiştir.

Bu dönemin en önemli iktisadi olayları ithalata getirilen devlet hissesi uygulaması, 4 Ağustos 1958 istikrar kararları ve zirai ürünlerden alınmasına karar verilen vergidir. Dönemin başında uygulanmakta olan devletçi ekonomi modelinin ruhunu yansıtan ithal mallarından alınan devlet hissesi, piyasa koşullarına doğrudan bir müdahale olduğu için, kalkınma çabası içerisinde, tarım ve sanayisi yetersiz bir ülke olan Türkiye'de olumlu sonuçlar vermemiştir.

4 Ağustos kararları, o tarihe kadar sürdürülmeye çalışılan ithal ikameci politikaların terk edilerek daha liberal bir ekonomiye geçiş anlamına geldiği için önem arz etmiştir. Zirai ürünlere getirilen vergiyle DP iktidarları boyunca özel bir önem verilen ve yatırımlarda en büyük payı alan zirai sektörün ülke ekonomisindeki yerini alması planlanmıştır. Ayrıca Kamu İktisadi Teşekküllerinin zararlarının ön plana çıktığı bu dönemde, alınan radikal kararlardan biri de KİT'lere verilen devlet desteğinin kesilerek kendi kendilerine yeterliliği ilkesinin benimsenmiş olmasıdır.

DP'nin ekonomik istikrarı sağlayabilmek için uygulamaya koyduğu önlemlerden biri de CHP iktidarı döneminde şiddetli bir şekilde eleştirilen Milli Korunma Kanunu olmuştur. DP'nin programında özel teşebbüsün güçlendirilmesi ve devletin ekonomiden çekilmesi ilkesi yer almasına ve ilk döneminde bu politikaların başarıyla uygulamasına rağmen, ekonomide işlerin kötüye gitmeye başladığı 1956 yılında, savaş dönemi için çıkarılan bu kanun çok daha ağırlaştırarak uygulamaya sokulmuştur.

Beşinci Menderes Hükümeti adına ekonomi yönetiminde başta Başbakan Adnan Menderes olmak üzere Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Ticaret Bakanı Abdullah Aker aktif rol almış,

hükümet adına ekonomi ile ilgili açıklamalar ve beyanatlar çoğunlukla bu bakanlar tarafından yapılmıştır. Muhalefet kanadında ise ekonomi adına yapılan eleştiriler başta CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, İsmail Rüştü Aksal ve Hür P. Adına Fethi Çelikbaş'dan gelmiştir.

CHP grubunun 1957 yılı sonlarına kadar hükümetin yaptığı kalkınma hamlesini destekler mahiyette açıklamalarda bulunmasına rağmen, artan enflasyon, hayat pahalılığı, plansız yatırımlar ve israf gibi ekonomik problemler yanında diğer siyasi sorunlardan dolayı 1958 yılından itibaren eleştirisinin şiddetini arttırmıştır.

Ticaret Bakanı Abdullah Aker, dış ticaret rejimi hakkındaki değişiklikleri genellikle İzmir Fuarı açılışlarında halka duyurmuş, Maliye Bakanı Polatkan ise ekonominin genel seyri adına yaptığı değerlendirmeleri genellikle bütçe görüşmeleri sırasında yapmış ve kendisine en büyük eleştiriler de yine bu bütçe görüşmeleri sırasında getirilmiştir. Bütçe görüşmeleri sırasında Süveyş Kanalı krizi gibi ekonomiye yön veren küresel olaylar üzerinde durulmuş ve ülke ekonomisine etkileri değerlendirilmiştir. Mevcut tez çalışması sırasında dönem içerisinde dikkat çeken bir diğer husus da hükümetin özellikle 4 Ağustos kararlarının ardından kabinede revizeye gitmiş olmasıdır.

Bu dönemde, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Başbakan Adnan Menderes arasındaki uyumlu çalışma dikkat çekmiş, Polatkan, neredeyse tüm Menderes Hükümetlerinde kesintisiz Maliye Bakanlığı yapmıştır. Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu'nun, Ticaret Bakanı ve Maliye Bakanı kadar ön planda olmadığı görülmüş, Nitekim 4 Ağustos karalarından sonra yapılan kabine değişikliğinde Samet Ağaoğlu ve Abdullah Aker'in görevlerini Sıtkı Yırcalı ve Hayrettin Erkmen'e devrettikleri görülmüştür.

Bu dönemde yabancı ekonomistler Türkiye ekonomisi üzerine dikkat çekici değerlendirmeler yapmışlardır. Bu kapsamda, Alman İktisat Profesörü Fritz Baade, Amerikalı

İktisat Profesörü Erhard ve Dr.R. Dawison yaptıkları değerlendirmelerde, Türkiye'nin ekonomisinin emsali diğer ülkelere göre sağlam olduğunu fakat kalkınma çabalarında daha planlı olması gerektiğini ve kalkınmada önceliğin sanayi yerine tarım, madencilik ve turizme verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Mevcut tez çalışması kapsamında incelenen gazetelerden Cumhuriyet ve Ulus gazetelerin ekonomik icraatlar hususunda daha muhalif bir çizgide olduğu, Vatan, Yeni Sabah, Milliyet, Tercüman, Dünya ve Akşam gazetelerinin ılımlı bir yaklaşım sergilediği, Zafer gazetesinin ise iktidara yakın durduğu görülmüştür. Ulus gazetesinde Namık Zeki Aral, Yalçın Tuna ve Recep Dengin, Vatan gazetesinde Adil Aşçıoğlu, Ahmet Emin Yalman ve Fasih İnal, Milliyet gazetesinde Haluk Cillov, Tercüman gazetesinde Kadircan Kaflı, Cumhuriyet gazetesinde Osman Okyar, Akşam gazetesinde ise Cemal Refik'in ekonomi üzerine makaleler yazdığı görülmüştür. Bu dönemde, enflasyon, hayat pahalılığı ve zam, gazetelerin üzerine en çok haber yaptığı konuları teşkil etmiş, ekonomi yazarları ise çoğunlukla bu konular üzerine yazmışlardır.

KAYNAKLAR

RESMİ YAYINLAR VE BAŞVURU ESERLER

- **Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları**, Der. Faruk SÜKAN, Kültür ofset, Ankara 1991.

- **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**

- **Düstur**

- **Hükümet Programları (1920-1965)**, Der. İsmail ARAR, Burçak Yayınları, İstanbul 1968.

- **Menderes Hükümetleri,** Der. Türker SANAL, Sim Matbaacılık, 1.Baskı, Ankara 2003.

- **Resmi Gazete**

- **TBMM Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu,** Haz. Fevzi ÇELİK, Sevgi AKYÜZ, TBMM Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1987.

- **TBMM Zabıt Ceridesi** (ZC)

- **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Haz. Kazım ÖZTÜRK, Ak yayınları, İstanbul 1968.

- **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, *II. Cilt,* haz. Zühtü ARSLAN, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.

GAZETE VE DERGİLER

Akşam

Cumhuriyet

Dünya

Milliyet

Tercüman

Ulus

Vatan

Yeni Sabah

Zafer

KİTAP VE MAKALELER

ALKİN, Erdoğan; ***Uluslararası Ekonomik İlişkiler,*** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; ***İkinci Adam III. Cilt,*** Remzi Kitabevi, İstanbul 1968.

; ***Menderes'in Dramı***, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976.

BARDA, Süleyman; **Münakale Ekonomisi,** Ankara 1964.

BORATAV, Korkut; ***Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985***, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1995.

DEMİR, Şerif; ***Menderes ve İnönü***, Timas Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2011.

DEMİRER, Mehmet Arif; ***Demokrat Parti ve Tarım***, Lazer Ofset, 1. Baskı, Ankara 2006.

; ***Demokrat Partinin Yatırımları,*** Demokratlar Kulubü Yayınları, 1.Baskı, Ankara.

EĞİLMEZ, Mahfi; ***Ekonomi Politikası,*** Remzi Kitabevi, 10. Baskı, İstanbul 2006.

HASGÜLER, Mehmet; ***Uluslararası Örgütler***, Alfa yayınevi, 5.Baskı, İstanbul 2012.

KAZGAN, Gülten; ***Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001),*** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.

ÖÇAL, Tezer; ***Türkiye Ekonomisi, Savaş yayınevi***, 2. Baskı, Ankara 2005.

ÖZER, Sevilay; ***Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları***, Berikan Yayınevi, 1.Baskı, Ankara 2013.

PAKDEMİRLİ, Ekrem; ***Cumhuriyet Döneminin Ekonomik Büyüklükleri (1923-2002),*** Türkiye Odalar Borsalar Birliği Yayınları, Ankara 2003.

PARASIZ, İlker; ***Türkiye Ekonomisi 1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları***, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa 1998.

TAKIM, Abdullah; ***Demokrat Parti Ekonomisi***, Detay Yayıncılık, Ankara 2011.

GAZETE MAKALELERİ

ARAL, Namık Zeki; *"Hayat 3,5 Yılda %48 Pahalılaştı"*, **Ulus**, 27 Kasım 1957.

; *"İktisadi Güçler",* **Ulus**, 24 Mayıs 1957.

; *"Mali Siyasetimiz"*, **Ulus**, 20 Ekim 1957.

; *"Eski Politika, Yeni Politika"*, **Ulus**, 21 Ağustos 1957.

AŞÇIOĞLU, Adil; *"Pahalılık Ucuzluk"* **Vatan**, 1 Aralık 1957.

CİLLOV, Haluk; *Türkiye'de İktisadi Durum*, **Milliyet**, 2 Mayıs 1959.

DENGİN, Recep; "*Zarar Eden İktisadi Devlet Teşekkülleri"*, **Ulus**, 29 Mart 1959.

İNAL, Fasih; "*Kalkınmada Rol Oynayacak Yabancı Sermaye Ülkeye Sokulmalıdır*", **Vatan**, 18 Mart 1957.

KAFLI, Kadircan; *Yardım ve Borç*, **Tercüman**, 24 Ağustos 1958.

;"Narh ve Ucuzluk", **Tercüman**, 27 Kasım 1957.

OKYAR, Osman; *"Zam Politikası"* **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1958.

; "*İktisatta Kanun ve Davranışlar"*, **Cumhuriyet**, 1 Kasım 1957.

REFİK, Cemal; *"Yeni Tedbirler"*, **Akşam**, 1 Nisan 1957.

TUNA, Yalçın; *"D.P.'nin İktisadi Politikası"*, **Ulus**, 1 Aralık 1957.

TURGUT, Serdar; **Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi**, Adalet Matbaası, Ankara 1991.

YALMAN, Ahmet Emin; *"Demirperdenin İktisadi Öksesindeyiz"* ,**Vatan**, 19 Şubat 1957.

TEZLER

AKTAŞ, Melih; **1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1998.

PEKTAŞ, Şerafettin; **Demokrat Parti döneminde tarım dışı Alanlarda Çalışma Yaşamının Düzenlenmesi,** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2006.

DİKİLİTAŞ, Osman Sait; **Demokrat Parti Hükümetlerinin Sosyo-ekonomik Alandaki İcraatları**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 2007.

ERDOĞAN, Zeki; **1950-1960 döneminde Türkiye'de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi,** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008.

TOY, Erkan; **Demokrat Parti Döneminde Yabancı Sermaye ve Yatırımlar,** Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2009.

ÖZER, Sevilay; **Demokrat Parti'nin Köylü Politikaları,** Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri 2012.

YILDIZ, Murat; **Demokrat Parti döneminde Türkiye'de Sanayi Politikaları,** Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 2015.

YALÇINKAYA, Yusuf; **Demokrat Parti döneminde Merkez Bankası,** Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015.

KEMANECİ Aycan; **1950-1960 Yılları Arasında Türkiye'de Tarım Politikaları,** Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas 2015.

BEYDEŞ Cihan Ozan; **Demokrat Parti Dönemi Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2015.

DEMİR Şerif; **Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes (1950-1960),** Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2009.

GECİKLİ Recep Murat; **Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri,** Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2014.

SOM, H. Can; **Demokrat Parti ve Radyo Davası,** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.

ŞAĞAN, Ali; **Demokrat Parti Döneminde İktidar-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkileri,** Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2013.

EKLER

EK-1 Adnan Menderes'in açıkladığı hükümet programı

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN
BUGÜN 6 SAYFA 15 KURUŞ
Perşembe 5 ARALIK 1957

MENDERES PROGRAMINI AÇIKLADI

İktisadî ve haricî politikada değişiklik yok. "Hürriyet nizamını tesis için" basına ve dahilî siyaset mücadelelerine karşı yeni bâzı tedbirler alınacak

Muhalefetin şiddetli tenkitlerinden sonra hükûmet programı 133'e karşı 403 reyle Meclisten itimat aldı

Zaman zaman sinirli hattâ kavgalı geçen müzakereler esnasında Hüseyin Balık 2, Turhan Feyzioğlu 3 celse için salondan çıkarıldı

İnönü "Suçlu görülenlerin yer aldığı bir Kabineye biz itimat edemeyiz" dedi

HÜKÛMETİN PROGRAMI

PROGRAMA GÖRE HÜKÛMETİN POLİTİKASI

BASIN
MALÎ
İKTİSADÎ
DAHİLÎ
HARİCÎ

Yeniden başlıyan yağmur yüzünden

Adanada 50 köy sularla çevrili

Fırtına Mersin limanı inşaatında büyük hasar yaptı. Toroslarda 5 kişi dondu

İngiltere Kıbrıs için yeni plân hazırlıyo

Plânı, B. Milletler veya NATO tasd ederse Adaya muhtariyet verilec

YERLEŞTİRİLDİLER

kenden bir motor limanımıza geldi

Kaynak: Milliyet, 5 Aralık 1957

EK-2 ABD tarafından Türkiye'ye yapılan ekonomik yardım ve krediler

Dönem	Direkt Yardım		Endirekt Yardım		Teknik Yardım		Toplam
	Hibe	Kredi	Hibe	Kredi	Hibe	Kredi	
1948-949	1.20	38.0	-	-	1.0	1.1	41.3
1949-1950	16.1	34.9	71.5	-	-	-	122.5
1950-1951	37.2	-	-	25.0	0.8	-	63.0
1951-1952	11.3	11.2	47.5	-	1.0	-	71.0
1952-1953	22.6	-	21.4	-	2.1	-	46.1
1953-1954	46.0	-	-	-	2.7	-	48.7
1954-1955	55.0	20.0	-	-	0.6	-	75.6
1955-1956	55.0	25.0	-	-	2.2	-	82.2
1956-1957	55.0	25.0	-	-	3.3	-	83.3
1957-1958	70.0	-	-	-	4.8	-	74.8
1958-1959	100.0	119	-	-	4.5	-	223.5
1959-1960	82.0	-	-	-	5.0	-	87.0
Toplam	551.4	273.1	140.4	25.0	28.0	1,1	1.019

Kaynak: Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam Cilt III 1950-1964, İstanbul 1968.

EK-3 Eisenhower'in müşavirler heyeti 11 Ocak 1957 tarihinde İstanbul'a geldi

17 Ocak 1957

Devlet Nüshası

CUMARTESİ 12 OCAK 1957

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - İGRİYE İGRİ

B. Milletlerin toplanması istendi

Eisenhower'in "Müşavirler Heyeti,, İstanbula geldi

Heyet, Amerikan yardımının nasıl kullanıldığını tetkik ederek Başkan Eisenhower'a tavsiyede bulunacak

BAŞYAZI

12 Ocak 1957

Eisenhower'in Görür gözleri

Ahmet Emin YALMAN

Amerika halkının neticeye tam bir itimat göstermesi için heyete hiç bir resmi şahıs alınmamış

«SADECE TAVSİYE!..»

TÜRKİYE'YE YARDIM

TAMAMEN «SİVİL» ŞAHSİYETLER

B. Paktı 19 Ocakta Ankara'da toplanıyor

HAYAT PAHALILIĞI İÇİN SUAL TAKRİRİ

MACAR İŞÇİLERİ GALEYAN HALİNDE

Bir fabrikada ayaklanan işçilerin üzerine ateş açıldı. Iki kişi öldü, 10 kişi yaralandı. Iki milliyetçi daha idam edildi!

60 MACAR MÜLTECİSİ BUGÜN ŞEHRİMİZE GELİYOR

MALEZYA BAŞVEKİLİ GELDİ

ET YOK... EKMEK VAR.

MAC MİLLAN'IN SİYASETİ, AMERİKAN DOSTLUĞUNU TAKVİYE ETMEK

Yeni Başbakan'ın Eisenhower'la şahsi dostluğunun bunda büyük rol oynıyacağı tahmin ediliyor

Eden, mebusluktan da istifa etti

Bir dükkâncı Mobilyacılar Çarşısını yaktığı iddiasiyle Tevkif edildi

Sabri Akpınar 20 gün önce dükkândaki malını 50 bin liraya sigorta etmiş

CEZAYİR'DE FRANSIZLAR — Cezayir şehrinin Müslümanlar bölümü Kazbah'ta Fransız birlikleri günlü çapta aramalar yapmaktadır. On bin Fransız askerinin katıldığı aramalarda 10 Arap tevkif edilmiştir. Resimde mukavemet araçlarla silâh aranması görülmektedir.

Eden, Saraya istifa etmeğe giderken...

Dün tevkif edilen Sabri Akpınar mahkemede.

Kaynak: Vatan, 12 Ocak 1957

EK-4 Türkiye büyük bir iktisadi kalkınma içinde

KÜÇÜK İlânlar PAZAR SALI PERŞEMBE !

SALI 5 Mart 1957 Yıl: 8 Sayı: 2706

ZAFER

Semakasındır

SİYASİ SABAH GAZETESİ

"Türkiye büyük bir iktisadî kalkınma hamlesi içindedir,,

Amerikan «dış yardımları-nı tetkikeden» Ayan Komitesinin Raporu

Raporda, memleketimizin gösterdiği iktisadi kalkınmada, üstün bir cesaret ve inkişaf şuurunun bulunduğu belirtiliyor ve şöyle deniliyor: Meselâ Birinci Dünya harbinden sonra Türkiye ile Suriye'nin adam başına düşen gelirleri ve adam başına düşen ziraate müsait toprak aynı idi. Türkiye kalkınmış, Suriye'de ise hiç bir gelişme görülmemiştir, cesaret ve idare kabiliyeti bu başarının âmilidir.

Reisicumhurun dünkü kabulleri

Ordu'da, C. H. P.

İsrail, Gazze'de Akabe'den çek

Başvekil Ben Gurion, dün tahliye için kat'î emirler verdi — Kararı protesto için İsrailin her tarafında

Kaynak: Zafer, 5 Mart 1957

EK-5 Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye 10 yılda 2,5 milyar dolar yardım

Truman doktrininin 10 uncu yıldönümü münasebetiyle Hariciye Vekilimiz tarafından bir rapor yayınlandı

10 yılda Türkiye'ye 2.5 milyar dolarlık yardım

Rusya'ya «Dur» DİYEN PLÂN 10 YAŞINDA

SAMİ KOHEN

TRUMAN DOKTRİNİNE GÖRE TÜRKİYEYE İNDİRİLEN İLK AMERİKAN YARDIM MALZEMESİ

TAKVİMDEN BİR YAPRAK

Atatürk

Çirkin, fakat lâzım !

GİULİANO'LARIN SONU

1 saatte 9 suç işleyen iki kardeş yakalandı

Ev sahiplerini döven, polise karşı koyan mütecavizler tevkif edildi

Depremler Yunanistan ve Honolulu'da büyük zararlara sebep oldu

TÜRKİYE'YE BÜYÜK MİKTARDA FRANSIZ TURİSTİ GELİYOR

TEKRAR HAPSEDİLDİ

Irak petrolleri Akdeniz'e tekrar akmıya başladı

Suriyelilerin tahrip ettiği diğer boruların tâmiri iki güne kadar bitecek. Suudî Arabistan da petrol sevkine izin verdi

SUUDİ ARABİSTAN PETROLLERİNİN DE SEVKİNE BAŞLANDI

IRAK PETROL KUMPANYASININ AÇTIĞI KREDİ

Ingiliz Donanmasından 4 destroyer satın alıyoruz

MACARİSTAN'DA "MUK – MOK – MİK" PAROLASI DOLAŞIYOR

Grace Kelly'nin çıplak resmi kocasını sinirlendirdi

Rusya'da resmi adaylar seçimlerde kaybetti

TAKSİ VE DOLMUŞ ÜCRETLERİ ARTTIRILMAYACAK

Cinsiyeti belli oldu

C. M. P. heyetleri yurt gezilerine başlıyor

KONRAD ADENAUER İRAN'A GİDECEK

Karaköy'de dünkü trafik kazası !

ZEHİR HAFİYE

MANFRED SCHMIDT

Kaynak: Milliyet, 12 Mart 1957

EK-6 ABD tarafından 9 Ağustos 1957 tarihinde kabul edilen 3 milyar dolarlık tahsisat

Kanada Türkiyeye bu yıl on harb gemisi daha verecek

Değeri 10 milyon dolar olan gemilerin muhrip ve mayın tarama gemileri olacağı bildiriliyor

Ottawa, 9 (AP) — Kanadanın Türkiyeye bu yıl, NATO ittifakı çerçevesi dahilinde ve karşılıklı yardım anlaşmasına müsteniden 10 harb gemisi vereceği bugün öğrenilmiştir.

Bunların cinsi kati yetle bilinmemekle beraber muhrip ve mayın tarama sınıfından gemiler olacakları zannolunmaktadır. Değerleri 10 milyon do

Sovyet-Suriye anlaşması:

7 ağustos tarihinde Moskova'da Suriye heyetiyle Sovyetler resul Zakov iertadat ve Ekonomi Bakanı Kuzmin, Suriye adına da Savunma Bakanı Mareşal Halid Azem imzalamışlardır. Sağda görülen Başbakan Bulganindir.

Lübnandaki Suriye aleyhtarlığı arttı

Mareşal Zukof Suriye'ye gidiyor. Suriye silâhlarını Rusyadan çok ucuza almış

Beyrut, 9 (A.A.) — Suriye ile Sovyetler Birliği arasında da meydana gelen son anlaşma Lübnan basını tarafından çok menfi karşılanmış bir Gazeteler, bundan böyle Orta - Doğu'da gerginliğin artacağını ve Doğu - Batı mücadelesinin şiddetlenece ğini kaydetmekte ve bundan dolayı duydukları endişeyi ifade etmektedirler.

Bu arada «l'orient» adlı Fransızca yayınlanan gazete, evelki gün şöyle demektedir:

«Sovyetler Birliği ile aynı bir anlaşmanın Suriye Mısır ferah ferah geçmıştır.

ZUKOF SURİYE'YE GİDECEK

Kahire, 9 (A.A.) — El Cumhuriye gazetesinin bildirdiğine göre, Sovyet müdafaa vekili mareşal Zukof Suriye'yi ziyaret edecektir.

SURİYE'NİN KOMÜNİST BLOKUNDAN ALDIĞI SİLÂHLAR

Telaviv, 9 (A.A.) — İsrail Hariciye Vekâleti sözcüsü bu mektedir.

K. Çin'de isyan beyannameleri

Taipeh 9 (A.A.) — Milliyetçi Çin Hava Kuvvetleri Genel Karargâhı tarafından bu sabah yayınlanan resmi tebliğde belirtildiğine göre, milliyetçi Çin uçakları dün komünist Çin ejalelerine halkı isyana teşvik eden milyonlarca beyannâme atmışlardır.

Tebliğde uçakların salimen üslerine döndükleri belirtilmektedir.

Kopenhag'da «Rock and Roll»

Kopenhag sinemalarının birinde bir Amerikan Rock and Roll filmi seyredilirken sonra heyecanlanan Danimarkalı gençler, kalabalık caddede taşkınlık yaparak bir olabisâ devirmeye teşebbüs etmişlerdir. Polis kuvvetleri tarafından dağıtılan gençler arasında yaralananlar olmuştur.

DÜNYADA Son 24 SAAT

JAPONYA:

NEHRUNUN ZİYARETİ

Tokyo, 9 (A.A.) — Japonya Dışişleri Bakanlığı tarafından bugün yayınlanan bir tebliğde, Hind Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Nehrunun, ekimden itibaren Japonya yı resmen ziyaret edeceği bildirilmektedir.

SUDAN:

İHTİLÂL TEŞEBBÜSÜ AKIM KALDI

Paris, 9 (A.A.) — Mısır'da çıkan haftalık «El Musavver» gazetesinin bildirdiğine göre Harfum askeri akademisinden 20 subay, 27 talebe ve birkaç assubay rejimi devirmeye ve bir askeri hükümet kurmaya teşebbüs suçundan yakında Sudan'da muhakeme edileceklerdir.

B. ALMANYA:

BUDAKOGLUNUN TETKİKLERİ

Bonn, 9 (A.A.) — Federal Almanya'yı ziyaret etmekte olan Türkiye Ziraat Vekili Esad Budakoğlu, bugün, Voicenrode'deki zirai araştırmalar istasyonunu ve aynı Saksonya'daki bir nahiyi ziyaret ederek tetkiklerde bulunmuştur.

TUNUS:

FRANSA'DAN YARDIM İSTENİYOR

Tunus, 9 (A.A.) — Tunus Cumhurbaşkanı Habib Burgiba, dün gece yaptığı bir konuşmada, Fransanın Tunus'a iktisadi ve askeri yardıma devamını istemiş ve demiştir ki:

«Cezayir milliyetçilerine karşı gösterdiğimiz sevgi sebebiyle Fransada her ne kadar tenkide uğruyorsak da, yardım için başka milletlere baş vurmaktansa Fransaya müracaat ilerin ederiz.

Kanadada "Strip Tease,, rağbet arttı

Montreal, 9 (AP) — Strip Tease'in burada tutulmamış olduğunu kimse iddia edemez. Cher Paree isimli gece kulübünde her gece varyeteler esnasında elbiselerini çıkartan tam 21 kız bulunmaktadır.

Akşamdan Akşama

Kur'an tefsirleri

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun tercüme ettiği «Kur'an» dan şöyle bir âyet, geçen günkü yazımda ele almıştım:

Halbuki ayne ayeti Abdülbaki Gölpınarlı gene aynı devirde neşretiği Kur'an tercümesinde, Türkçeye şöyle çevirmiş:

Bu derece fark neden hasıl oldu diye eski tefsirlere göz atlım.

Hoş, bunlardan bir tanesi, pek eski değil. Atatürk devrinde din mevzuları ihmal edildi deniyor ya hani... İşte o cennetlerinden devrinde hazırlanmış bunlmuş: T. C. Diyanet İşleri Reisliği neşriyatından, numara 5. Hak dini, «Kur'an dili» yeni mealli Türkçe tefsir. Cilt 8. Sene 1954. Yazan: Dereliminden «Emale» İş Muhammed Hamdi Yazır. — Elmalızıya Matbaası, İstanbul.

Hem de Arapça ibareleri, Türkçe tercümesi de kadar ihmale düşünüş, basılmış.

İşte efendim, 3911 inci sahifede, bahsi geçen (Feiza feragte fensah) ayeti şöyle tercüme ediliyor:

Hoca efendi, 5925 inci sahifede bu ayetin tefsirini şöyle yapmış:

«O halde boşaldığın vakit — Yani her usre bir yüsür mükâfeden mevut ol-

Demek ki tefsirlerden bir kısmı, «Fi hâliyye nafileye gre, namaz hiliyye gre» diye ayetlerden kendilerine mâna «Kaçarken» ayeti ayetler gelmiş Muhammed ümmetini başka ümmetlerden daha «aşağı medeniyet seviyesinde yaşamağa kafasınmıyacak gayretlere sürüklemiş durumda yaşatmaktadırlar.

Yalnız bu tek misal Kuzey Afrikadan Uzak Doğuya kadar İslâm dünyasındaki kafasınmayı seviyelendirmeye

(Vâ-M

Amerikanın dış yardım tahsisa 3 milyar olarak kabul edil

Özel komisyonun kabul ettiği tahsisat, hükümetin isteğinden 500 milyon dolar eksik

Vaşington, 9 (A.A.) — Birleşik Amerika Âyan ve Temsilciler Meclisi tarafından teşkil edilmiş olan özel komisyon dün gece raporlarını tahsis edilmek üzere 3.336.000.000 dolarlık bir tahsisatı kabul etmiştir.

Kabul edilen bu tahsisat hükümet tarafından istenilenden 498.410.000 dolar, Âyan Meclisi tarafından kabul edilenden de 251.333.000 dolar noksan, buna mukabil temsilciler meclisinin kabul etmiş olduğundan da 249.167.000 dolar fazladır.

Komisyon bundan başka Başkan Eisenhower'e ülkedi Kalkınma fonu teşkili ve bu fondan gereken kredilerin açılması hususunda bir de yetki vermiştir.

Türk izcileri California'da

San Mateo, 9 (AP) — Üç Türk izcisi ile oymak geçirdi, beynelmilel izci mübadelesine dahil olarak dün Amerikadan buraya gelmişlerdir.

Burada aileler yanında bir hafta kalarak Amerikan er hayatını tetkik edeceklerdir. Oymak şefi Tevfik Artun, izciler de Özdemir Arkan, Ömer İnanç ve Ekin Şahinlerdir.

Kraliçenin inti

Kraliçe Elizabeth'i tâmis bir şekilde te den Lord Altrincha lıp Burbidge tar tokatlanmıştır.

Umman'da şiddetli savaş başladı

Londra, 9 (P.H.A.) — Merkezi Umman'da Nizva şehrinde kurulan İmam taraftarlarının karargâhına doğru ilerlemekte olan Maskat Sultanının mensup kuvvetler Nizvadan takriben beş kilometre mesafede bulunan (Frik» kalesinde mukavemetle karşılaşmışlardır.

İngiliz birlikleri tarafından takviye edilmekte olan Sultanın esas kuvvetleri kale dışında durdurulmuşlar ve geri püskürtülmüşlerdir.

Kaybolan bir çocuğun hikâyesi: 3

Bedbaht aile ellerinin ucuna gelen yavruyu tekrar kaybetti

Remzi Tozanoğlu

Nişantaşında İlhan sokağında 26 numarada oturan Yahip Büyükeser ailesi geçen Kurban Bayramının üçüncü günü Sultansuyu mesiresinde eğlenmekteylerken birdenbire ortadan kaybolan 3 buçuk yaşlarındaki oğulları Erdoğanı bir tarafına yabancı, bir tarafından da gazete ilânı vasıtasiyle araştırılarken yapılan bir ihbar üzerine Kuruçeşmede bir müteahhit yanında çalışan Özdem'i bulmuşlar ve bayram günü Sultansuyunda kaybolan çocuk bulup bulmadıklarını sormuşlardır.

Özdem, bu sualleri cevapsız bırakmış ve böyle bir şeyden haberi olmadığını söylemiştir.

Bu vaziyet karşısında çocuğun ebeveyni Arnavutköy karakolunu haberdar etmiş, esasen bu hususta müracaatları da olduğu cihetle, zahita bir taraftan Özdemi el altında tutmakta beraber, diğer taraftan bu nisyana ait şahitleri istemişlerdir. Bunun üzerine, Eyüpteki evde annesine, bir çocuk bulduklarını da bir söylediği sözleri dinliyen bir kadın şahit olarak gelmiş; bunlar filhakika, Özdemin bir arkadaşiyle beraber, Sultansuyunda bir çocuk bulup takibe aldıklarını, sonra kendilerinin Takasimde otomobilden itip çocuğu o arkadaşiyle beraberlerini anlattığına dair bildiklerini hikâye etmişlerdi.

★

Polis karakolu, hâdiseye Sarıyer Jandarmasını el koymuş bulunmakla beraber, Şube Müdür Muavini Vedat Solmaz'ın müracaatı üzerine, Sultansuyuna müracaat eden alleye, Soğuklu, ikinci memur vermiş ve hakikatın bir an evvel aydınlanması için jandarmaya yardımı boş bilmiştir.

Filhakika sivil polisler, yaptıkları tahkik ve takip sonunda Mehmet Meral'in Şirkecide Ayvalık — Edremit Otelinde yattığı kaktığını tesbit etmişler ve bir gece otele yatmağa geldiği bir sırada yakalayıp Sarıyer jandarmasına teslim etmişlerdi.

★

Jandarma Kumandanı bir gece Özdemle Mehmet Meral'i yüzleştirdi.

Özdem, önce verdiği ifade gibi, beraberce taksi ile Sultansuyuna gelip, tahta köprünün iletişinde Mehmet Meralin kırmızı kadife pantolonlu çocuğu takibe aldığını tekrar söyledi ve bakalım yerine de götürülerek orada yerine kadar her şeyi gösterdi.

Bütün bunlara rağmen Mehmet Meral, kâtiyen böyle bir şeyden haberdar olmadığını ısrarla beyan ediyordu. Katil bir aralık

(Devamı Sa. 4 Sü 2 de

Erdoğanın üvey dedesi: «Yavrumuz tam elimize geçerken birdenbire uçuverdi» diyor.

TÜRKİYE
Muallimler, Memurlar ve Subaylar Bankası A. O.
TÜMSUBANK
FATİH AJANSI
Emrinizdedir.
Hesap açmalara zengin ve çeşitli hâtıralar.
AYRICA
5000
LİRALIK HUSUSİ ÇEKİLİŞ
Gişelerimiz bugün hizmetindedir. müşterilerimizin akşama kadar
TÜMSUBANK
ADRES: Ferdinand Caddesi No. 49

Hayatınızın sonuna kadar
600 lira aylık
geliriniz olsun istemez misiniz?
...bunun için kolay bir çare var.
İş Bankasında 100 liralık gruptar bir
İratlı Küçük Cari Hesap açtırınız.
Kazanma ihtimalinizi normal
bir kesideki kazanma
ihtimali ile mukayese edilemiyecek kadar fazladır. Lütfen gişelerimizden izahat isteyiniz. Bu levkalede plândan siz de istifade edeniz.

Aylık yatırımlara göre İ.K.C.H.'ın sağladığı im

Her ay yatırılacak miktar	Kaydıhayat şartiyle alınacak	
	AYLIK İRAT	PEŞİN SER
15 TL.	100 TL.	10.000
25 TL.	150 TL.	15.000
50 TL.	300 TL.	30.000
75 TL.	450 TL.	40.000
100 TL.	600 TL.	50.000

TÜRKİYE İŞ BANKA
paranızın... itibâlinizin emniyeti

Kaynak: Akşam, 10 Ağustos 1957

EK-7 ABD dış yardım ödeneklerindeki artış

1958'de Amerikanın dış memleketlere yardımı 3 milyar dolara çıkartılacak

Rusyanın İktisaden az gelişmiş devletlere yaptığı iktisadî yardımlar Amerikayı harekete geçirdi

Washington, 8 (A.A.) — İktisaden geri kalmış memleketlere Sovyet iktisadî taarruzunu önlemek gayesile, Birleşik Amerika idarecilerinden bazılarının, dış ikraz kredilerinde faiz haddinin indirilmesine taraftar oldukları bildirilmektedir.

Bu hususta henüz bir karara varılmamıştır. Fakat, 30 Temmuz 1958 de başlayacak yeni mali yıl için dış yardım programı hazırlanırken idarenin bu konu üzerinde de durduğu anlaşılmaktadır.

İdarenin iktisaden geri kalmış memleketlere yardım hususunda tasarladığı tedbirlerden birisi de, malî yardımla birlikte bazı projelerin tahakkuku için mütehassıs eleman temininde diğer ileri milletlerle daha sıkı işbirliği yapmaktır. Bazı Batı Avrupa memleketleri ile Japonya'nın bu hususta Birleşik Amerika ile birlikte hareket etmek istedikleri bilinmektedir.

Milletlerarası işbirliği idaresinin yeni mali yıl için 3.900.000.000 dolar isteyeceği tahmin edilmektedir. Bunun bir milyar 800 milyonu askeri yardım, iki milyar 100 milyonu da müdafaa tesisleri ile iktisadî kalkınma projelerine tahsis edilecektir.

İçinde bulunduğumuz mali yıl için, Kongre dış yardım programını iki milyar 740 milyon olarak tasvip etmişti.

Amerikan idarecileri Sovyetler Birliği ile iktisadî alanda rekabetin, millî güvenlik için, en az güdümlü füzeler ve modern bazı silâhları sahasındaki rekabet kadar ehemmiyetli olduğuna kanidirler. Bu itibarla iktisaden ivi gelişmemiş memleketlere Sovyetler Birliğinin uzun vadeli ve % 2,5 faizle açtığı krediye mukabil, Birleşik Amerika'nın da halen % 3-4 olan faiz haddini indirmesi uygun görülmektedir.

BERİN DİYOR Ki

Böyle bitti, böyle başladı

☞ ★ Baştarafı 2 inci sahifede ★

ertesi günkü Galatasaray - Fenerbahçe maçı bahsimüştereklerivdi. Kâh alaturka şarkılar söylenerek, kâh alafranga müzikle dansedilerek geç saatlere kadar devam eden bu partiyle Kaynar'lar güzel bir akşam geçirttiler dostlarına.

■ Bu ayın faaliyetlerinin başlıcaları 20 Ocakta Perapalas'ta verilecek Verem Savaş Derneği Sultanahmet Sosyal Yardım Kolunun dinesi ile 31 Ocakta Taksim Belediye Gazinosunda yapılacak olan Basın Balosu. İstanbul'un çok eğlence sever halkına hemen şimdiden söyliyelim ki bu birbirinden oldukça ayrı iki toplantıda bütün sene sosyetede bahsedilecek faaliyetler olacak. Sultanahmet Kolunun dinesini hemen hemen bütün İstanbul'un tanıdığı 15 kişilik bir hanım grubu hazırlıyor. Perapalas'ın üç salonuna kurulacak rengârenk örtülü ve mumla ışıklandırılmış masalarda misafirler ağırlanacak ve sabaha kadar da Hilton'un meşhur Edsardo Gadeosunun müziğiyle dansedilecek dersek bu dine bakkında ufak bir fikir vermiş oluruz.

■ Basın Balosuna gelince o baştanbaşa sürprizlerle dolu bir hâdise. Eğer siz de benim gibi Osman Karaca, Lâle ve Ali Oraloğlu, Abdi İpekçi, Halit Kıvanç, Müşerref Hekimoğlu ve İzzet Sedes'ten teşekkül eden tertip komitesinin bir toplantısında bulunmuş olsaydınız, ortaya atılan ve tatbikine çalışılan parlak fikirleri duysaydınız, eminim 31 Ocak gecesini iple çekerdiniz. Öz Somer'in dekorlarını yaptığı Taksim Gazinosu o gece Rotond Barı, Şark Kahvesi, Âşıklar Köşesiyle bir cennete döneceğe benziyor. Gecenin sürprizi ise, koskoca pistin tavanını süsleyecek.

AVA GARDNER LONDRA'DA ★ Güzelliği ile meşhur sinema artisti Ava Gardner bundan birkaç gün evvel İspanya'dan İngiltere'ye gitmiştir. Bu seyahati, yanında sevgilisi Walter Chiari ile birlikte yapan Ava'nın yaralandığı, yüzünün sakatlandığı iddia edilmişti. Fakat, fotoğraftan da anlaşılacağı veçhile Ava Gardner'in yüzünde herhangi bir yara bere izi yoktur ve artist gü-

Haricive bütçesi aizli bir celsede görüşüldü

☞ ★ Baştarafı 1 inci sahifede ★

Mebusu Sırrı Hocaoğlu (C.H.P.) ve Antalya Mebusu Kenan Akman-

SPOR

haftaki maçların yan | Ruslar Wimbledon

Kaynak: Tercüman, 9 Ocak 1958

EK-8 ABD'nin Türkiye'ye hibe ettiği 850 milyon lira

Yeni Sabah

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

Eski Temyiz Başkanı Köker CHP'ye girdi

Amerika 4 tonluk bir sun'î peyk attı

Mahrekine yerleşen ve saatte 28 bin Km. seyreden peyk dünyadan gönderilen işarelleri kaydedip geri gönderiyor

Eisenhower'in, tele alınan bir mesajını da peyk yayınlıyor

"ATLAS" ile Sputnik III ün mukayesesi

Amerika Türkiyeye 850 milyon TL. hibe ediyor

Bu meblağın 400 milyon lirası Milli Savunmaya 450 milyonu'da İktisadî Devlet Teşekküllerine verilecek

Böylece Amerikanın son iki ayda hibe olarak yaptığı yardım 1 milyar 75 milyon liraya yükseliyor

Bütçe Encümeni çalışmaları

Özcoban "Teklifimi geri alamam" diyor

Basın suçlarının affını isteyen teklife imza koyan diğer D.P. mebusları da imzalarını geri almayacaklarını söylüyor

Kıbrıs'da Rumlar dün iki Türk'ü yaraladılar

Hâdise Limasol'un bir köyünde cereyan etti. Kıbrıslı liderler Amerika'dan Ankara'ya geldiler

Meclis'de üç sözlü soruya cevap verildi

Kadıköy iskelesi Haliç'de

Benzincinin kaatili henüz bulunamadı

TAHKİKAT SEMTİN KABADAYISI NECATİ ÜZERİNE TEKSİF EDİLDİ

Subay'ların Şark hizmeti arttırılmıyor

Böyle bir teklif, Askeri Şûraya gelse bile reddedilecegine muhakkak nazariyle bakılıyor

Bir genç kız tabanca ile âşığını öldürmek istedi

Elinde silâh Denizyolları koridorlarında âşığını kovalayan Şükran, âşığı Adnan Sarı tarafından iğfal edildiğini ileri sürüyor

Vilâyet Meclisinde dünkü lodos fırtınası

Bir üye salondan çıkarıldı. Yeşilköyün kaza olması istendi

YEŞİLKÖY'ÜN KAZA OLMASI İSTENDİ

İnönü, yarın Eskiş... İl kongresinde k...

Şehirde idarî makamların ko... olağanüstü bir tedbir alma...

Kaynak: Yeni Sabah, 20 Aralık 1958

EK-9 ABD'nin Türkiye'ye verdiği 200 milyon dolarlık askeri malzeme

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN

ADRES: Cağaloğlu, Mollafenari sokak No. 1 - İSTANBUL
TELGRAF: Milliyet, İstanbul
POSTA KUTUSU: 492, İstanbul
TELEFON: 27 43 10 (Santral)

YIL: 19 — SAYI: 3469

BUGÜN 6 SAYFA 25 KURUŞ

PAZAR 27 ARALIK 1959

GÜVEN OTO KURSU
EMSALLERİNDEN ÇOK FAZLA SAYIDA
Motor – Trafik – Direksiyon
Derslerinden imtihana hazırlar, herhesi ehliyet sahibi yapar
ÜCRET 300 LİRA
KAYITLAR TAKSİTLEDİR
Adres: Beyoğlu Ağaoğlu yanında No. 2 Tel: 44 62 60

AMERİKA BİZE YENİ yardımlar yapıyor

1960 başında 200 milyon dolarlık malzeme veriliyor

İktisadî yardım da 115 milyon doları buluyor

ANKARA, ORHAN TOKATLI bildiriyor

AMERİKA, NATO Çerçevesinde Türk ordusuna 200 milyon dolarlık yeni bir yardım yapmaya karar vermiştir.

Yardım Türk ordusunun modernize edilmesinde kullanılacak ve aynî olacaktır.

Türk ordusuna verilecek olan silâhlar arasında bilhassa son model avcı, keşif ve kısa mesafeli jet bombardıman uçakları ile bazı füzeler, kara

Devamı Sa. 3. Sü. 3 de

RADYO GAZETESİNİN HAKSIZ HÜCUMLARI

Devlet Radyosunun isteği üzerine "London Times,, Gazetesinin yazısını dercediyor, ancak bâzı kısımlarını nokta nokta geçmek zorunda kalıyoruz

RADYO Gazetesi, dün geceki neşriyatında Milliyet'e, gazetemizin odunu vermeden ağır hücumlarda bulunmuş ve bizim gazetecilik şeref ve haysiyetine yakışmayacak şekilde hareket ettiğimizi iddia etmiştir.

Radyo Gazetesi bu neşriyatında şöyle demiştir: «Gazetecilik meslegi kaidelerine uymayacak ve bu meslegin ciddî ve hassasiyet ile telif kabul etmeyecek şekilde tahrife dayanan nesir örnekleri muhtasamından bazıları dedikodular. Böyle bazı örnekleri önümüzdeki hafta neşretmek mecburiyetindeyiz.

Filhakika bu gazete «London Times» de Ankara Muhabiri tarafından yazılan bir yazıyı iktibas ediyor. Ancak yazının bazı kısımlarını bilhassa gelen kısımları atlıyor. Buna mukabil aynı yazıda Matbuat hürriyeti mevzuundaki münakaşalara asıl yük bindirilecek bir kısım kısmı olmasına sebep olur düşüncesiyle silip atıyor.»

Radyo Gazetesi bundan sonra London Times yazısında bendilerine göre ağır bir şekilde hücumlara uğramuştur. Ancak yazıyı Türkçeçirirken müterecimin hâtâsı yüzünden bu kısımda bâzı cümleler tamamen tersi manalar verecek şekilde yazılmamıştır.

Buna bir misal olarak şu cümleyi verebiliriz: Radyo Gazetesine göre London Times şöyle demiştir: «Bu tenkidlerin yanlı gazetelerin yaptığı tenkidlerin Hükümetin iktisadî siyasetine sarsıntı olduğu tam bilerek olan halk tarafından da kabul edilmektedir.»

Halbuki yazının esas tercümesi şöyledir:

«... ya tarafsız kimselerin dahi vahim olarak telâkki ettikleri Hükümetin bilhassa dahilî politikasındaki hâtâlara karşı yapılan halkı tenkidler de...»

Radyo Gazetesi, Milliyet'e karşı bu hücumlarına dün bu sütunlarda bir cevap neşretmiştik. Kendi kâbiliyetiyle değil, Londra'nın en ciddî ve ağır gazetesi «London Times»'in bir makalesi sebep olmuştur.

Radyo gazetesinin herkesten iyi bilmesi gereken bir husus, Milliyet her zaman objektif ve dürüst haber vermiştir. Bu defa da London Times'in bu yazısı ruhuna sadık kalmarak özetlenmiştir.

Radyo Gazetesi, yazıyı halkı şaşırtmak için kâsten tahrif ettiğimizi ileri sürerken tamamını neşretmek cesaretini gösterememektedir ve iddia etmektedir. Devletin resmî radyosunun bu usûlsüz hâtâ tarzıdır.

Devamı Sa. 5, Sü. 1 de

BASIN İÇİN AF DÜŞÜNÜLMÜYOR

D.P. Grup Başkan Vekili, Basın Kanununun daha bir müddet böyle muhafaza edileceğini bildirdi

ANKARA, HUSUSİ

ADALET bütçesinin müzakeresi sırasında basın rejimi üzerinde sert tartışmalar olmuş ve basın için af tasarısının düşünülmediği açıklanmıştır.

«Hükümetin görüşünü biliyorum. Hükümet adına konuşmuyorum» diyen D.P grubu Başkan Vekillerinden Hasbm Kayalar af hakkındaki suale cevap olarak «böyle bir şeyin düşünülmediğini» söylemiştir.

Kayalar, basın kanununun değişmesinde de sert hatalılı yüzünden karıştınaya alınmış kimselerin ana ve ba-

Devamı Sa. 5, Sü. 3 de

General Kasım'a suikast yapanların duruşması başladı

Sanıklar arasında 22 yaşında bir kız var. Kasım'ın mahkemede şâhitlik etmesi muhtemel

BAĞDAT, T.M.A.

7 Ekimde Başvekil Kasıma yapılan suikastın sanıklarının muhakemesine Bağdat'da başlanmıştır.

General Kasım'ın mahkemede şahit olarak ilkde vermesi beklenmektedir.

Suikaste iştirkten sanık 20 kişinin arasında 22 yaşında bir kız talebe, 20-30 yaşlarında 17 öğrenci, işçiler, memurlar ve emaf bulunmaktadır.

Bağdat televizyonu ve radyosu tarafından yayınlanan muhakemenin Reisi Albay Mehtavi dünkü duruşmada Türk Mntır, İran hükümetlerine hücum etmiştir.

Dünkü duruşmada cevri sanıkların idamını talep etmiştir.

BASIN YAYIN UMUM MÜDÜRÜNÜ C. H. P. MAHKEMEYE VERİYOR

C.H.P. Beykoz ilçe idare heyeti, uydurma haber yayınladığı iddiası ile Basın Yayın Umum Müdürü ve radyo müdürleri aleyhinde bir dâva açmağa karar vermiştir. Karara radyonun C.H.P. Beykoz Gümüşsuyu açıklından 19 üyenin istifa etmesi Yalan Cephesine geçtikleri haberini vermesi sebep olmuştur.

Başvekil, gazeteciler heyeti ile görüştü

Gazeteciler Cemiyeti İdare Hey'etinin ziyaretinde basınla ilgili konular ele alındı

BAŞVEKİL Adnan Menderes, Basın Ordu Gazeteciler Cemiyeti Reisi Burhan Felek, başkanlığındaki Umumî Kâtip Mustafa Yücel, Kadri Kıvrakal, Recep Bilginer, Ali İhsan Göğüş ve Sadun Tanju'dan müteşekkil İdare Heyetini kabul etmiştir.

Reis - Vekili ve Divan Üyeleri Müdüre Afferesi Kitap'ın da bulunmuş bu görüşme saat 17.30 dan 19.30 a kadar dört saat sürmüş ve umumî olarak basın meseleleri görüşülmüştür.

BAŞVEKİLİN DİĞER TEMASLARI

Başvekil Adnan Menderes, dün Parlamento Dahiliye Vekili Namık Gedik, Çalışma Vekili Hâlûk Saman, Millî Müdafaa Vekili Ethem Menderes, Başvekil Yardımcısı Hasan Dinçer ile birer görüşme yapmıştır. Başvekil Adnan Menderes, Başvekil Yardımcısı Hasan Dinçer ile birer görüşme yapmıştır. Başvekil Adnan Menderes, Başvekil Yardımcısı Hasan Dinçer ile birer görüşme yapmıştır.

ÜNİVERSİTE İÇİNDEKİ MESÇİD KAPANDI

İlgililer tâmirat dolayısiyle kapanan mesçidin tâmirat bittikten sonra da açılmıyacağını bildirdiler

EKREM ALTINSAYMAK

ÜNİVERSİTE'nin içindeki meşhur hapishanedeki Kerâmetdeki tâmir sebebiyle kapanan mesçidin, tâmir bittikten sonra da açılmayacağı ilâveten tarafından ifade olunmuştur.

Üniversite içerisinde bir mesçidin bulunmasının «laiklike prensibine aykırı olduğu gerekçesiyle, bir müddet sonra, bâzı dînsizci logiklâlerinin yapılığı ortaya çıkmıştır.

Bu arada bir kısım öğrenciler etrafında bir dedikodu çıkmıştır. Bu dedikodulara göre, mesçidin tamir bittikten sonra da açılmayacağı ilâveten bildirilmiştir.

Bu dedikodular üzerine, Üniversite Rektörlüğü, bir tebliğ neşrederek, mesçidin tamir bittikten sonra da açılmayacağını bildirmiştir.

Bu tebliğ üzerine, Üniversite Rektörlüğü, bir tebliğ neşrederek, mesçidin tamir bittikten sonra da açılmayacağını bildirmiştir.

İran, Şattülarab'a asker yığıyor

Hariciye Vekili, İran'ın hakların korumak kararında olduğunu söyledi

TAHRAN, A.P.

İRAN hükümeti, dün Şattülarap kıyısına yeni takviye kuvvetleri göndermiştir.

Parlamentoda bir konuşma yapan İran Hariciye Vekili Abbas Aram Şattülarap üzerindeki İran haklarını korumak hususunda İran'ın kararlı olduğunu bir kere daha ifade etmiştir.

Şah, dün sabah başlayacağı resmî törenlerden önce halkı toplayan Aram, «Şattülarap'ın İran tarafından kontrolsuz, 1958 de meydana gelen Irak hükümeti de «Vaktiyle verilmiş hediyenin şimdi geri alınması gerekliğini bildirmiştir.

İran Hariciye Vekili, İttifakın Nuri Said zamanında da mevcut olduğunu parlamentoya memurlarına açıklamıştır.

Fare avında bir vazifeli öldü

Demir şilebinde farelerin imhası için kükürt yakılırken bir işçi 15 metreden ambara düştü

BEŞİKTAŞ açıklarında demirli olan «Demir» şilebindeki farelerin imhası için yakılan kükürt, fare yerine, üç gemiyi de kullanılmıştır. Bu gemilerden yakılan kükürtün hâtâ ve gaz maskesi olmadan Ali Yalçın 15 metre derinliğe düşmüştür.

Bu sırada dumanı yangın sandıkları Beşiktaş İtfaiyesi de bilâhare imdadına yetişmiştir.

Ağır ameliyeliğine kükürtün yanışında ambara giren İtfaiyecilerin onu bir aramalarında Ali Yalçın'ı ölü olarak dışarıya çıkarmışlardır.

Prens Orsini Beyrut'ta Süreyyadan bahsetmedi

BEYRUT, A.P.

Bilgili bir Kral ve Prenses ile evlenmeyi muhtemel gören Prens Orsini dün Beyruta gelmiş, fakat gazetecilere Süreyya hakkında hiçbir şey söylemeyerek

Devamı Sa. 3. Sü. 3 de

Menderes'in doğduğu köy imâr ediliyor

AYDIN

Bir müddet evvel Başvekil Adnan Menderes'in doğduğu Aydın ilinin Çaltıdere ilçesinin imar ve gelişmesi hakkında bir proje hazırlanmıştır. Bu projeye göre Başvekil Adnan Menderes'in doğduğu köy imâr edilecektir. Ancak proje henüz tatbik mevkiine konmamıştır.

KÜBA'DA 4 TEDHİŞÇİ TEVKİF EDİLDİ

HAVANA, A.P.

Askerî mahkeme Başkanı Albay Castro'nun emriyle dün 4 kişi tevkif edilmiştir. Bunlardan 2 kişi Batista'nın Başkanlığı sırasında Askerî Mahkeme Başkanlığı yapmış olan kimselerdir. Ancak proje henüz tatbik mevkiine konmamıştır.

Hariciye Vekili Paris'ten Döndü

Zorlu, Doğu - Batı gerginliği kalkarsa NATO'da ekonomik meseleler ön plâna geçer, diyor

PARİS'te NATO Yıllıklar Konseyi'nden dönen Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu, «NATO'nun ehemmiyetini kaybetmesi, Doğu ile Batı'nın yaklaşmasıyla mümkündür» demiştir.

Hava alanında Başvekil Yardımcısı Hasan Dinçer, Zorlu, Milliyet ekibinde gazetecilere şunları söyle demiştir:

«Doğu - Batı anlaşmasıyle müşterek tedbirleri ikinci plâna düşecektir. NATO'nun ekonomik meseleleri bir plâna çıkacaktır. Buna rağmen NATO'da bu son görüşmelerde askerî yönler hakim görünmüştür. Müttefiklerde İran'la bizimle dostane münasebetler idâme etmekte olan İrak'ın bir anlaşma yeniliğini bulmaklarını hususunda büyük umut beslemekteyiz.»

BİR EV DİNAMİTLENDİ

AYTON, HUSUSİ

Kendisiyle ilgilenen Bazik kişilerden Ahmet Gedeoğlu adlı şahsın dinamitlenmiştir. Evde on kasa ile mermiler bulunmuştur. Dinamitin sanatçı patlatılmadan bir kişi yakalanmıştır. Bazik fevkalâde ele edilmiştir.

KARDİNAL SPELLMAN ŞEHRİMİZE GELDİ

New-York'un Katolik Başpiskoposu Kardinal Spellman, New-York Amerikanın Katolik kilisesi protestanlık mahkemeleriyle temasta bulunmuştur. Kardinal Spellman'ın ziyaretinin hedefi, Amerikanın dünyasına anlatmak olduğu bildirilmiştir. «Bu dünyaya emniyet sağlamak» demiştir.

Bugün Patriklhanesi ziyaret edecek bu meyanda Patrik Athenagoras'la görüşecek olan Kardinal Spellman ayrıca Başbakan Adnan Menderes'le de görüşecektir.

Kardinal Spellman ile daha evvel Atatürkün bir memleketle Nesrin'in gelmesi ile ilgili ziyaretleri ve yapılan temaslar arasında görüşmeler yapılmıştır.

Dün gece Hilton otelinde Kardinal Spellman'ın onuruna yapılan resmî törende, Başbakan Türkiye temsilcisi de hazır bulunmuştur.

TOPALOĞLU polisli basın toplantısı yaptı

İki gün önce C.H.P. den ayrılan Ordu mebusunun beyanatını, İstanbul Radyosu da ses bandına aldı

İKİ gün önce C.H.P. den istifa eden Ordu mebusu Atıf Topaloğlu'nun dünkü basın toplantısında beyanatını radyoya aldırdığı bildirilmiştir. Bu toplantıya Milliyet muhabiri de davet edilmiştir.

Devamı Sa. 5, Sü. 1 de

KARDİNAL SPELLMAN ŞEHRİMİZE GELDİ

New-York'un Katolik Başpiskoposu Kardinal Spellman, New-York Amerikanın Katolik kilisesi protestanlık mahkemeleriyle temasta bulunmuştur. Kardinal Spellman'ın ziyaretinin hedefi, Amerikanın dünyasına anlatmak olduğu bildirilmiştir. «Bu dünyaya emniyet sağlamak» demiştir.

Bugün Patriklhanesi ziyaret edecek bu meyanda Patrik Athenagoras'la görüşecek olan Kardinal Spellman ayrıca Başbakan Adnan Menderes'le de görüşecektir.

Kardinal Spellman ile daha evvel Atatürkün bir memleketle Nesrin'in gelmesi ile ilgili ziyaretleri ve yapılan temaslar arasında görüşmeler yapılmıştır.

Dün gece Hilton otelinde Kardinal Spellman'ın onuruna yapılan resmî törende, Başbakan Türkiye temsilcisi de hazır bulunmuştur.

İKTİSADİ TEDBİRLER TASARISININ MECLİSE SEVKİ DURDURULDU

«İktisadî Tedbirler Kanunu» tasarısının gündelik Meclis gündeminden kaldırılmıştır.

Millî Korunma Kanununun daha geniş tedbirler ihtiva eden ve hükümete geniş yetkiler tanıyan tasarının bugünkü ekonomik durumumuzla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu tasarı ile ilgili olarak Millî Korunma Kanununun piyasada aktif bulunduğu ve aşağı ve istenilen neticeyi vermediği anlaşılmaktadır. Bu ve diğer hususlar nedeni ile Hükümetin bu günlerde tasarının geri alınmasına karar vermiş olduğu bildirilmektedir. Ancak bugün tasarının tekrar geri alınmasından ve yeni ve hüsnü Meclisine sevkinden vazgeçilmiştir.

Halen Meclisteki olan Millî Korunma Kanununun ağır hükümleri ihtiva eden bâzı maddelerinin hafifletilmesi düşünülmektedir.

BİR ALMAN ADLİYEYE VERİLDİ

ANKARA, HUSUSİ

Türkiye aleyhine faaliyetlerde bulunan Yahudilere Dünkü'de adında bir Alman dün yakalanarak adliyeye verilmiştir.

Uzun zamandanberi emniyet makamları tarafından takip edilmekte olan Yahudilere Türkiye aleyhine yazılış yazıları göndermek için postanenye girdiği sırada suç üstü yakalanmıştır.

KÜBA'DA 4 TEDHİŞÇİ TEVKİF EDİLDİ

HAVANA, A.P.

Askerî mahkeme Başkanı Albay Castro'nun emriyle dün 4 kişi tevkif edilmiştir. Bunlardan 2 kişi Batista'nın Başkanlığı sırasında Askerî Mahkeme Başkanlığı yapmış olan kimselerdir. Ancak proje henüz tatbik mevkiine konmamıştır.

POLİTİKACININ MACERALARI

YAZISIZ

Kaynak: Milliyet, 27 Aralık 1959

EK-10 ABD'nin dış yardımlarına Polatkan'dan eleştiri

CUMA
2
EKİM
1959
Yıl: 20 - Sayı: 6024
FİYATI 25 Kr.

VATAN

BAŞYAZARI
Ahmed Emin YALMAN

DOĞRUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

Telgraf: VATAN — İSTANBUL
Adres: Cağaloğlu Meydanı 30/32
Tel: 27 42 02 — 27 93 15 — 22 93 16

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
1958 - 59 Stajyerler albümü çıktı.
İstanbulculuk arkadaşlarını bergün 14-17 arası Marmara gazinosunda emniyet sandığına müracaatları.
Taşradakilerin 2 Tl. posta pulu ile ve bir mektupla Tıb Fakültesi, Talebe Cemiyeti Marmara Lokali — Beyazıt adresine yollamaları rica olunur.
Albüm Komitesi (3271941)

Polatkan, "az yardım,, dan şikâyetçi

Bakan Para Fonu toplantısında bir konuşma yaptı. Az gelişmiş ülkelere yardım için yeni bir teşkilât kuruldu

HÜSMAN, BERK VE ERKMEN TOPLANTIDAN ÇIKARKEN

Kabine de dün iktisadî konuları müzakere etti

Anadolu Ajansı

WASHINGTON: 1 Dünya Bankası Para Fonu ve Milletlerarası Finansman Kurumunun Washington'da aktedilmekte olan yıllık guvernörler toplantısına Türkiye'nin Dünya Bankası ve Milletlerarası Finansman Kurumu Guvernörü olarak iştirak etmiş bulunan Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Çarşamba günü Milletlerarası Finansman Kurumu hakkında Japon ve Amerika delegelerini takiben söz alarak aşağıdaki konuşmayı yapmıştır:

«Muhterem Reis ve Guvernörler,

Milletlerarası Finansman Kurumu'nun yıllık raporunu okuduktan sonra Kurumun faaliyetleri hakkındaki görüşlerimizi kısaca belirtmek istiyorum:

Hepimizin bildiği gibi milletlerarası Finansman Kurumu bil hassa az gelişmiş memleketlerde hususi teşebbüsü takviye suretiyle bu memleketlerin kalkınmalarına yardım maksadıyla kurulmuştur. Müessesenin teşkilinden itibaren geçen üç yıllık devredeki faaliyetlerine ait rakamlara bir göz attıktan sonra, kurumun yaptıklarının bu gayesini icap ettirdiği şiddette olmadığı kanaatine varmaktan kendimi alamıyorum.

«IFC» tarafından bu devrede ya pılan yatırımların miktarı ve ifâ'ine edilen menfeâtlerin adedi nazarı itibare alınırsa, bu kanaate varmamızın sebepleri daha kolaylıkla izah edilebilir. Filhakika üç sene zarfında bütün az gelişmiş âzâ memleketler içinde sadece 11 memlekette 22 adet finansman ya pılmış bunların tutarı bes 22 milyon dolara ancak ulaşabilmiştir. Bu mebliğin sâdi geçen memleket ler için ortalaması üç senr zarfında 2 milyon dolarını a'mıdır.

(Devamı Sa. 5, Sü. 4 de)

KISI KARŞILAMAĞA HAZIRLANIYOR

Güvenlik Konseyi için Türkiye - Polonya çekişmesi

Polonya temsilcisi Türkiye'nin seçilmesi halinde milletlerarası havanın sertleşeceğini ima etti

Associated Press

NEW YORK, 1 — Birleşmiş Milletlerdeki Polonya temsilcisi Michalowski bugün yaptığı oldukça bir konuşmada, casmiyetsizlik Güvenlik Konseyinde Japonyadan boşalacak yer için Türkiye ile yapacağı müzakerelere, şalip cıkacağını beyan etmiştir. Polonya temsilcisi, sözlerine devamla «Genel Kurulcası 82 memleketten yarısının Polonya lehine oy kullanmak için temsilden söz verdiklerini açıklamıştır.

Genel Kurul gelecek Salı veya Çarşamba günü Güvenlik Konseyine 2 sene için yeni bir âza seçecektir. Yeni âzanın seçilebilmesi için alınan üçte ikilini kazanmış olması lâzımdır.

(Devamı Sa. 5, Sü. 3 de)

Menderes Pazar günü gidiyor

Türk Haberler Ajansı

WASHINGTON, 1 — Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, Merkezi Andlaşma Teşkilâtının Bakanlar kademesindeki toplantısına katılmak üzere Pazar günü öğleyin Washingtona gelecektir.

Washingtonda umumiyetle iyi haber alan kaynaklara bildirdiğine göre, toplantıda, Irakta kaydedilen gelişmeler, Orta - Doğudaki durum, Tibet ve Laos olayları ile Pakistan - Hindistan münasebetleri görüşülecek meselelerin başında yer alacaktır.

İRAN BAŞBAKANI AMERİKAYA GİTTİ

TAHRAN, 1 — İran Başbakanı Dr. İkbal, Merkezi Andlaşma Teşkilâtının (Bağdat Paktı) Washingtondaki Bakanlar toplantısına iştirak etmek üzere bugün Pakistan Tahranından hareket etmiştir.

Dr. İkbal, yolu üzerinde Pakistan'da bir müddet kalacaktır.

Kıbrısta kadınlara da seçim hakkı veriliyor

Makarios dün de Türk ve Yunan temsilcileriyle görüşme yaptı

Associated Press

LEFKOŞE, 1 — Başpiskopos Makarios tarafından bugün açıklandığına göre, Kıbrıslı kadınlar da seçim hakkına sahip olacaklar ve Parlamentoya seçilebileceklerdir.

Bilindiği gibi daha önce, Makarios gelecek yıbatta İstiklâlini ilânedecek olan Kıbrısta, elli seneler zarfında kadınlarını yalnız oy verme hakkı bulunacağını açıklamıştı.

Makarios'un bu yeni kararı almasına sebep olarak, Ileri sürdüğü bu fikrin şiddetli, muhalli tezkidere yol açtığı, gösterilmektedir.

Makarios, dün Kıbrıs Anayasa Komitesi Türk ve Yunan temsilcileri ile de mütaaarelere devam

(Devamı Sa. 5, Sü. 5 de)

BAŞYAZI

Bir parlamento, Bir ordu

Ahmed Emin YALMAN

Bern. 24 — Dünya Parlamentoları kongresinde İs, vicre Hariciye Nâzırı, dan sonra söz sırası, eski İngiliz Başvekili ve İşçi Partisi Ri, deri Lord Silverje alınıştı. Nutkunda dedi ki: «Dünyanın her tarafında altı basında in, sanlar endise içinde bulunu, yorlar, çünkü atomik silâhlar, kendi varlıklarına ve medeni, yetin bekasına karşı da bir tehlike teşkil ediyor. İnsanlık hiç bir zaman bu şekilde korku ve ümitsizlerin kurbanı ol, mamıştır.

Dünya yüzünde hakkın hâkimiyeti kanunlarımızca hürriyet devam edecektir. Bu hâkimiye, il meydana getirmek için de milletlerin bir kısım hükûm, rıştık haklarını, daha yüksek ve muhtereni bir kanuni varlığa kendi arzularile devretmele, rinden başka çare yoktur. İçi, vicre kantonlarının bir kısım hükümranlık haklarını bir fe, deral hükûmete devrettikleri gibi, milletlerin de böyle hak, lâr bir dünya federasyonuna ve parlamentosuna emanet et, meleri in sırası gelmiştir.

Bu iş olarak küçük milletler bir araya gelmeli ve Birleşmiş Milletler Anayasasını ve esas, lara göre tadilini istemelidirler:

1 — Bugün teşkilâtta olma, yan milletler, iceriye alınmalı, dır.

2 — Temsil hi müsavata da, ba uygun bir sekil almalıdır.

3 — Teşkilâtın bazı sahalar, da mutlak hâkimiyet hakları bulunmalıdır.

4 — Kararlar ekseriyet usu, ilvle verilmelidir.

5 — Her türlü ihtilâfların alında Birleşmiş Milletlere bağ vurulması mecburi olmalıdır.

6 — Birleşmiş Milletlerin e, linde geniş bir zabıta kuvveti bulunmalıdır.

Ben hâtiyar bir politikacıyım. Bir kenara çekilmiş bulunuyo, rum, fakat bazı teorilerlerim vardır. Bunlara dayanarak sunu inanıyorum ki insanlık ancak bak hâkimiyetinin kabulü sa, yesinde beka bulabilir. Dünya devleti kurulmadıkça endişele, rimizden, korkularımızdan ta, mamiyle kurtulmak imkânı yoktur. Böyle bir devlet kur, manın mümkün olduğuna da inanı besliyorum.»

Cemiyet Reisi Clement Davies söyle demiştir: «Bugünkü Fransız Başvekili M. Debre, harp yıllarını, da yardığı zaman bir kitapta milli hâkimiyet diye bir şeye bugünkü dünyada imkân kal, madığını bakılı olarak ilân etmiştir. Bence, dünya devletinin teşkil, rın dünya devletinin teşkil sa, lanmasına bağlıdır. Sindi Kro, cef silâhları terbetmek fikrini Amerikada ileri sürmüş bulu, yuyor. Bunları buna propagan, da diyorlar. Ben bu ciddi diye kabul ediyorum. Amerika Hâ, riciye Nâzırlığı İngiltere Başvekili aynı şeyi bizdeki, ri söylediklerine ve bütün insanlığı buna teşvik olduğuna göre, bu fikirları terketmek dâvasını ele

(Devamı Sa. 5 Sü. 6 de)

Bu yıl çıkan 354 yangında 6907 hektar orman vandı

Özel Muhabirimizden

ANKARA, 1 — Bu yıl memleketimizde 354 orman yangını çıkmış, neticede 6907 hektar orman yanmıştır. Geçen yıl 643 orman yangını olmuş ve 23287 hektar orman yanmıştı. Hattâ, orman yangınlarının devamlı olarak azaldığını belirtmekteyiz.

Geçen yıl en çok orman yangını çıkan bölge Antalya ve çevresi idi. Sen bu yıl İzmir bölgesi birinciliği almıştır. Antalya ikinciliğe, Muğla üçüncülüğe düşmüştür.

Oteyandan, son iki yıl içinde yur dumuzun çeşitli bölgelerinde 28 bin hektarlık orman yanmış yeri ağaçlandırılmıştır.

CUMAOYASINDA

BÜYÜK YANGIN

İZMİR, 1 — Mevsimin ilerlemesine rağmen Ege bölgesinde orman yangınları devam etmektedir. Bugün de Cumaovasının Yeniçamlı köyü civarında büyük bir orman yangını olmuş, havanın rüzgarlı olmasından kısa zamanda geniş, leyerek etrafa yayılmıştır.

(Devamı Sa. 5, Sü. 8 de)

BUGÜN GÜNEŞ tutulacak

Bugün 14.02 de Türkiyenin her tarafından görülebilecek kısmî bir güneş tutulması olacaktır. 1 saat 45 dakika 5 saniye devam edecek olan güneş tutulması sırasında ay, nekin saat tam 14.33 de % 30 u güneye gelecektir.

BÖLÜKBAŞI BAS IN TOPLANTISINDA

CKMP Genel Başkanı Bölükbaşı dedi ki: "İktidarda zorla kalmak istemek eşkiyalıktır,

CKMP lideri Gülek'in istifası için «gideni de taktir ederim, geleni de» diyor

C.K.M.P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı dün öğleden sonra Ankara'dan şehrimize gelmiştir. 3-5 Ekim tarihleri arasında İstanbulda yapılacak C.K.M.P. Genel İdare Kurulu çalışmalarına başkanlık edecek olan Bölükbaşı, bu arada gazetecilerle de bir görüşme yapmıştır. Gazetecilerin çeşitli sorularına cevap veren Bölükbaşı şunları söylemiştir:

Soru: Gülek'in istifasına ne düşünüyorsun?

Cevap: Bu mevzuda siyasî mânâ taşıyacak bir beyanda bulunmayacağımı takdir edersiniz. Gideni de takdir ederim, geleni de.

Soru: D.P. nin seçimi zaybetse de iktidarı bırakmıyacağı söyleniyor. Ne dersiniz?

Cevap: DP. nin böyle bir propaganda yapıp yapmadığından haberdar değilim. Şimdiye kadar bu gibi resmi sahsiyet, bu mevzuda bir söz söylememiştir. Şayet bu gibi propagandalar yapılıyorsa bunu kazı yunu söylemek mümkündür: İktidara zorla kalmak istemek bir eşkiyalıktır. Bu da, zorla yalnız bırakılmak değil, bir eşkiyalıktır.

(Devamı Sa. 5, Sü. 4 de)

Şapka yerine sünnet takkesi giyen kadın TURİSTLER

Son zamanlarda şehrimizi ziyaret etmekte olan bir sürü Amerikalı kadın turistin sapka yerine beyaz yaldızlı sünnet takkeleri giydikleri hayretle görülmüştür.

Öğrendiğimize göre takkeler «fez» diye adlandırılan bu turistler, onları fevkalâde beğenmekte ve adeta kapışmaktadırlar.

Kimse onların bakiki maksadını anlatmaya cesaret edemediğinden sokağa çıktıklarında Amerikalı turistler alay mevzuu olmaktadırlar.

Barakalar ve Vali'nin tekzibi

Oxtul barakalarının Amerika'dan yanlış bildirildiği ve bunların Antalya Belediye Devreleri, Bahriyesinde depo olarak kullanılmakta olduğunu bildirmiş evvelki günkü neşhamızdaki haber, dünkü gibi bugünde İstanbul Valisi Kâzım Yetkiner tarafından tekzip edilmiştir.

Şimdi, İstanbul Valisi Kâzım Yetkiner'in tekzibine maddeler ile cevap veriyoruz:

1 — Barakaların gelişi, liğiller arasında olduğu gibi, valiler arasında da büyük bir sevinç yarat-

(Devamı Sa. 5, Sü. 3 de)

CEMAL REFİK'İN CENAZESİ — Babalarının en eski simalarından, gazeteci arkadaşımız Cemal Refik Dellbaş'ın cenazesi dün İkindi namazının müteakip Sisli camiinde kılınan cenaze namazın dan sonra, ailesinin, arkadaşlarının, dostlarının ve kalabalık bir cemaatin katıldığı merasimle kaldırılarak Zincirlikuyu mezarlığındaki ebedî istirahatgâhına tevdi edilmiştir. Cenazeye basın teşkilâtlerinden ve birçok şahsiyetlerden müteaddit çelenkler gönderilmiştir. Resimde cenaze teveninde bulunanlardan bir kısmı görülüyor.

TOPLANDI — Belediye Meclisi dün toplanarak, Ekim devresi çalışmalarına başlamıştır. (Bu hususta haberimiz

Denizde şiddetli fırtına başladı

Anadolu'da kar yağıyor

Birkaç gündür bütün Türkiyeyi tesiri altına alan soğuk cephe havası yavaş yavaş doğuya doğru kaymaktadır. İstanbulumuza ve Orta Avrupadan gelen yüksek basınç alanı denizlerde kuvvetli bir fırtınanın hâkimiyetine sebep olmaktadır. Dün sabahtan etkilenmeye başlayan fırtına şiddetini gittikçe artırmış ve öğleden sonra 90 Km. sürate eşen rüzgârların tesiri ile Batı Karadenizde kuvvetli fırtına hâkim edilmektedir. Gümrük vapuru fırtına yüzünden Hopa ve Pazar iskelelerine yaklaşamamıştır.

Öte yandan evvelki gece Bandırma seferini yapan Kadeş vapuru hava muhalefeti yüzünden Pendiğe sığınmak zorunda ve yolcularını Kriseye çıkarmıştır. Bandırma yolcuları fırtına hafiflediği takdirde Bandırmadan İstanbul'a hareket edecektir.

Karadenizde fırtınaya tutulan 3 motör Kefkene sığınmıştır. Bölükbaşı dün öğleyinden 20 kadar motör Karadenizde havanın durulmasını beklemektedir.

Hava muhalefeti yüzünden seferlerine de tesir etmiş, ve dün yapılması icap eden Rize ve Bandırma seferleri yapılamamıştır.

HAVAİ HAT ÇALIŞMASI DA DURDU

Boğazda Arnavutköy - Vanköy arasında çevirdeçi yüksek tansiyon hattı çalışmaları hava muhalefetinden dün de yapılamamıştır. Fırtı-

(Devamı Sa. 5, Sü. 3 de)

Baba, amca ve öz yeğenlerini ÖLDÜRDÜLER

Katil kardeşler dün gece geç vakit yakalanarak tevkif edildi

(Özel Muhabirimizden)

İZMİR, 1 — Yılın en korkunç cinayeti bugün Menemen ilçesinin Gâziçe köyünde işlenmiş, bir aile reisinin, üç yeğeninden 2 sini öldürülmüş, bir kadın da ağır şekilde yaralanmıştır.

Henüz hâkî sebebi bilinmemekle beraber, Bestri Keskin ile kardeşi Mehmet ve kayınbiraderi Ali Osman bu akşam geç vakit otomobille babalarının bağ kulesine gitmişler. Mehmet, Keskinle Ali Osman ellerinde baltalar olduğu halde kapıyı tutmuşlardır. Bestri Keskin ise bulduğu çivrecik uyumakta olan babasına saldırmış ve baltayla rastgele vurarak öldürmüştür. Abdullah Keskinin can havliyle bağırışlarına koşan Gâ hatta oğlu

(Devamı Sa. 5, Sü. 4 de)

LAF
aramızda
İmtisâlen...

Mahmut Pehlivan adında bir şoförün kullandığı otomobil Bursadan Kebeye düşerken, yol üstüne bir ayı çıkıp otomobili durdurmuş.

Geyikli Demokratlarımı gördükten sonra, istiyorum ki, isyanlara bile alıştım.

AYVAZ VELİ

Kaynak: Vatan, 2 Ekim 1959

EK-11 Batı Almanya'nın Türkiye'ye 15 Şubat 1958 tarihindeki yardım kararı

HADİSELERE **Tercüman** HER SABAH DUNYA YENIDEN KURULUR HER SABAH TAZE BIR BASLANGIÇTIR

SUBAT 16 PAZAR 1958

EN SON HABER
Sissen istifa etti

Almanya, Türkiye'ye iktisadî yardımı artırmaya karar verdi

Fatin Rüştü Zorlu'nun Bonn'da yaptığı temaslar sonunda dün gece müşterek bir tebliğ yayınlandı

Türk-Alman işbirliği süratle ve yeniden takviye edilecek

Hariciye Vekili Zorlu'nun Alman iktisat Nâzırı Dr. Erhard ile yaptığı görüşmelerin çok faydalı ve müsbet neticeler verdiği geç vakit yayınlanan tebliğ ile açıklandı

Fatin Rüştü Zorlu, Avrupa İktisadî İşbirliği Konferansına iştirak etmek üzere Paris'e gitti

Bonn, 15 (A.A.) — Türkiye Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu ile Federal Almanya Sanayie Yardımcısı İktisad Vekili Ludving Erhard ve Hariciye Vekili Von Brentano arasında cereyan eden görüşmeler sonunda bu akşam Bonn'da bir tebliğ yayınlanmıştır:

Tebliğin metni

«Avrupa İktisadî İşbirliği Vekiller toplantısına iştirak edecek olan Türkiye Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu, Federal Almanya Hariciye Nazırı Von Brentano'nun davetî üzerine 13 — 15 Şubat tarihleri arasında Bonn'u ziyaret etmiştir.

Türkiye Hariciye Vekili ile Federal Almanya Cumhuriyeti Şansölye Yardımcısı ve İktisad Nazırı Prof. Dr. Ludving Erhard ve Federal Almanya Hariciye Nazırı Dr. Von Brentano, siyasî ve iktisadî meseleler hak-

Devamı Sa. 3 Sü. 7 de

Başvekil Adnan Menderes dün Vilâyette İstanbul Foto Muhabirleri Derneği üyelerini kabul ettiği sırada (Nazi Girgin)

Başvekil, profesörleri dün yemeğe davet etti

Adnan Menderes, Rektör, Hukuk ve Tıp Fakülteleri Dekanları ve Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan ile sohbetlerde bulundu

Yeni Üniversiteler Kanunu çalışmaları devam ettiği anlaşılıyor

Başvekil Adnan Menderes bugün öğle yemeğini İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Ali Tanoğlu, Tıp Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Ekrem Şerif Egeli, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Hıfzı Timur ve İstanbul Üniversitesi Senato Temsilcisi ve sabık Rektör Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan ile birlikte yemiştir.

Bu yemekte Devlet Vekili Samet Ağaoğlu, Dahiliye Vekili Namık Gedik, Basın - Yayın ve Turizm Vekili Sıtkı Yırcalı ve Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı Cemil Bengü de hazır bulunmuşlardır.

Başvekilin dünkü faaliyeti

Başvekil Adnan Menderes, dün sabah 10.30 da Vilâyete gelerek saat 13.00 e kadar meşgul olmuştur.

Çeşitli mevzular üzerinde alâkalılardan izahat alan ve bazı direktifler veren Başvekil, bu arada Dahiliye Vekili Namık Gedik, Devlet Vekili Emin Kalafat, Ticaret Vekili Abdullah Aker ile Turizm Vekili Sıtkı Yırcalı'yı kabul etmiştir.

Vilâyetteki toplantı

Şehrimizde bulunan dört vekilin iştirakiyle Başvekil Adnan Menderes'in riyasetinde yapılan bu toplantıda, bilhassa iktisadî meseleler üzerinde durulduğu tahmin olunmaktadır. Ayrıca imar mevzuları da görülmektedir.

Devamı Sa. 3 Sü. 5 de

BEKLENİLMEYEN MAĞLÛBİYET ★ Lâyin en beyaz, canlı mızıkından biri dün oynanmış ve Fenerbahçe İstanbulspor'a 3 - 0 mağlûp olarak şampiyonluk iddiasını hemen hemen kaybetmiştir. Bu husustaki haberimiz Spor Sahifesindedir. (H.G.)

Ankarada permi sahtekârlığına ait dâvaya dün de devam edild

Dün bir fener kederden öld

Akhisarda Zarif Üzün bir genç İstanbulspor sınıra «Fener tarafını kaybetti» diye rad yanına cansız yığ

Akhisar, 15 (Hususî muhabirimizden telefonla) — Bugün burada oynanan İstanbulspor - Fenerbahçe karşılaşmasını radyodan dinleyen Zarif Üzün isimli genç, Fenerbahçe aleyhindeki bir gol üzerine, «Fener tarafını kaybetti» diyerek yere yıkılmıştır. Bir saat sonra Zarif'in ölü olduğu anlaşılmıştır. Zarif'in ölümü, sevdiği takımın maçlarını radyodan dinlerken geçirdiği sinir krizinden ileri geldiği tahmin edilmektedir.

Sis, 1 milyon 140 bin liralık iş gücünün kaybına sebep oldu

4 gün süren sis yüzünden Denizcilik Bankası zarar etti, Telefon İdaresi ise 62 bin liralık hâsılat sağladı

Evlerine gidemiyenler önce barlarda vakit geçirdiler, sonra otelde yer bulamayınca hamamlarda sabahladılar

Pavyon, bar ve gazinolar Yılbaşı gecesinden fazla kâr temin ettiler

4 gün evvel başlayan ve şehrimizdeki iş hayatını hemen hemen felce uğratan kalîf sis, dün de faaliyetlerde devam etmiştir. 50 saatten beri görülmemeye kısmetle nitelenen sis, şühûm mütarede iş saatlerinin kaybına ve deniz kazalarına sebebiyet vermiştir. Bu iş saatleri hesap edilecek olursa bazı sektörde aşağı yukarı bir milyon 140 bin liralık bir iş gücünün kaybına sebep olduğu neticesine varılmaktadır.

Kaybedilen iş saatleri

Bu yüzden birinci gün işlerine gidemiyenler, sis dağılınca, ofislerine koşmuşlar, fakat orada da yer bulamamışlardır. Bu sebeple bir kısmı, bütün gün hamamlarda sabahlamıştır.

Devamı Sa. 2 Sü. 3 de

Yeni Radyo Müdürü vazifesine başladı

Eski Müdür Dr. Nevzat Alfağ mükellef ilelli faaliyetine yine devam edecek

Numan Menemenc dün Ankara'da vefa

Merhum hariciyemizin en mümtaz simalarından

Numan Menemencioğlu ya rın öğle namazını müteakip defnedilecek

Yesterday dün öğrendiğimize göre İstanbul Milletvekili Numan Menemencioğlu dün sabah Ankara'daki evinde âni bir rahatsızlığı müteakip vefat etmiştir.

Numan Menemencioğlu 1892 de Bağdat'da doğmuştur. Babası Maliye Nazırlığı ve kıyı müfettişliği yapmış olan Rifat Menemencioğludur.

Numan Menemencioğlu ailesi tarafından büyük vatan şairi Namık Kemal'in torunu idi. Menemencioğlu 1914 te Lozan Üniver-

Kaynak: Tercüman, 16 Şubat 1958

EK-12 Menderes ve Konrad Adenauer'un 28 Temmuz 1958 tarihindeki görüşmesi

Devlet Nüshası

AKŞAM

TÜRKİYENİN EN ESKİ SİYASİ GAZETESİ

29 TEMMUZ 1958 SALI

Batı Almanya 50 Milyon Dolar Kredi Vermeği Kabul Etti

Çarşamba günü Paris'te anlaşma tekemmül edecek

Avrupa iktisâdî işbirliği teşkilâtının kontrolunu kabul ettiğimiz bildiriliyor

Bonn, Hususî, Pazartesi

Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile Batı Almanya Başbakanı Konrad Adenauer arasında dün cereyan eden görüşmelerde Almanya hükümeti Türkiyeye 50 milyon dolarlık kredi açmayı kabul etmiştir. Ayrıca Almanya Türkiyeye 750 milyon marklık mühimmat siparişinde bulunacaktır.

50 milyonluk kredi Batı Almanyanın Avrupa Tediye Birliğindeki açıklacak hesap bakiyesinden açılacaktır. Anlaşmanın tetkerrüzü çarşamba günü Paris'te Avrupa İktisadi İşbirliği toplantısında tekemmül ettirilecektir.

[Devamı Sa. 1, Sü. 4 de]

Londra'da toplantıya bulunan Bağdat Paktı Konseyine azasının yurt dışı seyahatinden Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Konsey toplantı salonunda görüşmelerine başlamışlardır.

Londra'ya varışlarında Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu'yu bilâhare Kıbrıs'ta Türk silâhlı kuvvetlerine karşı "Eoka" yazılı dövizler olduğu halde coşkun tezahüratla karşılamışlardır.

Amerika Bağdat Paktı devletlerile askerî işbirliği yapacak

Londra'da yayınlanan bir deklârasyonla Paktın alacağı nihaî şekil hususunda müzakereye devam edileceği açıklandı

Londra, Hususî, Pazartesi

Bütün dünyanın alâka ile takip ettiği Bağdat Paktı Bakanlar Konseyi bu sabah İngiliz saati ile öğleden sonra 13 buçuk civarında Lancaster House Sarayında beş dakikalık bir konuşma ile açılmıştır.

Bu konuşmadan sonra Londra'da yayınlanan bir deklârasyonla Paktın alacağı nihaî şekil hususunda müzakereye devam edileceği açıklanmıştır.

Deklârasyonda Paktın askerî devletlerin işbirliğini sağlamak üzere bir askerî komite kurulmasına karar verildiği bildirilmektedir

EK-13 Batı Almanya 6 Şubat 1959 tarihinde Türkiye'ye yaptığı yardımları durdurdu

AKŞAM

TÜRKİYENİN EN ESKİ SİYASİ GAZETESİ

ADRES: Cemalmadır Sokağı No. 13 Babıâli — İSTANBUL

Jandarma teşkilâtı takviye ediliyor

ŞUBAT 6 1959 CUMA

Almanya Türkiye'ye yardımı durdurdu

Diyarbakır'da dün bir tren kazası oldu

Posta treninin lokomotifi devrildi fakat büyük talih eseri olarak sadece makinist yaralandı

Menderes iki defa uğurlandı:

Zurich görüşmeleri başladı

Menderes'le Karamanlis Kıbrıs mevzuunda fikirbirliğine varırlarsa toplantıya Macmillan da katılacak

210 milyon marklık yardımın bu yıl ikinci yarısını alacaktık

Harbde el konan Alman mallarının iadesi ve Alman gemileriyle nakliyat kabul edilmedikçe karardan vazgeçilmiyecek

Milletvekillerine zammı CHP'liler iyi karşılamadı

Hastalıklarda bakım müddeti 18 aya çıkarıldı

İsmet Erinç gene mahkemede

İmroz'un yerine İngiltereden yeni bir gemi satın alınacak

İMROZ İSTANBUL'A HAREKET ETTİ:

Kaatil bekçinin ilk duruşması yapıldı

Kontrol yüzünden şehir hattı seferleri aksadı

Gemilerde istiab hoddinden 1,5 misli fazla yolcu bulunduğu tesbit edildi ve fazla olanlar indirildi

Athenagoras dün Tarabya Metropolidi ile görüştü

Patrik gazetecileri kabul etmedi - Papa Eftim, Patriğe ve Yakovas'a şiddetle çattı

Ermeni papazları arasında gene bir anlaşmazlık çıktı

Dünkü yangın

Ev sahipleri kapalı çöp kutuları yaptıracak

Kira yerine karyolayı alıp gitti

2 gazeteci daha birer yıla mahkûm oldu

7 avuç toprak yedi

2 karısı birden öldü

TAŞ

Lâz hikâyesi

Cezo mevkilileri

Kontrol yüzünden şehir hattı seferleri aksadı

Kaynak: Akşam, 6 Şubat 1959

EK-14 Batı Almanya ile Türkiye arasındaki 700 milyon dolarlık yardım anlaşması

3 OCAK 1960

Devlet Müzikası

BUGÜN 6 SAYFA 25 KURUŞ

Milliyet
Akşam Gazetesi

KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN

ADRES: Cağaloğlu, Mollafenari sokak No. 5 - İSTANBUL
TELGRAF: MİLLİYET, İstanbul
POSTA KUTUSU: 292, İstanbul
TELEFON: 17 42 10 (5 Santral)

YIL: 26 — SAYI: 8336

ENSTİTÜ MEZUNLARINA
Mühendis HİKMET İKBAL idaresinde
YILDIZ TEKNİK OKULU
Giriş imtihanına hazırlama kursları, 7 Eylül'de başlıyor
Anadoludan gelecekler pansiyon ayrılmıştır.
Yeni Metod Dershanesi: İstiklâl Cad. 284 Beyoğlu, Yerli Mal D.

PAZAR 23 AĞUSTOS 1959

Almanya yardım yapacak

Erhard, 3 yıllık 700 milyon dolar tutarındaki yatırımın ikmâli için Almanyanın mâlî yardım yapacağını söyledi

Zorlu, yatırımların ziraat ve sanayi sahasında tatbik edileceğini bildirdi

RESMİ TEBLİĞ

TÜRK - Alman iktisadî müzakereleri esnasında bir resmî tebliğ neşredilmiştir. Tebliğde şöyle denilmektedir:

Almanya heyeti, heçbiri kadar aile efradı mevcut olmak üzere 5 kişiden müteşekkil olmak üzere 5 kişiden müteşekkil olmak üzere 5 kişiden müteşekkil

EK-15 Japonya'nın Türkiye'ye teklif ettiği 50 milyon dolar tutarındaki kredi

Kaynak: Tercüman, 18 Nisan 1958

EK-16 OEEC ve IMF'nin yapacağı yardımlar

30 EYLUL 1958

Devlet Nüshası

BUGÜN 6 SAYFA 25 KURUŞ

Milliyet

Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN

İSTANBUL ŞOFÖR OKULU
Ehliyeti Garanti Eder
Levent'teki hususi direksiyon sahası emrinizdedir
Adresler: Okul: Sirkeci – Ankara Cad. 107
Direksiyon sahası: Levent
Tel: 22 27 95

Perşembe 31 TEMMUZ 1958

YARDIMLAR KESİNLEŞTİ

İktisadî işbirliği asgarî 200, para fonu 50 milyon dolarlık kredi açacak

Avrupa Tediye Birliği de borçlarımızın ödenmesini 3 sene geri bıraktı. İlk kredinin iki ay içinde açılması muhtemel

MENDERES VE DULLES

Altın fiatları bir günde 19 – 23 lira birden düştü

LONDRA, Hususî surette giden SAMİ KOHEN'den

EVVELKİ gece Londra'ya gelip dün sabah erkenden Paris'e dönen Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu, Başvekil Adnan Menderes'e şu müjdeyi getirmiştir:

Son Orta Doğu hâdiseleri muvacehesinde, Türkiye'nin kıymetini daha iyi anlayan Batılı müttefikler, memleketimize geniş iktisadî yardımlarda bulunmaya karar vermişlerdir.

Muhtelif şekillerde yapılacak olan yardımlar on üç kaynaktan temin edilecektir:

§ Devamı Sa. 5, Sü. 4 de

☆

MENDERES bugün geliyor

LONDRA, Hususî

Başvekil Adnan Menderes ve maiyetindeki heyetimiz dün gece Türk Hava yollarının dört saatlik yeni uçuş ile Ankara'ya müteveccihen Londra'dan ayrılmıştır. Heyet dün ikirabat etmiş ve bazı hususî temaslarda bulunmuştur. Evvelce ileri sürülen tahminlerin hilâfına Kıbrıs meselesinde resmî temaslar yapılmamıştır. Heyetimizin Londra ziyareti esnasında Kıbrıs meselesi üzerinde ikili resmî müzakerelerin cereyan etmediği Türk – İngiliz siyasî mahfillerinde ileriki beyanlarla belirtilmektedir. Bununla beraber anlaşıldığına göre Bağdat Paktı konferansı münasebetiyle verilen resepsiyonlarda Menderes ile Macmillan, Kıbrıs hakkında görüş teatisinde bulunmuşlardır.

Kıbrıs'ta Türklere bombalar atıldı

Bir Türk polisi öldürüldü, 11 ırkdaşımız da yaralandı. E.O.K.A. adada Türk subayları olduğunu iddia ediyor

LEFKOŞE, Hususî muhabirimiz TEKİN YÜKSEL'den

KIBRIS'ta dün 1 Türk polisi öldürülmüş, 11 ırkdaşımız da yaralanmıştır.

Maden ocaklarında çalışan Türk işçileri ile ailelerini taşıyan bir otobüse Troodos dağında pusu kuran E.O.K.A. cılar, yol dönemecinde otobüse makineli tabancalarla ateş açmışlar ve 3 de bomba atmışlardır. Otobüste bulunan ırkdaşlarımızdan 8 kişi yaralanmıştır. Yaralılardan 1 yaşındaki Nermin Kemal, 8 yaşındaki Necla Kemal ile anneleri Süheyla Kemal'in yaraları çok ağırdır.

Bomba atarken infilâk neticesinde kalu kopan bir Rum tevkif edilmiştir.

Limasol kazasında Kondu köyünde bir bostanda bulunan dört Türk'e Rumlar 6 bomba atmış, Orhan Derviş adındaki yardımcı polis derhal öldürülür. Orhan evli ve üç çocuk babası idi. Diğer üç Türk de ağır yaralı olarak hastahaneye kaldırılmıştır.

EOKA'NIN BİR İDDİASI

LEFKOŞE, A.P.

E.O.K.A. teşkilâ teşkilâtı dün çağırdığı risalelerde, Kıbrıs'ta Türk Ordusu mevcudiyeti bulunduğunu ve bunların Kıbrıslı Rumların «Can ve mallarına karşı gizlice hazırladığı hücûma cevap bu hareketlere fiilen fiziki müdahalede ilerî olmuştur. Risalelerde: «Bu subaylar Adadaki emniyet kuvvetlerinin gözleri önünde serbestçe dolaşmaktadırlar.» denilmiştir.

İRÜCHAN ÇİVİRİ

DÜNKÜ KONGREDE BİR KADINLA KONUŞMALARI TAKİB EDEREK

Kabzımallar şikâyetçi

Derilerini döktükleri kongrede kabzımallar, meyva fiatlarının artışından dolayı kabahatsiz olduklarını söylediler

Kabzımallar Derneği dün «İşliyetlerle» dolu bir yıllık kongre yapmıştır.

Kabzımallar nakliye ücretlerine yapılan zamdan otomobil İdaresi temsilinde ücretin yeniden tespiti için nakliye işlerinde alâkadar olanlara müşterek bir toplantı çağırdığından şikâyet etmiş. «Sandık fiatı yoktur» diye yakınmışlardır.

Kabzımallar sebze ve meyva fiatlarının pahalı olmasında kabahatleri bulunmadığını da ifâde etmiş, «esasen eldeki fiatları Rezi etmişlerdir.

SURİYE, HUDUTTA ÇARPIŞMA OLDUĞUNU İDDİA EDİYOR

ŞAM, A.P.

Suriyeli bir askerî sözcü hudut muhafızları ile bir Türk birliği arasında 15 dakika süren bir çarpışma cereyan ettiğini ileri sürmüştür.

Sözcü Askar daha bir Türk jeep'inin hudutta Suriyelilere hakaretler savurarak Suriye topraklarına girip 20 metre kadar ilerlediğini ve hudut muhafızlarının jeep'in dur emrini dinlememesi üzerine ateş açtıklarını iddia etmektedir.

Sözcü ateş tamamen 15 dakika sürdüğünü ve Türk birliğinin geri çekildiğini söylemiştir.

Suriyeli silâhlı birliğinde ölen veya yaralanan olduğundan bahsetmemiş, fakat ateş hadisesinden sonra mahallî saatle 2.20 de Türk askerlerinin hudutta nazır bulundukları mevzii alınıza bağladıklarını ilâve etmiştir.

LÜBNAN Reisicumhuru bugün seçiliyor

BEYRUT, T.H.A.

Lübnan parlâmentosu bugün aktedeceği fevkalâde toplantıda yeni Reisicumhuru seçecektir. Bu seçimler üç ay yahut bir sene evvelden başlayan ve devam eden dahilî harbin sebebi olmuştur. General Şehap'ın Reisicumhur seçileceği umumî herkes tarafından kabul edilmektedir.

Lübnan kabinesi dün yaptığı bir toplantıyı müteakip General Şehap'ın aday olduğuna dair kendisini açıklamıştır. Toplantıya General Şehap ve Meclis Reisi Adil Osmyan da katılmıştır. Reisicumhur Chamoun da General Şehap'ı desteklediğini ilâve etmiştir.

Muhalefet mensubu mebuslardan bugün parlâmentoya gelip gelmeyecekleri henüz bilinmemektedir. Meclis binasında yapılacak olan seçim münasebetiyle Beyrut'ta sokağa çıkma yasağı ilân edilmiştir. Orta kesimleri dün akşamdan itibaren Meclis binasının bulunduğu bölgede sıkı tedbirler almışlardır.

BÖLÜKBAŞI İSTANBUL'A GELİYOR

ANKARA, HUSUSİ

C.M.P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı bugün uçakla İstanbul'a gidecektir. Bölükbaşı, İstanbul'da birkaç gün kalacak ve cumartesi günü saat 15 de toplanacak olan umumî idare heyetine riyaset edecektir.

Birkaç gündenberi orta Anadolunun seyahatte bulunan gazeteciler Ahmet Bilgin dün şehrimize dönmüştür.

C.H.P., MECLİSİ toplantıya çağırdı

Meclis Başkanlığına dün verilen 149 imzalı takrirde fevkalâde içtimaın 27 Ağustos'ta yapılması isteniyor

ANKARA, HUSUSİ

C.H.P. Meclis Grupu, Meclis Umumî Heyetinin iş ve dış politika meselelerini görüşmek üzere 27 Ağustos'ta İnönü'nün riyasetinde fevkalâde toplantıya çağrılmasını hakkındaki takriri, dün Meclis Başkanlığına vermiştir.

Genel Başkan İnönü ve 148 arkadaşının imzasiyle verilmiş olan takrirde şöyle denilmektedir:

«Aşağıdaki hususlar üzerinde müzakerelerde bulunmak ve gerekeni kararlara varılmak üzere anayasanın, 19 uncu maddesinin verdiği yetkiye dayanarak B. M. Meclisinin en geç 27 Ağustos 1958 Çarşamba günü saat 15 de toplanmasını talep ederiz.

1 Dış politika alanları üzerinde müzakere açılması, milli güvenliğimizi yakından ilgilendiren meselelere dair ilâmında hassasiyetle gereken kararların alınması.

2 İç politika üzerinde müzakere açılması, T. B. M. Meclisinde muhalefetin tesisi, anayasa hükümleri ve demokratik nizamın prensipleri içinde vatandaşların bir ve eşit kanunlar olarak herkese eşitsizlik tekkâmülünün temini, bu suretle memlekette zarar bulunduğu iddiası üzerine gerekli tedbirlerin görüşülmesi ve lüzumlu kararlara varılması.»

D.P. NİN YAPACAĞI DAVET

D.P. Meclis Grubunun Halk Partisine tekaddüm etmek üzere Meclisi fevkalâde toplantıya çağırmağı yolundaki hareketinin üzerine gerçekleştirilmeden Meclis başkanlığına verilmiş olan bu takriride, iktisadî meselelere yer verilmemiş olması dikkati çekmiştir.

C.H.P. takriride zaruretten zikredilmemesine rağmen, iç politika meselesi görüşülürken tabiatiyle iktisadî konuların da ele alınmasının tabiî olmadığını belirtmektedir.

D.P. Meclis Grubunun meclis umumî heyetini C.H.P. nin teshir ettiği tarihten daha önce toplantıya çağırma kararına varmış bulunduğu bildirilmektedir. D.P.'liler fevkalâde toplantıda bilhassa iktisadî meselelerin ele alınmasını istemektedirler. Son kredi anlaşmalarıyle ve konuda yapılacak müzakerelerden sonraki cihazlarına finanmaktadırlar.

İRÜCHAN ÇİVİRİ

DOMATES GO KURUŞ

Bu yıl normal fiata satın alınabilen tek sebze domatestir. Kilosu 60 kuruşa kadar düşmüştür. Bereket, fiatlara yükleyen domateslerin muavenetle teshir etmektedir. Mevsinde domates toptan 5-10, perakende 4-7 kuruştan satılmaktadır. Resimde sandallara yüklenmiş domatesler sevkedilirken görülüyor.

İRÜCHAN ÜNVERİ

İŞ EMNİYETİ SERGİSİ Galatasaray Lisesinde dün saat 15 de «İş Emniyeti Mevzuunda» bir sergi açılmıştır. Amerika cılayan teknikleri ile İ.C.A. idaresi tarafından hazırlanan bu sergide, makinelerde otomatik olarak çalışan emniyet tertibatı, kazaya önlemek için makinedeki elektrikî sureller, kontrol düğmeleri, yangın söndürme âletleri ve diğer iş yerlerinde kullanılan birçok emniyet tertibatı mevcuttur.

"SUVAK" DENİZ ORTASINDA KALDI

Şehir hatlarının «Suvak» vapuru, dün sabah Adalar önlerinde arızaya uğramıştır.

Adalar-Bostancı arasında çalışan gemi, Büyükada'dan 9.15 ring seferine hareketinden bir müddet sonra, Yörükali'den Heybeliada'ya gidirken dümeni bozulmuş dümeni kontrole kaybetmiştir. Gemiyi durdurmuştur. Deniz ortasında arızanın giderilmesine çalışılmışsa da, bu mümkün olamamış imdat istenmiştir. Nihayet, 8.50 de Heybeli'den kalkan «Vasıf» adlı vapur, durumu görerek, hâdise mahallinde gelmiş ve «Suvak»ı yedeğine alarak Heybeliada tekrar götürmüştür.

Suvak, arızası giderildikten sonra, tekrar sefere kalkmıştır. Hâdise sebebiyle, Şirketçiler vapuru da bir saat rötar yapmıştır.

«Suvak», limit bölgesinde batan Ekici'den vapurunun eşidir. Gemi, İzmir'teki fırıldan sonra hürriyeden alınarak, Adalar-Bostancı hattına verilmiştir.

Ankara'da komünistler beyanname dağıttılar

GECE KAPILARIN ALTINDAN ATILAN "MİLLÎ KURTULUŞ KOMİTESİ,, İMZALI BEYANNAMELERLE İLGİLİ OLARAK IKI KOMÜNİST YAKALANDI

ANKARA, HUSUSİ

EVVELKİ gece Sıhhiye civarındaki bâzı evlere «Ey Türk Milleti» diye başlayan 've «Millî Kurtuluş Komitesi» imzalı bulunan hükûmet aleyhtarı beyannameler dağıtılmıştır.

Gayet güzel bâğdıtara teksir makinesiyle basılmış bulunan bu beyannameler evlerin kapı aralıklarından içeri atılmıştır. Beyannameyi bulanların ihbarı üzerine polis hâdiseye ehemmiyet ve yapılan arama sonunda 12 beyanname ele geçirilmiştir. Bunların komünistler tarafından hazırlığı dağıtıldığı tahmin edilmektedir.

Nitekim polis dün iki müsecceel komünisti emniyet altına almış ve evlerinde arama yapmıştır. Bu şahısların Bağdat Paktı toplantısı zamanında Amerikan Sefaretine bomba atan zabıtalar

§ Devamı Sa. 3, Sü. 3 de

ANADOLUDAN GELENLER İŞSİZLİKTEN ŞİKÂYET EDİYORLAR (GAZETELERDEN)

Bağdat Paktı üyeleri Irak'ı tanıyorlar

İran tanıdığını dün bildirdi. Pakistan bugün açıklama yapacak. Elçimiz Gl. Kasım ile görüştü

MİLLİYET RADYO SERVİSİ

TÜRKİYE'nin Bağdat Büyük Elçisi Behçet Türkmen, dün kendi arzusu ile Irak Başvekili Abdülkerim Kasım'ı ziyaret etmiş ve kendisiyle bir buçuk saat süren samimî bir hasbıhalde bulunmuştur.

Diğer taraftan İsrail radyosu dün akşam iki defa Türkiye'nin yeni Irak Cumhuriyetini tanıdığına açıklamıştır. Bu hususun teyid veya tekzibi dün akşama kadar alınamamıştır. Ancak yeni Irak hükûmetini tanıdığımızın şek

§ Devamı Sa. 5, Sü. 5 de

Bir Üniversiteli Arkadaşını bıçakladı

İktisat Fakültesi İkinci sınıf talebesi Ömer Cakıcı, Arkadaşı Hukuk Fakültesi son sınıf talebesi Zeki Ceylan'ı Beyazıtta sırtından ağır surette yaralamıştır.

Dün saat 15 sıralarında Veznikçi kavşağında vukua gelen hâdiseyle meydana çıkmıştır.

Bir ay evvel tâcirleriyle arkadaş olan Zeki Ceylân ile Ömer Cakıcı yat tatilinde müşterek iş yapmak gayesiyle evlerinde kaynaşlar ve bir iktisî fabrikasının malları Anadolu'ya sevke başlamışlardır. Dün işlerini erken bitiren iki öğrenci gezmek için Vezniköy barınına gitmişlerdir. Zeki Ceylân birden Arkadaşının hükûmetine uğramış ve 19 santimetrelik bir bıçakla sırtından ağır surette yaralanmıştır. Nüfusu hastahanesine kaldırılan yaralı Arkadaşının ben dinini parayla tamam vurduğunu söylemiştir. Polis, Yalı'a yeniden kaçan Ömer Cakıcı'yı arıyorlardır.

(KEYSTONE)

Golfçu Rita

Uzun müddetten beri sinema âlemiyle ayrılıktan sonra aldığı gazetecilere Beyt Lancaster'in sevinç ile evlenen Rita Hayworth hiçbir hususiyeti hakkında bahsetmektedir. Resimde, yıldız golf oynarken görülüyor...

Kaynak: Milliyet, 31 Temmuz 1958

EK-17 Hasan Polatkan'ın açıkladığı iktisadi ve mali tedbirler

1 KASIM 1958

ADRES: Cemalnadir Sokağı No. 13 Babıali — İSTANBUL
TELEFONLAR: 22 40 27 - 22 40 36 - 22 40 26
Telgraf İlânları: Telefon: 24 44 27
Sahibi: MALİK YOLAÇ
Yazı işleri (Fikir kısmı) müdürü: ORMAN N. KARACA
Kuruş Tifi: 2018 — Fiyatı 35 kuruş

AKŞAM
TÜRKİYENİN EN ESKİ SİYASİ GAZETESİ

Devlet Nüshası

İlân kabul eden bürolarımız
ANKARA: ... Sokak ... Telefon: 24 477
İZMİR: 27/3, 864. Sokak ESKİŞEHİR: Sümer İş Hanı Telefon: 25 - 71
TEMSİLCİLER: ADANA: Demiş Sinema - Gençlik Yurdu ... Telefon: 2030
ADAPAZARI: Belediye Sarayı - Akşam Muhabirliği Gazetesi - Telefon: 1308 - 1656 — BURSA: Erdoğan Binası - Gazeteciler Cemiyeti Yanı - Telefon: 2245

AĞUSTOS 4 1958 PAZARTESİ

H. Polatkan alınan iktisadî ve malî tedbirleri açıkladı

Maliye Vekili Hasan Polatkan

Menderes, Polatkan ve Gedik'le görüştü

İmar sahalarını gezen Başbakan Eyüp'te dün dört kurban kestirdi

Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik, dün Yüksekova çalışmalarından Vali Ekrem Yeğiner ve Polis Müdürü Cemal Tercan'la birlikte görülürken.

Dolar başına 620 krş. prim verilecek

Banka kredileri 30 haziran seviyesinde tahdit ediliyor

Merkez Bankasının iktisadî devlet teşekküllerine kredileri durduruldu

İktisadî ve malî yardım mevzuunda birkaç ay evvel Amerika Birleşik Devletleri ve Federal Almanya Cumhuriyeti ile başlamış olan, ve bilâhare Paris ve Ankara'da Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı ve Milletlerarası Para Fonu heyetler ile de yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen yardım hakkında dün ilk defa olarak Maliye Bakanı Polatkan, radyo ile de yayınlanan aşağıdaki beyanatı vermiştir:

«Memleketimiz iktisadiyatının bugünden böyle de ihtisasa ve istikrafı olarak devamını temin etmek üzere hazırlanan programın tahlil mevzuu mümkünse ve teşkilât temsilcilerine kabl edilmesini müteakip bunlarla mütabelata varıldığını bildirtan Polatkan aldığımız yardım miktarlarını göyle sıralamaktadır:

1 — Amerika Birleşik Devletlerinin bir yıl için, muhtelif şekillerde tertip ve derunde etiği yardım miktarı 324 milyon dolardır. Bunun

[Devamı Sa. 4, Sü. 3 de]

Kruşçef âni olarak Çin'e gitti

Batılılar üst kademe toplantısına cevap beklerken Kruşçefin geri döndüğü öğrenildi

Bonn, Hususî, Pazar

Sovyetler Birliği Başbakanı Kruşçef'in 31 temmuzda Kremlede Çin başkenti Pekin'e gidereği bunun Çin liderleri ile görüşmelerde bulunduktan sonra bugün Moskova'ya döndüğü Sovyet radyoları tarafından bu sabah açıklanmış ve haber Moskova siyasî çevrelerinde dahi hayretle karşılanmıştır. Görüşmeler sonunda neşredilen tebliğde İngiltere ve B.A.D. Orta-Doğuya alınan tasavvuda bulunmakla itham edilmektedirler. Halbuki aynı sırada Batılılar üst kademe toplantısına Kruşçef'in cevabını bekliyorlardı.

Aynı tebliğde Ürdün ve Lübnan'da, bir askerî kuvvetlerle derhal geri çekilmesi ve vakit geçirmeden derhal bütün devletler arasında yüksek düzeyde bir konferansın yer alması istenmektedir.

Tebliğde Batılı devletler üçüncü bir cihan harbine hazırlanmakla itham olunmaktadırlar. Bu arada aynı tebliğde Yugoslavyanın revizyonizm siyaseti sert bir şekilde tenkid edilmekte, Tito'ya ağır ithamlarda bulunulmaktadır.

İSTANBULU BİR TURİST GİBİ GEZDİ

Kemal Aygün sabahın 6 sında kalkıp teftişler yaptı, plâjlara uğradı ve yolları kontrol etti

1 Belediye Başkanı Kemal Aygün arkadaşımız «Bir turist gibi İstanbul'u dolaşıyorum. Tedbirler alındığı gelecek diyor. Aygün, Atatürk Plâjını önce dışarıdan seyretmiş ve sonra «Bir de içeridai görelim» diyerek bilet gişesine doğru yürümüştür. Bilet kesen memur ve yanındaki gümrük polis memuru siyah güneş gözlüklerini takmış olan Aygün'ü tanıyamadılar.

2 TARİFELER İYİCE TETKİK EDİLDİ — Aygün havuz girer girmez hemen tarifeye doğru yürüdü. Ve bütün fiyatları kontrol etti. Fiyatlar pahalı değildi.

3 DENİZ GÜZEL ŞEY — Aygün bir ara havuzun denizi ve plâjı gören manzaralarını seyretti. Muhtemelen Aygün, bu müstesna güzelliklerle şehrin sayısız derdlerini, halledeceği işi güzlüst düşünüyordu.

4 PLAJ MÜDÜRÜNE DİREKTİF — Günde ortalama 8 bin kişinin ziyaret ettiği Atatürk Plâjı çok güzel ve muntazamdı. Fakat temiz değildi. Plâjda bâzı geliştirici hususlara dokunan vatandaşlar vardı. Aygün şöyle müdürüne: «Çöp bidonlarının, Deniz, yeşillik ve sahil göz hudutları ile temaslı olduğu çok dikkat edilmiş» dedi.

İBİLGİN PERİHBECİ Yazıyor

Nusret otomobillerin, taksilerin ve Belediye otobüslerinin yapılara 20000 İstanbul plâkalı siyah Mercedes otomobil Atatürk Plâjı yoluna girdi. Otomobilin içinde Belediye Başkanı Kemal Aygün vardı. Otomobilden inen Aygün, etrafı doğru yürüdü. Bir iliz vererek bir dakikaya bilâtâ sürü ve plâja girdi. Orta boylu, kahverengi elbiseli adamın en çok ilgisini çeken bir şey vardı:

[Devamı Sa. 5, Sü. 1 de]

KIBRIS'TA TEDHİŞ VE KATLİAM BÜTÜN HIZIYLE DÜN DE DEVAM ETTİ

İstanbul üniversitesinde okuyan Erol Mehmet isimli bir genç öldürüldü

OZAY MEHMET bildiriyor

Lefkoşe, Pazar

Kıbrıs Adasında bugün de cinayetlere devam edilmiş ve altı kişi öldürülmüştür. Öldürülenlerden biri Türk, biri İngiliz askeri ve dördü Rumdur.

Sabahleyin Lefkoşe'nin 25 mil yakınında Rum kasabası Omorfu'da yirmi altı yaşında ve İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden Erol Mehmet, sokakta giderken arkasından atılan makinalı tüfek ateşi ile vurularak öldürülmüştür. Yaz tatili münasebeti ile ailesini görmek için Kıbrıs'a gelmiş bulunan Erol, yarın İstanbul'a hareket edecekti.

Bunun bildirdiğine göre Limasol'da evinin bahçesinde dolaşan bir İngiliz askeri arkadan ateş ederek öldürülmüştür. Katilin KOKA'ya mensup olduğu tahmin edilmektedir.

[Devamı Sa. 5, Sü. 6 da]

Kazım Gülek, dün C.H.P. Kazımpaşa ilçe kongresinde konuşurken.

Gülek "İktidara geleceğiz,, diyor

CHP Genel Sekreteri, iktisadî politika ve dış işleri mevzuunda görüşlerini açıkladı

Yılmaz TUNÇKOL yazıyor

— CHP istikbalin partisidir. Muhalefete düştüğümüz günden beri her türlü zorluğa rağmen büyük fedakârlıklar kaydettik. CHP, muhakkak iktidara gelecektir. Önümüzdeki seçimlerde aranacak şartlerin her türlü yolsuzluğa

[Devamı Sa. 4, Sü. 2 de]

Şakanın sebep olduğu kaza

Dün akşam üzeri sandalla Ahırkapı'dan Florya'ya gitmekte olan Yaşar ve Hakkı isimlerindeki iki arkadaş Yeşilköy açıklarına geldikleri zaman açıkta bulduğu teşekkül etmek isteyen bir kaza meydana gelmiştir. Yelken ve hızla yardıma koşan iki genç boğulmak üzere olan adamın yanına geldikleri zaman bu gafil onlara gülerek «Hadi kaçı» diye sormuşlar. Yanındakileri ve yardımına gittikleri adamın bu şakası iki arkadaşı çok endişelendirmiş. Bu sırada bir akıntı olmuş ve birbiri peşinden kayığın iki tarafından denize düşmüşler.

Yaşar kürekleri alınak üzere denize atlamış. Fakat bu sırada rüzgârla sürüklenen kayık uzaklaşmıştır. İki arkadaş bir yünsaden sonra Akıntı plâjına çıkan Yaşar derhal polise haber vererek hâdisâ olmuştur bir hayvalı Marmaranın muşkul bir istikametine doğru sürüklenen arkadaşı Hakkı'nın aramasına başlamıştır. Yardıma gitmek üzere sürülenen Nakkı adlı genç de denize düşmüştür.

Ürdün'de 60 kişinin idamı isteniyor

Krallığı devirmeye teşebbüs suçu ile itham edilen bu şahıslar Ürdüne silâh kaçırırken yakalandılar

Amman, Hususî, Pazar

Ürdün Hükümeti bugün 60 kişinin krallığı devirmeğe teşebbüs suçu ile mahkûm edilmelerinin istendiğini açıklamıştır. Resmî tebliğde bildirildiğine göre, gerçekleştirilmiştir. Bunlardan otuzu gıyaben mahkûm edilmektedir. Diğer taraftan Ürdün'den dışarı gönderilen

YEŞİLKÖYE İNEN DEV UÇAKLAR : Birkaç günden beri Amerikan Hava Kuvvetlerine bağlı dev nakliye uçakları, Yeşilköy'e hamlediyorlar. Uçaklara içinden GMC. ve diğer ilçe mahdutlu lâstikler çıkmaktadır. Geçen mevsimin esasmıtlarıl bu uçaklara işlel gemisi gösteren

6 yaşındaki bir çocuk kaçırıldı

Manisa, Hususî, Pazar

Merkeze bağlı Üç Pınar nahiyesinde 6 yaşında Ayşegül İpek isimli bir çocuk üç gün önce kaçırılmıştır. Polis araştırmalarına başlamıştır.

Kaatilinin ismini söylemeden öldü

SABAHA KARŞI YEŞİLKÖYDE ÖLDÜRÜLEN MUSEVÎ TÜCCARIN KAATİLİ ARANIYOR

Dün, sabah karanlığında, Yeşilköy'ün Ancelip sokağında silâhlıntı yirten tabanca sesi, sokak sâkinlerinin deli gibi yataklarından fırlamalarına sebep olmuş ve 3. numaralı evin önüne koşanlar, Kazımpaşada aktarlık yapan Albert Beşaman'ı son çekişir vaziyette bulmuşlardır.

[Devamı Sa. 5 Sü. 1 de]

"JEHOVAH ŞAHİTLERİ „ NIN VAFTİSİ :

10 temmuz tarihinde New-York'un Orchard caddesinde "Jehovah şahitleri" adını 7 bin insanın daha vaftiz yapılmıştır. Yine bu münasebetle yapılan beşinci bir toplantıya da 150 bin kişi katılmıştır. Hatırlarda olduğu üzere geçen senelerde binde de faaliyet gösteren şahitlerden yüksünen bu tarikatçılar cemiyetçe sevk edilmiştir ve hakimlerinde tahkikat yapılmıştır.

CMP toplantısı bugün bitecek

C.M.P. Genel Mara Kurulu toplantısına dün de devam edilmiştir. Dün ... başlamış saat 13 de başlamış ve 6 ... sürmüştür. Bütün tahminlerin ... görüşülecek meseleler bitirilmiş, tebliğ yayınlanması bugün ... kalmıştır.

Toplantıya bugün de devam edilecektir.

Partiye yakın çevrelerde dolaşan ... göre, görüşmelerin ... konuşulan meselelerin çok ... sebep olmuştur. ... Partisi tarafından ... C.M.P., Nihr. P. ve T. P. nin birleşmesi meselesi ... mevzuu tartışmalar yapılmıştır.

Kaynak: Akşam, 4 Ağustos 1958

EK-18 Kasım Gülek'in dış yardımlar hakkındaki sorulara verdiği cevaplar

EGEMENLIK ULUSUNDUR
Posta adresi ULUS Gazetesi Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürü 19 753
İstihbarat 17 299 – 14 209
İdare 15 213
İlân - Abone 13 254
İstanbul Bürosu 22 59 43
FİYATI (25) KURUŞTUR
SALI 5 AĞUSTOS 1958 39 uncu yıl No. 12689

ULUS
ADIMIZ ANDIMIZDIR
Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

Devlet Nüshası

ULUS KÜÇÜK İLÂNLAR
HERGÜN SİZE AZ PARA İLE ÇOK İŞ GÖRÜR
B. M. Meclisi arkası Rüzgârlı Sokak - Ankara

Türk parasının değeri dolaylı olarak yüzde 322 düşürüldü

Kambiyo kuru adı altında dolar 9 lira oldu

EKONOMİK YARDIM eskisi gibi gelişi güzel HARCANMAMALIDIR

Gülek ve Barutçu, gazetecilerin dış yardımla ilgili sorularını cevaplandırdılar

İSTANBUL, 4 (Telefonla) — Şehrimizde bulunan C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, bugün C.H.P. İl Merkezine gelerek bir müddet çalışmış ve partililerle temaslarda bulunmuştur. Bu arada Maliye Bakanı Polatkan'ın dış yardımlarla ilgili son demeçine dair, gazetecilerin sordukları soruyu, Gülek şöyle cevaplandırmıştır:

«Maliye Bakanı yardım anlaşmalarının şartlarını açıklamış değildir. Demeçte hiçbir vurgu yoktur. Yardımı yapanların ne gibi şartlar ileri sürdüklerini elbette yabancı basından öğreneceğiz. Maliye Bakanı, elde ettiğimiz mali muhakkakların hiç birinde akitleri ittifak ve temamiyet duygularından milimetre olmayan tek bir hükümden mevcut değildir, diyor. Fakat hükümlerin ne olduğu açıklanmıyor. Meclisin olağanüstü toplantısında açıklayacaklarını ümit etmek isterim. Milletle itimat vermek ve bunların eskisi gibi gelişi güzel harcanmıyacağını temin imkânı sağlamaktır.

Dün gazetecilere dış yardım konusunda bir demeç veren C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, evvelki gün C.H.P. Kastamonu İlçe Kongresinde konuşmasını yaparken

(Sonu Sa. 3 Sü. 7 de)

Tedavüldeki paranın artması önlenecek

Amerikan resmî ajansı USİS'in bildirdiğine göre

Yetkililer Türkiye'de enflasyon olduğunu kabul etmişler

Dünkü Resmî Gazete ile yayınlanan bir hükümet kararnamesiyle Amerika Birleşik Devletleri dolarının Türk parasına göre olan değeri yüzde 322 yükseltilerek Türk ekonomisinde endeksi poldığı, bir devalüasyon yapılmıştır.

Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın önceki gece radyoda yaptığı konuşma ve dün yayınlanan kararnamelerden sonra, ekonomik hayatımızda, yeni bir kısım tedbirler alınmıştır.

Son alınan tedbirleri şöyle sıralamak mümkündür:

1 — Ticarî krediler daraltılmıştır.

2 — Yeni bir efektivo kuru

(Sonu Sa. 3 Sü. 2 de)

Para matbaası çalışıyor

İSTANBUL, 4 (Telefonla) — Ankara Kâğıt Para Matbaasında basılan ilk Türk kâğıt paraları dolaşmaya çıkarılmıştır. Paralar yeniliğinden tanınmaktadır.

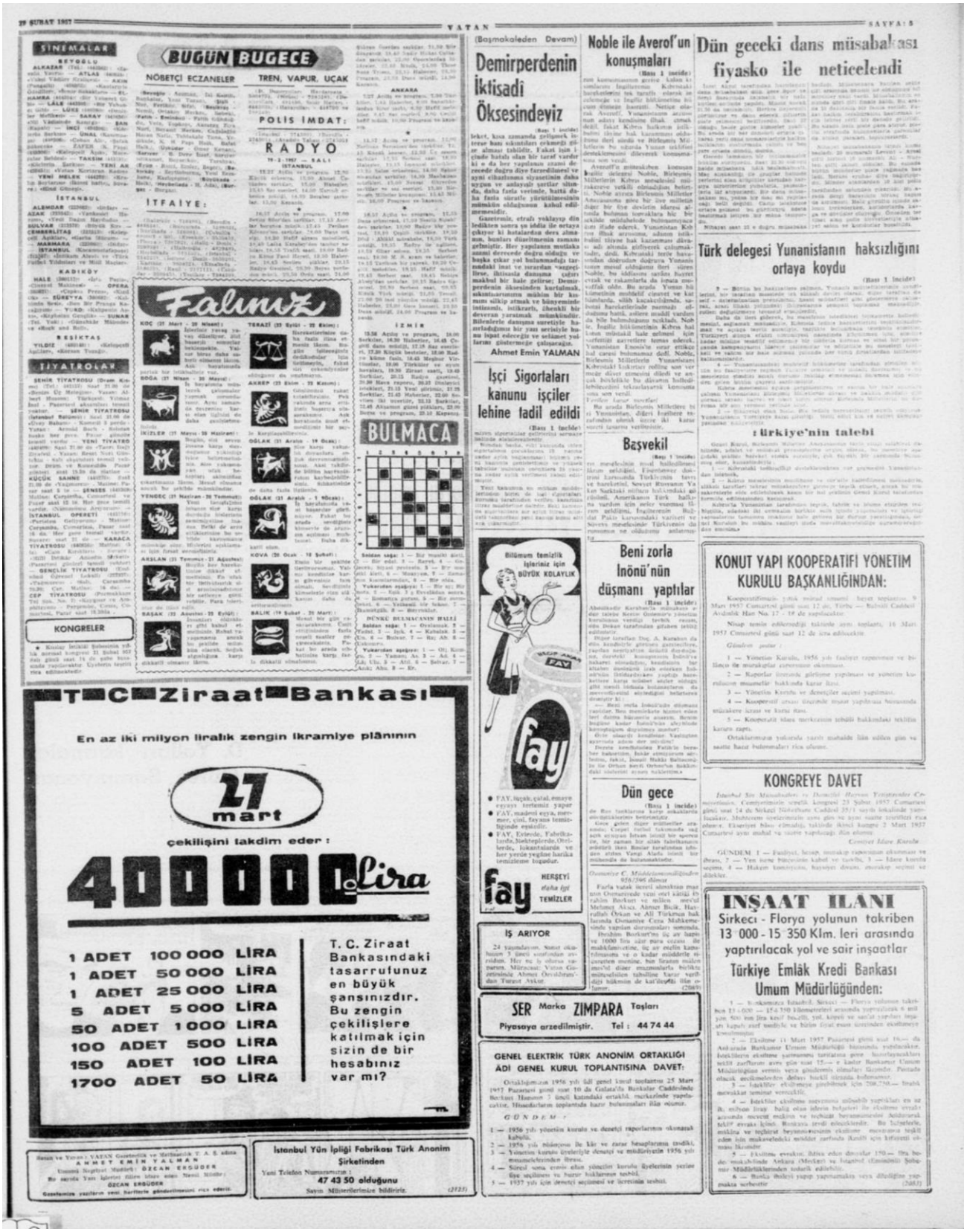
Ekonomik tedbirler alınırken sıkıntı içinde olan yurttaş kitlelerini düşünmek gerekir

C.H.P. VAN MİLLETVEKİLİ FERİT MELEN, MALİYE BAKANININ DEMECİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜNÜ AÇIKLADI

C. H. P. Van Milletvekili Ferit Melen, dün kendisi ile görüşen gazetecilere, Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın önceki gün verdiği demeç hakkındaki görüşünü bildirerek şunları söylemiştir :

— Sayın Polatkan'ın yeni kredi ve yatırım politikası hakkında verdiği demeçte, ekonomik hayatımızda, yeni bir kısım tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin

EK-19 “Demir perdenin İktisadi Öksesindeyiz” başlıklı makale

Demirperdenin İktisadi Öksesindeyiz

Noble ile Averof'un konuşmaları

Dün geceki dans müsabakası fiyasko ile neticelendi

Türk delegesi Yunanistanın haksızlığını ortaya koydu

İşçi Sigortaları kanunu işçiler lehine tadil edildi

Başvekil

Beni zorla İnönü'nün düşmanı yaptılar

Dün gece

KONUT YAPI KOOPERATİFİ YÖNETİM KURULU BAŞKANLIĞINDAN:

KONGREYE DAVET

İNŞAAT İLANI

Sirkeci - Florya yolunun takriben 13 000 - 15 350 Klm. leri arasında yaptırılacak yol ve sair inşaatlar

Türkiye Emlâk Kredi Bankası Umum Müdürlüğünden:

T.C. Ziraat Bankası

En az iki milyon liralık zengin ikramiye planının

27 mart

çekilişini takdim eder:

400000 Lira

1 ADET 100 000 LİRA
1 ADET 50 000 LİRA
1 ADET 25 000 LİRA
5 ADET 5 000 LİRA
50 ADET 1 000 LİRA
100 ADET 500 LİRA
150 ADET 100 LİRA
1700 ADET 50 LİRA

T. C. Ziraat Bankasındaki tasarrufunuz en büyük şansınızdır. Bu zengin çekilişlere katılmak için sizin de bir hesabınız var mı?

Kaynak: Vatan,19 Şubat 1957

EK-20 İçki, sigara ve kibrite yapılan zam

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN
BUGÜN 6 SAYFA 15 KURUŞ
CUMA 6 ARALIK 1957

İÇKİ, SİGARA VE KİBRİTE ZAM
Fiatlar yüzde 20-50 arttı. Çay, ispirto, tuz, bira, şarap ve likör zam dışı kaldı

TARİFE

Meclis iç tüzüğü tâdil ediliyor
Hatiplerin ve sözcülerin konuşma müddeti tahdit edilecek. Riyasete ağır ceza verme yetkisi tanınıyor
D.P. ve C.H.P. Meclis Grubları dün toplanarak Mecliste vuku bulan hâdiseleri müzakere ettiler

Veni zam bütçeye 100 milyon liralık gelir sağlıyacak

ODUN SATIŞLARI DURDURULDU

Tarsus'ta sel can kaybına yol açtı
Bir çok köy su altında kaldı, 300 kadar evin yıkıldığı bildiriliyor. Seyhan baraj gölü tehlikeli şekilde yükseldi
ANKARA – İSTANBUL KARA YOLU NAKLİYATI DÜN KARDAN AKSADI

KIBRIS'TA ÜÇ TÜRK balta ile öldürüldü
E. O. K. A. nın işlediği cinâyetin hâdiselere sebep olmasından korkuluyor

AMERİKAN PEYKİ ATILAMADI

Troleybüsler için anlaşma imzalandı
Vali ilk parti olarak 100 arabanın İtalya'dan, 20 arabanın da Almanya'dan getirtileceğini söyledi

LİMANDA İKİ GEMİ ÇARPIŞTI

BALIK BOL FAKAT FIAT DÜŞMÜYOR

İNGİLTERE TARİHİNİN EN korkunç tren kazâsı
LONDRA CİVARINDA SİS YÜZÜNDEN ÇARPIŞAN İKİ YOLCU TRENİNDE 89 KİŞİ ÖLDÜ, 258 KİŞİ YARALANDI

Kapatılan sendikalar hakkında Meclis'e bir takrir verildi

İsmet Eriç ikinci defa idâma mahkûm oldu

DÖVİZ KAÇAKÇILARI

PLATİN DİŞ

Kaynak: Milliyet, 6 Aralık 1957

EK-21 Gıda maddelerinin fiyatındaki artış

İKTİSAT HABERLERİ

Gıda maddeleri fiyatı 20 yılda 20 misli artti

56 kuruşluk zeytinyağı 20 yılda 4,5 liraya yükseldi

Memleket sosyalarında toptan mıkdarile gören çeşitli maddelerin 20 sene zarfında kaydettiği fiyat değişiklikleri, neşredilen istatistiklere göre şöyledir:

Buğday 5 kuruştan 50 kuruşa, pirinç 19 kuruştan 160 kuruşa, pekmez 6 kuruştan 115 kuruşa, gaden 300 kuruşa, zeytinyağı 56 dan 500 kuruşa, zeytinyağı 56 dan 480 kuruşa, tereyağ 56 dan 755 kuruşa, şeker 28 den 220 kuruşa, patates 6 dan 30 kuruşa, kuzu eti 21 den 650 kuruşa yükselmiştir.

İstatistik rakamlarından da anlaşılacağı üzere, yirmi sene zarfında bazı maddeler 20-22 misli yükselmiştir.

Yumurta fiyatları düştü

Geçenlerde yumurta sevkiyatının artması, fiyatları hayli düşürmüştür. Halen piyasada perakende olarak yumurta, 15-17 kuruş arasında satılmaktadır. Bu sene yumurta bol olduğundan, fiyatın 13 kuruşa kadar düşeceği söylenmektedir.

Kaynak: Akşam, 20 Nisan 1958

EK-22 “Zam Politikası” başlıklı makale

Şu Komünist Denen Adam...

Neden vazgeçerler?

Şehir haberleri

Ölümle biten iki trafik kazası oldu

Beşiktaşta ve Kumkapıda iki kadın feci surette öldüler

Bir şoför 4 yaşında bir çocuğa tecavüz etti

İKTİSADİ BAHİSLER

Zam politikası

YAZAN
Osman Okyar

SABAH

Lüks ölüm

TEŞEKKÜR

KAPTAN HASAN İHAMİ SEFEROĞLU'nun

İNGİLİZCE KONUŞMA KAMPI

Bu sene Florya koyunda

D.P. İstanbul İl Başkanlığından

Haziran 27 — Zilhicce 9

LAİTGOZ – İDEAL

İDEAL NİŞANLILARI SEÇECEK

1 Temmuz Salı günü saat 21.40' da İSTANBUL RADYOSU'ndan seçim müsabakasını dinleyiniz.

(Radar Reklâm Radyo Prodüksiyonu)

YENİ TARİH DERGİSİ

19 Temmuz sayısı çıktı.

AKİS

Siyasi havanın en dolu olduğu bu hafta en dolu halde

Oyuna gelen D. P.

★ Ara seçimlerinin tehiri müzakeresinde Samet Ağaoğlunun D.P. ye oyunu
★ Ara seçimlerinin tehiri müzakeresinde Sabri Dikeln D.P. ye oyunu
★ Gensorların red edilmesinde C.H.P. nin D.P. ye oyunu
★ Meclisi tatile sokmak için dikenenlerin D.P. ye oyunu
★ Kongre toplamayan Büyüklerin D.P. ye oyunu

Ya C. H. P. den ne haber?

AKİS'in 216. Sayısı bugün çıktı

Renk
Baştan başa renkli
Haftalık Gazete
24 BÜYÜK SAYFA
Bugün çıktı!
RENK Sadece 35 Kuruştur

VEFAT

VEFAT

TEŞEKKÜR

CUMHURİYET
Nüshası 25 Kuruştur
Abone bedeli — Türkiye — Harici
Senelik 15.00 — 1500.00
6 aylık 10.00 — 8800
3 aylık 22.00 — 44.00

Basan ve Yayan
Cumhuriyet Matbaasile ve Gazetecilik Türk Anonim Şirketi
Cağaloğlu Hükümet sokak No. 25/41
Sahibi
NÂZİME NADİ
Yazı işlerini idare eden
Nevzat MÜMİ
ÖMER SAMİ

WESTINGHOUSE

ES-KO
YENİ FORMÜLÜ LİMON ÇİÇEĞİ KOLONYASI
FM-6
formülü kokusunun uzun müddet dayanmasını ve daha geniş bir sahaya yayılmasını sağlar
Yüzde 100 sabit ve daha geniş bir sahaya yayılan koku

CUMHURİYET'in Tefrikası: 53

TUZAK

Yazan: Guy de Cars

Çeviren: Hamdi VAROĞLU

Kaynak: Cumhuriyet, 27 Haziran 1958

EK-23 Sümerbank mallarına yapılan %40-50 oranındaki zam

Sümerbank mallarına yeniden zam yapıldı

AYAKKABI, TERLİK, ÇANTA GİBİ DERİ MAMULLERİ YÜZDE 40 - 50 PAHALANDI

Zam, mağazalara gönderilen bir genelgeyle, sessizce uygulanmağa başlandı - Zam sebebi, son kararlar

CHP. G. Sekreter Yardımcıları ve Haysiyet Kurulu dün belli oldu

G. Sekreter Yardımcılığına Öztrak ve Satır getirildi

Eskişehir Emniyet Müdürü Ş. AZBUZOĞLU İSTİFA ETTİ

İstanbul'da yapılan bir münazaranın sonucu

Demokrasinin kurulmasında devrimler önemli rol oynar

"Devrim hareketiyle beslenmeyen eğitimden, öğretimden müsbet sonuç beklenemez-Ana görev devrimdir,,

Fasulye pirinç fiyatları serbest bırakıldı

Gülek Paris'e gidiyor

Bir uçak düştü, 51 kişi öldü

Ulus hakkında yeni bir dâva

Albrecht Goes Ankara'ya geliyor

Yorgo Otis adında bir kişi tarafından

3 kişiye Türklüğü tahkir eden tehdit mektupları gönderildi

Kıbrıs için de "Kıbrıs zor sizin olur,, diyen Yorgo, Emniyetçe aranıyor

Bayındırlık Bütçesi görüşülürken

Particilik hisleri tenkidlere uğradı

M.T.T.B. Kongresi dün toplandı

Nuhun gemisi gene aranacak

Haşim Bingöl dün C.H.P.ne yazıldı

BİR İDAM durduruldu

CHP. nin Güçbirliği Meclisi

Y.K. Karaosmanoğlu

Yedek Subayların işlemi 23 Ocak gününe kadar sürecek

EGEMENLİK ULUSUNDUR
ULUS Sivasta 14 Eylül 1919 da İradei Milliye adı ile kurulmuştur.

Posta adresi ULUS Gazetesi Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürü 19 753
İstihbarat 17 299 - 14 099
İdare 15 373
İlân - Abone 13 354
İstanbul İstihbarat 22 58 43
FİYATI (25) KURUŞTUR

PAZAR
18
OCAK 1959
39 uncu yıl
No. 12825

ULUS
ATAMIZ ATDIMIZDIR
Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

Devlet Kütüphanesi 103

RESİMLİ TÜRK KADIN ŞAİRLERİ ANTOLOJİSİ
Yeni kuşağın en çok sevilen şairi SAHİNKAYA DİL'in uzun zamandan beri hazırladığı «RESİMLİ TÜRK KADIN ŞAİRLERİ ANTOLOJİSİ» pek yakında yayınlanacaktır. Edebiyat alanında müstesna denecek kadar orijinal bu eseri sanatseverlere sunmakla yayınevimiz kıvanç duyar.
NUR YAYINEVİ, Kurşunlu Çarşı No. 69 Samanpazarı Ankara. (1630/401).

EK-24 Ekmek fiyatlarına yapılan zam

Devlet Matbaası

9 KASIM 1955

PARKER Quink

Kaleminizi korur

Cumhuriyet

KURUCUSU: YUNUS NADİ

35 inci yıl Sayı 12.534

Telgraf ve mektub adresi: Cumhuriyet İstanbul — Posta Kutusu İstanbul No: 246
Telefonlar: Umumi Santral Numaraları: 224280, Yazı İşleri, 224289, Matbaa: 224280

Salı 16 Haziran 1959

DAKTİLO SEKRETER KURSLARI

Öğretir, İş bulur, Ücreti taksitle alır
Merkezi: Lâleli, Kemalpaşa mah. Ağayokuşu cad. No: 14
Beyoğlu Şubesi: Taksim, İstiklâl cad. Lâle sineması karşısı No: 34 kat: 5

Ekmeğin fiatı arttırıldı ve gramajı da indirildi

500 grama düşürülen ekmeğin yeni fiatı 35 kuruş oldu, fiatı değişmiyen francalanın da ağırlığı 60 gram indi

Ekmek fiatında yapılan bu artış yüzde 35 civarında, geçen ay zarfında İstanbulda ve Ankarada ekmek gramajında düşürme yapılmış olduğu da ancak dün öğrenildi

— Ekmek fiatları tesbit olunmuş bulunmaktadır.

Gerek evvelce tatbik edilen, gerek bugün yürürlüğe giren kararnameye göre, ekmek fiatları belediyeler tarafından tesbit olunmaktadır. Ankara, İstanbul, Ankara ve İzmir Belediyeleri ekmek fiatlarını ve gramajlarını eşit olarak tesbit etmişlerdir. Diğer belediyeler, bu konuda serbest bırakılmışlardır.

Buna göre, halen yenmekte olan 84-86 randımanlı ekmeğin azamiyi 500 grama indirilmekte, fiatı da 35 kuruşa yükseltilmektedir.

Francalanın ise, halen 700 gram olan ağırlığı 60 gram indirilmekte, fiatı aynı bırakılmaktadır.

Ekmek gramajı üç şehirde gerek halk tarafından, gerek gazeteciler tarafından 580 gram olarak bilinmekte, zam hesapları da bu fiat üzerinden yapılmakta idi. Ancak bugün öğrendiğimize göre, bundan bir ay kadar önce, ekmek ağırlığında farkedilmiyen bir değişiklik yapılmış ve Ankarada 580 gramdan 550 ye, İstanbulda da 580 gramdan 530 grama indirilmiştir.

İndirmeler pek fazla olmadığı ve ilân da edilmediği için bu durumdan kimsenin malûmatı olmamıştır.

Artış yüzde 35.4

Şimdi, bir ay evvel 580 gram olan ekmeğin kilo fiatına göre, bugünkü artış yüzde 35.4 tür. Zira yarından itibaren tatbik edilecek fiatlara göre ekmeğin kilosu 29 kuruş olacaktır. Bir ay önceki fiyat 317 kuruştu.

Bir aydanberi tatbik edilen fiat sabit, gramaj 550 sekline göre, ekmeğin kilosunun 54.5 kuruş ve yarından itibaren artışın 13.5 kuruş olması lâzımdır ki, artışın yüzde

— Arkası Sa. 3, Sü. 4 te —

Ticaret Bakanının beyanatı

Erkmen yürürlükten kaldırılacak Bş. K. hükümleri, fiatları indirilen devlet mamulleri ve kotalardan istifade edemiyen tüccarın durumu hakkında konuştu

Ankara, 15 (Cumhuriyet - Telefon) — Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen, Milli Korunma Kanununun yürürlükten kaldırılması konusunda bu akşam bir beyanat vermiştir. Bakan beyanatında şöyle demektedir:

«6 Ağustos 1958 tarihinde tatbik mevkiine konulmuş bulunan istikrar programımız, iktisadî hayatımızın bütün sahalarında müspet neticeler temin etmiştir. Bilhassa, fiatlar üzerinde gösterdiği tesir ve sağladığı yeterlik temininde esas olan serbest rekabet ve serbest fiat teşekkülünün gerçekleşmesine bu programla hiç bir mâni olmadığı meydandadır. Bilhassa, fiatlarda yeni yapılan tenzilâtın devamı hususunda gösterdiğimiz hassasiyet, bu yolda bir tereddüt olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebeple, fiatlarda yeni tenzilât yapılmasını temin maksadiyle, Kanunun 6 ncı maddesinin tatbikine lüzum görülmemiştir.

Fiat ehemmiyetini kaybetmiş bulunan bazı mallar üzerindeki fiat kontrolünün kaldırılması, bu malların istihsal ve ticaretinde serbest rekabetin tesisini sağlamıştır. Bu suretle

EK-25 OEEC'nin zam tavsiyesi

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN
BUGÜN 6 SAYFA 25 KURUŞ
Cumartesi 27 HAZİRAN 1959

O. E. C. E. ZAM TAVSİYE ETTİ

İhracat durumumuz ve iktisadî devlet teşekkülleri inceleniyor

O. E. C. E. Heyeti ile Müzakere Edilen Meseleler

Çalışmalar sırasında Türkiye'nin iktisadi kalkınma planı da hazırlanacak

İhracatın artması için primlere ilâve yapılması isteniyor

ANKARA, HUSUSÎ

10 bin kauçuk işçisi açıkta

173 iş yerinden 148'i faaliyetini tâtil etmiş durumda. Sezon tâtili uzatılıyor

İşçi tensikatı devam ediyor

Günde 100 bin lira zarar eden Kurum

Canlı hayvanın kilosunu 4 liradan alan Et ve Balık Kurumunun bunu 7,5 liradan satması gerekiyor

BİR UÇAK DÜŞTÜ 71 KİŞİ ÖLDÜ

T.H.Y. – Ulus davâsına dün devam edildi

Göksu santralındaki çatlak büyüyor

Temel atma töreninde TEKBİR GETİRİLDİ

Eskişehir beton travers fabrikasının temeli atılırken mikrofona gelen bir imam muhalefetin «kahr-u perişan» olması için dua etti

ELİA KAZAN GİTTİ

TIHNCAN OKAN BERLİN FİLM FESTİVALİNDE

İLK YAZI BUGÜN 2 nci SAYFADA

Ağaoğlu, muhalefetin D.P. içinde huzursuzluk yarattığını söyledi

Aydında bir C.H.P. kongresi sırasında bina dışındaki kalabalığa polis ateş etti

70 LİK BİR HACI KÜÇÜK BİR KIZA TECAVÜZ ETTİ

Louis Armstrong'un durumu düzeliyor

PRENSESİN OĞLU

Almanya'ya olan borçlarımızla ilgili anlaşma dün imzalandı

ANKARA, HUSUSÎ

GİRESUN LİMANININ AÇILIŞI TEHİR EDİLDİ

GİRESUN, A.A.

ORDU VE GEMLİK VAPURLARI ÇARPIŞTI

Rusya Balkanlar'da Atomsuz bölge istiyor

Moskova bölgenin ihdasını teklif eden notayı Türkiye ile 9 devletin temsilcilerine verdi, nota henüz Ankara'ya gelmedi

[DIŞ HABERLER SERVİSİ]

MİLLİYET GAZETESİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜNE: 25/6/59 TARİHLİ

BU GECE BAŞLIYOR

POLİTİKACININ MACERALARI:

YAZISIZ

Kaynak: Milliyet, 27 Haziran 1959

EK-26 11 Temmuz 1958 tarihli resmi gazete

TEBLİĞ

Maliye Vekâletinden

İthal Malları Fiyat Kontrol Komitesi Kararları

Komite 13 Haziran 1958 tarihli toplantısında, Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 14 sayılı karara mütaallik 6 sayılı tebliğ hükümleri gereğince aşağıdaki kar ıarı ittihaz eylemiştir

Karar No 80

5 Eylûl 1957 tarih ve 9698 sayılı Resmî Gazetede intişar eden 2 Eylûl 1957 tarih ve 213 sayılı karar aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir

1 — 250,— $ a kadar (250 dâhil) olan tahsis varakaları veya tahsis varakası yerine kaim vesikalara istinaden yapılacak ithalatın fiyat kontrolundan muafiyetine,

2 — Asıl tahsis tutarı 250,— $ dan az ve buna çeşitli sebeplerle yapılan ilâve tahsisle birlikte mecmu yekûn yine 250,— $ ın dununda kalıyorsa her iki tahsisin de fiyat kontrolundan muafiyetine,

3 — Asıl tahsis tutarı 250,— $ ın dununda olmakla beraber bu tahsise yapılan ilâve tahsisle birlikte yekûn 250 $ ı aşıyorsa her iki tahsisin de fiyat kontroluna tabi tutulmasına,

4 — İşbu kararın, Resmî Gazetede neşri tarihinden sonra verilecek tahsis varakaları veya tahsis varakası yerine kaim vesikaların tatbik edilmesine karar verilmiştir

Karar No · 81

1958 İzmir Enternasyonal Fuarında ithal olunacak emtianın fiyat kontrolu ithalden evvel yapılacaktır.

İthalâtçılar ithal edecekleri emtianın proforma faturasını ilgili Devletler Ticaret Ataşeliklerine bu emtianın fiyat kontenjanına dahil olduğuna dair, vize ettirildikten sonra usulü dahilinde tescil yaptırmak üzere İthal Malları Fiyat Kontrol Dairesine müracaat edeceklerdir

İLÂNLAR

M. M. V. 1 No. lu Satın Alma Komisyonu Başkanlığından

Askeri birlikler ihtiyacı için 80 ton kuru fasulye satın alınacaktır. Tahmini tutarı 164 400 lira olup geçici teminatı 9 470 liradır İhalesi : 15 Temmuz 1958 günu saat 11 30 da kapalı zarf usulü ile yapılacaktır. 80 ton kuru fasulye bir istekliye ihale edilebileceği gibi 40 tonluk partiler halinde ayrı ayrı isteklilere ihale edilebilir evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirlığı ilân kısmında görülebilir isteklilerin belirtilen gün ve saatten bir saat evveline kadar mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur.

2387 / 4-4

Askeri birlikler ihtiyacı için 8 ton yağlı kaşar peyniri satın alınacaktır Tahmini tutarı 40 000 lira olup geçici teminatı 3 000 liradır İhalesi 15 Temmuz 1958 günü saat 11 00 de kapalı zarf usulü ile yapılacaktır Evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir isteklilerin belirtilen gün ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur.

2388 / 4-4

Askeri birlikler ihtiyacı için 30 ton taze bamya satın alınacaktır Tahmini tutarı 43500 lira olup geçici teminatı 3265 liradır İhalesi 19 Temmuz 1958 günü saat 11 00 de kapalı zarf usulü ile yapılacaktır 30 ton taze bamya bir istekliye ihale edilebileceği gibi 15 er tonluk partiler halinde ayrı ayrı isteklilere ihale edilebilir evsaf ve şartnameler her gün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir. İsteklilerin belirtilen gün ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur.

2442 / 4-3

Askeri birlikler ihtiyacı için 45 ton tavuk eti satın alınacaktır Tahmini tutarı 270 000 lira olup geçici teminatı 14 550 liradır. İhalesi : 28 Temmuz 1958 günü saat 11 00 de kapalı zarf usulü ile yapılacaktır 45 ton tavuk eti bir istekliye ihale edilebileceği gibi 15 şer tonluk partiler halinde ayrı ayrı isteklilere ihale edilebilir Evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir İsteklilerin belirtilen gun ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur

2519 / 4-3

Askeri birlikler ihtiyacı için 100 ton taze üzüm satın alınacaktır Tahmini tutarı 75 000 lira olup geçici teminatı 5.000 liradır İhalesi 25 Temmuz 1958 günü saat 11 00 de kapalı zarf usulü ile yapılacaktır 100 ton taze üzüm bir istekliye ihale edilebileceği gibi 50 şer tonluk partiler halinde ayrı ayrı isteklilere ihale edilebilir isteklilerin belirtilen gün ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir İlân olunur

2520 / 4-2

Askeri birlikler ihtiyacı için 300 ton kuru soğan satın alınacaktır Tahmini tutarı 150 000 lira olup geçici teminatı 8 750 liradır İhalesi 26 Temmuz 1958 günü saat 11,30 da kapalı zarf usulü ile yapılacaktır Evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir 300 ton kuru soğan bir istekliye ihale edilebileceği gibi 100 tonluk partiler halinde ayrı ayrı isteklilere ihale edilebilir İsteklilerin belirtilen gün ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur.

2521 / 4-2

Askeri birlikler ihtiyacı için 30 ton yufka satın alınacaktır. Tahmini tutarı 37.500 lira olup geçici teminatı 2 815 liradır İhalesi · 25 Temmuz 1958 günü saat 11,30 da kapalı zarf usulü ile yapılacaktır. Evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir. İsteklilerin belirtilen gun ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur.

2522 / 4-2

Askeri birlikler ihtiyacı için 600 ton patates satın alınacaktır Tahmini tutarı 360 000 lira olup geçici teminatı 18 150 liradır İhalesi 26 Temmuz 1958 günü saat 11 00 de kapalı zarf usulü ile yapılacaktır. 600 ton patates bir istekliye ihale edilebileceği gibi 200 tonluk partiler halinde ayrı ayrı isteklilere ihale edilebilir. Evsaf ve şartnameler hergün Komisyonda ve İstanbul Levazım Âmirliği ilân kısmında görülebilir. İsteklilerin belirtilen gün ve saatten bir saat evveline kadar teklif mektuplarını Komisyon Başkanlığına vermeleri ilân olunur

2523 / 4-2

Kaynak: Resmi gazete, 11 Temmuz 1958

EK-27 Başbakan Menderes 10 Haziran 1957 tarihinde sebze ve meyve halinde yaptığı fiyat kontrolü

Başvekil sebze ve meyve fiyatlarına müdahale etti

Adnan Menderes dün sabah âni olarak Hali teftişle, faturaları tetkik etti ve bazı fiatları fahiş buldu

Vali Gökay fiatların indirilmesini temin için dün Ankara'ya gitti

Bu sene havanın iyi gitmesi ve bereketli bir mahsul yılı idrak edilmesine rağmen, bazı mutavassıt zümrenin fazla kazanç hırsı yüzünden fiyatların düşürülmemesi Hükûmetin nazarı dikkatini celbetmiş ve Başvekil Adnan Menderes meseleye bizzat el koymuştur.

Birkaç gündenberi şehrimizde imâr ve diğer şehir mevzuları ile meşgul olan Başvekil, dün sabah saat 6.30 da imâr hey'etiyle beraber Taksimden hareket ederek, yeni yapılan Boğaz ve Florya sahil yollarını, Baruthane sitesi inşaat sahasını tetkik etmiştir. Bundan sonra saat 8 de Vali Gökay'la birlikte, habersiz olarak, Hal'e gelen Başvekil, Hal'in çalışma tarzını ve bu arada tanzim edilen faturaları bizzat tetkik etmiş ve bazı fiyatları da fahiş bulmuştur. Bunun üzerine Başvekil, durumu Vali Gökay'la görüşmüş, sebze ve meyva bolluğu karşısında fiyatların düşürülmesi ve bu bolluktan vatandaşların

★ Devamı Sa. 5. Sü. 6 da ★

Kaynak: Tercüman, 11 Haziran 1957

EK-28 Başbakan Menderes'in 21 Ekim 1957 tarihli İstanbul mitingindeki konuşması

hin Büyük Ankara Mitingi Bugün

22 Ekim 1957 Salı günü saat 10 da Kurtuluş Fidanlığında Demokrat Partinin büyük mitingi yapılacaktır. Kıymetli Ankara adayları ve bilhassa Sayın Genel Başkanımız ve Başvekilimiz Adnan Menderes bu mitingde konuşacaklardır. Sayın Ankaralıların teşrifleri rica olunur. «D.P. Vilâyet İdare Heyeti»

ZAFER'in KÜÇÜK İLANLARI HER GÜN

ZAFER Sesi: 9 Salı 22 Ekim 1957 Sayı: 2930

IRAK TEBLİĞİ

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES'in, dün Fatih'te tertiplenen Demokrat Parti mitinginde yaptığı konuşmayı ikiyüzelli bin İstanbullu emsalsiz tezahüratla takibetmiştir. Resim Mitingi canlandırmaktadır. (Foto: M. Sürenkök)

Başvekil 250.000 İstanbulluya hitap etti

Adnan Menderes'i, Fatih camiinin muazzam avlularını ve civar meydan ve sokakları doldurduktan sonra, Fatih küllliyesinin kubbelerini de bir insan meşheri haline getiren yüzbinler, misli görülmemiş coşkun sevgi tezahüratı ile bağırlarına bastılar... Başvekil dedi ki: «Buraya gelip mitinglerde ağız dolusu fitne saçıyorlar. Zulüm, istibdad var diye feryad ediyorlar. Seçim sandıklarını kırıp siyasi şekavet yaptıklarını unutuyorlar, sonra da seçim emniyeti yok diyorlar. Tekrar ediyorum, biri çıkar da bize, acaba Demokrat Parti serbest seçim yapacak mı gibi feci bir isnad ve iftirada bulunursa, İsmet Paşa değil, paşaların paşası olsa, böyle söyleyen insanın siyasi ahlâk, vekar ve haysiyetten hiç bir surette nasibi olmadığını haykırmak v a t a n borcudur.»

Bu Yürüyüşün Durmamasını, Bu Eserlerin Yarıda Kalmamasını İstiyorsak

D.P. İktidarda kalmalı hem de kahir ekseriyetle kalmalıdı

Kaynak: Zafer, 22 Ekim 1957

EK-29 Ticaret Bakanı'na verilen fiyat tespit yetkisi

BUGÜN 6 SAYFA 15 KURUŞ

Milliyet
Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN

CUMA 29 KASIM 1957

Bütün mallar kâr haddine tâbi

Ticaret Vekâletine gerekli maddelerin her türlü fiatını tesbit yetkisi verildi

Pamuğun azami fiatı 450 kuruş olarak ilân edildi

ANKARA'DA BİR AMERİKAN UÇAĞI DÜŞTÜ

Gülek sert KONUŞTU

Turhan SİZLERE YEPYENİ BİR RESİMLİ ROMAN TAKDİM EDİYOR: ABDÜLCANBAZ

İSTANBUL'DA BİR AMERİKALI

Turhan

Basınla ilgili olarak alınan Son tedbirler tenkid edildi

CHP Grubu ilân ve kâğıt mevzuunu Meclis'e götürmeye karar verdi

C. H. P. İl Başkanı Şemsettin Günaltay'ın Dahiliye Vekilimiz Sayın Dr. Namık Gedik'in

BAŞKAN KİLİSEYE GİTTİ

D.P. Grubu dün Meclis tahkikatı meselesini görüştü

Gökay bugün yeni vazifesine gidiyor

Gazetecilerle vedalaşırken ağlayan Beni Elçisine İsviçre Hava Yolları hususi bir hostes tayin etti

BİR SEÇİM SUÇU Adliyeye getirildi

Beyoğlu Seyit Muhtar mahallesinin D.P. li muhtarı bâzı seçmenleri kasten kütüğe geçirmemekten sanık

PAZAR GÜNÜ MİLLİYET'İ

MORG'DA CİNAYE

Doğu Akdeniz'i Tü kuvvetleri koruyacc

Kaynak: Milliyet, 29 Kasım 1957

EK-30 Osman Okyar'ın iktisadi kalkınma hakkındaki yorumu

AKŞAM

İLÂN :

ABONE :

AŞIKLAR MEZARLIĞI İŞÇİ SİGORTALARINA SATILIYOR

Vakıflar Bankası da Taksim Belediye bahçesine otel yaptırıyor. Aşıklar mezarlığı çarşı olacak

Dünyanın en cazip işi!..

İKTİSADÎ KALKINMA PLANSIZ YAPILIYOR

Osman Okyar yatırımların kısa zamanda istihsal verecek yerlere yapılmamasını tenkid etti

Akşamdan AKŞAMA

Fincan soğumadan

KADIN KAPTAN

Porsuk dondu

Çanakkale'de boğmaca salgını

Bir adam 40 günlük karısını öldürdü

Mahkemede kaynanasını da boğmaya çalışan Yaşar'ın deli olduğu zannediliyor

Hastanelerde tedavi edilenler çoğaldı

İki er hırsızlık yaparken yakalandı

DIŞ MESELELER

İngilizler Sovyet teklifini kabule yanaşıyorlar

Telefon konuşması iki genci birleştirdi

Yemen Kuvvetleri Aden protektoryasına hücum etti

Ehli kaplan

HAZIRLANIYORLAR

Nisan Keşidesinde 50.000 Liralık İKRAMİYELER

Bu keşidede .. ÖĞRENCİ HESAPLARI'na Spor ve Oyun Malzemesi ikramiyeleri

1 kişiye 20.000 lira

EMNİYET SANDIĞI

AZILI KAATILLER

Yeni yapılan tahsisler

YAPI VE KREDİ BANKASI

9 Mart Çekilişinde 6 APARTMAN DAİRESİ VE 150.000 LİRA Para ikramiyeleri

Sen para yatırma fenkisi : 6 Şubat

İSKELET NİYAZİ

Selçuk KASKAN

Kaynak: Akşam, 2 Şubat 1958

EK-31 Associated Press'in, Türkiye'nin ekonomik durumu hakkındaki değerlendirmesi

Çarşamb

«Türkiyenin iktisadî durumu sağlamdır»

Bir Amerika'lı profesör enflâsyona rağmen Türkiye'deki sınaî gelişmeden bahsediyor

[ASSOCİATED PRESS]

Washington, 11 — Washington Üniversitesi tarafından televizyonda tertiplenen «Türkiyenin tarihî, iktisadî durumu ve Hükûmet şekli» başlıklı programda konuşan tarih profesörü Dr. Kerim Key, Stuart Finley ve Dr. R. Davision, Türkiyenin ekonomisinin sağlam olduğunu ve enflâsyona rağmen büyük bir sınaî gelişme içerisinde bulunduğunu belirtmişler ve bu arada Dr. Kerim Key, sözlerini şöyle bitirmiştir:

«17 sene ayrı kaldıktan sonra geçen yaz gittiğim Türkiyede büyük bir dinamizm ve birşeyler yapan insanların disiplinini müşahede ettim.»

Kaynak: Yeni Sabah, 12 Mart 1958

EK-32 13 Eylül 1958 tarihinde bazı gıda maddelerinin satışının durdurulması

13 EYLUL 1958

Devlet Nüshası

EGEMENLIK ULUSUNDUR

ULUS Sivasta 14 Eylül 1919 da İradei Milliye adı ile kurulmuştur.

Posta adresi ULUS Gazetesi Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürlü 10 703
İstihbarat 17 299 - 14 309
İdare 15 273
İlân - Abone 12 254
İstanbul Bürosu 22 59 43
FİYATI (25) KURUŞTUR

PAZAR 14 EYLÜL 1958 39 uncu yıl No. 12723

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

DİKKAT DİKKAT
ME - KA
Bebe ve Küçükler Pazarında kız ve erkek Türk Eğitim Derneği (Koleji) formaları. İLK — ORTA — LİSE
Hazır ve ısmarlama metre ile kumaş satılır, Yavrularınızın kışlık giyimleri için de ME - KA mevsim yenilikleriyle emrinizde ve hizmetinizdedir.
Atatürk Bulvarı No. 163 Tel: 23451. (18568/6762)

C.H.P. MECLISI DÜN DE TOPLANDI

İnönü, yeni ticari kararlar için "tedbir almak kolay değildir,, dedi

Bazı gıda maddelerinin satışı dün durduruldu

Pirinç, zeytinyağı, pamukyağı, ayçiçeğiyağı, beyaz ve kaşar peyniri ile kuru fasulye dört gün satılamıyacak

Elinde bu maddelerden bulunan tüccarlar 16 Eylül'e kadar beyanname verecekler

Ekonomik politikayı yürütmek üzere beş bakandan ibaret bir "İktisadî Koordinasyon Heyeti,, kuruldu

İstanbul, 13 (Telefonla) — C.H.P. Meclisi bugün de saat 10 dan itibaren İnönü'nün saç kanlığında toplanmış çalışmalarına devam etmiştir. Toplantıdan sonra Genel Sekreter Gülek, Parti Kurultayının toplanma tarihinin önümüzdeki Meclis toplantısında tesbit edileceğini, bundan önceki toplantıdan beri geçen iki ay içerisinde aldıkları bütün siyasî ve ekonomik kararlar hakkında gazetecilerin sordukları soruları cevaplandırmış, ve münakaşa edildiğini söylemiştir.

İsmet İnönü'de son durum hakkında gazetecilerin sorduğu şu suallere cevap vermiştir:

«Bana köşesinden bucağından söylemek istemediğim şeyleri, söyletmek istiyorsunuz. Meseleler vuku bulmadan bir şey söylemek adetim değildir. Bu demiş gazetecilerin önde gelenleri bırakılıp dışarıya çıktıktan sonra tekrar çağırılarak, fiyatlar hakkındaki ısrarlı sorularına şöyle cevap vermiştir:

«Bu bizim için yeni bir şey değildir. Bu işe başladığımız zaman da bu kolay olmadığını söylemiştik

EK-33 Hazine hissesinin kaldırılması

Devlet Nüshası

EGEMENLİK ULUSUNDUR — ULUS Siyasa 14 Eylül 1919 da İradei Milliye adı ile kurulmuştur.

Posta adresi ULUS Gazetesi Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürü 19 733
İstihbarat 17 299 - 14 209
İdare 15 573
İlân - Abone 13 354
İstanbul İstihbarat 22 59 43
FİYATI (25) KURUSTUR

PERŞEMBE 25 ARALIK 1958 39 uncu yıl No. 12801

ULUS
ADIMIZ ANDIMIZDIR
Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

OKULUNUZDA, EVİNİZDE İŞYERİNİZDE
GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİ
Okuyunuz
P.K. 35 - Bahçelievler - Ankara (20739) 9273

İTHAL MADDELERİNDEN ALINAN
«Hazine hissesi» KALDIRILDI

CHP. Milletvekilleri Hazine Hissesinin akaryakıttan da kaldırılması gerektiğini belirttiler, bu teklif D.P.liler tarafından reddedildi

Devlet Bakanları ikiye indirilmeli

Başbakanlık Bütçesinde Bakanların gezileri radyonun partizan yayını; boş Bakanlıklar tenkid edildi

Bütçe Komisyonunun dün öğleden sonra yaptığı toplantıda, Başbakanlık Bütçesinin görüşülmesine başlanmıştır.

Bu konuda C.H.P. Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat, Maraş Milletvekili Emin Soysal, Kars Milletvekili Behram Öcal ve Ankara Milletvekili Osman Alişiroğlu konuşmuşlardır.

C.H.P. milletvekillerinin, gazetelere kâğıt tahsisi hakkında ki soruları, Başbakan adına Devlet Bakanı Abdullah Aker tarafından cevaplandırılmış, Aker, karabornada kâğıt fiyatının bin liraya olduğunu resmen açıklamıştır.

ONATTIN KONUŞMASI

İlk olarak söz alan C. H. P. Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat şunları söylemiştir:

«Her ne kadar Meclis İçtüzüğünde herhangi bir teklifin müzakeresinde Başvekil yahut tevkil edeceği bir bakan, (Sonu Sa. 3 Sü. 3 de)

Akaryakıt hariç, bazı ithal maddelerinden alınan «Hazine hissesi» nin kaldırılmasına dair kanun tasarısı dün B. M. M. nde kabul edilmiştir.

C.H.P. Milletvekillerinin bu kanunun akaryakıta da teşmil edilmesi hakkındaki teklifleri uzun münakaşalardan sonra reddedilmiştir. C.H.P. Gümüşhane Milletvekili Nihat Sarginaip'in usul hakkındaki bir konuşmasından sonra komisyon adına Behzat Bilgin izahat vermiştir. Daha sonra kürsüye gelen C.H.P. Van Milletvekili Ferit Melen, bu vergiinin kaldırılmasına taraftar olduğunu, bu verginin vergilerin en kötülerinden biri olduğunu, kalkınmayı ve hem sınai, hem de ziraî kalkınmayı köstekleyeceğini, fakat geç gelmesi sebebiyle 4 Ağustos kararından bu (Sonu Sü. 3 Sü. 4 de)

Assubaylarda yaş haddi

C.H.P. Tunceli Milletvekili Arslan Bora'nın, Assubaylarda yaş haddinin 55 e çıkarılmasına dair kanun teklifi, Bütçe Komisyonunun dünkü toplantısında kabul edilmiştir.

Teklifte, 50 yaşında emekliye sevkedilen assubaylarla, 55 yaşında emekliye sevkleri istenmektedir.

CHP. Meclis Grupu idare Kuruiu

C.H.P. Meclis Grupu İdare Kurulu, bugün saat 15 de toplanacaktır.

Meclis'in uzun bir yılbaşı tatiline girmesine CHP. Milletvekilleri itiraz ettiler

Memleketin hayati meseleleri gündemde dururken ve memlekette günde 8 saat çalışarak 150 lira aylık kazanç sağlıyanlar bulunurken, her dakikası binlerce liraya malolan Meclis'in tatile girmesi doğru olmaz

"Tatil,, teklifi DP. çoğunluğu tarafından kabul edildi

B.M.M. nin dünkü birleşiminde, Meclisle bugünden itibaren 5 Ocak 1959 tarihine kadar 12 gün yılbaşı tatili yapılması hakkındaki Başkanlık Divanı teklifi, uzun tartışmalara yol açmış ve bir süreden beri sa (Sonu Sa. 3 Sü. 2 de)

KIBRIS GÜNÜ — Siyasal Bilgiler Fakültesi salonunda dün bir «Kıbrıs» günü yapılmıştır. Resimde bu güne katılanlardan bir grup görülüyor

19 ton kaçak kumaş

İSTANBUL, 24 (Telefonla) — Hayfa - İskenderun seferinden dönen Marmara gemisi bugün gümrük muhafaza memurları tarafından aranmış ve gemide külliyetli miktarda naylon eşya ile 19 ton kumaş bulunmuştur. Kaçakçıların kim olduğu araştırılmaktadır.

İNÖNÜ, BOLU GEZİSİNİ GERİ BIRAKTI

CHP. Genel Başkanı, CHP. Bolu kongresine bir mesaj gönderdi

C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün kongre dolayısiyle Bolu'ya yapacağı gezi geri kalmıştır. İnönü, C.H.P. Bolu kongresine gönderdiği bir mesajda sevgilerini bildirmekte ve bu ziyareti ilk fırsatta yapacağını kaydetmektedir.

Yarın yapılacak olan kongreye C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek ile kalabalık milletvekili grupu katılacaktır.

ZİRAATÇILAR — Kongresi yapılan Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti seçimini Müstakil Grup kazanmıştır. Yeni İdare Heyeti dün saat 11 de Anıt Kabre bir çelenk koymuştur

5 İLİM ADAMINDAN BİRİ — Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Fizikî Kimya Doçenti Vedat Enüstün, Amerikan Atom Enerjisi Komisyonunun New York'taki Sağlık ve Emniyet Laboratuvarında tertiplenen radio-kimya ve sayım usulleri mevzuundaki ilk kursa iştirak eden yabancı memleketlere mensup 5 ilim adamından biridir. Bu kurs Amerika'nın yabancı memleketler ilim adamları için nükleer teknoloji konusunda tertip ettiği üçüncü tetkik kursundan birincisidir. 6 şar haftalık bu kurslar, konferanslar, münakereler ve laboratuvar çalışmalarından teşekkül etmektedir. Resimde Doçent Vedat Enüstün (sağda), laboratuvar kimyagerlerinden George Welford ile bir arada görülmektedir.

Radyoda ajans haberlerini dinlemiyenlerin başı dertte — Gazeteler —

Güçbirliğine katılanlar

HAYMANA, (Özel) — Yurdun her tarafında olduğu gibi Haymana'da de güçbirliği cephesi günden güne kuvvetlenmek- (Sonu Sa. 3 Sü. 4 de)

B.M. Meclisine 8 soru önergesi verildi

KARAÖMERLİOĞLU BAYINDIRLIK, KİTAPÇI SANAYİ, BAYINDIRLIK VE İMAR, GÜRÜN İMAR, ÜSTÜN BAYINDIRLIK BAYKAM EĞİTİM, ARIKAN İÇİŞLERİ BAKANLARINDAN SORUYORLAR

C.H.P. Adana Milletvekili Saim Karaömerlioğlu, Bayındırlık Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılması istediğiyle B.M.M. ne şu soru önergesini vermiştir:

«Kayseri'yi en kısa yoldan Adana'ya bağlayan ve turistik bir güzergâhı havi bulunan Mağra — Saimbeyli — Feke — Koxan yolu halen trafiğe gayri müsaittir. Bu haliyle her se (Sonu Sa. 4 Sü. 4 de)

AÇIKTA KALDILAR — İstanbul'da bir müessesenin son iktisadî durum üzerine çıkardığı 40 işçisi Ticaretevinin önünde ne yapacaklarını şaşırmış durumda bekleşiyorlar

Grev hakkının tanınması artık bir zaruret halini almıştır

PİYASADAKİ KRİZ DOLAYISIYLE İŞ YERLERİNDE İŞÇİ ÇIKARILMASI DEVAM EDİYOR

İSTANBUL, 24 (Telefonla) — İşçi teşekkülleri başkanları işçi çıkarma mevzuunda alınan tedbirleri kifayetsiz bulmakta ve grev hakkının tanınmasında ısrar etmektedirler. Tekstil Federasyonu Başkanı Celâl Beyaz bu konuda fikirlerini açıklayarak şöyle demiştir:

«Piyasadaki kriz dolayısiyle işyerlerinde işçi çıkarılması devam etmektedir. İzmir'de de durum aynıdır. Alınan tedbirler yetersizdir. İş sahipleri ihtikâr yapmaktadır, buna karşı işçi garantisiz kalmaktadır. Grev hakkının tanınması artık bir zaruret haline gelmiştir.»

D. P. İKTİDARININ tahammülsüzlüğü

Y. K. Karaosmanoğlu

ÖZCOBAN hâdisesinin suslarda ve bazı bakımlardan berikiler öbürlerinden daha sıkı bir durumdadırlar. Başbakanlerin izni olmazsızın bir önerge veremesler; bir soru soramazlar; bir kanun teklifinde bulunamazlar; çok defa düşündüklerinin tersini söylemeğe, inan- (Sonu Sa. 3 Sü. 1 de

MEZARLIKTA ÖLDÜRÜLDÜ

İZMİT, (Telefonla) — Osmanlı köyünde Hasan Ayfaç adında bir kişi evine çalı götürürken mezarlık içinde gizlenen Mustafa Karaduman tarafından tabancayla öldürülmüştür. Katil tevkif edilmiştir.

Vatan Partisi, komünist teşkilâtı hakkında dün yeni dâvalar açıldı

İstanbul Ağırceza Cahkemesinde açılan dâvada Parti Başkanı hakkında 10 sene hapis cezası istendi

İSTANBUL, 24 (Telefonla) — Vatan Partisi adı altında bir komünist teşkilât kurmak- tan sanık olarak adliyeye ve- rilen partinin başkanı Doktor Hikmet Kıvılcımlı ile beş arkadaşı hakkında ayrıca milletvekilleri seçimlerinden evvel yaptıkları meydan toplantılarında komünizm propagandaları dolayısiyle yeni dâvalar (Sonu Sa. 3 Sü. 1 de)

Basın suçları ve af

Yazan: HAMDİ ÖNER

Hilton'daki gazeteciler

Yazan: SABAHATTİN SÖNMEZ

4 Sayfada

Kaynak: Ulus, 25 Aralık 1958

EK-34 Milli Korunma Kanunu yerine getirilen İktisadi Tedbirler Kanunu

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

CUMA 11 MART 1960

ESKİ TÜRK SANATLARI

Millî Korunma Kanunu nihayet kaldırılıyor

F. ÇELİKBAŞ MENDERES'E CEVAP VERDİ

İlga tasarısı Meclise verildi. Yerini "İktisadî Tedbirler Kanunu,, alıyor

Yeni kanunla tüccar ve esnaf külfetli formalitelerden kurtulmuş olacak

Milli Korunma Kanunundan mahkûm olanların affedilmesi cihetine gidilecek

KÜÇÜK KURULTAY DÜN ÇALIŞMALARINI BİTİRDİ

Aksal, önümüzdeki seçimleri CHP'nin kazanacağını söyledi

Kıbrıs'ta neticesiz görüşmeler

Yüksek Askeri Şûra toplantısı

MENDERES, "YARIN BAŞBAKAN BELKİ DE BEN OLMAM,, DEDİ

TİCARET VE SANAYİ ODALARI, BAŞBAKAN ŞEREFİNE DÜN HİLTONDA KOKTEYL VERDİLER

Adenauer'in özel temsilcisi kredi anlaşması için geldi

Temsilci, Ankara'da Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu ile temaslarda bulunacak

Chessman mücadele etmiyecek

Kredilerle ilgili Meclis soruşturması

Gökay geldi

İstimlâk yerindeki esnafa yer temini

7 Milletvekilinin Menderes'e telgrafı

YALMAN'IN HAPSE GİRMESİ MECLİS'E İNTİKAL EDİYOR

Basyazarımızın sağlık durumu hakkındaki rapor karşısında Adliye Bakanlığının tutumu soruluyor

Silâh kaçakçılığına bir polis de karıştı

Oruç uğruna...

İktisadî Devlet Teşekkülleri

Yazan: Doç. Dr. Kemal TOSUN

Kaynak: Vatan, 11 Mart 1960

EK-35 1 Mart 1957 tarihli resmi gazete

g) Zor durum dolayısiyle stok beyannamelerini bu tebliğin 1 inci bendinde belirtilen süre içinde veremiyenler, mahallin en büyük mal memurundan Vergi Usul Kanununun 17 nci maddesi gereğince mühlet aldıkları takdirde stoklarına ait istihsal vergisi idarenin, muddete nayetsizlik hakkındaki kanun ayrıcalıklara mutaallik müeyyidelerin tatbiki hakkı mahfuz bulunmak kaydiyle, cezasız olarak tarh ve tahakkuk ettirilecektir.

h) Beyannameler üzerinden tahakkuk ettirilen istihsal vergileri tahakkukun yapıldığı ayı takip eden ay başından itibaren iki ay içinde defaten veya eşit müsavi taksitlerle tahsil olunacaktır

İkmalen tarh olunacak istihsal vergileri ile cezalarından bu muddet içinde tahakkuk edenlerin geçmiş taksitleri derhal; bakiyesi taksit ödeme müddeti içinde; ödeme muddetinin bitiminden sonra tahakkuk etmiş olanlar tahakkuk tarihinden itibaren bir ay içinde ödenecektir

Bu Tebliğin 1 - 3 üncü kısımları mükelleflerine beyanname vermek üzere geldiklerinde okunmaları için vergi dairelerinin münasip yerlerine talik olunacaktır.

5 — Bu Tebliğdeki esaslar dairesinde beyannameler üzerinden veya ikmalen tahakkuk ettirilecek istihsal vergilerinin miktarı tebliğin 2 nci bendindeki, sıraya göre ve maddelerin cinsi, nevi ve matrah değerleri ile edilmek suretiyle malmüdürlüklerine bağlı bulundukları defterdarlıklara bildirilecek, defterdarlıklar bu malûmatı vilâyet merkezine ait tarhiyat ile tevhit ederek aynı esas dairesinde hazırlıyacakları bir cetvel halinde en geç Nisan 1957 ayı sonuna kadar Vekâlete bildireceklerdir.

6 — Bu Tebliğe ekli ilân örneği vilâyet ve kazalarda 1 Mart 1957 Cuma günü sabahı mütat vasıtalarla ilân olunacaktır.

TEBLİĞLER

Maliye Vekâletinden.

Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 14 sayılı Kararа mütaallik 7 sayılı tebliğe ek tebliğ

Sayı : 7/1

Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 14 sayılı Karara mutaallik 7 sayılı tebliğe bağlı deblokaj listesine kuşyeni ilâve edilmiştir.

İşbu tebliğ neşri tarihinde mer'iyete girer.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununa bağlı 1 No. lu İlk İstihsal Maddeleri Tablosunun 2 işaretli sıra numarasının (C) bendinin sonunda parantez içindeki hükme istinaden Maliye, İktisat ve Ticaret ve İşletmeler Vekâletlerince, «Altın», «gümüş» ve «platin» in kıymetli maden olarak istihsal vergisi mevzuu dışında bırakılması kararlaştırılmıştır

---

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 4 üncü maddesinin 1 fıkrasının II işaretli bendi ve yine aynı kanuna bağlı IV No: lu İthal Maddeleri Tablosunun 5 sayılı pozisyonun sonunda parantez içindeki hüküm gereğince Maarif ve Maliye Vekâletlerince muafiyetten istifadesi müştereken kararlaştırılan tahsil ve terbiyeye mutealik eşya aşağıda gösterilmiştir.

Kitap,
Gazete,
Mecmua,
Risale,
Harita,
Atlas,

Coğrafya ve kozmağrafyaya mütaallik mücessem küreler, ilme ve tahsil terbiyeye mutealik resimler, plânlar, levhalar, makeller, modeller,

Musiki notası,
Nota kâğıdı.

Evvelce 3843 sayılı muâmele Vergisi Kanununun 9 uncu maddesinin 9 uncu fıkrasının A ve B bentleri ile aynı maddenin 10 uncu fıkrasındaki hükümlere istinaden ittihaz olunan 17/7/1940 günlü ve 2/13993 sayılı, 29/1/1951 günlü ve 3/12406 sayılı, 22/9/1952 günlü ve 3/15618 sayılı, 15/2/1953 günlü ve 4/194 sayılı ve 30/6/1955 günlü ve 4/5500 sayılı, 1/10/1947 günlü ve 3/6470 sayılı ve 30/3/1955 günlü ve 4/4699 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararları ile bunlara merbut listelerde ve 25/10/1949 günlü ve 7337 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan listede nevileri gösterilen sanayi maden ve ulaştırma işlerine ve ziraate mahsus makine, alet ve malzemeden maâdut maâdaî eşyanın istihsal vergisi mevzuuna girenlerinin 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununa bağlı IV No. lu İthal Maddeleri Tablosunun 2/a pozisyonundaki hüküm gereğince % 10 nispet üzerinden istihsal vergisine tâbi tutulması Maliye, İktisat ve Ticaret, Ziraat, Münakalât, Gümrük ve İnhisarlar Vekâletleri ile Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğince müştereken kararlaştırılmıştır.

İLÂNLAR

Maliye Vekâletinden

1 — 1 Mart 1957 tarihinde yürürlüğe giren 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun muvakkat 2 nci maddesi mucibince aşağıdaki 2 nci bentte yazılı olup dâhilde imal ve teslim ve ithali veya sadece ithali istihsal vergisine tabi tutulmuş maddeleri ticaret veya imalât maksadiyle nezdlerinde - mağaza, dükkân, depo, ambar, fabrika veya imalâthaneleri ile şube, komisyoncu ve acentaları nezdinde veya kendilerine ait olarak yolda vesair yerlerde - bulunduran bilûmum hakiki ve hükmi şahıslar aşağıda 2 nci bentde yazılı maddelerin beyan şümulleri hakkında derpiş olunan hususi kayıtları da gözönünde bulundurarak bunların 1 Mart 1957 tarihindeki miktarlarını cins, nevi ve bedellerini - eşyanın elde edilme durumuna göre ithal, mubayaa veya emsal bedelleri ile - irae etmek suretiyle 9 Mart 1957 Cumartesi günü saat 13 e kadar bir beyanname ile bağlı bulundukları vergi dairesine bildirmeye ve 1 Mart 1957 tarihli Resmî Gazetede neşrolunan tebliğ ile vergi dairelerinde duvarlara talik edilmiş olan yazılardaki esaslar dairesinde adlarına tahakkuk ettirilecek istihsal vergisini ödemeğe mecburdurlar.

2 — Stokları beyana tabi maddeler şunlardır :

a) Ateş tuğlası : 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununa bağlı 1 inci tablonun 1 numaralı pozisyonunda yazılı ateş tuğlası.

b) Madenler : Aynı tablonun 2 numaralı pozisyonunda yazılı dökme demir, demir, çelik, bakır vesair madenlerden (Kukurt, barut, altın, gümüş ve platin hariç) külçe, kütük, çubuk, levha, profil, pul, şerit, tel, toz veya yaprak şeklinde olanlar (İlk istihsal müesseseleri demirden mamul ray, travers, boru vesair hadde mamulleri ile bunlara benzer ilk istihsal maddelerini de beyan edeceklerdir.) (Bu bentte yazılı maddelere ait stoklarının mecmu değeri 500 lira ve daha aşağı olanlar beyana tabi değildirler.)

c) Kauçuk : aynı tablonun 3 numaralı pozisyonunda yazılı her türlü ve şekilde tabii ve sentetik kauçuk (Kütaberka, hamur, mayi, balata gibi ve benzerleri dâhil) (Nezdlerinde bu maddelerden imal edilmiş eşya bulunduranlar - bunları imal edenler de dâhil olmak üzere - bu eşyanın bünyesine giren kauçuklar üzerinden gerekli istihsal vergisini ödemek üzere bu mamullerin cins, nevi ve yukarıda 1 işaretli bentte belirtilen bedelleri itibariyle miktarlarını ve bunların bünyesine dâhil kauçuğun ithal bedelini bildireceklerdir. Kauçuktan mamul eşya stoklarının mecmuu değeri 250 lira ve daha aşağı olanlar beyana tabi tutulmaz.)

d) Plâstik maddeler : Aynı tablonun 4 numaralı pozisyonunda yazılı selüloz, albuminoit veya tabii reçinelerin müştakları olarak veya sentoz yolu ile veya sair suretlerle elde edilen levha, yaprak, pahkül, şerit vesair şekillerde sun plâstik ilk istihsal maddeleri.

e) Kürkler : Aynı tablonun 5 numaralı pozisyonunda yazılı, vizon, marmut, mırnır, zabolin, kakum, misk faresi, skons, opozom, kastor, Kanada kunduzu, mutondore, Hint kunuzu astragan, lutr gibi kurk imaline mahsus kıymetli hayvan postları (Ham veya aprelenmiş halde) ve takat kürkler.

f) Kıymetli taşlar : Aynı tablonun 7 numaralı pozisyonunda yazılı kıymetli taşlar (Pırlanta, felemenk, yakut, zümrüt gibi), yarı kıymetli taşlar (Akik, kehribar, karakehlibar gibi) sentetik ve aglomere taşlar ve bu taşların tozları, tabii, suni inciler (Ham, yontulmuş, işlenmiş hallerde)

g) Tekstil maddeleri : Aynı tablonun 10 numaralı pozisyonunda - bu pozisyonun (B) bendinin (a) işaretli fıkrasına dâhil bulunanlar hariç - yazılı

A) Dokumaya elverişli hayvanı maddelerden imal edilen iplikler (Satınalınıp bitim ameliyesine tabi tutulan ipliklerde dâhil)

a) Strayhgran iplikleri
b) Diğerleri

Kaynak: Resmi gazete, 1 Mart 1957

EK-36 “Yeni Tedbirler” başlıklı makale

TAKVİM

SAHİBİ: KÂZIM ŞİNASİ DERSAN
Yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür
HİFZİ TOPUZ
AKŞAM MATBAASI

AKŞAM
ŞEHİR HABERLERİ
1 Nisan 1957 ★ Sahife 3

Dağıtım işleri

Dernekler vasıtası ile yapılan bazı dağıtımlar şikâyetlere yol açıyor

Son zamanlarda muhtelif dernekler tarafından tevzi tabi maddelerin dağıtımı ile ilgili bir çok yolsuzluk iddialarının ve dedikodularının ortaya çıkması esnaf arasında bilhassa büyük bir üzüntü kaynağı olmuştur.

Bu durumdan memnun olmıyan bir kısım esnaf ilgili makamlara başvurarak tevzie tâbi hiç bir meddenin dernekler eline tahsis edilmemesini ve dağıtımın doğrudan doğruya Vilâyet tevzi komisyonunca yapılmasını istemişlerdir.

KAUÇUK DAĞITIMI

Dış memleketlerden getirilen 800 bin dolarlık kauçuğun tevziî için hazırlıklara başlanmıştır. Tevziat Nisan ayı ortalarına kadar tamamlanacaktır.

Öte yandan memleket ihtiyacını karşılmak üzere Nisan ayı sonlarına doğru 500 bin dolarlık yeni bir parti kauçuk ithali için teşebbüse geçilmiştir.

SANAYİCİLERİN DURUMU

Öte yandan Kooparatifleri teshit edilmeyen firmaları ithal malı verilmeyeceğinden Sanayi Odası, Odaya kayıtlı iki bin firmanın kapasitelerini tesbite de vam etmektedirler.

Bildirildiğine göre şimdiye kadar 1800 firmanın kapasite durumu tesbit edilmiş olup önümüzdeki ayın 15 ine kadar bütün firmaların kapasiteleri tesbit edilmiş bulunacaktır. Bu surette hazırlanacak kapasite raporları ilgili makamlara verilecektir.

Levent'te kurulacak modern oto tamircileri sitesinin maketi

Leventte muazzam bir oto tamircileri çarşısı kuruluyor

Çarşıda 400 dükkân, 400 ev, 5 blok apartıman, modern bir cami 100 malûlgazi evi, bir futbol alanı, bir yüzme havuzu, bir tenis kordu ve ikide otel bulunacak

Çarşı 50 milyon liraya çıkıyor

Florya'da «Turizm» ve «Ziraat» Barutbane'de «Emlâk Kredi» Bankaları modern, turistik siteler kurarlarken, yedek parçacılar da İstanbul'un öteki ucuna, Mecidiyeköy'e el atmışlar... Pakol kooperatifi, Levent'in ilerisinde «Oto tamircileri» çarşısının kurulacağı yerin tam karşısında bir «Yedek parçacılar sitesi» nin temeli yakın bir gelecekte atacaktır.

★100 DÜKKÂN: Çarşı'da 400 dükkân bulunacak. Ayrıca, dükkân sahipleri için 400 ev ve 5 blok apartıman inşa edilecek.

★MODERN BİR CAMİ: Bu sitenin camisinin minaresinde şerefe olmıyacak. Müezzin ezanı, camiinin içinde okuyacak, hoparlörle dışarıya aksettirilecek.

★100 MALÛL GAZİ EVİ: Sitenin hemen yanında, malûl gaziler için 100 ev kurulacak ve bunlar bedava olarak kur'a ile dağıtılacak.

★OYUN YERLERİ: Çarşıda çalışan işçilerin tatil zamanlarında vakit geçirmeleri için «site» de bir tenis kortu bir futbol sahası, bir yüzme havuzu bulunacaktır.

★İKİ OTEL: Batılı yedek parça ithalâtçılarının ve bunların mümessillerinin şehrimize gelişlerinde kalmaları için lüks bir otel, ayrıca Anadolu tacirleri için birinci sınıf bir otel yapılacaktır.

★OTOPARKLAR: Ayrıca, çarşıda modern otopark ve garajlar olacaktır. Arabasına yedek parça almıya gelen bir vatandaş, bütün eksiklerini bu çarşıda düzeceği gibi, hemen karşıda bulunan «Oto Sanatkârları çarşısında» arabasını onartabileceklerdir...

Bu çarşı 50 milyon liraya çıkacaktır. 10 milyonunu kooperatife üyeleri verecekler, bir bankaya da 40 milyon lira borçlanacaklardır.

Çemberlitaşta iş arıyan vatandaşlar

Sabahları Çemberlitaş'ın civarı inşaatlarda çalışmak üzere iş arayan vatandaşlarla doludur. Anadolu'dan gelen vatandaşlar için belli başlı piyasa yerlerinden biri Çemberlitaş'tır.

Bunlar orada sıra beklerler. Sonra bir kâhya gelir, ücretpazarlığı yapılır. Bu arada iş bulanlar bir kamyona dizilerek işyerine yollanırlar.

(Bülent GİZ)

Vergi ödeme müddeti

İlk taksit bu akşama kadar ödenmeli

Ankara 31 (D.H.A.) — 1956 yılına ait beyanname, vergi, radyo abone ücretleri ve diğer alâdatların 31 martın pazar gününe isabeti dolayısiyle müddet 1 nisan pazartesi akşamına kadar uzatılmıştır. Bu tarihe kadar beyanname ve vergilerle alâdatları ödemeyen mükellefler, borçlarını cezalı ve gecikme zammı ile ödeyeceklerdir.

Kömür depoları bu yıl kaldırılmıyor

Son imâr hamleleri ile ilgili olarak şehir içindeki kömür depolarının şehir dışına çıkarılması hususundaki kararın tatbiki kömür satış ve tevzi müessesesinin vilâyete yaptığı müracaat üzerine bir yıl geciktirilmiştir.

Müessese vilâyete durumun vahametini ve şehrin kok kömürü ihtiyacının sağlanmasında beliren tehlikeyi bildirmesi üzerine bu karara varılmıştır.

Karar gereğince Kuruçeşme, Unkapanı, Kadıköy ve Üsküdar depolarından bu yıl ... yine kok kömürü tesliminde devam edilecektir. Halen ... durak Yenikapı deposunun yerine Belediyece Topkapı dışında mezkezefendide gösterilen yer uygun bulunmamıştır. Bu depo için yeni bir yer aranmaktadır.

★Bundan başka Zeytinburnu da bulunan ve kaldırılma Bakırköy deposu için de Vilâyetçe Bakırköy Osmaniyede bir yer teklif edilmiştir. Bu yer tüd edilmektedir.

★Öte yandan bu yıl Beykoz Sarıyerde de birer depo ... çılması düşünülmektedir. Gerekse yeniden açılacak depoların yerini tesbit etmek ve Vilâyet anlaşmıya varmak, gerekse 19 — 58 devresi kömür tevzi esasları üzerinde gerekli hazırlıkla meşgul olmak üzere kömür satış ve tevzi müessesesi ... mum müdürü Avni Akman, ... nümüzdeki hafta ortalarında Ankaradan şehrimize gelecektir.

Yakalanan yankesici

İlya isminde bir Musevi genci, dün İstiklâl caddesinde otobüse binmekte olan Haydar Özcan isimde birinin arka cebinden, içinde üç yüz lira bulunan cüzdanını aşırırken suç üstü yakalanmıştır.

Velanın boza günü

Vefa Lisesini bitirenler ve hâlen okuyanlar dün Vefa Lisesinde yıllık boza gününü kutlamalardır. Eski Vefalılardan Hüseyin Cahit Yalçın'ın da katıldığı boza gününde, bozalar içilmiş, hâtıralar tazelenmiştir.

Sabıkalı bir hırsız yakayı ele verdi

Feridun bakkalın sepete doldurduğu 70 liralık öteberiyi çalarak kaçtı

Sultanahmette Akbıyık caddesinde bakkallık yapan Hurşidin dükkânına gelen bir müşteri öte beri almağa başlamış ve aldığı mallar fazlalaşınca:

«— Şöyle bir sepetiniz olsa da ona koysak!» teklifinde bulunmuştur.

Bakkal, bu yağlı müşterinin arzusunu kırmamış ve bir sepet bularak ismarlanan malları bunun içine koymuştur.

Müşteri, rakı, sigara ve erzak dahil olmak üzere, yetmiş yedi liralık öte beri almış ve elini cebine atınca: «Ev yakın olduğu için cüzdanı almadan çıkmışım; lütfen sepeti çırağa verin de benimle birlikte gelsin, parasını vereyim ve eşyayı alsınn!!» demiştir.

Mechul adam, çırakla beraber yola koyulmuş, kısa bir müddeti gittikten sonra bir pasajın kapısına gelince:

«— Sen iki dakika bekle; ben şu sebepti bosaltıp parayı da getireyim!» demiştir.

Çırak, bu kibar müşteriden şüphelenmeği hatırına bile getirmemiş, yağlı müşteri de sepeti alıp ilerlemiştir.

Çırak beklemiş, beklemiş; beyin gelmediğini görünce, zaa da sola soruşturmaya başlamış; kimse böyle bir adamı tanımadığı gibi, burasının bir pasaj olduğunu, bir kapıdan üreen bir adamın öteki kapıdan geçip gidebileceğini söylemişlerdir.

Çırak, nihayet dükkâna dönmüş ve ustasına vaziyeti anlatmıştır. Ustası da iki sabataya bıldırmış ve mechul hırsızın arkasından girişilmiştir.

Bu adam, aynı sistemle Kapalıçarşıda kuyumcu Aram'dan da 300 liralık bir yüzüğü götürmek isterken yakalanmış, böylece diğer suçu da meydana

25,000 liralık çiklet çalanlar yakalandı

Solda: Ferez Firuz, sağda: Kâzım polis müdürlüğünde

Bundan üç hafta evvel, Tahtakalede Kızılhan sokağında bir çikolata fabrikasının ardiyesine giren meçhul hırsızlar, buradan 25,000 lira değerinde ve paketler halinde bulunan çiklet mayalarını çalıp savuşmuşlardı.

O zamandan beri Emniyet müdürlüğü ikinci şube tırsevlik ... memurları tarafından yapılan soruşturma ve takibat nihayet sona ermiş ve bu hırsızlığın failleri elegeçirilmiştir.

Bunlar Firuz Firuzi isminde İranlı bir genç ile arkadaşı Kazım Ertuoğlar.

Çaldıkları kıymetli çiklet mayaları sattıkları yerden muvakkaten ... dere edilip sahibine iade olunmuştur.

TAŞIT kazaları

Dünkü kazalarda kişi yaralandı

Karagümrükte Beyceğiz ... hallesinde Lodos sokağında oturan İbrahim isminde bir dün Atikalipaşada tramvaya atlamak isterken müvazenesini temin edemiyerek düşmüş muhtelif yerlerinden yaralandığı cihetle Gureba hastahanesine yatırılmıştır.

Şoför Şevkinin idaresinde 25870 numaralı otomobil Eminönünde Mehmet Beşlasa çarparak ehemmiyetli şekilde yaralamış, yaralı Esnaf hastanesine yatırılmıştır.

Ramide İmam Büsteni sokağında oturan Salih Engin adında biri de İslâmbey caddesinden geçerken, gökta ... tesadüf edilemiyen ve son ... le giden bir motosikletin ... mesiyle ağır surette yaralanmış, Haseki hastahanesine ... tırılmıştır.

Motorü idare eden ... şahsın hüviyetinin tesbitine ... lmmaktadır.

Kaynak: Akşam, 1 Nisan 1957

EK-37 24 Aralık 1957 tarihinde hazine hissesi kaldırılması

Devlet Nüshası

EGEMENLİK ULUSUNDUR

Posta adresi ULUS Gazetesi Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürü 19 753
İstihbarat 17 299 - 14 209
İdare 15 373
İlân - Abone 13 354
İstanbul İstihbarat 22 58 43
FİYATI (25) KURUŞTUR

PERŞEMBE 25 ARALIK 1958 39 uncu yıl No. 12801

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

ÖĞRENİMİNİZDE, EVİNİZDE İŞYERİNİZDE
GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİ
Okuyunuz
P.K. 35 • Bahçelievler - Ankara (26739) 9272

İTHAL MADDELERİNDEN ALINAN

«Hazine hissesi» KALDIRILDI

CHP. Milletvekilleri Hazine Hissesinin akaryakıttan da kaldırılması gerektiğini belirttiler, bu teklif D.P. liler tarafından reddedildi

Akaryakıt hariç, bazı ithal maddelerinden alınan «Hazine hissesi» nin kaldırılmasına dair kanun tasarısı dün B. M. M. nde kabul edilmiştir.

C.H.P. Milletvekillerinin bu kanunun akaryakıta da teşmil edilmesi hakkındaki teklifleri uzun münakaşalardan sonra reddedilmiştir. C.H.P. Gümüşhane Milletvekili Nihat Sarginalp'in usul hakkındaki bir konuşmasından sonra komisyon adına Behzat Bilgin izahat vermiştir. Daha sonra kürsüye gelen C.H.P. Van Milletvekili Ferit Melen, bu vergiinin kaldırılmasına taraftar olduğunu, bu verginin vergilerin en kötülerinden biri olduğunu, kalkınmayı ve hem sınai, hem de ziraî kalkınmayı köstekliğini, fakat geç gelmesi sebebiyle 4 Ağustos kararından bu

(Sonu Sa. 3 Sü. 4 de)

Devlet Bakanları ikiye indirilmeli

Başbakanlık Bütçesinde Bakanların gezileri radyonun partizan yayını; boş Bakanlıklar tenkid edildi

Bütçe Komisyonunun dün öğleden sonra yaptığı toplantıda, Başbakanlık Bütçesinin görüşülmesine başlanmıştır.

Bu konuda C.H.P. Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat, Maraş Milletvekili Emin Soysal, Kars Milletvekili Behzat Öcal ve Ankara Milletvekili Osman Alişiroğlu konuşmuşlardır.

C.H.P. milletvekillerinin, gazetelere kâğıt tahsisi hakkında ki soruları, Başbakan adına Devlet Bakanı Abdullah Aker tarafından cevaplandırılmış, Aksar, karaborsada kâğıt fiyatının bin liraya olduğunu resmen açıklamıştır.

ONATTIN KONUŞMASI

İlk olarak söz alan C. H. P. Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat şunları söylemiştir:

«Eğer ne kadar Meclis İçtüzüğünde herhangi bir teklifin müzakeresinde Başvekil yahut tevkil edeceği bir bakan,

(Sonu Sa. 3 Sü. 3 de)

Assubaylarda yaş haddi

C.H.P. Tunceli Milletvekili Arslan Bora'nın, Assubaylarda yaş haddinin 55 e çıkarılmasına dair kanun teklifi, Bütçe Komisyonunda dünkü toplantısında kabul edilmiştir.

Teklifte, 50 yaşında emekliye sevkedilen assubayların, 55 yaşında emekliye sevkleri istenmektedir.

CHP. Meclis Grupu idare Kurulu

C.H.P. Meclis Grupu İdare Kurulu, bugün saat 15 de toplanacaktır.

"Tatil,, teklifi DP. çoğunluğu tarafından kabul edildi

B.M.M. nin dünkü birleşiminde, Meclisin bugünden itibaren 5 Ocak 1959 tarihine kadar 12 gün yılbaşı tatili yapma sı hakkındaki Başkanlık Divanı teklifi, uzun tartışmalara yol açmış ve bir süreden beri sa-

(Sonu Sa. 3 Sü. 2 de)

Meclis'in uzun bir yılbaşı tatiline girmesine CHP. Milletvekilleri itiraz ettiler

Memleketin hayati meseleleri gündemde dururken ve memlekette günde 8 saat çalışarak 150 lira aylık kazanç sağlıyanlar bulunurken, her dakikası binlerce liraya malolan Meclis'in tatile girmesi doğru olmaz

KIBRIS GÜNÜ — Siyasal Bilgiler Fakültesi salonunda düa bir «Kıbrıs» günü yapılmış'tır. Resimde bu güne katılanlardan bir grup görülüyor

İNÖNÜ, BOLU GEZİSİNİ GERİ BIRAKTI

CHP. Genel Başkanı, CHP. Bolu kongresine bir mesaj gönderdi

C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün kongre dolayısiyle Bolu'ya yapacağı gezi geri kalmıştır. İnönü, C.H.P. Bolu kongresine gönderdiği bir mesajda sevgilerini bildirmekte ve bu ziyareti ilk fırsatta yapacağını kaydetmektedir.

Yarın yapılacak olan kongreye C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek ile kalabalık mil letvekili grupu katılacaktır.

ZİRAATÇILAR — Kongresi yapılan Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti seçimini Müstakil Grup kazanmıştır. Yeni İdare Heyeti dün saat 11 de Anıt Kabre bir çelenk koymuştur

5 İLİM ADAMINDAN BİRİ — Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Fiziki Kimya Doçenti Vedat Enüstün, Amerikan Atom Enerjisi Komisyonunun New York'taki Sağlık ve Emniyet Laboratuvarında tertiplenen radio-kimya ve sayım usulleri mevzuundaki ilk kursa iştirak eden yabancı memleketle re mensup 5 ilim adamından biridir. Bu kurs Amerika'nın yabancı memleketler ilim adamları için nükleer teknoloji konusunda tertip ettiği üç ileri tetkik kursundan birincisidir. 6 şar haftalık bu kurslar, konferanslar, münakereler ve laboratuvar çalışmalarından teşekkül etmektedir. Resimde Doçent Vedat Enüstün (sağda), laboratuvar kimyagerlerinden George Welford ile bir arada görülmektedir.

Güçbirliğine katılanlar

HAYMANA, (Özel) — Yurdun her tarafında olduğu gibi İlçemizde de güçbirliği cephesi günden güne kuvvetlenmek-

(Sonu Sa. 3 Sü. 4 de)

Radyoda ajans haberlerini dinlemiyenlerin başı dertte — Gazeteler —

19 ton kaçak kumaş

İSTANBUL, 24 (Telefonla) — Hayfa - İskenderun seferinden dönen Marmara gemisi bu gün gümrük muhafaza memurları tarafından aranmış ve gemide külliyetli miktarda naylon eşya ile 19 ton kumaş bulunmuştur. Kaçakçıların kim olduğu araştırılmaktadır.

Grev hakkının tanınması artık bir zaruret halini almıştır

PİYASADAKİ KRİZ DOLAYISIYLE İŞ YERLERİNDE İŞÇİ ÇIKARILMASI DEVAM EDİYOR

İSTANBUL, 24 (Telefonla) — İşçi teşekkülleri başkanları işçi çıkarma mevzuunda alınan tedbirleri kifayetsiz bulmakta ve grev hakkının tanınmasında ısrar etmektedirler. Tekstil Federasyonu Başkanı Celâl Beyaz bu konuda fikirlerini açıklıyarak şöyle demiştir:

«Piyasadaki kriz dolayısiyle işyerlerinde işçi çıkarılması devam etmektedir. İzmir'de de durum aynıdır. Alınan tedbirler yetersizdir. İş sahipleri lokavt yapmaktadır, buna karşı işçi çaresiz kalmaktadır. Grev hakkının tanınması artık bir zaruret haline gelmiştir.»

AÇIKTA KALDILAR — İstanbul'da bir müessesenin son iktisadî durum üzerine çıkardığı 40 işçisi Ticaretevinin önünde ne yapacaklarını şaşırmış durumda bekleşiyorlar

D. P. İKTİDARININ tahammülsüzlüğü

Y. K. Karaosmanoğlu

ÖZCOBAN hâdisesinin suslarda ve bazı bakımlardan berikiler ibârilerinden zimgelir ki, D.P. Meclis Grupu muhalefet Meclis Grupundan daha az baskı altında değildir. Tıpkı bu grup üyeleri gibi o grup üyeleri de teşrii vazifelerini yerine getirmekte türlü zorluklarla karşılaşıyor. Hattâ, bazı hu-

(Sonu Sa. 3 Sü. 1 de)

B.M. Meclisine 8 soru önergesi verildi

KARAÖMERLİOĞLU BAYINDIRLIK, KİTAPÇI SANATİ, BAYINDIRLIK VE İMAR, GÜRÜN İMAR, ÜSTÜN BAYINDIRLIK BAYKAM EĞİTİM, ARIKAN İÇİŞLERİ BAKANLARINDAN SORUYORLAR

C.H.P. Adana Milletvekili Saim Karaömerlioğlu, Bayındırlık Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılması istediğiyle B.M.M. ne şu soru önergesini vermiştir:

«Kayseri'yi en kısa yoldan Adana'ya bağlayan ve turistik bir güzergâhı havi bulunan Mağra — Saimbeyli — Feke — Kozan yolu halen trafiğe gayri müsaittir. Bu hâliyle her se-

(Sonu Sa. 4 Sü. 4 de)

MEZARLIKTA ÖLDÜRÜLDÜ

İZMİT, (Telefonla) — Osmanlı köyünde Hasan Aytaç adında bir kişi evine çalı götürürken mezarlık içinde gelmekte olan Mustafa Karaduman tarafından tabancayla öldürülmüştür. Katil tevkif edilmiştir.

Vatan Partisi, komünist teşkilâtı hakkında dün yeni dâvalar açıldı

İstanbul Ağırceza Cahkemesinde açılan dâvada Parti Başkanı hakkında 10 sene hapis cezası istendi

İSTANBUL, 24 (Telefonla) — Vatan Partisi adı altında bir komünist teşkilâtı kurmak, bir cemiyet teşkilâtı kurmak, silâhlı olarak adliyeye ve

Dün yapılan partinin başkanı Doktor Hikmet Kıvılcımlı ile beş arkadaşı hakkında ayrıca milletvekilleri seçimlerinden evvel yaptıkları meydan toplantılarında komünizm propasını dolayısiyle yeni dâvalar

(Sonu Sa. 3 Sü. 1 de)

Basın suçları ve af

Yazan: HAMDİ ÖNER

2. Sayfada:

Hilton'daki gazeteciler

Yazan: SABAHATTİN SÖNMEZ

1 Sayfada

Kaynak: Ulus, 25 Aralık 1958

EK-38 Zirai mahsullerden alınması planlanan vergi

HAVADA BULUT YOK
CEVDET KUDRET
Düşün Yayınevi - İstanbul

Cumhuriyet

KURUCUSU: YUNUS NADİ
34 üncü yıl Sayı 12.180
Pazar 22 Haziran 1958

Necdet Apak
Bütün sigortalarınız için emrinizdedir, GALATA – Yeni Alemdar Han 1-3

Eskişehir, Bursa ve Maraşta Kıbrıs mitingleri yapıldı

Maraşta yeni açılan bir meydana "Kıbrıs„ ismi verildi. Bugün Konya ve Bursada mitingler yapılacak

Dün Eskişehirde yapılan mitinge 100 bin, Maraş ve Balıkesirdeki mitinglere de 30 ar bin kişi iştirak etti

Eskişehirde Kıbrıs mitingine iştirak edenlerden bir grup

Eskişehir 21 (Telefonla) — Bugün Eskişehirde İç Anadolunun Kıbrıs mitingi yapıldı. Afyon, Bilecik, Kütahya, Uşak illeri ve Bozbüyük, Emirdağ, Sivrihisar, Seyitgazi, Mihalıccık kazaları temsilcilerinin iştirak ettiği mitingde 100 bin kişi vardı. Sakarya muharebelerinde yaralanmış ve gazilik mertebesine yükselmiş efeler milli kıyafetleri ve kağnı arabalarile mitinge iştirak etmişlerdi. Esnaf teşekkülleri Demirgolu fabrikası, Tayyare fabrikası mensubiarları ve gazetecileri temsilen birer hitib konuşmuş ve 100 bin kişi hep bir ağızdan «Teksim istemiyoruz... Hepsini istiyoruz» diyerek dakikalarca bağırdılar. Makarios'un cübbeli maketlerini yaktılar. Daha sonra kürsüye davet edilen Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük büyük tezahürlere vesile olan bir konuşma yaparak dedi ki:

— «Bugün Kıbrıs Türklerinin mücadelesi, 83 yıldanberi hazırlığı çektiği zaruretsiz karşılaşmak ve bu uzun müddet çektiğimiz azab ve ıstırabın son safhasıdır. Bize yapılan ihanetler tamamen yeniidir. Biz hiç

— Arkası Sa. 5. Sü. 4 te —

Eskişehirde dün Kıbrıs için yapılan büyük mitingden bir görünüş

Ziraî mahsullerden de vergi alınacak

Hazırlanan kanun tasarısına göre, büyük çiftlik sahiplerinden kazançları nisbetinde vergi tahsil olunacak, muayyen bir miktara kadar kazançlar vergiden muaf tutulacak, bu şekilde 250 milyon toplanacağı söyleniyor

Ankara 21 (Cumhuriyet-Telefon) — Ziraî mahsullerden de vergi tahsil edilmesi mevzuunda uzun müddettenberi yapılan çalışmalar sona ermiş ve muayyen bir miktarın üzerindeki ziraî kazançlardan gelir vergisi alınması hususunda nazırlanmakta bulunan kanun tasarısının prensipleri tesbit olunmuştur.

Pek yakında B. M. M. ne sevkedilerek yeni mahsul yılından önce kanunlaşacağı bildirilen tasarının esas prensiplerini «Köylü muaflığı» teşkil

— Arkası Sa. 5. Sü. 1 de —

Meclisin yarınki mühim toplantısı

GÜNDEMDE, C.H.P. ADINA VERİLMİŞ 5 GENSORU ÖNERGESİ VAR

D.P. ve C.H.P. tam kadroları ile Mecliste bulunmak için hazırlanıyorlar

Ankara 21 (Cumhuriyet – Telefon) — B.M.M. yarınki günü gündemi bugün milletvekillerine dağıtılmıştır.

Gündemde dört hemşeri meyanında C.H.P. meclis grupu adına verilmiş olan beş gensoru önergesi ve altmış kadar...

Bilindiği gibi gensoru önergelerinin bir meclis genel kurulu kararverdiği takdirde ancak müzakeresi mümkün olabilmektedir. Genel kurul tatilden evvel mesaisi nedeniyle bu takdirde müzakeresini tehir etmiştir.

Bu arada öğrendiğimize göre, gerek D.P. gerek C.H.P. meclis grupları tüm hükümetin bu yazdaki gezisi Meclisin bulunmadıklarını, Bursa temsilcilerinde diğer şehirlerde bulunan milletvekillerine Ankara'ya gelmeleri hususunu bildirdiklerini.

Ayrıca Meclisin en geç çarşamba günü yaz tatiline girmeği söylemekte dir. Ancak yaz tatilinin ne zaman başlayacağı henüz kesinleşmemiştir.

— Arkası Sa. 5. Sü. 4 de —

Yunanistanda gemilerimize karşı boykot!

Pireye uğrayan Türk gemilerinin yükünü boşaltmıyorlar ve yüklerine işlerini de yapmıyorlar

Atina 21 (Ususi) — Yunanistanda Türk düşmanlığı sistemli bir şekilde körüklenmektedir. Pire limanı işçileri aldıkları bir kararla, limana giren Türk gemilerini boykot etmişlerdir. Bu gemilerin yükü boşaltılmadığı gibi yüklerine işleri de yapılmamaktadır. Bu boykotun iki hafta devam edeceği bildirilmiştir.

Karamanlis'in red cevabı

Atina 21 (Radyo) — Tebliğ Lideri Makarios'tan sonra bugün, Yunan bü-

— Arkası Sa. 5, Sü 3 te —

İngiltere Kıbrısa 40.000 kişilik bir kuvvet yığdı

Adada her 12 sivile bir İngiliz askeri veya polisi isabet ediyor, Rumlar tahriklerine devam ediyorlar

Kıbrısta son çatışmalarda yaralanan iki Türk çocuğu

Lefkoşe 21 (Ususi) — İngiliz uçakları bugün, Kıbrısın muhtelif zamanda ve köylerine tekrar beyannameler atmışlardır. Beyannamelerde halktan, İngiltereinin yeni Kıbrıs planını desteklemesi talebi olunmaktadır. Ayrıca, plân medih ve irah edilmektedir.

İngiliz takviye askeri birliklerinin Kıbrısa sevk' devam etmekte'dir. Bildirildiğine göre, Kıbrıstaki İngiliz asker'erinin sayısı 32 bine yaklaşmaktadır. Aşağı yukarı her 12 Kıbrıslıya bir İngiliz askeri veya polisi isabet etmektedir.

Öte yandan, uzun zamandanberi Genel Valilik konağından çıkmıyoran Sir Hugh Foot, bugün tekrar ortalıklarda görülmüştür. Foot, çok sayıda İngiliz askerinin refakat ve himayesinde bir kaç saat'ik gezinti ve temasında Türklerle Rumların geçen

— Arkası Sa. 5, Sü. 5 te —

Başbakan İstanbula geldi

Menderesin önümüzdeki hafta Batı Almanyaya gideceği söyleniyor

Başbakan Adnan Menderes dün saat 20 de beraberinde Özel Kalem Müdürü Muzaffer Erali olduğu halde uçakla Ankaradan şehrimize gelmiştir.

Aldığımız malûmata göre Başbakan önümüzdeki hafta ortasında Batı

— Arkası Sa. 5, Sü. 2 de —

Vapur Biletlerine Zamlarda İndirme!

İstanbul şehir içi hatlarında yapılan zamların «makul» bir şekilde indirileceği bildiriliyor

Ankara 21 (Cumhuriyet-Telefon) — Denizcilik Bankasınca İstanbul şehir içi hatları tarifelerinde yapılan son zamların çok fena tesir yaptığı ve şehir Meclisinde bu hususun şiddetle tenkid edildiği malûmdur.

Bu durum karşısında Ulaştırma Bakanlığı fiatların indirilmesini Danıştaya istemiştir.

Bildiriği gibi fiatlar bundan 19-20 gün evvel Banka tarafından tespit ve Bakanlıkça tasdik olunmuştur.

Bunun üzerine Banka 3243 sayılı kanunun 42 nci maddesine göre, ücret tarifesini 12 Haziran tarihli Resmi Gazetede ilân etmiştir. Ve 15 İndirimi de zamlı tarife tatbik olunmaktadır.

— Arkası Sa. 5, Sü. 2 de —

Türkiye – İngiltere münasebatı

İktidar Partisinin organı, Türk - İngiliz dostluğunun «Dört başı mamur bir harabe» haline geldiğini yazıyor

Ankara 21 (Cumhuriyet-Telefon) — Günlerdenberi ilk defa olarak Dış İşleri Bakanlığı Kıbrıs meselesinde aktif bir gün geçirmiştir. Dün de yazdığımız gibi, şimdi büttün dikkat

— Arkası Sa. 5, Sü. 2 te —

İzmire dün Atinadan 12 Yunanlı daha döndü

Yunanistan NATO'daki sivilleri geri yolluyor, subaylardan gelen yok

İzmir 21 (Telefonla) — Geçen hafta Atinadan gelen uçaklarla ilk olarak şehrimizi terkeden Yunanlı NATO personelinden 12 kişilik bir grup daha bu akşam saat 19.40 'ta Türk Hava yollarının Ege tayyâle Atinadan şehrimize gelmiştir. Gelenlerin hepsi NATO'nun İzmirdeki kara ve hava karargâhlarında vazifeli siviller olup 2 i kadın, 4 ü erkektir. Ayrıca şimdiye kadar İzmirde bulunmayan bir kadın da bugünkü hareyle dahil olarak aynı uçakla gelmiş-

Bugün Başladık

JAPONYADA BİR TÜRK KIZI

Yazan ve resimleyen: Zeytune Cebbar

Romanın kahramanlarından ikisi para ve meryem

İkinci Dünya Harbinde, (Doğan Güneş İmparatorluğu) ndaki Türk kolonisi arasında geçen facialar, yaşanan aşklar, dökü len göz yaşları

Dördüncü Sahifemizde

Çimentoya zam yok

Fakat dah'ile imal edilen çimentoların satış f'atı üzerinden prim alınması, bunların zarar eden fabrikalara verilmesi kararlaştırıldı

Ankara 21 (Cumhuriyet – Telefon) — Aldığımız malûmata göre, çimento fiatlarına esas teşkil'eri yapan görüşmeler bu bakımdan, yeni kararına varılmamıştır.

Alakalılar, konur tamamının çimento fiatlarına fazla tesir yapmıyacağını, zira Zonguldak komüre ile tedirgi Adana fabrikasının çalışmakta olduğunu, DDY. tarafından tüm fabrikaların değil, sadece alakalıgil söylemekte dirler. Yalnız, Milli Korunma kanununun verdiği salâhiyetle bilâhare dahil

— Arkası Sa. 5, Sü. 6 da —

Unesco kitab kuponu ile naylon kadın kumaşı getirten ilim adamları

Dünkü Milli Komisyon genel kurul toplantısında söz alan Milli Kütübhane Müdürü bu mevzua temasla şikâyette bulundu

— Yazın 5 inci sahifemizde —

ZORBALAR — İzmirde beş zorba, evleneceği kızla birlikte Yemenler gazinosuna giden bir gencin elinden kızı almışlar ve yerla yrına geçmişlerdir. Resimde

KENDİ KENDİMİZİ Çekiştiriyoruz

Yabancılar da aşağılıktır

Şehrimizde film çeviren Fransız asıllı bir Amerikan ekstrisi kendisile görüşen bir gazeteciye «Müslüman olduğunu» demiş. Bu haber gazetede çıkınca ertesi gün sayısının gelen bir başka gazeteciye «Ne münasebet, hakkımda bile bile yalan» demiş. Daha ertesi günü birinci gazetecinin muallim ecnebi, ondan sonra gelen üçüncü gazeteciye «hayır» demiş. «Evvel ile ahiyet bir devam edersen bu iki gazeteci bahsiçin bi ş yazı ecnebi, bir gün öteki birden yıldızı bakın vermişler, aldıkları cevab ya olmuş: «Düşünü değiştirmedim, müslümanlık benim kalbimdedir».

Amerikalı elektrisi zekâmızın evsaf ve meziletleriniz hakkındaki malûmatının derinliğine hayran olduk, doğrusu... Bu topraklarda dini inançlar ederek yalan atmaya da rahatsız, yani menfaat temin etmatsız nasıl da bilmiş.

Yapılan beceriksizliğin suç işlemsinin getirmek olmuş. Bunda de doğrusu mazur. Bu memleketin onun gibi harekat adamlarına hiç yüz santilik tecrübeleri var!

★★★

Ankara Radyosunda Kıbrıs saati

Ankara 21 (a.a.) — Öğrendiğimize göre, Ankara radyosu yakında «Kıbrıs saati» adı ile hususi bir neşriyata başlıyacaktır.

Her akşam yapılacak bu neşriyatta Kıbrıs'a ait haberlerden başka Türk ve yabancı basında Kıbrıs hakkında çıkan yazılardan parçalar ve bazı tefsirler okunacaktır. Neşriyatın başlıyacağı gün ve saat ayrıca radyo ile ilân edilecektir.

Yunan basınının neşriyatı

Atina 21 (Ususi) — Yunan gazetecileri Türkiye ile siyasi münasebetlerin tesirlerini tesbit için tahrirlerde dolu neşriyatla devam etmekte ve İzmirdeki NATO karargâhında Yunan subaylarının vazife görmiyeceklerini

EK-39 Gürültü çıkaran milletvekillerine verilecek para cezası

Meclis İçtüzüğü tâdil tasarısının esasları belli oldu

Bütçe müzakeresinde mebuslar her istediği suali soramıyacak

1- Gürültü çıkaran mebuslar para cezası verecek 2- Suç sayılan sözlerin basına intikali önlenecek 3 - Sözlü sorular yalnız Cuma günü görüşülecek ve 5'er dakikayı geçmiyecek

C.H.P. Meclis Grubu dün neşrettiği tebliğde tasarıyı şiddetli bir lisanla tenkid etti

Ankara, 10 (Hususi Muhabirimizden telefonla) — Mebusların Meclis içindeki faaliyetleri hakkında hazırlanan Meclis iç tüzüğüne ait tâdil tasarısı bastırılarak bu sabah mebuslara dağıtılmıştır.

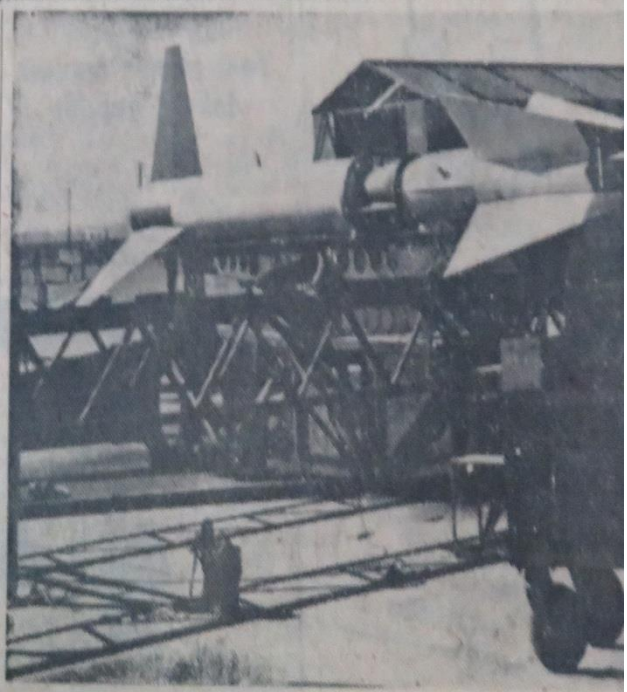
Bugün saat 10.00 da Rize Mebusu Osman Kavrakoğlu'nun başkanlığında toplanan Anayasa Komisyonu, Faik Ahmet Barutçu'nun talebi üzerine tâdil tasarısının Cuma günü saat 10.00 da müzakere edilmesine ittifakla karar vermiştir. 12 kişilik bir D.P. Komisyonu tarafından hazırlanan tâdil tasarısının gerekçesinde, 1927 de, yâni tek parti devrinde hazırlanan iç tüzüğün çok partili Mecliste parlâmento faaliyetlerini aksattığı, Meclis çalışmalarının selâmetle yapılabilmesi maksadiyle Fransa, İtalya, Batı Almanya ve Anglo Sakson mevzuatı gözönünde tutularak bu tadilâta lüzum görüldüğü zikredildikten sonra şöyle denilmektedir :

«Millî iradeyi temsil eden B.M.M. vekar ve haysiyetine gölge iras edecek, üzücü ahval ve hâdisatın tekevvünü önlenecektir.»

İç tüzükte tadili istenen 28. maddenin en mühim kısımlarını ildiriyorum:

a) Komisyon çalışmalarını sekteğ uğratan mebuslara doğrudan doğya Komisyon Başkanı tarafından tar cezası verilebileceği gibi bunc celseyi terke de davet edilebilektir.

★ Devamı Sa. 5. Sü. 7 de ★

ANKARA'DA MEMNUNLUK ★ Başvekil Adnan Menderes'in dün silâhları vermeyi kararlaştırması de atabilecek olan bu silâhlar sayesinde Türk ordusunun değeri bi ve modern silâhlardan iki tanesi görülüyor

Hükûmet için husu

Kaynak: Tercüman, 11 Aralık 1957

EK-40 1959 yılı bütçe görüşmelerinde Hasan Polatkan

Kaynak: Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi

EK-41 Türk parasının değerinde %322 oranındaki düşüş

5 AĞUSTOS 1958

Devlet Nüshası

EGEMENLİK ULUSUNDUR

ULUS Sivas'ta 14 Eylül 1919 da İradei Milliye adiyle kurulmuştur.

Posta adresi ULUS Gazetesi Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürü 19 733
İstihbarat 17 299 - 14 209
İdare 15 373
İlân - Abone 13 354
İstanbul Bürosu 22 59 43
FİYATI (25) KURUŞTUR

SALI 5 AĞUSTOS 1958 39 uncu yıl No. 12689

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

ULUS KÜÇÜK İLÂNLAR

HERGÜN SİZE AZ PARA İLE ÇOK İŞ GÖRÜR

B. M. Meclisi arkası Rüzgârlı Sokak - Ankara

Türk parasının değeri dolaylı olarak yüzde 322 düşürüldü

Kambiyo kuru adı altında dolar 9 lira oldu

EKONOMİK YARDIM eskisi gibi gelişi güzel HARCANMAMALIDIR

Gülek ve Barutçu, gazetecilerin dış yardımla ilgili sorularını cevaplandırdılar

İSTANBUL, 4 (Telefonla) — Şehrimizde bulunan C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, bugün C.H.P. İl Merkezine gelerek bir müddet çalışmış ve partililerle temaslarda bulunmuştur. Bu arada Maliye Bakanı Polatkan'ın dış yardımlarla ilgili son demeçine dair, gazetecilerin sordukları soruyu, Gülek şöyle cevaplandırmıştır;

«Maliye Bakanı yardım anlaşmalarının şartlarını açıklamış değildir. Demeçte hiçbir unsur yoktur. Yardımı yapanların ne gibi şartlar ileri sürdüklerini elbette yabancı basından öğreneceğiz. Maliye Bakanı, elde ettiğimiz mali muvaffakiyetlerin hiç birinde aktiferi iltifat ve tesanüt duygularından mülhem olmayan tek bir hüküm mevcut değildir, diyor. Fakat hükümlerin ne olduğu açıklanmıyor. Meclisin olağanüstü toplantısında açıklayacaklarını özel elçilerle bildirmiş bulunduğu Maliye Bakanı ile ilgili olarak vermek ve bunların eskisi gibi gelişi güzel harcanmayacağını inandırmak elzemdir. (Sonu Sa. 3 Sü. 7 de)

Dün gazetecilerle dış yardım konusunda bir demeç veren C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, evvelki gün C.H.P. Kastamonu İlçe Kongresinde konuşmasını yaparken

Tedavüldeki paranın artması önlenecek

Amerikan resmî ajansı USİS'in bildirdiğine göre

Yetkililer Türkiye'de enflasyon olduğunu kabul etmişler

Dünkü Resmî Gazete ile yayınlanan bir hükümet kararnamesiyle Amerika Birleşik Devletleri dolarının Türk parasına göre alım değeri yüzde 322 yükseltilecek Türk ekonomisinde endirekt yoldaş, bir devrilmeye yapılmıştır.

Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın Resmî gece radyoda yaptığı konuşma ve dün yayınlanan kararnamelerden sonra, ekonomik hayatımızda, yeni bir kısım tedbirler alınmıştır.

Son alınan tedbirleri şöyle sıralamak mümkündür;

1 — Tirad krediler daraltılmış tır.

2 — Yeni bir kambiyo kuru

(Sonu Sa. 2 Sü. 2 de)

Ekonomik tedbirler alınırken sıkıntı içinde olan yurttaş kitlelerini düşünmek gerekir

C.H.P. VAN MİLLETVEKİLİ FERİT MELEN, MALİYE BAKANININ DEMECİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜNÜ AÇIKLADI

C. H. P. Van Milletvekili Ferit Melen, dün kendisi ile görüşen gazetecilere, Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın önceki gün verdiği demeç hakkındaki görüşünü bildirerek şunları söyledi :

(Sonu Sa. 3 Sü. 6 da)

Para matbaası çalışıyor

İSTANBUL, 4 (Telefonla) — Ankara Kâğıt Para Matbaasında basılan ilk Türk kâğıt paraları (resmen) dağıtılmıştır. Paralar yeni

<— Sayın Polatkan'ın yeni ka

Yeni vergi ve zamlar için hazırlık yapılıyor

D. P. Meclis Grupu toplantısında, ekonomik tedbirlerin, iç ve dış politika olaylarının görüşüleceği sanılıyor

D. P. Meclis Grupunun 8 Ağustos'ta yapacağı olağanüstü toplantıyla ilgili çalışmalar Genel Merkezce bitirilmek üzeredir. İlgililerin açıkladıklarına göre grup toplantısının gündemi şu şekilde belirtilmiştir :

1 — Son krediler karşısında Türkiye'nin Ekonomik durumu.

2 — İç politika olayları ile muhalefetin tutumu,

3 — Dış olaylar ve bunlar karşısında Türkiye'nin durumu.

D. P. Grupunun olağanüstü toplantısında ilk olarak Başba-

(Sonu 4 üncü sayfada)

İŞLER YÜRÜMÜYOR — Başkent belediyesi hangi işe el atarsa o iş nedense sürüncemede kalmaktadır. En son örnek resimde görülen Yenikahalle otobüs durağıdır. İki haftadan beri bitmeyen, birkaç günlük ciddi çalışma ile bitebilecek durağın son hali budur.

Ürdün-Suriye sınırı kapatıldı

Amman, 4 (A. P.) — Ürdün makamlar bugün Ürdün'ün Suriye ile olan hududunun kapatıldığını ve buna Suriye'nin onayal olduğunu söylemişlerdir. Aynı zamanda iyi haber alan kaynaklar Ürdün'e yapılan İngiliz, Amerikan askeri hava nakliyatının Rusya'nın ihtarı üzerine İsrail tarafından durdurulduğunu bildirmişlerdir. Verilen bilgiye göre Ürdün - Suriye hududu Ruslara Suriye'ye bir nota vermişti ilan rine dün gece kapatılmıştır.

Ürdünlüler hududun kendilerine ait tarafını tamamile kapatmak suretile buna mukabele etmişlerdir. Ürdün'deki İngiliz kuvvetleri şimdiye kadar hava yolu le ikmal edilmekte ve uçaklar İsrail üzerinden bu devletin müsaadesile geçmekteydi. Şöyle haber alan kaynaklar Kremlinin bu hareketi nakliyatına itiraz edip İsrail hükümetine bir nota verdiğini ve İsrailin bunun üzerine hava nakliyatına verdiği müsaadeyi geri aldığını söylemişlerdir. Bu nak

(Sonu Sa. 2 Sü. 8 de)

Kıbrısta iki Türk polisi öldürüldü

Lefkoşe, 4 (A. P.) — İki Kıbrıslı Türk yardımcı polisi bugün Larnakada meçhul şahıslar tarafından suruluş öldürülmüşlerdir. Hâdise iki polisin öğle yemeğini gitmek üzere şehrin Rumlara ait kesiminden bisikletle geçtikleri sırada cereyan etmiş vücutları, kurşundan delik deşik olan memurlar derhal can vermişlerdir. Adamın Türk ve Rum cemaatleri arasındaki şiddetli geçimsizlik şimdiye kadar ilk defa olarak Kuzey sahilde bulunan Kirchy şehrine de sirayet etmiş, silâhlı şahıslar o mıntıkada Kıbrıslı Türklerden müteşekkil bir grupu pusuya düşürmüş, iki kişiyi yaralamışlardır.

Cinayetler diğer kesimlerde de devam etmektedir.

Temiz köyü yakınlarında bir

(Sonu Sa. 3 Sü. 8 de)

Terfi edecek bazı yüksek rütbeli subayların isimleri belli oldu

Yüksek Askeri Şûra dün sabahtan itibaren çalışmalarına başladı

Yüksek Askeri Şûra dün saat 10 da Millî Savunma Bakanı Ethem Menderes'in başkanlığında çalışmalarına başlamıştır.

30 Ağustos'ta terfi edecek yüksek rütbeli subayların durumunun incelendiği şûranın bu defa ki toplantısı dört gün sürecek ve sonunda terfi listesi kesin şekilde tespit edilecektir.

Millî Savunma Bakanlığı yetkililerinden elde edilen ve resmî olmayan bilgiye göre bu dönem, Hava Korgeneral Hamdullah Suphi Kökez ve Nazmi Ordu Millî Müfettişi Korgeneral Suat Koyaş Orgeneralliğe, Hava Tuğgeneral Namık Kemal Ana, Necmi Akıngün, Irtan Tansel ve 28 inci Tümen Komutanı Tuğgeneral Muhittin Okyayuz, Tümgeneralliğe, Hava Albayı Şeref Uruv, Bas

Yüksek Askeri Şûra dünkü toplantısı sırasında

Foça Belediye Başkanı intihar etti

FOÇA, 4 (Ege Ajansı) — İzmir Belediye Başkanı Kâmil Gür, bugün öğleden sonra fenalaşmak suretiyle intihar etmiştir. D.P. li olan Başkanın ailesi geçimsizlik sonucu boşanma kararı verdiği öğrenilmiştir. Olaydan sonra derhal hastaneye kaldırılan Belediye Başkanının durumu çok tehlikeli görüldüğü için İzmir Devlet Hastanesine kaldırılmasına lüzum görülmüştür. Fakat yolda ölen Başkanın cesedi adlî tabip tarafından sonra kaldırılmıştır.

TAŞLAMA

Bir dokun, bin dinle

YAZ geldi, su yok. Çeşme başlarını tutmuşlar, sıra dokunmazsın. Deveşi darlığından asbun yapılamıyorsun. Sabuna dokunmazsın.

Baskı günden güne artıyor, bu gidişle sıra sabuna dokunmazsın.

Sir hiç edebiyatmazlıkla nedir, bilmez misiniz? Dokunmazsın işte...

Iddialı muhtar seçimini CHP. adayı kazandı

DİYARBAKIR, 4 (Telefonla) — Batının İlçesinin İlsi bölgesinde yapılan muhtar seçiminin C. H.P. kazanmıştır.

Bundan bir kaç gün önce seçim hazırlıkları sırasında C.H.P. liflere bölünmüş olan D.P. lilerle köy alanında büyük bir kavga çıkmıştır. Kavga bir C.H.P. li ile bir D.P. linin jandarmalar tarafından kavgasına görüşülmesi üzerine daha da büyüyerek, halk taş ve sopalarla birbirlerine girmişlerdi. Bastırılan kavga sonunda 15 kişi ağır, 19 kişi de hafif olmak üzere

(Sonu Sa. 2 Sü. 5 de)

Ormanı kim yakar ?

ÖDEMİŞ, 4 (Ege Ajansı) — Geçen hafta içinde Ödemiş'in Karadoğan ormanlarında çıkan yangının faili bugün yakalanmış tır. Adalet, teslim edilen Durmuş Yural tarafından şahsın aleyhine müvekkilinin borcu olduğu bir senedi sahtesini borcu olduğu bir senedi sahtesini tevsik ettiğini ileri sürmüştür. Dedi ifadesinde ormanda dört piknik için ateş yaktığını ve bu ateşin kıvılcımlarının rüzgârın etkisiyle ormanı tutuşturduğunu söylemiştir.

ÖLMEK İSTEMİYEN ADAM: NURİ SAİT — Kahire'de yayınlanan Ahbar el Yom dergisinin bildirdiğine göre, Nuri Said'in kütle tarafından öldürüldüğü sokak bundan sonra Hürriyet Sokağı adını taşıyacaktır. Eski Başbakanın öldürüldüğü yere bir plâka konmuştur. Plâkanın üzerinde şu ibare vardır: «Beni öldürerek adam benle dağmamışlar, diyen adam işte burada öldü.» Resimde Nuri Said'in cesedi halk tarafından sokaklarda sürüklenirken görülüyor

Yaşar Çetin 'in 1 Günlük Karikatürleri

2

MEMETLE MEMET

Yazan : Cevat Tonguç Yaşar

BİRBİRLERİNE BİR AVUCUN İÇİ VE DIŞI KADAR YAKIN OLAN BU KİŞİLER ASLINDA BİRBİRLERİNDEN ÇOK UZAKTILAR...

3

Donuk Kasaba

Bu tefrikada, kasabaya atanan bir memurun günlerini görevi ile günlük yaşama arasında geçen hüsnü ve kasaba hayatını bulacaksınız

Yazan : Mehmet Güçlü

4

Tehlikeli Virajlar 21 Km

Röportaj: Fikret Otyam

5

1884 de Batı Prusya'da doğan Oskar Loerke, 1941 de Berlin'de ölürken, geride bıraktığı anılarının, bir gün yeryüzünde eğrenmeklerini kaybedenlerin acısını duyuracağını bilmiyordu. Hitler istibdâdının, kalbine iş lediği ve en verimli çağında öldürdüğü Oskar Loerke bu anılarında solan umutlarını anlatıyor. Prusya Sanatlar Akademisi Şiir Bölümü Sekreteri iken birçok arkadaşı gibi buradan kaçulmuş ve bir yaz-nevinde çalışmaya başlamış olan Loerke'i izleyen diktatörlük kâbusu burada da ona erişmiş ve polisler yayınevini dağıtmışlardı.

Bu anılar, yazarın ölümünden sonra ele geçmiş ve yayınlandığından beri geçen iki - üç yıl içinde beşinci baskısını görmüştür

DİKTATÖRLÜK KABUSU

Yakında Başlıyoruz

Kaynak: Ulus, 5 Ağustos 1958

EK-42 İsviçre bankalarında Türklere ait 100 milyon dolara yakın para bulunduğu iddiası

10 MAYIS 1958

Devlet Nüshası

EGEMENLİK ULUSUNDUR

ULUS Sivas'ta 14 Eylül 1919 da İradei Milliye adiyle kurulmuştur.

Posta adresi ULUS Gazetesi
Telgraf ULUS - Ankara
Yazı İşleri Müdürlük 19 763
Telefonlar 12 290 - 14 290
İdare 15 375
İlân - Abone 12 354
İstanbul Bürosu 22 50 42
FİYATI (15) KURUŞTUR

CUMARTESİ
10
MAYIS 1958
39 uncu yıl
No. 12602

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Kurucusu : KEMAL ATATÜRK

KOLTUK YAZAN : AZİZ NESİN

Türk Mizahının en iyi eserlerinden biridir. İkinci baskısı çıktı.

Cağaloğlu, Cemalnadir Sok: Milas han: Kat. 3. No: 204 İSTANBUL

(188)

İsmet İnönü, Özalp olayı diye ortaya çıkarılan iftira konusu münasebetiyle yapılan isnatlara karşı dedi ki :

TERTİPLER MUVAFFAK OLMAYACAKTIR

ULUS'tan...

BASIN Mahkemesinin bir hürriyet savaşını durdurabilmiştir? Kurtuluş Savaşının bütünüyle. Cumhuriyet çağının devrimci barrajı ULUS kendine düşen görevi, yılmadan tarihsel dününe yakışır şekilde yapmakkan vazgeçmiyecek. O, bu gazeteye düşen ulusal bir ödev... Hürriyetsizlik bütün hastalıkların anası. Bunun yanında bugünün modern bir gazetesinin çıkması için ne teknik imkân, gerekse, o ULUS'ta yok! Ama O'nda Kurtuluş Savaşının ehrezanı ve ülküsü var.

ULUS, kapılırken ürünlere teşekkür eder;

ULUS, yayınlarına yeniden başlarken sevinclere de teşekkür eder;

ULUS, hürriyet için savaşan ölmüşleri anar;

ULUS, hürriyet için emeği geçenleri sayar;

ULUS, hürriyet için çırpınanlara ve can atanlara sevgisini, hürriyetin umudunu sunar.

C.H.P. Genel Başkanı İnönü dün Haymana C.H.P. İlçe Kongresinde «İftira başlıca vazifemiz haksızlık ve suistimalleri ortaya çıkarmaktır» derken (Foto ULUS : H. EZER)

Biz bu iftiraların hakkından geliriz ve geleceğiz, Tertibedenler tedavi kabul etmez bir surette hicap yarası alacaktır

Bizim başlıca vazifemiz bütün haksızlıkları ortaya çıkarmaktır

CHP. Genel Başkanı Haymana'da, basının dili, siyasi iftira tertibi rejiminin devamı için kesilmiştir - Bundan memleket çok zarar görmektedir, dedi

C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü dün yaptıları Cihat Mimi Inönü dün yaptıları C. H. P. Haymana İlçe Kongresinde O- casip olayı ile iktisadi ve siyasi konulara temas eden önemli bir konuşma yapmıştır. Delegelerin ve partili, partisiz yurttaşların coşkun sevgi gösterileri arasında kürsüye gelen İnönü, sık sık alkışlarla kesilen konuşmasında şöyle demiştir :

(Sonu Sa. 2 Sü. 2de)

CHP. Milletvekillerinin Haymana'daki demeçleri

C. H. P. Haymana İlçe Kongresi dün Biçer Sineması salonunda yapılmıştır. Kongreye C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü, C. H. P. Ankara Milletvekillerinden İsmail Rüştü Aksal, Osman Alişioğlu, Fuat Bürekçi, İlyas Seçkin, Ahmet Üstün, Hasan Tez, Nevi Çetinoğlu, Recep Dengin, C. H. P. Meclisi Üyesi Mehmet Alioney, C. H. P. Ankara İl Teşkilâtından Dr. Bülent Gökten, İl idaret Altınay, Dr. Cazip Sümer, İl Kadın Kolu Başkanı Saadet Uçak, Sekreter Cavidge Tağı, Pe- tatlı İlçe Başkanı Abdullah Çetin ve Yönetim Kurulu Üyeleri, Kadınlar Kolu Başkanı Sabahat Bilgen ve Yönetim Kurulu Üyesi Zehine Akarcioğlu, Balâ İlçe Başka

(Sonu Sa. 3 Sü. 7 de)

Avrupa Konseyinden dönen C. H. P. li iki delegemiz demeç verdiler

K. Gülek, insan hakları iktisadi kalkınmaya feda edilemez, dedi

İsviçre mali mahfillerine göre bu memlekette Türkiyeden kaçırılmış 100 milyon dolara yakın para var - Gülek ve Ecevit'in yaptığı iki teklif Assamblede kabul edildi

İSTANBUL 8 (Telefonla) —Strasburg'da toplanan Avrupa Konseyine iştirak ettikten sonradün yurdumuza dönen C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, bugün C.H.P. İl Merkezinde bir basın toplantısı yaparak Konsey çalışmaları hakkında gazetelere bilgi vermiş soruları çeşitli suallerı cevaplandırmıştır. Basın toplantısında şöyle Konsey çalış, malarına katılmış olan Ankara Milletvekili Bülent Ecevit de bulunmuştur.

C.H.P. Genel Sekreteri basın toplantısında demiştir ki:

«Sözlerimize başlarken son görüştüğümüzdenberi hangi görev gezi arkadaşlarımızı sayıp ve sevgilerle anarım. Seyahatimiz yıkmasından bir gün önce ele'ere izahat vermiştim. Şimdi seyahatin bazı yönlerini umumi efkârı bilgilendirmeye ve hesabını vermeye gayret edeceğim.

Avrupa Konseyi toplantısına Türkiye'den en temsilci katıldı. Meclisteki sayımıza göre biz ol sonuca heyette üç C.H.P. li milletvekili bulunması gerekirdi. Halbuki biz, Bülent Ecevit arka-

(Sonu Sa. 3 Sü. 7 de)

İnönü ile C.H.P. li milletvekilleri Polatlı C.H.P. Kongresinde

CHP.li Milletvekillerinin sorularının konuşulması sırasında

Eğitim Bakanı zor duruma düştü

Alhas, Arıkan, Güley, Soley sorularında tenkitler yaptılar - Sargınalp'a ihtar verildi

B. M. Meclisinin dünkü toplantısında sözlü sorular görüşülürken zaman zaman sert tartışmalar oldu, ihtar kepeklerinin ve rulmast ve gürültüler dakikalarca devam etti. Bu arada bir C. H.P. Milletvekiline ihtar verildi.

(Sonu Sa. 3 Sü. 4 de)

TUFAN ve ZAFER

İKİNCİ CİHAN SAVAŞINDA İNGİLTERE GENEL KURMAY BAŞKANLIĞINI YAPAN

Mrl. Alan Brookun hatıraları

4. Sayfamızda

Adımız Andımızdır

Y. K .Karaosmanoğlu

ULUS Gazetesinin bugün bir musiket çıkışında, içinden etkilerin ile ruhu, kitapları, ne kadar muazzez olduğunu derim. Çünkü gerek Kurtuluş Savaşı devrinde gerek inkılâplarımızın doğuş ve oluş yıllarında Atatürk'ün yakınında bulunmak şerefine ermiş pek çok hatıralarla bu Ulus — tabi adıyla Milliyet Milliyye — O'nun en çok önem verdiği münadelo silâhlarından biriydi. Daha doğrusu, bu gazete hem tanıdığı için, hem göz düşü hizmet bakımından Kurtuluş ve İnkılâp Savaşı kalesinin önünde dalgalanan bir bayrak gibiydi ve Atatürk, onu, oraya kendi eliyle dikmişti.

Bunun içindir ki, bütün devlet ve millet işleri arasında ayrıca Ulus'la da meşgul olmaktan bir an yılmamişti. Ulus maddi bir sikıntıya mı düşmüştür, derhal yardımına koşardı. Basın ilânlarıyle bazı eksikleri mi vardır, hemen bunları giderecek çarelerini arardı. Şeref ve itibarını zedeleyecek bir tecavüze mi uğramıştır, âdeta evlâdı hakaret görmüş bir baba gibi üzülürdü. Zira, Ulus — yani Milliyet Milliyye — O'nun ilk çocuğuydu. Zira, ankaunda henüz ne bir bölük askeri, ne de herhangi bir resmi silâhı olmadığı zaman milletlerine atıldığı zaman elinde tutuğu yegâne halkın bu benim organımdır hasretli.

Dün olmuş bir yaka gibi hatırımdadır: Zaferden sonra. Hâkimiyeti Milliyye denilen kâğıtlık taşra gazetesine yeni resmi hükümet sözcülüğünü yahtere bir şekil vermek tasarısini dasmak için Atatürk'ün huzurunda toplanmıştık. Konuşmalarımız esnasında, kurulduğu günlerdeki bu gazetemiz İdare işleriyle ve sözleşi bulmuşu arkadaşlardan biri «Efendim, bu iş, her şeyden evvel, parayla dayanır, Hâkimiyeti Milliyye'nin ; bu mo nervosyod, bir tahsisatı vardır. Milliniz ki önceleri bu gazeteyi sonuk haftada iki defa çıkarmak imkânını bulordok. Bazı kimseler, «Ulus» ismini, eeriimle (arkadaşımız burada birinin adını söyledi) ..... nin para yardımı sayesinde çıkıldı gazete olarak...» Atatürk, bu noktada elini masaya vurup konuşanın sözünü kesti: «Hayır, Hâkimiyeti Milliyye bir bir zaman onun bunun yardımına muhtaç olmamıştır. Onu, ben çıkarıyorum, o benim gazetemdir» dedi. Ömrümde, Atatürk'ü o andaki kadar hiddetli görmemiştim.

Hâkimiyeti Milliyye'nin — yani Ulus'un — ilk defa günlük gazete olarak basılacağı akşam, Büyük Önderin, bu münasebetle Ruzen Ezref'e verdiği beyanatı, yani beretinden bir gibi matbaanın tek masası başına geçip geceyarılarına kadar çalışarak ne candan bir özenle tasdik ettiğini de kaç kere Ruzen Ezref'in ağzından işitmişimdir. Ulus'un altın kitabına yazılmaya lâzımgelen bu tarihi hâdiseyin geçtiği yer ise, o zaman, nasıl bir yerdi bilir misiniz? Dört kocak direği üstüne konduruluş iki çadır bir salaş.

Sonra, beş altı yıl sonra, bu salaş, Atatürk'ün himayesiyle betondan bir koca bina haline girmiş ve Türkiye'nin ilk, Linotipi bu rada işlemeğe başlamıştı. Büyük Önderi, bunun açılış töreninde bir çocuk sevinciyle yeni matbaa tesisatını gezmiştik.

(Sonu Sa. 3 Sü. 1 de)

İki sözlü soru

F. AYANOĞLU VE K. BORAN ADALET BAKANINDAN İKİ SORU SORDULAR

C.H.P. Tokat Milletvekili Faruk Ayanoğlu, dün Meclise, Adalet Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını istediyle şu soru önergesini ver miştir:

«12 Haziran 1956 tarihinde tadilen yürürlüğe giren 6731 sayılı Milli Korunma Kanununa tevfikan bugüne kadar kaç kişi ne gibi cezalarla tecziye edilmiştir. Bunların suçlarının mahiyeti ile temin etikileri menfaat ve satılıkları maddelerin cins ve miktarı ile değerleri ne kadardır?»

(Sonu Sa. 3 Sü. 3 de)

Dün iki gazeteci mahkûm oldu

Akis ve Yenigün'ün de birer ay kapatılmasına A. Öymenle'le Ademhan'ın birer yıl hapsine karar verildi

Şehrimiz Toplu Basın Adliye Ceza Mahkemesi dün saat 10 te toplanmış ve bakışı dört basın davasından ikisini kısa ra bağlayarak iki gazeteci daha birer yıl hapse mahkûm etmiştir.

ULUS ALEYHİNE

Gazetemizde yayınlanan «Sonuşu kavgalar içinde çöl demokrasisin başlıklı bir makaleden dolayı, yazar Oktay Verel ile Mesul Müdürümüz Ülkü Arman aleyhine açılan dâvaya dün bakılmıştır. Bu sırada Ülkü Arman ilk savunmasını yaparak ve yazının bir ihmalle değil, Demokrat Partinin yöneticileri ile ilgili olduğunu söyliyerek beraetini istemiştir.

(Sonu Sa. 3 Sü. 1 de)

MAHKÛM GAZETECİLERE

CHP. Meclis Grupunun telgrafı

C.H.P. Meclis Grupu Genel Kurulunun ardından, mahkûm gazetecilerden Nadip Tahir Burak, Halim Büyükbulut, Erdoğan Tokalı, Nihat Subaşı, Şinasi Nahit Berker ve Beyhan Çenkçiye, C.H.P. Meclis Grupu adına, Başkanvekillerinden Ankara Milletvekili Faik Ahmet Bu-

(Sonu Sa. 2 Sü. 4 de)

Beş arkadaşımız cezaevinde mahkûm

H. Büyükbulut 1 yıl, N. Subaşı ve Ş. N. Berker 8 er ay, E. Tokatlı, 34, B. Cenkci 15 gün hapis yatacaklar

Gazetemizin Mahkeme kararıyle kapalı kalmış bir ay içinde, şehrimiz Toplu Basın Mahkemesi, Gazetemiz ve Akis Dergisi aleyhinde yenilen bir dava daha görmüştür.

Cezaevinde bulunan gazeteci arkadaşlarımız, Nihat Subaşı, Halim Büyükbulut, Beyhan Cenkçi, Şinasi Nahit Berker

GAZETEMİZ HAKKINDA

Şinasi Nahit Berker'in «Çıplak Örnek» başlıklı fıkrasından dolayı Gazetemiz sahibi C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, Yazı İşleri Müdürümüz Nihat Subaşı ile yazar hakkında Basın Mahkemesince verilen karar Yargıtayda tasdik edilerek kesinleşmiştir. Kesinleşen karara göre, Kasım Gülek 12.000 lira para cezası ödeyecek, Yazı İşleri Müdürümüz Nihat Subaşı ile Şinasi Nahit Berker sekizer ay hapis yatacaklardır.

(Sonu Sa. 3 Sü. 6 da)

Deneme

CEZASI onaylanan Nihat Subaşı bir süre teşkil edilip cezaevine gönderilmiştir. Bugün, yarın diye bekliyorduk. Dünyanın en büyük işkencesidir. Evinizi, kurtuluşu olmayan bir cezaevi, bir ayak sesine çekip bekliyorsunuz.

— Ne yapsam da benim tevkif etsinler? diye sordu.

— Söylediğimi yaparsan hemen tevkif ederler, dedim.

Dediğimi tuttu, hemen de tevkif edildi.

Yaptığı neydi, öyle mühim?

Çok basit işleri olduğu için, kanuna aykırı olarak cezaevine sokulmamıştı. Sürekli gözetim altındaydı.

Akşamda bulunsun, belki işinize yarar.

1951 58 25

Kaynak: Ulus, 10 Mayıs 1958

EK-43 1950-1960 döneminde dış ve iç borçlar

Yıl	Dış Borç (Milyon Dolar)	İç Borç (Milyar TL)	Dış Borç/GSMH	İç Borç/GSM-
1950	277	1.8	8.0	18.6
1951	268	2.0	6.4	17.2
1952	294	2.1	6.1	15.7
1953	268	2.3	4.8	14.7
1954	304	2.4	5.3	15.1
1955	346	2.6	5.1	13.6
1956	420	2.7	5.3	12.2
1957	430	3.2	4.1	10.9
1958	426	3.6	3.4	10.3
1959	489	3.6	3.1	8.2
1960	558	4.3	6.0	9.2

Kaynak: Ekrem Pakdemirli, Cumhuriyet Döneminin ekonomik Büyüklükleri (1923-2002) s.13.

EK-44 1950-1960 Döneminde sektörler itibariyle yatırım göstergeleri

Yıl	Tarım	Sanayi	Maden	İmalat	Enerji	Hizmet	Ulaştırma	Konut	Diğer	Toplam
1950	880	2.066	474	921	670	5867	1.081	2.472	2.313	8.814
1951	1.174	2.180	384	1.253	542	6.230	1.369	2.624	2.236	9.586
1952	1.628	3.208	571	1.829	807	7.749	1.538	3.362	2.848	12.586
1953	1.179	3.590	735	1.815	1.039	10.141	2.141	4.090	3.909	14.911
1954	891	3.835	781	1.949	1.104	9.921	1.573	4.660	3.687	14.647
1955	546	3.687	733	1.918	1.035	8.480	1.638	4.846	1.996	12.714
1956	394	4.910	504	2.246	2.159	7.500	1.466	4.159	1.873	12.804
1957	1.150	5.294	593	1.837	2.864	8.859	1.378	4.228	3.252	15.304
1958	1.195	3.239	532	2.057	648	8..594	1.342	4.022	3.228	13.028
1959	1.153	3.187	463	2.563	159	7.647	1.676	3.509	2.461	11.988
1960	1.098	4.016	284	3.061	670	8.410	2.123	3.651	2.636	13.525

Kaynak: Abdullah Takım, Demokrat Parti Ekonomisi, s.63

EK-45 New York Times gazetesinin Türkiye ekonomisi hakkındaki değerlendirmesi

katılanlardan bir kısmını göstermektedir. Mitingde yaralananlar olmuştur.

"TÜRKİYE EKONOMİSİNİN ESASI KUVVETLENİYOR,,

Amerika'da münteşir New - York Times gazetesinde bu başlıkla neşredilen makalede, gittikçe kuvvetlenmekte olan umumî iktisadî durumumuza ve gittikçe artmakta olan istihsalâtımıza işaret ediliyor..

Memleketimizin içinde bulunduğu büyük kalkınma hamlesi ve elde edilen müsbet neticelere dair yabancı basında da sık sık şitayişkâr yazılar neşredilmektedir. Bu cümleden olarak Birleşik Amerika'da münteşir New-York Times Gazetesi de gittikçe kuvvetlenmekte olan iktisadî bünyemiz hakkında dikkate şayan bir yazı neşretmiştir. Yeni açılan ve hizmete giren tesislerle, 1956 senesindeki umumî ekonomik durumumuzun evvelki senelere nispetle daha kuvvetli olduğuna işaret eden yazı, istihsalâtımızın gittikçe artmakta olduğunu belirtmektedir. New-York Times Gazetesinin bu yazısına dair Washington mahreci ile verilen haberi aşağıda bulacaksınız:

NEW-YORK TİMES'İN YAZISI

Washington 4 (a. a.) (Hususi) — Dünkü New - York Times'in dünya ekonomisi hakkındaki hususi ilâvesinde Joseph Haff imzalı ve «Türkiye'de ekonominin esası kuvvetleniyor» başlıklı yazıda, memleketimizin 1956 daki umumî ekonomik durumunun bir yıl evvelkine nazaran daha iyi olduğu belirtilmektedir. Muhabir, ekonomimizin kredi fikdanına rağmen bir çok bakımlardan gelişmiş olduğunu, şeker, çimento, linyit, krom istihsalinin arttığını, tütün, incir, fındık, üzüm mahsulünün iyi olduğunu ve enerji istihsali bakımından da rekor kırılmış bulunduğunu kaydetmekte, Sarıyar, Seyhan barajlarının işletmeye açıldığını, karayollarının arttığını ve ilk defa olarak şeker ihraç edildiğini belirtmektedir. Muhabir, Başvekil Adnan Menderes'in şeker ve çimento sanayiine bilhassa ehemmiyet verdiğini, bu sanayiin ekonomimize büyük hiz metleri dokunduğunu ilâve etmektedir.

lisi Cemal Göktan'ı ziyaret nmıştır. (Yazısı 2 ncide)

erinin kanaati

tasarısı

urudur!

ğu ile ilgili doktri-

Avrupa Konseyi toplantısı hakkında

Erkmen'in İzahatı

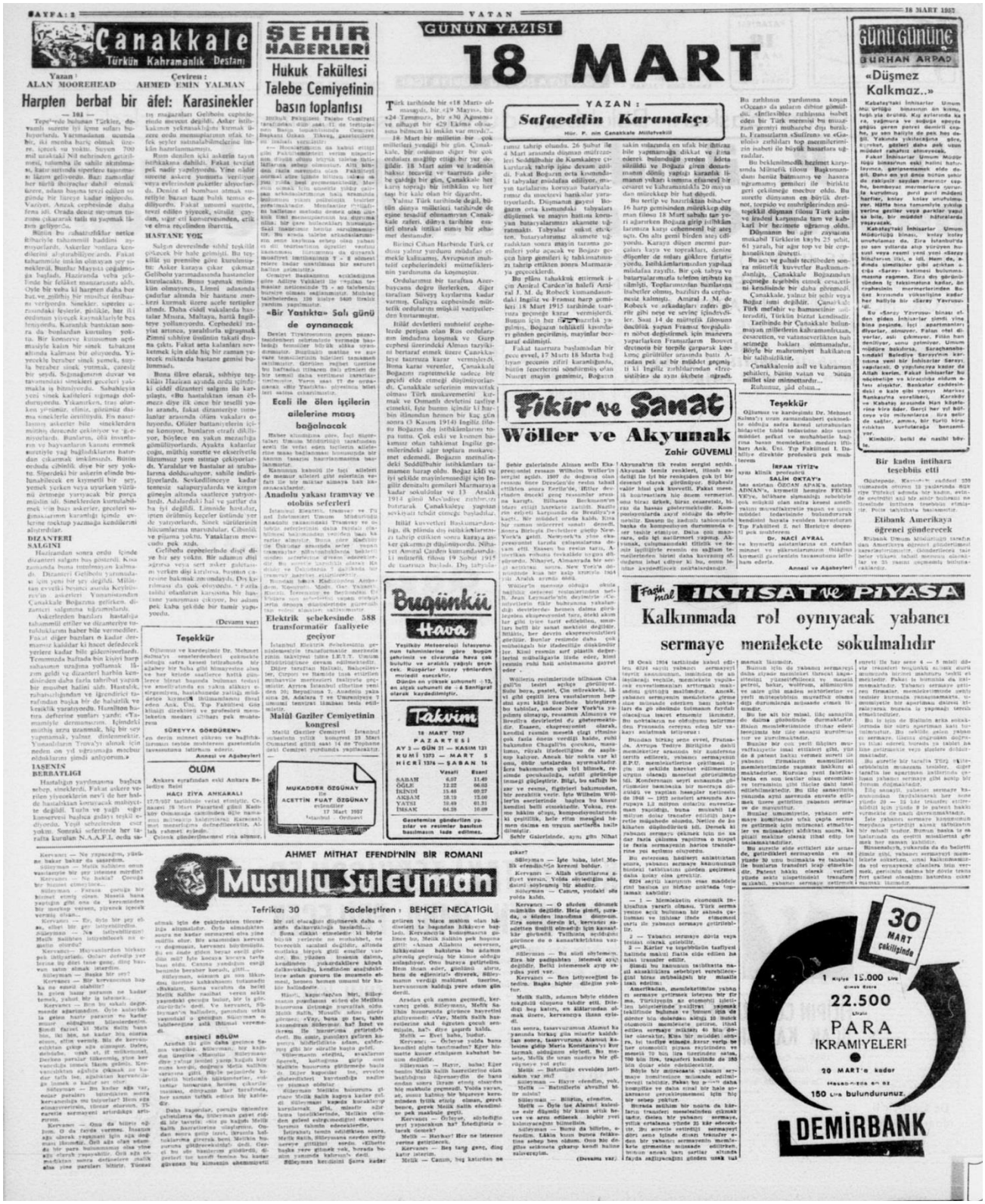
Strazbourg'da 8 ilâ 11 Ocak tarihlerinde toplanacak olan Avrupa Konseyi İstişarî Meclisinde hazır bulunacak Türk temsilci heyeti, Giresun Mebusu ve Demokrat Parti Meclis Grup Reisi Hayrettin Erkmen'in başkanlığında bugün uçakla Frankfurt'a hareket edecektir. Heyette Denizli Mebusu Mehmet Karasan, Kastamonu Mebusu Basri Aktaş, Konya Mebusu Hamdi Ragıp Atademir, Giresun Mebusu Hamdi Bozdağ ve Trabzon Mebusu İsmail Şener bulunmaktadır. İstişarî Meclisin toplantılarında görüşülecek olan meseleler etrafında malûmatına müracaat etti.

(Sonu 4 üncü sayfada)

Fransa güzeli — Lion'de yapılan Fransa Güzellik Kraliçeliği seçimini, yukarda resmi görülen 20 yaşındaki Genevieve Zanetti kazanmış ve 1957 Fransa güzeli ilân edilmiştir. Fransa güzeli, bundan bir müddet sonra yapılacak Dünya Güzellik Kraliçeliği seçmelerinde, memketini temsil edecektir. Zanetti, Lion'daki müsabakaya Paris güzeli olarak katılmıştı. Aynı müsabakada ikinciliği Amelia Martin, üçüncülüğü de Jacquelin Dubosc kazanmıştır. (Foto: Ent)

Kaynak: Zafer, 5 Ocak 1957

EK-46 "Kalkınmada Rol Oynayacak Yabancı Sermaye Ülkeye Sokulmalıdır" başlıklı makale

SAYFA: 2 — VATAN — 18 MART 1957

Çanakkale
Türkün Kahramanlık Destanı

Yazan: ALAN MOOREHEAD — Çeviren: AHMED EMİN YALMAN

Harpten berbat bir — 101 —
Tepe'nede bulunan Türkler, devamlı surette iyi içme suları bulduruyorlardı. Yazmadanın ucunda bir, iki membа hariç olmak üzere, içilecek su yoktu. Suyun 700 mil uzaktaki Nil nehrinden getirilmesi, tulumba ile sahile aktarılması, kâfir tarafından sipariş edilmiş taşıtmasi lâzım geliyordu. Bazı zamanlar her türlü ihtiyaçlar dahil olmak üzere, adam başına tezi adilen su günde bir litreye kadar inişordu. Vazıyet, Anzak cephesinde daha fena idi. Orada deniz suyunun tuzunu çıkarmak tatlı su yapmak lâzım geliyordu.

Bütün bu zahatsızlıklar netice itibariyle tahammül haddini aşmıyorlardı. Askerler yordura kendilerini alıştırabiliyorlardı. Fakat tahammülle imkân olmayan şey sinekleridi. Bunlar Mayıstı çoğalmağa başladı. Hazirandı veba şeklinde bir felâket manzarasını aldı. Öyle bir veba ki hergün daha ber bat ve zalimliş bir mahiyet inkişaf ni veriyordu. Sinekler, sperler ve zıvandaki leşlerle, pislikle, her ilî ondunun yiyecek kısmına hattâ içilecek sulara kadar girmişlerdi. Karanlık bastıktan sonra da bunlardan kurtulmuş yoktu. Bir konserve kutusunun açılmasiyle kalın bir sinek tabakası altında kalması bir oluyordu. Yiyecekle beraber sinek yemek, suyla beraber sinek yutmak, çaresiz bir seydi. Sığmağımızın duvar ve tavanındaki sinekleri gözleri yaşamakla iş bitmiyordu. Sabahleyin yeni sinek kafileleri sığmağa doldurmuşlardı. Yıkanırken, tıraş olurken yiyinize, elinize, gözünüz dalına sinekler üşüşüyü. En nasıl insanın askerler bile sineklerden mütehiş derecede çekiniyor ve iğreniyorlardı. Bunların, ölü insanların ve hayvanların kanını emmek suretiyle yağ bağladıklarını haturdan çıkarmak imkânsızdı. Bütün ordu da dibiflî diye bir şey yoktu. Siperdeki bir askerin elinde bulunabilecek en kıymetli bir şey, yemek yerken veya uyurken yüzünü üstünü örtmeye yarıyacak bir parça müslin idi. Sinekleriden kurtulabilmek için bazı askerler, geceleri uyumalarının karanlığı içinde evlerine mektup yazmağa kendilerini alıştırdılar.

DİZANTERİ SALGINI

Haziranda sonra ordu içinde dizanteri salgını bas gösterdi. Kısa zamanda buna tutulmayan kalmadı. Dizanteri Gelibolu'yu yaratmadı; için yeni bir şey değildi. Milletan evvelki beşinci asırda Keybidesvin askerleri Yunanistandan Çanakkale Boğazına gelirken, dizanteri salgınına uğramışlardı.

Askerlerden bazıları hastalığa tahammülü emiler ve dizanteriye tutulduklarını haber bile vermediler. Fakat diğer bazıları o kadar dermansız kaldılar ki hiçbir defakeçik yerlere kadar bile gidemiyorlardı. Temmuzda haftada bin kişiyi harp sahasının uzağına yollamak ilâ zem geldi ve dizanteri harbin kendisinden daha fazla tahribat yapan bir musibet halini aldı. Hastalık, zahatsızlığından ve iğrendirici tarafından başka bir de halsizlik ve kesiklik yaratıyordu. Hemûthen hiçbir defterine sunları yazdı: «Tahmmiliye dermansızdır. İçindeki mutluş sıra azalmak, bir bir sey yapmamak, yalnız dinlenmekti. Yunanlıların Troya'yı almak için neden on yıl uğraşmağa mecbur olduklarını şimdi anlıyorum.»

İASENİS BERAATLIĞI

Hastalığın yayılmasına başlıca sebep, sinekleridi. Fakat askere verilen yiyeceklerin nevi'i de her hâlde hastalıkları kemiyetçe mahiyet'e değildi. Turlu ve yağlı oğlu konservesi başlıca gıdayı teşkil ediyordu. Yağlı şeylerlerden eser yoktu. Sonraki seferlerde her taraftan kurulan N.A.A.F.I. ordu satıcılarından alınan sebze ve meyvalar, hastalığın ilerlemesine mâni oldular.

Kervansı — Ne yapacağım, yüzüne bakar bakar da sanırdım.

Süleyman — Melik kahinin onun vasiyetiyle bir şey istemesi mürdür?

Kervansı — Ne bakar! Cevaba bir hamsi cimcimlar...

Süleyman — Farsça çocuğu bir hizmet etmiş olsun. Mesela bana yaptığın gibi ona da kervanından bir mushaq versen, yüreyek içecek vermiş olsun...

Kervansı — Ey, öyle bir şey olsa, elbet bir gün istiyecektiydin.

Süleyman — Na tahvilâtından! Melik kahinen istiyebilecek ne o-ganlar olurdu?

Kervansı— Hayvanlardan birkaçı pek istiyarlardı. Onları değildi yer bezine iş dinlemeye gönderdi. Bir kaç van satın almak istardın.

Süleyman — Başka bir şey?

Kervansı — Bir kervancının başka ne emri olabilir?

Is görüş bunu pazarın ne kadar temek, yahut bir iş istesek.

Kervansı — Bir iki sıkalı değe, mesele ağırındadır. Öyle kolaylıkla gelen hazır paranın ne kadar emeğe dayandığını bilmezlerdir. Bunları farzet ki Melik kahin bana, iki dile, ne kadar bin emtia alsın, alsın versin. Biz de kervanlarımızın çıkışı için almıştır. Daire, dolabalar, uzak ut, ilt mükemmel. Derken paralar tükenmiş, yine her vaziyetin temeli ikram gelmiş. Kervanlıkların eğlence olmak ve hattâ dar tatlı bir, ağabiler kervanıcılığı ilmek o kadar ser olur.

Süleyman — Bu kadar ağa var, onlar paraları bitirdikten sonra kervanlığa mı başvurlar? Hem ağa olmayanlarının, tüccar olurun. Yüzlerce sermayeyi avtırdıkları artırırsın.

Kervansı — Onu da bilirsi ağa hem. O da farzda vermiş. İnsanın ağa ulaşak yaşamı için aşa değmeyen ihtimâller. Ölü ağa olan ekmeğin bir parça bulunmasına olsa yine ağa olarak yaşayabilir. Ölü ağa ekmeğinden sonra değişenler mahlûk ağa yine paralar bitirir. Tüccar ağa ise, ölünce bir kimsenin ehemmiyetli bir eşi olacağını düşünerek daha o anda dalkavuğluğa başladı...

Bana dikkat etmelerdir ki böyle büyük serlerde ne muhabbet, ne tevecüh sanileri değildir, alında mutlaka bir gizli emeller vardır. Bu yüzden insanın dalına, kendilerine yakındıklara kibek dalkavuklığa, kendilerine anafaklıklarına gücenip ilişmemeleri, kendilerine hem kimsenin umumî bir kabahatleridir.

Hâsıl, kapı-kapıları bir, Süleyman pazılarını sıkıca ele Melikin kapısına gitmeğe karar verdi. Melik kâhin, Mısırlı ve zengin olduğu için, kendisine sığınanlara karşı hamiyetli davranırdı. Süleyman da, bu hususu

EK-47 1950-1960 dönemi toplam yatırımlarda özel-kamu ayrımı

Yıllar	Özel Yatırımlar	Kamu Yatırımları	Toplam Yatırımlar	Özel Sektör Payı (%)	Toplam Yatırım/GSMH
1950	870	557	1.427	61.0	14.4
1951	944	581	1.525	61.9	13.6
1952	1.156	779	1.935	59.7	15.5
1953	1.176	1.026	2.202	53.4	15.8
1954	1.188	925	2.113	52.2	15.7
1955	1.260	925	2.185	57.7	15.0
1956	1.074	940	2.014	53.3	13.4
1957	1.087	1.032	2.119	51.3	13.1
1958	1.211	905	2.116	57.2	12.5
1959	1.189	1.013	2.202	54.0	12.5
1960	1.223	1.222	2.445	50.0	13.4

Kaynak: Ekrem Pakdemirli, Cumhuriyet Döneminin Ekonomik Büyüklükleri, (1923-2002) s.49

EK-48 DP döneminde tarımın mekanizasyonu ile ilgili göstergeler

Tarımsal Araç ve Gereçler	1948	1960
Karasaban	1.625.000	1.991.000
Pulluk	830.000	1.159.000
Traktör	1.756	42.135
Traktör Pulluğu	1.472	47.080
Mibzer (Traktör)	162	8.343
Mibzer (Hayvan)	11.587	26.624
Biçer Döver	268	5.554

Kaynak: M.Akif Demirer, (2006a), Demokrat Partinin Yatırımları, s.36

EK-49 Hirfanlı Barajı

Kaynak: Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi

EK-50 1950-1960 döneminde Türkiye'de tarımsal üretimin göstergeleri

Yıllar	İşlenen Tarım Alanı (Bin Hektar)	Traktör Sayısı (Adet)	Buğday (Bin Ton)	Arpa (Bin Ton)	Mısır (Bin Ton)	Tütün (Bin Ton)	Pancar (Bin Ton)	Pamuk (Bin Ton)	Tarım Kredileri (Milyon TL)
1950	14.542	16.585	3.870	2.040	627	93	855	118	412
1951	15.272	24.000	5.600	2.700	850	89	1.363	150	646
1952	17.361	31.415	6.440	3.180	837	92	1.069	165	1.067
1953	18.812	35.600	8.000	3.640	759	118	1.170	139	1.213
1954	19.616	37.743	4.900	2.400	914	102	1.200	142	1.497
1955	20.998	40.282	6.900	2.980	855	120	1.736	157	1.558
1956	22.453	43.727	6.400	2.900	858	117	1.792	165	1.888
1957	22.161	44.144	8.300	3.650	750	123	2.206	135	2.108
1958	22.765	42.525	8.550	3.600	900	115	2.338	180	2.161
1959	22.940	41.896	7.850	3.300	1.000	129	3.469	195	2.313
1960	23.264	42.135	8.450	3.700	1.090	139	4.385	175	2.392

Kaynak: Abdullah Takım, *Demokrat Parti Ekonomisi*, Ankara 2011, s.48

EK-51 1950-1960 döneminde madde grupları olarak ithalat değerleri

Yıl	Yatırım Malları			Tüketim Malları	Hammadde	Toplam İthalat
	İnşaat Malzemeleri	Makine Teçhizat	Toplam			
1950	33.807	97.644	131.451	58.828	95.385	286
1951	42.477	130.300	172.777	99.704	129.605	402
1952	66.679	214.043	280.722	122.595	152.603	556
1953	85.072	191.942	277.014	105.423	150.096	533
1954	74.876	178.123	253.579	93.689	131.090	478
1955	89.950	180.162	270.112	72.941	154.584	498
1956	55.438	181.490	236.928	45.318	125.094	407
1957	47.704	125.163	172.867	48.747	175.511	397
1958	26.976	109.345	136.321	38.525	140.252	315
1959	36.069	178.292	214.361	47.703	207.888	470
1960	34.199	209.886	244.085	44.983	179.118	468

Kaynak: Erdoğan Alkin, Uluslararası Ekonomik İlişkiler, 1978, s.345.

EK-52 Tahliye aksaklığından dolayı navlun ücretlerindeki %40 artış

AKŞAM

TÜRKİYENİN EN ESKİ SİYASİ GAZETESİ

16 NİSAN 1959 PERŞEMBE

Tahliye aksaklığı navlunları o/o 40 arttırdı

Menderes Ispanya'da

Barselona'da top atışile karşılanan Başbakan, Franco tarafından kabul edilecek

Meftun OLGAÇ Bildiriyor :

Dokunulmazlık mevzuunda Mecliste sert münakaşalar oldu

Cevdet San'ın (D.P) dokunulmazlığının kaldırılmasına ait mazbata komisyona iade edildi

Şehbenderler izahat verdi:

Tedbir olarak tahliye amelesi çoğaltılıyor ve gece mesaisi yapılacak

Donanmanın vasıtalarından istifade edilmesi düşünülüyor

Kürtçülük mevzuundaki yayın menedildi

İstanbul 3. Asliye Mahkemesi ötün bu hususta karar aldı

Kelimelerden korkuyoruz

Komünist ajanlar hakkında Günaltay'ın ifadesi alındı

CHP II Başkanı Savcılığa çağırılarak, propagandacılardan kimseyi tanıyıp tanımadığı soruldu

"Kızım Esra, Prensi ilk gördüğü gün âşık oldu,,

Haydarabat Nizamının Suadiyeli gelininin annesi, genç çiftin mesut olacağına inanıyor

J. F. Dulles istifa etti

İstifayı açıklarken Eisenhower ağlıyordu. Kanser Dulles'in vücuduna yayıldı

Ozür dileriz

Bandırma'da halk denize giriyor

Yörük Süleymana göre Hazirandan palto giyilecek

Islah oldu fakat iş bulamıyor

Aker G. S. Sendikası I. H.ne yemek verdi

Osman Bölükbaşı Konya'ya gidiyor

35 yıla mahkûm oldu

Golkovski'nin tahliye talebi reddedildi

iki asker, Alay'ın pikabiyle kaçtı

Bir tane daha

Erkeklik

GÜZELLİK KRALİÇESİ SEÇİMİ

EK-53 1950-1960 dönemi dış ticaret verileri

Yıl	İhracat	İhracat Endeksi	İhracat/ GSMH	İthalat	İthalat/ GSMH	Dış Ticaret Dengesi	Cari İşlemler Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1950	263	100	7.6	286	8.3	-23	-50	549	92.2
1951	314	119	7.6	402	9.7	-88	-94	716	78.1
1952	363	137	7.1	556	11.6	-193	-198	919	65.3
1953	396	150	5.9	533	9.6	-137	-164	929	74.4
1954	335	127	4.6	478	8.4	-143	-177	813	70.0
1955	313	118	3.9	498	7.3	-185	-177	811	63.0
1956	305	116	3.3	407	5.2	-102	-75	712	74.9
1957	345	131	2.0	397	3.8	-52	-64	742	86.9
1958	247	94	2.0	315	2.5	-68	-74	562	78.5
1959	354	134	2.3	470	3.0	-116	-145	824	75.3
1960	321	125	3.3	468	4.7	-147	-139	789	68.5

Kaynak: Gülten Kazgan, Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001), s.105

EK-54 10 Nisan 1958 tarihli düstur

T.C.
Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1836 - 1920

İdare ve yazı işleri için Başvekâlet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne müracaat olunur	10 NİSAN 1958 PERŞEMBE	Sayı : 9881

KANUNLAR

Pasaportların bedel mukabilinde itası hakkında Kanun

Kanun No : 7109 *Kabul tarihi : 2/4/1958*

Madde 1 — Pasaportların numuneleri Dahiliye, Hariciye ve Maliye vekâletlerince müştereken tertip ve ihzar edilir.

Diplomatik pasaportlar Hariciye Vekâletince; hususi damgalı, hizmet damgalı, yabancılara mahsus damgalı ve umuma mahsus pasaportlar Maliye Vekâletince tabettirilir.

Diplomatik, hususi damgalı ve hizmet damgalı pasaportlar bedelsiz olarak verilir. Umuma mahsus ve yabancılara mahsus damgalı pasaportların bedeli Maliye Vekâletince, maliyetleri nazarı itibara alınmak suretiyle, tesbit edilerek malsandıkları tarafından bu bedeller mukabilinde verilir.

Madde 2 — Pasaport cüzdanlarının bedel mukabilinde itası hakkındaki 1478 sayılı Kanun mülgadır.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinde mer'iyete girer.

Madde 4 — Bu kanunun hükümlerini icraya Dahiliye, Hariciye ve Maliye vekilleri memurdur.

4/4/1958

No.	Başlığı	Düstur Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı
	Kaldırılan Kanun : Pasaport cüzdanlarının bedel mukabilinde itası hakkında Kanun	4/6/1929	3	10	1336

Bağdad Paktı müşterek projelerine Amerika Birleşik Devletleri tarafından hibe şeklinde yapılan (12 670 000) dolarlık yardımla ilgili Anlaşmaların kabul ve tasdiki hakkında Kanun

Kanun No : 7110 *Kabul tarihi : 2/4/1958*

Madde 1 — Bağdad Paktı Ekonomik Komitesi çerçevesi içinde cereyan eden çalışmalar neticesinde :

a) Ankara - Bağdad, Ankara - Tahran, Tahran - Bağdad ve Tahran - Karaçi arasında telekomünikasyon irtibatı,

b) Türkiye - İran demiryolu irtibatı,

c) Türkiye - İran karayolu irtibatı,

d) Türkiye - Irak karayolu irtibatı,

Mevzularında hazırlanmış olan müşterek projelerin etüd ve inşaatla ilgili teçhizat ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere, hibe şeklinde (12.670.000) dolar tutarında yardımda bulunan Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti ile bu hususta, 5436 sayılı kanuna istinaden, imzalanmış olan Anlaşmalar kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinde mer'iyete girer.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya Hariciye, Maliye, Naftıa ve Münakalât Vekilleri memurdur.

4/4/1958

Amerika Birleşik Devetleri Hükümetinin Ajansı olan Milletlerarası İş Birliği İdaresi (ICA) ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında Proje Anlaşması

ICA ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, işbu Anlaşmada ve umumiyetle bu gibi anlaşmalara dercı mütaamel olan ve ilişikteki metinde münderiç bulunan hükümler ile buna ilâveten eklenecek her hangi bir ilâhikada derpiş edilen şartlar dâhilinde projeyi tahakkuk ettirme hususunda mütekabilen mutabık kalmışlardır.

İşbu Proje Anlaşması ayrıca, her iki Hükümet arasında akdedilecek aşağıdaki muaddel ve tamamlayıcı anlaşmanın hükümlerine de tabi olacaktır.

Teknik İş Birliği için Umumi Anlaşma :

İktisadi İş Birliği Anlaşması : X Kalkınma Yardımı

Sair :

1. Proje numarası 04-22-104	3. Asıl nüsha X
2. Anlaşma numarası 04-22-104	Tadil eden nüsha
4. Projenin ismi : Türkiye - İran - Irak - Pakistan Bölge Telekomünikasyon Şebekesi	
5. Projenin mahiyeti ve izahı (İlişik metindedir)	
6. ICA'nın tahsis işareti 72-1171079	7. ICA'nın tevzi işareti 725-21-204-04-69-72 (Bağdad Paktı)

Kaynak: Düstur, 10 Nisan 1958

EK-55 Eskişehir Milletvekili Hasan Polatkan'ın Özgeçmişi

Hasan Polatkan

Eskişehir Milletvekili

(1915-1961)

1915 yılında Eskişehir'de doğdu. Babası Mehmet Abdülbari Efendi, annesi Ümmügülsüm Hanım'dır. Evli ve iki çocuk babasıdır. İlkokul, ortaokul ve liseyi Eskişehir'de bitirdi. 1933 yılında Mülkiye Mektebine girdi. 1 Ekim 1936'da Ziraat Bankası müfettiş adaylığına atandı. Fransızca biliyordu. 10 yıla yakın süre Ziraat Bankası müfettişliği yaptıktan sonra 26 Temmuz 1946'da Demokrat Parti listesinde Eskişehir Milletvekili seçildi.

VII, IX, X ve XI. Dönemlerde kesintisiz milletvekilliği yaptı. Çalışma Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı görevlerinde bulunduktan sonra 14 Aralık 1950'de Maliye Bakanlığı görevine getirildi. IV Menderes Kabinesinde Maliye Bakanlığına getirilen Nedim Ökmen'den Maliye bakanlığını tekrar devralarak V. Menderes Kabinesi boyunca bu görevi yürüttü.

Yassıada Yüksek Adalet Divanınca Anayasayı ihlal suçlamasıyla ölüm cezasına çarptırıldı. 16 Eylül 1961'de İmralı Adasında idam edildi. Önce İmralı'da tıprağa verildi. 29 yıl sonra devlet töreniyle Topkapı Anıt Mezarlığına nakledildi.

Kaynak: **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, *III. Cilt,* haz. Zühtü ARSLAN, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.s.396

EK-56 İzmir Milletvekili Abdullah Aker'in Özgeçmişi

Abdullah Aker
İzmir Milletvekili
(1905-1977)

X. dönem İzmir Milletvekili ve İktisat ve Ticaret Bakanı olan Abdullah Aker, 25 Kasım 1957- 4 Eylül 1958 tarihleri arasında Ticaret Bakanı, 4 Eylül 1958 – 14 Aralık 1959 tarihleri arasında Devlet Bakanı ve aynı kabinede 14 Aralık 1959 – 27 Mayıs 1960 tarihleri arsında Koordinasyon Bakanı olarak görev yaptı. Yassıada Yüksek Adalet Divanınca Anayasayı ihlal suçlamasıyla 5 yıl ağır hapis cezası verildi. 27 Şubat 1977'de Ankara'da vefat etti. Cenazesi Karşıyaka Mezarlığında toprağa verildi.

Kaynak: **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, *III. Cilt,* haz. Zühtü ARSLAN, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.s.567

EK-57 Manisa Milletvekili Samet Ağaoğlu'nun Özgeçmişi

Samet Ağaoğlu

Manisa Milletvekili

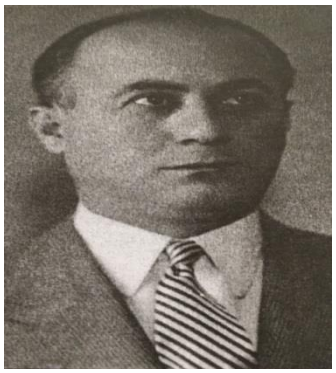
(1909-1982)

X. dönem Manisa milletvekili olan Samet Ağaoğlu 1957 seçimlerinde Milletvekili seçilerek Hariciye Encümeninde görev aldı. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Çalışma Bakanı, İşletmeler Bakanı ve Devlet Bakanı olarak görev yaptı.

Samet Ağaoğlu, 6 Ağustos 1982'de vefat etti. Cenazesi İstanbul'da Feriköy'deki aile mezarlığında toprağa verildi.

Kaynak: **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, *III. Cilt,* haz. Zühtü ARSLAN, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.s.706

EK-58 Giresun Milletvekili Hayrettin Erkmen'in Özgeçmişi

Hayrettin Erkmen
Giresun Milletvekili
(1915-1999)

1915 yılında Tirebolu'da doğdu. 1938 yılında Mülkiye Mektebinden mezun oldu. Maliye Bakanlığı ve Toprak Mahsulleri Ofisindeki memuriyet görevlerinin ardından Maliye Bakanlığı tarafından gönderildiği Cenevre iktisat Fakültesindeki doktora eğitimini tamamlayarak 1948'de iktisat doktoru ünvanını aldı. Aynı süre içinde Lozan Hukuk Fakültesini de bitirerek hukuk diploması aldı. İngilizce ve Fransızca biliyordu.

22 Mayıs 1950'de IX. Dönem Giresun Milletvekili olarak seçilen Erkmen, 1957 seçimlerinden sonra Hariciye Encümeninde görev aldı. Hayrettin Erkmen Menderes Hükümetlerinde Çalışma Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve İmar ve İskân Bakanlığı görevlerinde bulundu. Yassıada Yüksek Adalet Divanınca, 10 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan Erkmen, 1962'den itibaren öğretim üyeliği ve Banka Meclis üyeliği gibi görevlerin ardından 1975-1980 yılları arasında Cumhuriyet Senatosuna Giresun Üyesi olarak seçildi. 1979-1980 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı yapan Erkmen, 18 Mayıs 1999'da vefat etti.

Kaynak: **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, *III. Cilt,* haz. Zühtü ARSLAN, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.s.413

EK-59 Balıkesir Milletvekili Sırrı Yırcalı'nın Özgeçmişi

Sırrı Yırcalı
Balıkesir Milletvekili
(1919-2005)

X. Dönem Balıkesir Milletvekili olan Sırrı Yırcalı, 1957 seçimlerinde aldığı 143707 oyla Milletvekili seçildi. Dönem içerisinde Ticaret Encümeninde görev aldı. 02.12.1951 – 18.09.1952 tarihleri arasında Gümrük ve Tekel Bakanlığı, 18.09.1952 – 17.05.1954 tarihleri arasında İşletmeler Bakanlığı, 10.07.1958 – 14.12.1959 tarihleri arasında Sanayi Bakanlığı, 25.11.1957 – 10.07.1958 tarihleri arasında Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı görevlerinde bulundu.

Parlamento sonrasında bilimsel çalışmalarına devam eden Yırcalı 28 Mayıs 2005'te vefat etti.

Kaynak: **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, *III. Cilt,* haz. Zühtü ARSLAN, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.s.197

ÖZET

Bu yüksek lisans tez çalışmasında Beşinci Menderes Hükümetinin mali ve iktisadi politikaları ve bu politikaların dönemin basınına yansımaları incelenmiştir. Bu kapsamda, başta dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Ticaret Bakanı Abdullah Aker olmak üzere diğer bakanlar ile muhalefet kanadından İsmet İnönü, Kasım Gülek, Fethi Çelikbaş ve diğer bazı milletvekillerinin konuşma, mülakat ve söylevleri incelenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde, Beşinci Menderes Hükümeti dönemine kadar olan diğer Demokrat Parti hükümetlerinin mali ve iktisadi politikaları değerlendirilmiş, ayrıca Beşinci Menderes Hükümetinin programındaki iktisadi hedef ve öncelikler incelenmiştir.

Birinci bölümde, öncelikle mevcut tez döneminde ABD başta olmak üzere İngiltere ve Batı Almanya ile IMF ve OEEC'den temin edilen ekonomik yardımlar ele alınmıştır. Daha sonra ekonomik kalkınma amacıyla uygulanan para politikaları kapsamında, enflasyon, fiyat denetimi, Türk lirası ve döviz muvazene politikaları değerlendirilmiş, söz konusu dönemdeki yeni vergi uygulamaları ve devlet borçları ortaya koyulmuştur.

İkinci bölümde, üretim politikaları kapsamında, yatırım ve istihdam oranları incelenmiş ve mevcut tez döneminde uygulanan tarım, sanayi ve ticaret politikaları değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde, dönem içerisinde uygulanan dış ticaret rejimleri ile ithalat, ihracat ve dış ticaret açıkları da ele alınmıştır.

Beşinci Menderes Hükümeti, görev süresi boyunca, daha önceki DP hükümetleri tarafından uygulamaya koyulan ekonomik politikalar neticesinde baş gösteren yüksek oranlı enflasyon ile mücadele etmek için tedbirler geliştirmiş, ancak bu mücadelede başarılı

olamayınca, uluslararası ekonomik yardım kuruluşlarının tavsiyeleri sonucunda, finansman açığını gidermek için devalüasyona gitmiş ve daha liberal bir ekonomi benimsemiştir.

Beşinci Menderes Hükümetinin ilk iki yıllık döneminde ithal ikameci politikalar izlenerek dış ticaret açığı kapatılmak istenmiştir. Ancak Milli Korunma Kanununun tekrar uygulamaya konulması, İthalata getirilen yüksek oranlı vergiler ve fiyat kontrol teşkilatlarının kurulması gibi katı önlemler sonucunda sanayide kullanılan hammaddelerin temininde sıkıntılar baş göstermiş, enflasyon yükselmiş ve ekonomide bir resesyon yaşanmıştır.

Bu dönemde, yerli üretimi teşvik maksadıyla zarar etme pahasına faaliyet gösteren Kamu iktisadi Teşekküllerinin zararları telafi edilemez boyutlara ulaşmıştır. İthal kotaları ile beklediği döviz tasarrufunu bulamayan hükümet, 4 Ağustos 1958 tarihinde yeni bir borçlanma ile devalüasyona başvurmuş; uygulamaya konulan daha liberal görünümlü bir dış ticaret rejimi ile İthal kotaları kaldırılmış ve ihracata teşvik primi sistemi getirilmiştir.

4 Ağustos 1958 kararlarıyla birlikte Demokrat Parti döneminin en büyük dış yardımı elde edilmiştir. Bu yardımlar sonrasında, ihracata verilen devlet desteği ve liberal dış ticaret rejimi sayesinde dış ticaret açığı azalma eğilimi göstermiş, enflasyon ve altın fiyatları düşmüştür. Ancak ekonomideki bu olumlu hava uzun ömürlü olmamış, ödemeler dengesi sürdürülemeyerek finansman açığı tekrar baş göstermiştir.

Bu dönemde Türkiye'nin kalkınma çabaları yabancı basın ve ekonomi uzmanları tarafından da takip edilmiştir. Yabancı basında Türkiye'nin zayıf tarafının 20. yüzyıla yetişmek için imkânları aşan kalkınma arzusu olduğu, kuvvetli noktalarının ise coğrafi konumu, büyük ve nitelikli silahlı kuvvetleri, Batı ideallerine bağlılığı, diplomatik tecrübesi ve İslam âlemindeki prestiji olarak gösterilmiştir. Yabancı ekonomi uzmanları ise Türkiye'nin sanayi yoluyla kalkınmasının kısa vadede zor olduğu, bunun yerine kalkınmada, madencilik, tarım ve turizme ağırlık verilmesi gerektiği yönünde değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Beşinci Menderes Hükümetinde, Hasan Polatkan Maliye Bakanı olarak, Abdullah Aker ve Hayrettin Erkmen Ticaret Bakanı olarak; Samet Ağaoğlu, Sıtkı Yırcalı ve Sebati Ataman ise Sanayi Bakanı olarak görev almışlardır. Bu dönemde uygulanan mali politikaların esasları bütçe kanunları vasıtasıyla mecliste tartışılmıştır. Maliye Bakanı Hasan Polatkan bütçe kanunlarını hükümet adına meclise sunmuş ve muhalefetin yoğun eleştirileri karşısında açıklamalar çoğunlukla kendisinden gelmiştir. Bu dönemde hükümet tarafından uygulamaya koyulan dış ticaret rejimleri, ithalat ve ihracat esasları hakkındaki kararlar ise Ticaret Bakanı Abdullah Aker tarafından İzmir fuarı açılışlarında halka anlatılmıştır. Hükümetin iktisadi alanda mücadele ettiği sorunlar, hayat pahalılığı, sürekli artan fiyatlar, madde kıtlığı ve dış ticaret açığı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bütçe, Devalüasyon, Döviz, Emisyon, Enflasyon, İthalat, İhracat, Sanayi, Tarım, Ticaret, Vergi.

ABSTRACT

It’s been studied in the this post graduate thesis that Fifth Menderes Government’s economic and financial policies and incidences of this policies on the press of that term. In this context, It’s been examined that speeches, interviews and addresses of notably Prime Minester Adnan Menderes, Finance Minister Hasan Polatkan and Minister of Commerce Abdullah Aker and other minesters along with İsmet İnönü, Kasım Gülek, Fethi Çelikbaş on the opposition and other member of parliaments.

In the introduction of the study, it’s been evaluated that economic and financial policies of the other Democrat Party Governments previous to Fifth Menderes Government. Additionally, it’s been studied that economic aims and priorties of schedule of fifth Menderes Government.

In the first chapter of the study, it’s been studied that financial contributions gotten from notably USA, UK, West Germany along with IMF and OEEC. Afterwards, It’s been evaluated that policies of inflation, price control, Turkish lira and currency stabilization within the context of money policies implemented on the purpose of economic improvement. Bisedes, It’s been presented that new tax implemention and public debts in the relevant term.

In the second chapter of the study, it’s been studied that proportions of the investment and employment within the context of production policies. It’s been evaluated that agriculture, industry and commerce policies in the term of present thesis. Besides, in this chapter, It’s been approached that foreign trade policies, foreign trade deficit, import and export implemented in the term.

Fifth Menderes Government has taken measures to struggle with inflation with high ratio arising in consequence of economic policies implemented by privious Menderes

Governments in its period of the office. However, failing this struggle, as a result of recommendations of international economic assistance foundations, to eliminate finance deficite, it's headed for devaluation and adobted more liberal economy.

During first two-years period of Fifth Menderes Government, it has been tried to eliminate foreign trade deficit by pursuing import replacement policies. However, as aresult of strict precautions such as putting into force of National Conservation Law, implementing taxes with high ratio over import, and founding of price control organizations. Procurement of raw material used in industry has been a issue. Inflation has arisen and recession has experienced over the economy.

In this term, to encourage the production, operating Public economic enterprises's loses have risen irretrievably. The government not abiling to find currency saving that it expected has headed for devaluation together with going into debt. Together with foreign trade policy with liberal appearance, import quotas have been eliminated and initiated incentive pay system for export.

The biggest foreign loan has been obtained during Democratic Party in consequence of 4 August 1958 decisions. After these aids, thanks to incentive given to export, and liberal foreign trade regime, ınflation and price of gold have göne down, and foreign trade deficit has declined. However, positive atmosphere on the economy hasn't been long lasting, deficit of finance has arisen again by not maintaining balance of payments.

In this period, Turkey's development efforts has been followed by foreign press and economy experts. In the foreign press, ıt has been shown that as Turkey's blinde side is its claim of development exceeding its opportunities. ıt has been shown that as Turkey's strong sides are its geographical position, armed forces that is big and qualified, loyalty to the West

goals, diplomatic experience, and prestige in the muslim World. As for foreign economy expers have evaluated that developing of Turkey is hard through the industry in the short term. Alternatively, it has been given primacy to mining, agriculture and turism in the efforts of the development.

As Finance Minister Hasan Polatkan, as Trade Ministers Abdullah Aker and Hayrettin Erkmen, and as Industry Ministers Samet Ağaoğlu, Sıtkı Yırcalı and Sebati Ataman have taken office in the period of Fifth Menderes Government. In this period, principals of the finance policies implemented have been discussed through the budget laws. Finance Minester Hasan Polatkan has submitted the budget laws to the parliament, and explainations have mostly been done by himself in relation to criticisms which opposition has done. In this term, foreign trade regimes which have been implemented by government, the decisions about basis of import and export have been explained by Trade Minister Abdullah Aker to public in the inaugurations of İzmir International Fair. Issues which Fifth Menderes Government's struggled with in economic field have been high cost of living, constant rising prices, material shortage and foreign trade deficite.

Key Words: Budget, Devaluation, Currency, Emission, Inflation, Import, Export, Industry, Agriculture, Trade, Tax.